Gözümün Nûru

NAMAZ

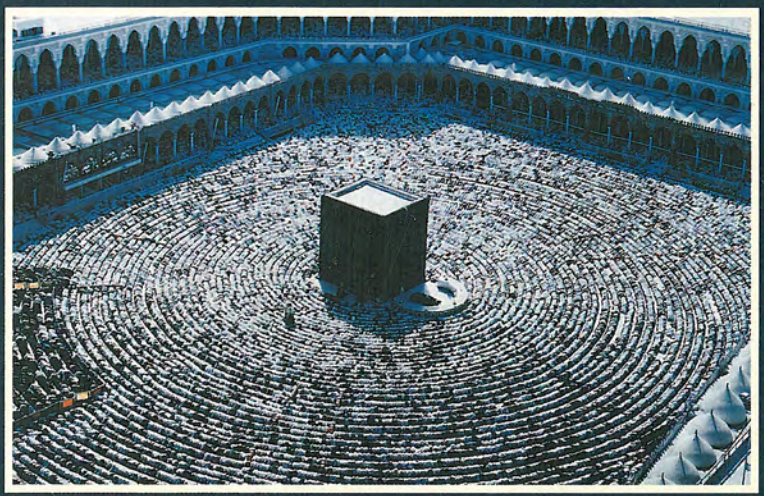

Osman ERSAN

ERKAM YAYINLARI

GÖZÜMÜN NURU
NAMAZ

Osman ERSAN

ERKAM
YAYINLARI

ERKAM YAYINLARI 153

Dizgi - Mizanpaj : Altınoluk Grafik
Baskı : Erkam Matbaacılık, 0212 - 671 07 00

ÖNSÖZ

Bizleri, en şerefli ve en mümtâz varlık olarak yaratan, sayısız nimetleriyle donatan, varlığından haberdar ederek ma'rifetinin hazzını tattıran, gönüllerimizi îmân nuruyla aydınlatan Allah Teâlâ'ya sonsuz hamd-ü senâlar;

İki Cihân Güneşi, Habîb-i Edîbi Hazret-i Muhammed Mustafâ'ya, O'nun âline ve ashâbına sayısız salât-ü selâm olsun.

Îmân cevheri, her insan için mutlaka lâzım fakat kâfî değildir. Îmânın her zaman ibâdetlerle takviye edilmesi gerekir. Zîra amelsiz îmân, açıkta yanan bir kandil gibi olup ufak bir esintide bile sönebilir.

Îmândan sonra, Allah'ın kullarına emrettiği en kıymetli ibâdet namazdır. Namaz, farz ibâdetlerin en başta geleni ve en üstünü olup her müslümanın mutlaka kılması gerekir.

Bütün ibâdetler insanı, namazla Allah'ın divânına durabilecek hâle getirmek içindir. Asıl maksat namaz kılmaktır. Ebedî saâdete ulaşmak, Cenâb-ı Hakk'ın maddî ve mânevî sonsuz nîmetlerine kavuşmak ancak dosdoğru namaz kılmakla mümkündür.Namaz, dînin direği ve en önemli bir rüknü, İslâm'ın temeli, îmânın alâmeti, müslümanın nişânıdır.

Namaz, Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını kazanmaya ve O'na yaklaşmaya vesîle olan en mühim bir ibâdettir. Kalbi, ilâhî azamet ve feyizle doldurur.

Namaz, Cenâb-ı Hakk'ın sadece müslümanlara ikrâm ettiği mânevî bir nîmetidir. Rûhun gıdâsı, kalblerin şifâsı ve dertlilerin devâsı olup insana sıhhat, neşe ve zindelik verir.

Namaz, mü'minin mirâcı olup, kulu Allah'a yaklaştıran, rûhen arındırıp yücelten, bir ibâdettir.

İnsanın Allah indindeki değeri, namaza verdiği değer kadardır.

Namaz, gözümüzün nûru, gönlümüzün sürûru ve huzûrudur.

Namaz, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kendisiyle sükûnet ve tesellî bulduğu, huzûra erdiği ve en çok sevdiği bir ibâdettir. Bir hadîs-i şerîflerinde:

"Dünyâdan bana üç şey sevdirildi:

Sâliha kadın, Güzel koku ve Gözümün Nûru Namaz." diye buyurmuşlardır. (Ahmed bin Hanbel, 3, 128) Sevgili Peygamberimizin namazdan bahsederken *"Gözümün Nûru"* tâbirini kullanmaları, bu ibâdetin kudsiyyetine, önemine ve şerefine işârettir.

Bu sebepten, büyük bir ihtimamla hazırlamaya çalıştığımız kitabımıza *"Gözümün Nûru Namaz"* adını verdik. Cenâb-ı Hakk'dan niyâzımız odur ki, kıldığımız namazların bereketiyle bizlere, ulûhiyyetine yakışır bir kulluk lütfetsin, kıyâmet gününde de gözlerimizi aydın kılsın!

Eser, iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, temizlik (abdest, gusül ve teyemmüm) üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise namaz konusu tasavvufî açıdan ele alınarak, geniş olarak anlatılmıştır.

Cenâb-ı Hak'dan kitabımızı, hakkımızda hayırlı ve ecirli, okuyanlara da faydalı ve tesirli kılmasını niyâz ederim.

Osman ERSAN, 1 Zilkade 1421

İSLÂMDA TEMİZLİK

İnsanlığın, medeniyetin ve İslâmiyetin temeli hep temizliktir. Temizlik bulunmadıkça ibâdetler de yerine getirilemez. Bu sebepten İslâm Dini, temizliğe büyük bir önem vermiştir. Müslümanlık, temizlik üzerine kurulmuştur. Müslüman, temiz insan demektir. Temiz olanları hem Allah, hem de insanlar sever. Kur'ân-ı Kerîm'de temizliğe dikkat edenler övülmüş ve Allah sevgisine lâyık oldukları belirtilmiştir:

"Şüphesiz Allah, çok tevbe edenleri ve temizlenenleri sever." (Bakara, 222)

Kalb ve iç temizliği, dış temizlikten daha önemlidir. Dışı süslenmiş, fakat iç âlemi kir ve pislikler içinde bulunan kimse îmânın gerçeğine ulaşamaz. Allah Teâlâ, kurtuluşa erenlerin ilk sıfatının temizlenme olduğunu şöyle açıklar:

"Şüphesiz, iyi temizlenen ve Rabbinin adını zikredip de namaz kılan kimse umduğuna ermiştir." (A'lâ, 14,15)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

"Temizlik îmânın yarısıdır." (Müslim, Tahâret, 1) *"Allah temizdir, temiz olanları sever."* (Tirmizî, Edeb, 41) buyurur.

Başka bir hadîs-i şerîfte:

"Namazın anahtarı temizliktir." (Tirmizî, Tahâret, 3) buyurulmaktadır ki bununla dînî hayatın, ancak temizliğe ehemmiyet vermekle mümkün olabileceği anlatılmaktadır.

Maddî ve mânevî bütün amellerin makbûl olması temizliğe bağlanmıştır. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"Temizlik olmayınca namaz kabûl edilmez." buyurulmaktadır. (Tirmizî, Tahâret, 1)

Temizlik rızkın çoğalmasına da sebep olur. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, fakirlikten şikâyet eden bir sahâbîye:

"Temizliğe devâm et ki, rızkına genişlik verilsin." buyurmuştur.

Maddî temizlik, rızkın genişlemesine sebep olduğu gibi, mânevî temizlik de, mârifet, ilhâm gibi mânevî rızkın artmasına sebep olur. İşte o zaman kalb huzûra kavuşur, nefsin kötü sıfatları yok olur. Bu da ancak hakikî cihâdın neticesinde sağlanır. Bunun için de kalbin günâhlardan arındırılması ve nefsin de terbiye edilmesi gerekir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de;

"Nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir." (Şems, 9) buyurulmaktadır.

İslâm âlimleri temizliği dört dereceye ayırmışlardır:

Birinci Derece: Bedenin, elbisenin ve namaz kılınacak ye-

rin pisliklerden temizlenmesidir. Bu, bir müslümanın temizlik derecesidir.

İkinci Derece: Vücûdun âzâlarının gıybet, yalan, haram yemek, hiyânet etmek, nâmahreme bakmak ve bunun gibi günâhlardan temizlenmesidir. Bu, zâhidlerin îmân derecesidir.

Üçüncü Derece: Nazargâh-ı ilâhî olan kalbimizin hased, ucub, kibir, riyâ, hırs, düşmanlık gibi mânevî hastalıklardan temizlenmesidir. Bu da, muttakî olanların îmân derecesidir.

Dördüncü Derece: Sırrın, mâsivâdan yani Allah Teâlâ'dan gayri her şeyden temizlenmesidir. Bu temizlenmenin son derecesi, ancak peygamberlere ve sıddîklara (büyük velîlere) mahsustur. Allah ile, Allah'dan gayri şeylerin aynı anda bir kalbde bulunması mümkün olmaz. Çünkü Cenâb-ı Hakk, bir insanın göğsünde iki kalb birden yaratmamıştır. (Ahzâb, 4) Allah Teâlâ'dan gayri her şeyden temizlenmek ve arınmak îmânın yarısıdır. İşte böyle maddî ve mânevî yönden tam bir temizlenmeyle Allah'ın huzûruna varan mü'minin namazı, elbette onun mirâcı olur ve onu her türlü fuhşiyâttan, çirkin ve kötü şeylerden uzaklaştırır. (Ankebût, 45)

A) İSTİNCÂ VE İSTİBRÂ

İstincânın lûgat mânâsı, pislikten temizlenmek demektir. Bir terim olarak istincâ, büyük abdestden sonraki temizliğe denir. Küçük abdest bozduktan sonraki temizliğe de "istibrâ" denir. İstibrâ; yürüme, öksürme yâ da sol yanına uzanma veya ayakları hareket ettirme şeklinde yapılır.

İstinka, tam bir temizlenme meydana gelinceye kadar istibrâda itinalı hareket etmektir.

İstincâdan sonra ayağa kalkmadan, temiz bir bez veya tuvalet kâğıdı ile iyice kurulanmalı ve temizlik için kullanılan suyun kalıntılarını gidermeye çalışmalıdır. İstibrâda güçlük çekenler pamuk kullanmalıdır. Bir hadîs-i şerîfte;

"İdrardan korununuz. Çünkü kabir azâbının hemen hepsi ondandır." (İbni Mâce, Tahâret, 26) buyurulmaktadır.

Demek ki, küçük abdest bozmak isteyen kimsenin, idrar damlacıklarının, üzerine sıçramaması için azamî titizliği göstermesi gerekir.

Erkeklerin istibrâ yapması farzdır. (Ö. N. Bilmen, İslâm İlmihâli, s. 70) Kadınların ise istibrâ yapması gerekmez. Onların bir müddet beklemeleri yeterlidir. Daha sonra abdest alabilirler.

Küçük abdest bozduktan sonra idrar yolu tamamen temizlenmeden abdest almamalıdır. İdrar yolu temizlenmeden alınan abdest, abdest olmaz. İdrarın son damlalarını çıkarmadan hemen alınan abdestin akabinde, çok az da olsa idrar damlasının çıkması abdesti bozar. (a.g.e., s.70) Bu şekilde alınan bir abdestle yapılacak ibâdetler, özellikle namaz sahîh olmaz. Abdest alınmadan yapılacak ibâdet de geçersiz olur. Abdest, namazın en önemli şartı olduğundan dolayı namaz kılınmamış sayılır.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz ashâbına, bu nevi temizliğe çok önem vermelerini emreder, aksi halde kabir azâbının çoğunun istibrâya dikkat etmemekten dolayı olduğunu beyân ederlerdi. İbni Abbâs -radıyallahü anh- anlatıyor:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- iki kabrin yanından geçerken şöyle buyurdu:

"Şu ikisi azâb görüyor. Hem de büyük günâhdan dolayı de-

ğil. Şu biri, iyice istibrâ etmez, idrardan iyice temizlenip temizlenmediğine îtinâ göstermezdi. Diğeri ise koğuculuk yapardı."

Sonra yaş bir hurma dalı istedi ve onu ikiye bölerek birini bir kabre, diğerini öbür kabre dikti. Arkasından şöyle buyurdu:

"Bu hurma dalları kurumadıkça inşâallah azâbları hafifler." (Buhârî, Vudû, 55)

Namazını huşû ve huzûr ile kılmak isteyen müslümanların istibrâya çok dikkat etmeleri gerekir. Ancak işi vesvese derecesine vardırmamalıdır. Gereğini yaptıktan sonra kalbin kanâat getirmesi esasdır.

B) TUVALET ÂDÂBI

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, tuvalet âdâbı husûsunda dahi ümmetine ders vermiştir. Müşrikler, Hazret-i Selmân-ı Fârisî'ye;

"– Peygamberiniz sizlere her şeyi, hattâ tuvalet âdâbını dahi öğretmişti, değil mi?" diye sormuşlardı.

Hazret-i Selmân-ı Fârisî de;

"– Evet, öğretti." cevâbını verdi.

Bu âdâbı kısaca anlatmak, faydalı olur kanâatindeyim:

Helâya girerken kapıda sessizce:

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ

(Allahım! Pislikten ve pis şeylerden sana sığınırım.) duâsını okumalıyız.

Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'den, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

"Cinler ile Ademoğullarının avret yerleri arasındaki perde, kişinin helâya girmek istediği zaman ***'Bismillâh'*** *demesidir."* (İbni Mâce, h.n: 297)

Zeyd bin Erkâm -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Hakikaten bu helâlar cin ve şeytanların hazır bulundukları yerlerdir. Onun için sizden biriniz helâya girmek istediği zaman;

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ

desin!"

Bir rivâyete göre şeytanların erkeklerine hubs, dişilerine de habâis denir. Buna göre duânın mânâsı;

"Allahım! Dişi ve erkek şeytanların şerrinden sana sığınırım." demek olur. (İbni Mâce, Tahâret, 9)

Helâlar, Allah'ın açıkça zikredilmesi uygun olmayan yerlerden olduğu için şeytanlar buralarda çokça eyleşir ve insanoğluna daha çok tebelleş olurlar. Bu yüzden helâya girerken şeytanlardan Allah'a sığınmalıdır.

İnsan helâya girip avret mahallini açtığında, cinler ve şeytanlar insana bakarlar. Ve olabilir ki, onlardan insana bir zarar da gelebilir. Fakat helâya gireceği vakit kapıda gizlice **"Bismillâh"**

diyerek Allah Teâlâ'ya sığınır da girerse, Allah Teâlâ, aralarında bir perde halk eder de, Allah'ın ismi bereketiyle avret mahallini o mahlûklar görmezler. Ve hiçbir zararda bulunamazlar.

Helâya başı örtülü olarak girmelidir. Başı açık olarak girmek mekrûhtur. (İbni Abidîn; 1, 230) Sevgili Peygamberimiz helâya girdiklerinde, ayakkabısını giyer, mübârek başlarını örterlerdi.

Tuvalete girerken çorapları çıkarmalı, etekleri veya pantolonun paçalarını sıvamalı, üzerimize pisliklerin sıçramamasına dikkat etmeli, sol ayağımızla girip sağ ayağımızla çıkmalıyız.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz ayakta su dökmeyi yasaklamış olup, (Tirmizî, Tahâret, 8) dînen mekrûhtur. Ancak bir özürden dolayı ise câizdir. Dînî kitaplarda ayakta su dökmenin fakirliğe sebep olduğu yazılıdır. (Burhanuddin ez-Zernûcî, Ta'lîmü'l Müteallim, s.155)

Oturarak abdest bozmak, gerek temizlik ve gerekse sağlık bakımından daha uygundur. Çömelerek idrar yapmanın tıbbî faydaları şöyledir:

"Çömelince karın kasları kasılır ve dizler karına tazyîk yapar. Dolayısıyla mesâne de baskı altında kalarak, tam boşaldığından mesânede artık idrar kalmaz. Bu ise idrar yolları ve mesâne taşlarının oluşmasını önler ve prostad hastalığı şikâyetlerini azaltır.

Ayakta yapılan idrarda, mesânede, bir miktar idrar artığı kalır. Bu da iltihap ve taş gibi bir çok idrar yolu hastalıklarına sebep olur. Bu durum bilhassa yaşlılarda daha da önem kazanır. Bu hastalıkları önleyen reçete, daha bindörtyüz sene evvel Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz tarafından verilmiştir." (Dr. Ali Hatay, İstibrâ Usûlü, s. 19)

İnsanları rahatsız edeceği için su kaynaklarına, yollara ve gölgeliklere abdest bozmak uygun değildir. Muâz bin Cebel -radıyallahü anh- demiştir ki:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"Lânet vesîlesi olan üç şeyi yapmaktan; su yollarına ve kaynaklarına, yol ortasına ve gölgelik yerlere abdest bozmaktan sakınınız." buyurmuştur." (İbni Mâce, Tahâret, 21)

Ayrıca banyoda küçük abdest bozmaktan sakınmalıdır. Nitekim Sevgili Peygamberimiz;

"Hiçbiriniz yıkanacağı yere küçük abdest bozup da orada yıkanmaya kalkmasın! Çünkü vesveselerin çoğu bundan ileri gelir." buyurur (Tirmizî, Tahâret, 17)

Küçük veya büyük abdeste daralmışken namaza durmamalıdır. Bir hadîs-i şerîfte:

"Yemek hazırken bir de büyük veya küçük abdeste sıkışmışken namaz kılınmaz." buyurulur. (Müslim, Mesâcid, 67)

Abdest bozarken, ön veya arkamızı kıbleye dönmemelidir. Nitekim Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz;

"Tuvalete çıktığınızda küçük veya büyük abdest bozmak için kıbleye ön ve arkanızı dönmeyin, doğuya veya batıya dönün." buyurmuşlardır. (Tirmizî, Tahâret, 6)

Bu sebebten dolayıdır ki inşaat esnasında, tuvaletlerin bu özelliklerine dikkat etmeli, ayrıca yer olarak binaların en ücra köşeleri seçilmelidir. Ta ki kokusundan rahatsız olunmasın!

Tuvalette konuşmamalı ve tükürmemeli, tahâret sol el ile yapılmalı, sağ eli kullanmamalı ve tuvalet temiz bırakılmalıdır.

Enes bin Mâlik -radıyallahü anh-, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in helâdan çıktıktan sonra şöyle duâ ettiğini rivâyet eder:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَذْهَبَ عَنِّي مَايُؤْذِينِي وَاَمْسَكَ عَلَيَّ مَا يَنْفَعُنِي

"Benden sıkıntıyı gideren ve bana âfiyet bahşeden Allah'a hamd olsun." (İbni Mâce; h.n; 301)

Diğer bir rivâyete göre Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle duâ buyurduğu tesbît edilmiştir:

غُفْرَانَكَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَذْهَبَ عَنِّي الْاَذَاءَ وَعَافَانِي

"Mağfiretini dilerim. Eziyetleri benden gideren ve bana âfiyet veren Allah'a hamd olsun."

Helâdan çıktıktan sonra eller sabunla iyice yıkanmalı ve temiz bir havlu ile kurulanmalıdır. (Yaşar Bozyiğit, Sünnet-i Seniyyeye Göre Tuvalet Âdâbı, s. 39)

ABDEST

Abdest, belirli organları, usûlüne uygun olarak yıkamak ve meshetmek suretiyle yapılan temizliktir. Abdest, ibâdetlerin yerine getirilmesi için yapılan bir temizlenme şekli olup başta namaz olmak üzere bazı ibâdetler için farz kılınmıştır. Abdestsiz bir kimse namaz kılamaz, Kâ'be-i muazzama'yı tavâf edemez, Kur'ân-ı Kerîm'e el süremez.

A) ABDESTİN FAZİLETİ

Abdest, başlı başına bir maddî temizlik olduğu gibi mânevî yönden de temizlik ve arınma vâsıtasıdır. Abdestin, îmânın yarısı olduğunu, abdest alırken yıkanan uzuvlardan günâhların döküldüğünü, kıyâmet gününde müslümanların, abdestin eseriyle yüzleri, el ve ayakları parlak olduğu halde çağrılacaklarını ifâde eden hadîs-i şerîfler, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır.

Abdest almakla dünyevî ve uhrevî bir çok fazîlet ve güzellikler elde edilir. Abdest esnasında yıkanan uzuvlar, su ile temizlendiği gibi, mânevî pislik olan günâhlardan da arınır.

a) Abdest, Günâhlardan Temizler

Abdest, insanı maddî kirlerden temizlediği gibi, mânevî kirlerden, günâhlardan da arındırır. Hadîs-i şerîfte:

"Kim emrolunduğu gibi abdest alır ve emrolunduğu şekilde namaz kılarsa, geçmiş günâhları bağışlanır." buyurulur. (Buhârî, Vüdû', 28)

Abdest için vücûdun dört organının seçilmesinin sebebi ve hikmeti şöyle açıklanmaktadır:

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-, yüzüyle yasak ağaca yönelip eliyle meyvesini alınca; ayağıyla ona doğru yürüyüp ona dokundurduğu elini başının üstüne koymuş. Sanki günâhlarına keffâret olsun diye Cenâb-ı Hakk, Âdem -aleyhisselâm-'a bu dört uzvunu yıkamasını emretmiştir.

Bütün edeblerine riâyet edilerek alınan abdest, insanın en çok kullandığı ve günâhların en çok işlendiği uzuvlarını günâhlardan temizler. Nitekim hadîs-i şerîfte buyurulur:

"Bir müslüman abdest alır ve yüzünü yıkarsa, gözleriyle bakarak işlediği her günâh, abdest suyu veya suyun son damlasıyla yüzünden çıkar. İki elini yıkadığında, elleriyle tutarak işlediği her günâh, abdest suyu veya suyun son damlasıyla ellerinden çıkar. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla yürüyerek işlediği her günâh, abdest suyu ile veya suyun son damlasıyla ayaklarından çıkar. Neticede o mü'min kul, günâhlardan temizlenmiş olur." (et-Terğîb ve't-Terhîb, c.1,s.155)

Her uzvun işlediği günâhları vardır. Haram olan bir şeye bakmak gözün günâhı, haram ve yasak sözleri dinlemek kulağın günâhı, kötü ve haram söz söylemek dilin günâhı, haram olana

dokunmak elin günâhı, haram olan bir yere gitmek ayağın günâhı olmaktadır. Halbuki bütün uzuvlarımız Allah'ın bize birer emâneti olup, onları en güzel bir şekilde kullanmak ve emânete ihânet etmemek gerekir. Ayrıca her uzuv, işlediği günâh sebebiyle kıyâmet gününde sâhibinin aleyhine şâhidlik yapacaktır. (Fussilet, 22) İşte usûlüne uygun olarak aldığımız her abdestle yıkadığımız uzuvlarımız günâhlardan tamamen temizlenmektedir.

Ebû Müslim Tağlebî -radıyallahü anh- der ki: "Ebû Umâme mescidde iken yanına girdim ve dedim ki:

"– Ey Ebû Umâme! Adamın biri, Hazret-i Peygamber'in şu sözünü senin de işittiğini söyledi:

"Kim ki güzel bir şekilde abdest alır, sonra farz olan namazı kılarsa o gün ayaklarının yürümesinden, ellerinin tutmasından, kulaklarının işitmesinden ve gözlerinin görmesinden doğan günâhlarıyla içinden geçirdiği kötülüklerden dolayı kazandığı günâhları bağışlanır."

Bunun arkasından Ebû Umâme şöyle dedi:

"– Vallâhi, ben bunu Hazret-i Peygamber'den pek çok kere işittim." (Ahmed bin Hanbel)

Amr ibni Abese -radıyallahü anh- anlatır:

Nebî -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e dedim ki:

"– Ey Allah'ın Nebîsi, bana abdestten bahseder misiniz?"

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- cevâben buyurdular:

"Sizden kim ki abdeste başlayarak ağzına, burnuna su verirse, bu suları ağzından ve burnundan geri çıkarırken, ağzı ile iş-

lemiş olduğu günâhlar da beraber çıkar. Sonra, Allah'ın emrettiği şekilde yüzünü yıkadığı zaman, dökülen su ile beraber, yüzü cihetinden işlenmiş olan günâhlar da dökülür. Aynı şekilde, Allah'ın emrettiği gibi, dirseklerine kadar kollarını yıkayınca, parmaklarının aralarından su ile beraber, elleriyle işlediği günâhlar dökülür. Şânı yüce olan Allah'ın emrettiği şekilde başını meshettiğinde, başı tarafından işlenmiş olan günâhlar saçlarının arasından su ile beraber dökülür. Yine şânı yüce olan Allah'ın emrettiği gibi, topuklarına kadar ayaklarını yıkadığı zaman, ayakları ile işlemiş olduğu günâhlar, su ile beraber ayak parmakları arasından dökülür. Abdesti bitirdikten sonra kalkar, Allah'a hamdeder ve lâyık olduğu vasıflarla O'nu senâ eyler de daha sonra iki rek'ât namaz kılarsa, anasından doğduğu günkü gibi bütün günâhlarından temizlenir." (Müslim, Müsâfirîn, 294)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de:

"Kim güzelce abdest alırsa, o kimsenin günâhları tırnaklarının altına varıncaya kadar bütün vücûdundan çıkar." buyurulur. (Müslim, Tahâret, 33)

Güzelce abdest almak demek, abdestin farzlarına, sünnetlerine ve edeplerine dikkat ve riâyet etmek demektir. O halde öncelikle bunların neler olduğunu bilip öğrenmek gerekir. Abdeste besmele ile başlamak ve niyet etmek, abdest uzuvlarını güzelce yıkamak, bunları üç defa tekrarlamak, abdest alırken mümkünse kıbleye doğru yönelmek, her uzvunu yıkarken İslâm Büyüklerinin okuduğu makbûl duâları okumak, ağzını ve burnunu güzelce temizlemek, suyu israf etmemek... bunların en belli başlılarıdır. (İmâm Nevevî, Riyâzü's-Sâlihîn, Erkam Yay. c. 5, s: 165)

Bu şekilde abdest alan kimsenin, Allah hakkına taalluk eden küçük günâhları ve bilmeden işlediği hataları affolunur. Ancak

burada affedileceği bildirilen günâhlar, büyük günâh cinsinden olmayan ve kul hakkıyla ilgili bulunmayan küçük günâhlardır.

Günâhların hepsi pisliktir. İbâdetler ise temizleyicidir. Günâhlar, abdest organlarının suyu ile dökülür. Keşif ehli olanlar, abdest âzâlarını yıkarken günâhların nasıl eriyip gittiğini bile hissederler. İmâm-ı Âzâm'ın, abdest alınan suyun, abdest azâlarından yere dökülürken hangi günâhların onunla yıkanıp döküldüğünü hissettiği meşhurdur. (M. Z. Kandehlevi, Müslüman Şahsiyeti, s. 251)

Sahâbe-i kirâm, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimizi nasıl abdest alırken görmüşlerse öylece abdest almışlar ve bunu başkalarına da fiilen göstererek öğretmişlerdir. Ebân oğlu Humrân anlatır:

"Ben, Affân oğlu Osman'ı abdest alırken gördüm. Eline üç defa su döktü, peşinden onları yıkadı, ovaladı. Sonra üçer defa ağzına ve burnuna su verdi. Sonra üç defa yüzünü yıkadı. Sonra dirseklerine kadar üç defa sağ kolunu, üç defa da sol kolunu yıkadı. Sonra başını meshetti. Ayaklarını da üçer defa yıkadı. Daha sonra dedi ki;

"Ben, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in aynen şu benim abdest aldığım gibi abdest aldığını gördüm. Ve şöyle buyurduğunu duydum:

"Kim benim abdest aldığım gibi abdest alır da, gönlünden hiç bir şey geçirmeyerek iki rek'ât namaz kılarsa, Allah onun geçmiş günâhlarını affeder." (Müslim, Tahâret, 3)

İki Cihan Güneşi Efendimiz bir gün ashâbına hitâben sorar:

"Hataları silecek, affa medâr olacak ve dereceleri yükseltecek hayırları size haber vereyim mi?"

Ashâb-ı Kirâm:

- " Evet yâ Rasûlallah!" dediler.

Buyurdu ki;

-"Nefsin hoşlanmadığı şeylere rağmen tam abdest almak, mescidlere adımları çoğaltmak, bir namazı kıldıktan sonra öteki namazı beklemektir. İşte bunlar hudûd boyunda düşmana karşı nöbet beklemek kadar sevâblıdır." (Müslim, Tahâret, 41)

b) Abdest, Yüzü Nurlandırır

Abdest, insanın yüzünü nurlandırır, el ve ayaklarını ağartır.

Bir hadîs-i şerîfte;

"Ümmetimin kıyâmet gününde, dünyâda aldıkları abdest eserlerinden yüzleri, elleri ve ayakları nurlu, yani parlak olarak çağrılırlar. Yüzünün nûrunu artırmaya gücü yeten kimse bunu yapsın." (Müslim, Tahâret, 35) buyurulur.

Yüzün nûrunu ve ellerle ayakların beyazlığını artırmanın yolu, onları farz olan yerlerin ötesine geçerek güzelce yıkamaktır. Bunun ölçüsü ellerde dirseklerin, ayaklarda da topukların yukarısına kadar yıkamaktır. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"Mü'minin nûru ve beyazlığı, abdest suyunun ulaştığı yere kadar varır." buyurulur. (Müslim, Tahâret, 40)

Abdest suyunun değdiği yerler kıyâmet günü nurlu ve parlak olacak, ondan dolayı da Sevgili Peygamberimiz ümmetini hemen tanıyacaktır. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Benim ümmetimin, kıyâmet gününde abdest ve secdeden

dolayı kolları ve yüzleri parlak olacak. Bu işaretten dolayı diğer ümmetler arasında tanınacak." (Tirmizî, Cum'a, 74)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'dan rivâyet edildiğine göre, Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz kabristana geldi ve:

"– Selâm size ey mü'minler diyârı! İnşâallah biz de size katılacağız. Kardeşlerimizi görmemizi çok isterdim." dedi. Ashâb-ı kirâm:

"– Biz senin kardeşlerin değil miyiz, yâ Rasûlallâh?" dediler. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Sizler benim ashâbımsınız, kardeşlerimiz henüz gelmemiş olanlardır." buyurdular. Bunun üzerine Ashâb-ı kirâm:

"– Ümmetinden henüz gelmemiş olanları nasıl tanıyacaksın, ey Allah'ın Rasûlü?" dediler. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"– Ne dersiniz? Bir adamın alnı ak ve ayakları sekili bir atı olsa, yağız ve doru at sürüsü içinde kendi atını tanımaz mı?" diye sordu. Sahâbe-i kirâm:

"– Evet, tanır, ey Allah'ın Rasûlü." dediler. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"– İşte onlar da abdestten dolayı yüzleri nurlu, el ve ayakları parlak olarak gelecekler. Ben havzın başına onlardan önce varacağım." buyurdular. (Müslim, Tahâret, 39)

Abdest alan kimse, abdestini Allah'a ta'zîm ile almalı ve abdest uzuvlarını huzûr-ı kalb ile yıkamalıdır. Zîra huzûr-ı kalb ile alınan abdestle kılınan namaz da huzûrlu olur. Abdestte huzûra

dikkat edilmezse, gafletle abdest alınırsa, böyle abdestle kılınan namaz da vesveseli olur.

Abdest uzuvlarını yıkarken vesveseden sakınmalıdır. Zîra hadîs-i şerîfde:

"Abdestin 'Velhân' denilen bir şeytanı vardır. Onun size, su kullanırken vesvese vermesinden sakının." buyurulur. (İbni Mâce, Tahâret, 48)

c) Devamlı Abdestli Bulunmalı

Dâima abdestli olmak Sevgili Peygamberimizin sünnetidir. Enes -radıyallahü anh-'ın rivâyetine göre, Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, her namaz vaktinde abdest alırlardı. Müslümana yakışan bütün gün boyunca abdestli olmak, uykuya yatarken de abdestli bulunmak. Bir müslüman, sırf Allah rızâsı için böyle yaparsa, Allah sever ve onu devamlı muhafaza ve himaye eder. Abdestli olarak ölen kişi şehidlik mertebesini elde eder. (Sûfi-Zâde Seyyid Hulûsi, Mecma'ul-Âdâb, s. 26) Nitekim Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Hazret-i Enes'e hitâben şöyle buyurmuşlardır:

"Ey Enes! Devamlı olarak abdestli olmak imkânına sâhip isen böyle yap, zîra ölüm meleği (Azrâil) kulun rûhunu abdestli olarak kabzederse onun için şehitlik yazılır." (Abdüllatîf Harpûti, Tahâret, s. 23)

Dînî kitaplarda abdestli olarak ölenler, şehitliğin ikinci derecesinde zikredilmişlerdir. (Muhtasar Rûhu'l-Beyân Tefsîri, İsmail Hakkı Bursevî, Muhammed Ali Sabûnî, c. 8, s. 494)

Abdest, mü'minin silâhıdır. Hazret-i Ömer -radıyallahü anh- buyurur:

"İyi ve mükemmel alınan bir abdest, insanı şeytandan uzaklaştırır. Abdestli olduğu halde ölen kimse için abdest, şâhitlik eder."

Enes bin Mâlik -radıyallahu anh-'dan rivâyete göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Ömründe hep abdestli olmaya devam eyle! Gece-gündüz kudret ve tâkatin yettiği kadar namaz kıl! Hafaza melekleri seni sever. Kuşluk namazını kıl! Zira kuşluk namazı evvâbînin (Allah'a tam yönelenlerin) namazıdır. Evine girince, evdekilere selâm ver! Evinin hayır ve bereketi artar. İnsanların büyüklerine hürmet, küçüklerine şefkat et! Cennet'te bana arkadaş olursun."

Devâmlı abdestli bulunmak, Allah dostları nazarında da pek ulvî bir ibâdettir. Her akl-ı selîm sâhibi, diğer ibâdetler gibi, abdestli olmanın fazîletini idrak edip dâima abdestli bulunmaya gayret etmelidir. Abdestli bulunmak, rûha inşirâh, cesede de zindelik, dirilik verir. Mânevî uyanıklığa, zikrullâha devâma, namazın huzûr ile edâsına vesîle olur.

Allah dostları, abdestsiz oldukları halde âhirete intikal etmekten çok korkarlardı. Marûf Kerhî Hazretlerinin kollarını sıvayıp teyemmüm ettiğini gören yârânlarının:

"– Yâ Şeyh, Dicle nehri buraya çok yakın, buna ne lüzum var?" demeleri üzerine; Marûf Kerhî Hazretlerinin cevâbı şöyle olmuştur:

"– Benim oraya gidinceye kadar ölmeyeceğime kefil olabilir misiniz?"

Bir hadîs-i kudsîde şöyle buyurulur:

"Allah Teâlâ buyurdu ki; Bir kimsenin abdesti bozulunca abdest almazsa Bana cefâ etmiş olur. Abdest alınca, iki rekât namaz kılmazsa yine Bana cefâ etmiş olur. Abdesti bozulup abdest aldıktan sonra iki rekât namaz kılan kimse eğer benden bir ihtiyacını istemez ise yine Bana cefâ etmiş olur. Bir kimse iki rekât namaz kılsa, sonra din ve dünyâsı için Bana duâ etse, o kulumun duâsını kabûl etmezsem Ben de ona cefâ etmiş olurum. Halbuki Ben hiç kimseye cefâ etmem." (Mefâtihu'l-Cinân)

Abdestli bulunmanın öneminden dolayı Mevlâna Alâaddin -kuddise sirruh-, talebelerine şu tavsiyede bulunmuşlardır:

"Allah'a ulaşmak isteyene üç şey lâzımdır:

Birincisi, her an abdestli olmak.

İkincisi, tasavvufî yola bağlılığını sımsıkı korumak.

Üçüncüsü, yemek içmekte helâl ve harâma dikkat etmek." (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri c. 5, s. 77)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-, Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Hazret-i Bilâl'e, sabah namazında şöyle buyurduğunu rivâyet etmektedir:

"– Yâ Bilâl, bana söyle bakalım, yaptığın en güzel amelin nedir? Ki ben, cennette önüm sıra senin nâlinlerinin sesini işitiyorum."

Hazret-i Bilâl şöyle cevâb verdi:

"– Benim öyle pek ümit verici amelim yok. Ancak gece veya gündüz hiç bir zaman abdestsiz olmamaya çalışırım ve farz namazlarımı bu şekilde abdestli olarak karşılarım." (Buhârî, Teheccüd, 17)

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kim güzelce abdest alır; iki rekât namaz kılar ve bu esnada kalbi, dünyevî hiçbir şeyle meşgul olmazsa, anasından doğduğu gün gibi günâhlarından çıkar."

Her farz için yeni abdest almak, güzel bir davranıştır. Abdest yenilemenin, kişinin iç dünyâsını olumlu etkilediği, aydınlatıp nurlandırdığı apaçık bir gerçektir. Hattâ Allah'ın bir takım sâlih kullarının; gıybet, yalan ve öfke gibi durumlarda bile abdest tazeledikleri nakledilir. Şüphesiz abdest, nefis ve şeytanın karanlıklarını dağıtan bir nurdur. Abdest üstüne abdest almak, nûr üzerine nûrdur. Bir hadîs-i şerîfte;

"Kim abdestliyken tekrar abdest alırsa, abdestini tazelerse onun için on abdest sevâbı yazılır." buyurulur. (Ebû Dâvûd, Tahâret, 32)

Abdestli olarak yatıp uyumakta da büyük ecir vardır. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Abdestli olarak uyuyan; gece ibâdet eden, gündüz oruç tutan kimse gibidir." (Deylemî) buyurulur.

Diğer bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyrulur:

"Kim güzel bir abdest alıp, yatağa abdestle girerse, yatarsa, o gece bir melek sabaha kadar "Allah'ım sen bu kulunu affet! Zîra o abdestli olarak yattı." diye duâ eder." (Hakim)

Allah, Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'a şöyle buyurmuştur:

"Ey Mûsâ, abdestsiz olduğun halde şayet başına bir belâ gelirse, kendinden başkasını kınama!"

Yine Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Kim, temiz (abdestli) olarak yatağına girer, Allah'ı zikr ede ede uykuya dalar da, gecenin bir saatinde kalkar ve Allah'tan dünya ya da âhiret hayrına dâir bir şey isterse, Allah onu kendisine muhakkak verir." (Tirmizî, Deavât, 92)

d) Abdestin Tıbbî Faydaları

İslâm dininde en önemli ibâdet olan namazın bir ön şartı olarak farz kılınan abdest, bu yönüyle müslümanların her zaman maddî ve mânevî temizlik içinde bulunmalarını düzenli biçimde sağlayan bir temel unsurdur. Vücûdun dış tesirlere daha açık ve dolayısıyla kirlenme ihtimali daha çok olan uzuvların sık sık yıkanmasının temizlik ve sağlık açısından sağlayacağı faydalar sayılamayacak kadar çoktur. Bunların yanında abdestin, insan sağlığı açısından temin edeceği maddî faydaların bazıları şunlardır:

1- Vücûd doku ve hücrelerinin iyi beslenebilmesi için kan dolaşımını sağlayan damarların tabiî esnekliklerinin korunmasında ve damar sertlikleri ile tıkanmalarının önlenmesinde abdestin rolü büyüktür. Vücûdla farklı ısıdaki suyun, deriye temas etmesiyle damarlar açılıp kapanarak esneklik kazanır. Damarlarda daralma ve tıkanmaya yol açan vücûd dokularındaki birikmiş artık maddelerin daha çok el, ayak ve yüz bölgelerinde bulunduğu göz önüne alınırsa, abdest alırken, yıkanmak üzere bu organların seçilmesindeki hikmet daha iyi anlaşılır.

Ağız, burun ve boynun iki yanının su ile teması da özellikle beyinde kan dolaşımının güçlenmesi bakımından çok faydalıdır.

Abdestte el ve ayakların yıkanması, vücûd merkezine uzak bölgelerdeki lenf damarlarının ulaşım hızını artırdığı gibi, lenf sisteminin en önemli bölgeleri olan yüz, boğaz ve burnun yıkanması da bu sisteme önemli bir masaj ve güç kaynağı olur.

İşte abdest, damar sistemine esneklik kazandıran, kalb ve dolaşım basıncını rahatlatan, beyin ve sinir sistemini tüm uyuşukluklardan kurtaran hârika bir reçetedir.

2- Diğer taraftan insan vücûdunda, bütün hücrelerin çevresinde belli bir oranda bulunan ve vücûd bütününde normal durumda hissedilmeyecek derecede denge arz eden statik bir elektrik vardır. Havada oluşan elektriklenme, özellikle zamanımızda yaygın olarak kullanılan plâstikten yapılmış giyim eşyaları, taşıt araçları vb. şeyler vücûdun dış yüzünde aşırı elektron artışına sebep olur. Bu durum, sinir sistemi üzerinde ciddî rahatsızlıklar doğuracağı gibi, deri altındaki minik kasların yorulması ve esnekliklerini kaybetmesiyle yüzde ve diğer yerlerde kırışıklar ve sarkmalara da yol açar. Vücûttaki statik elektriğin fazlasını atmanın yollarından biri de su ile yıkanmak veya toprağa temas etmektir. Bu ise abdest ile teyemmümün, vücûdun elektrostatik dengesinin rol ve önemine işâret bakımından yeterlidir.

Demek ki abdest, vücûttaki elektronları en tabiî yoldan boşaltarak sinirsel gerginlikleri gidermekte, eklem ağrılarını yok etmekte, yüze ve deriye zindelik ve güzellik vermektedir.

Diğer ilginç bir husus da şudur: Durgun su, güneşte ısınmış su ve kullanılmış su ile abdest olmaz. Bunun bilimsel hikmeti; bu tarz sular, iyonizasyonu kaybettiğinden elektron boşaltma kabiliyetini de yitirir. (Onk. Dr. Hâlûk Nurbaki, Namazın Sırları, s.19-22)

3- Abdestin, öfkelenmeyi gideren özelliği de göz ardı edilme-

melidir. Bilindiği gibi, öfkelenmek ve asab bozukluğu neticesinde kan beyine hücum eder. Bu durumda insan şuûru işlemez olur, akıl dengesini kaybeder. Böyle bir kimsenin ilk yapacağı iş ayakta ise oturması, oturuyorsa, uzanması... Böylece beyine hücum eden kan yavaş yavaş eski hâline avdet eder. Üçüncü ve fakat daha müessir tedbir olarak abdest alması ki bu, durumu derhal normale çevirir. Bunun içindir ki Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, sıkıldığı yâ da üzüldüğü veya öfkelendiği zaman, vakit kaybetmeden abdest alıp iki rekât namaz kılarlardı.

Demek ki, gazabın amelî ilâcı abdest almaktır. Nitekim diğer bir hadîs-i şerîfte Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Muhakkak gazab şeytandandır. Ve şeytan ateşten olmuştur. Ateş, su ile söndürülür. Sizden biriniz gazaba gelirse abdest alsın!" buyurur. (Ebû Dâvûd, Edeb, 3)

Abdestin bilemediğimiz daha nice faydaları bulunmaktadır. Faydasız ve lüzumsuz bir şeyi, dinimizin bize emretmesi düşünülemez.

B) ABDESTİN FARZLARI

Abdest almakla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Ey îmân edenler, namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinizle birlikte ellerinizi yıkayın. Başınızı meshedin. Her iki topuğunuzla birlikte ayaklarınızı da yıkayın."

(Mâide, 6)

Bütün müslüman âlimler, abdestin Cebrâil -aleyhisselâm-'ın

öğretmesiyle Mekke-i mükerreme'de namazla birlikte farz kılındığını, Medîne-i münevvere döneminde nâzil olan bu abdest âyetinin de teyid mahiyetinde olduğunu kabûl ederler. Her namaz için ayrı abdest almak farz olmayıp sünnettir.

Görülüyor ki abdest, üç âzânın yıkanması ve bir âzânın (başın) meshedilmesiyle tamamlanıyor. Ve bu şekilde hareket etmekle emrolunuyoruz.

Âyet-i kerîmede belirtilen abdestin dört farzı şunlardır:

1. Yüzü yıkamak,
2. Kolları dirseklerle beraber yıkamak,
3. Başı meshetmek,
4. Ayakları topuklarla beraber yıkamak.

C) ABDESTİN SÜNNETLERİ

1. Abdeste niyet etmek,
2. Abdeste *"Eûzü besmele"* ile başlamak,
3. Elleri bileklere kadar yıkamak,
4. Misvâk kullanmak,
5. Ağızı ve burunu üç defa yıkamak,
6. Ağıza ve buruna sağ elle su vermek,
7. Ağıza ve buruna çokca su vermek,
8. Abdest âzâlarını sırayla yıkamak,
9. Abdest âzâlarını yıkarken araya fâsıla vermemek,

10. Ayak ve elleri yıkarken parmaklardan başlamak,
11. Parmakları hilâllemek,
12. Sakalı hilâllemek,
13. Başın tamamını meshetmek,
14. Kulakları meshetmek,
15. Boynu meshetmek,
16. Her âzâyı üçer defa yıkamak,
17. Yıkanan âzâları güzelce ovmak.

Abdestsiz Yapılamayan İşler

1. Namaz kılınmaz.
2. Kur'ân-ı Kerîm okunmaz.
3. Şükür secdesi yapılmaz.
4. Kur'ân-ı Kerîm'e el sürülmez.
5. Kâbe tavâf edilmez.

Abdestin Âdâbı

1. Abdest alırken kıbleye dönmek,
2. Abdest alırken yüksekçe bir yerde bulunmak,
3. Abdestte suyu isrâf etmemek, fazla da kısmamak,
4. Abdest sırasında mecbur olmadıkça başkasıyla konuşmamak,
5. Abdest alırken sıkı olmayan parmak yüzüklerini oynatmak,

6. Bir özür bulunmadıkça abdestte başkasından yardım istememek,

7. Abdestte ağıza ve buruna sağ el ile su vermek, sol el ile de sümkürmek,

8. Vakit girmeden abdest alıp namaza hazır bulunmak,

9. Her âzâyı yıkarken meşhur olan duâları okumak,

10. Yüzü yıkarken göz pınarlarını yoklamak, suyu dirsek ve topukların yukarılarına kadar ulaştırmak,

11. Abdest alırken acele etmemek,

12. Abdest aldıktan sonra kelime-i şehâdet getirmek,

13. Abdestten artan sudan kıbleye karşı ayakta bir miktar içmek,

14. Abdestin sonunda bir, iki veya üç defa Kadir sûresini okumak,

15. Abdestten sonra, kerâhat vakti değilse iki rekât nâfile namaz kılmak.

ABDEST NASIL ALINIR?

Önce kollar dirseklerin yukarısına kadar sıvanır. Mümkünse kıbleye karşı dönülür, yüksek bir yere oturulur ve

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

denir. Ve *"Niyet ettim Allah rızâsı için abdest almaya"* diye niyet edilir.

Daha sonra eller bileklere kadar üç defa güzelce yıkanır, parmakların arası hilâllenir, yüzük varsa ileri geri oynatılır.

(Resim:1)

❷

Bundan sonra sağ avuçla ağıza üç defa ayrı ayrı su alınır ve her defasında iyice çalkalanır. Misvâk varsa dişler onunla güzelce temizlenir.

(Resim: 2)

❸

Sonra yine sağ avuca su alıp üç defa buruna su çekilir ve burun temizliği gerekirse sol el ile yapılır.

(Resim: 3)

❹

Daha sonra saç bitiminden çene altına kadar yüzün her tarafı üç defa yıkanır.

(Resim: 4)

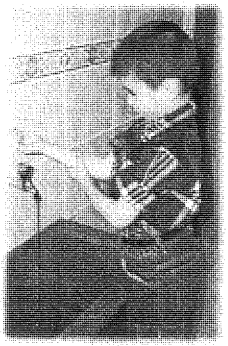

Sonra önce sağ kol, dirseklerle beraber üç defa yıkanır.

(Resim: 5)

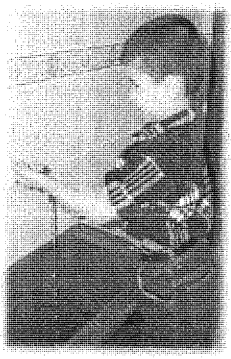

Sol kol da dirseklerle beraber üç defa yıkanır.

(Resim: 6)

Bundan sonra sağ el ıslatılır, sağ elin içi ve parmaklar başın üzerine konularak başın dörtte biri meshedilir.

(Resim: 7)

Sonra eller tekrar ıslatılarak, küçük veya şehâdet parmakları ile kulakların içi, baş parmaklar ile de kulakların dışı meshedilir.

(Resim: 8)

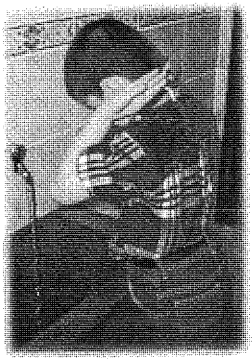

Geriye kalan üç parmağın dışı ile de boynun arkası meshedilir.

(Resim: 9)

Son olarak önce sağ ayak, topuklarla beraber üç defa yıkanır.

(Resim: 10)

Sonra sol ayak da topuklarla beraber üç defa yıkanır.

(Resim: 11)

Ayaklar yıkanırken parmak aralarının ve topukların iyice temizlenmesine dikkat edilir. Zîra ayaklarını güzelce yıkamayıp ökçelerinde biraz kuruluk kalanlar hakkında hadîs-i şerîfte;

"Vay ateşte yanacak ökçelerin hâline!" (Buhârî, Vudû', 27) buyurulur.

Abdest alırken acele etmeyip, sükûnet içerisinde, âdâb üzere, fazla su sarfetmeyerek, Rabbimizin huzûrunda bulunduğumuzu hatırlayarak tamamlamak lâzımdır.

ABDEST DUÂLARI

1. Abdeste başlarken "Eûzü" ve "Besmele"den sonra:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَجَعَلَ الْاِسْلَامَ نُورًا

"Suyu temizleyici ve İslâm'ı nûr kılan Allah'a hamd olsun!" denir.

2. Ağzına su alırken:

اَللّٰهُمَّ اسْقِنِي مِنْ حَوْضِ نَبِيِّكَ كَأْسًا لَا اَضْمَأُ بَعْدَهُ اَبَدًا

"Allahım! Bana peygamberinin kevser havuzundan, bir daha sonsuza kadar susamayacağım bir kâse su ihsân buyur."

3. Burnuna su alırken:

اَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنِي رَائِحَةَ نَعِيمِكَ وَجِنَانِكَ

"Allahım! Beni nîmetlerinin ve cennetlerinin güzel kokularından mahrum bırakma!"

4. Yüzünü yıkarken:

اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي بِنُورِكَ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ

(Allahım! Bazı yüzlerin beyazlanacağı, bazı yüzlerin de kararacağı günde benim yüzümü ak eyle!)

5. Sağ kolunu yıkarken:

اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي وَحَاسِبْنِي حِسَابًا يَسِيرًا

"Allahım! Bana amel defterimi sağ yanımdan ver ve benim hesabımı kolay kıl!"

6. Sol kolunu yıkarken:

اَللّٰهُمَّ لَاتُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي وَلَا مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي وَلَا تُحَاسِبْنِي حِسَابًا شَدِيدًا

"Yâ Rabbi! Bana kitabımı sol yanımdan ve arka yönden verme ve şiddetli bir hesap ile sorguya çekme!"

7. Başını meshederken:

اَللّٰهُمَّ غَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ وَاَنْزِلْ عَلَيَّ مِنْ بَرَكَاتِكَ

"Allahım! Beni rahmetinle yarlığa, benim üzerime bereketinden indir!"

8. Kulaklarını meshederken:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ اَحْسَنَهُ

"Allahım! Beni hak sözü işitip de en güzeline uyan kullarından eyle!"

9. Boynunu meshederken:

اَللّٰهُمَّ أَعْتِقْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ

"Yâ Rabbi! Benim vücûdumu cehennem ateşinden âzâd et!"

10. Ayaklarını yıkarken:

اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَيَّ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزِلُّ فِيهِ الْاَقْدَامُ

"Allahım! Bir takım ayakların kayacağı günde, benim ayaklarımı sırat üzerinde sâbit kıl!"

11. Abdest bitince, abdestten artan sudan kıbleye karşı ayakta bir miktar içerek kelime-i şehâdet getirilir. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Sizden biri eksiksiz olarak abdest alır, sonra da;

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ

derse, ona cennetin sekiz kapısı açılır. Artık dilediği kapıdan cennete girer." (Müslim, Tahâret, 17)

Abdestin sonunda şu duâ okunur:

اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ وَاجْعَلْنِي مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

"Allah'ım! Beni çok tevbe edenlerden ve çokça temizlenenlerden ve sâlih kullarından kıl!"

Abdest Çeşitleri

1. Farz olan abdestler: Namaz kılmak, Kur'ân-ı Kerîm'i elle tutmak ve tilâvet secdesi yapmak için alınan abdestlerdir.

2. Vâcib olan abdest: Kâ'be-i muazzama'yı tavâf için alınan abdesttir.

3. Mendûb olan abdestler: Cenâze yıkamak, dînî ilimleri okuyup okutmak, devâmlı olarak abdestli bulunmak, abdest üzerine abdest almak, ezbere Kur'ân okumak, ezân okumak, kamet getirmek, öfkeyi yoketmek için alınan abdestlerdir. Bu gibi maksatlarla alınan abdest ile namaz kılınabilir, Kur'ân-ı Kerîm ele alınabilir.

Abdestin Mekrûhları

1. Suyu lüzûmundan fazla kullanmak,

2. Suyu normalden az kullanmak,

3. Suyu, abdest âzâlarına ve yüzüne hızla çarpmak,

4. Abdest alırken lüzûmsuz yere konuşmak,

5. İhtiyâcı yok iken başkasından yardım istemek, su döktürmek,

6. Pis ve kirli bir yerde abdest almak,

Abdest alan bir kimse bunlardan sakınmalıdır.

Abdesti Bozan Durumlar

1. Küçük veya büyük tuvalete çıkmak, yellenmek,

2. Vücûdun herhangi bir yerinden kan, irin ve sarı su çıkmak,

3. Ağız dolusu kusmak,

4. Tükürdüğü vakit tükrüğünün yarısı veya yarıdan fazlası kan olmak,

5. Yatarak veya dayanarak uyumak,

6. Bayılmak ve sarhoş olmak,

7. Namazda yanındakilerin işiteceği şekilde gülmek,

8. Teyemmüm yapmış olan kimsenin suya ulaşması.

9. Özür sâhibi olanlar için namaz vaktinin çıkması.

D) MİSVÂK KULLANMANIN FAZÎLETİ

Misvâk, arak denilen ağacın dalıdır. Bunun gibi lifli olan diğer ağaçların dallarından da yapılabilir.

Misvâk, parmak kalınlığında ve kullananın karışı boyunda olmalıdır. Sağ ele alınır, serçe parmağının üstünden geçirilir, baş parmakla altından tutulur, diğer parmaklar da ortada bulundurulur. Misvâkı bütün parmaklarla tutmaktan kaçınmalıdır. Islatılarak ağzın sağ tarafından başlanır, dişlere enine sürülür. Önce sağ üstü, sonra altı, sonra sol üstü, sonra altı, sonra da dişlerin iç kısmı aynı sırayla misvâklanır. Daha sonra diline ve damağına getirilir.

Misvâk kullanırken; *"Allah Teâlâ'nın isminin söylendiği yeri temizlemeye"* diye niyet etmelidir. (İmâm Gazâli, Kimyây-ı Saâdet, s. 116)

Abdestten önce, ağız temizliği için misvâk kullanmak sünnettir. İmâm-ı Evzâî; "Misvâk kullanmak abdestin yarısıdır." de-

miştir. Hanefî mezhebine göre, her çeşit misvâk, her zaman kullanılabilirken, Şâfiî'ye göre oruçlunun zevâlden sonra misvâk kullanması mekrûhtur.

Her abdest alışında misvâk kullanmalıdır. Abdestli olmayıp ağzında bir değişiklik olduğunda, meselâ uyumuşsa yahut kokulu bir şey yemişse misvâk kullanmak sünnet olur. Bilhassa abdest alırken, uykudan kalktığı, Kur'ân-ı Kerîm okuyacağı, tefsîr, hadîs ve diğer din ilimlerini öğreteceği zaman, misvâk kullanmak çok önemli ve pek fazîletlidir. (İmâm Birgivî, Birgivî Vasiyetnâmesi, s. 272)

Her abdest alışında misvâk kullanmakla yetinmeyen ve bu vakitlerin dışında da sık sık misvâk kullanan Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz;

"Ben dişlerimi o kadar misvâklarım ki (bâzen) ön dişlerim sökülecek diye korkarım." (İbni Mâce, Tahâret, 7) buyururdu. Namaz için evden her çıkışında misvâk kullandığı gibi, eve her girişinde de dişlerini misvâklardı. (Müslim, Tahâret, 45)

Huzeyfe -radıyallahü anh-'dan rivâyete göre;

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, gece kalktığı zaman misvâkla dişlerini ovardı." (Müslim, Tahâret, 46)

Misvâk, yalnız namazlara mahsus değildir. Her ihtiyaç duyulduğunda kullanılabilir. Çünkü temizliğe yardımcıdır ve kıl fırçalarla yapılan diş temizlemesinden her yönüyle üstündür. Misvâkın kullanılması oruca da mâni değildir. (Ö. Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 77)

Diş fırçası olarak kullanılan misvâkın, diş macununda mevcut mikropları öldürme hassasına mâlik olduğu, bunu kullanan-

ların ayrıca diş macununa muhtaç olmayacağı tahlîl sonucu sâbit olmuştur.

Bu konuda Merhum Bakteriolog Dr. Osman Oğuz'un fennî raporu vardır. Merhum, boğaz nezlesine reçete düzenlemek suretiyle misvâk gargarası tavsiye ederdi. (R. Mahmûd Sâmi, Musâhabe c. 5, s. 54)

Misvâkın, zararlı mikropları öldüren kokusundan dolayıdır ki Sevgili Peygamberimiz;

"Ümmetime zahmet vermekten çekinmeseydim, her abdest alırken kendilerine misvâk kullanmalarını emrederdim." (Buhârî, Mevâkît, 24.) buyuruyor. Buradaki emir vücûb (farz) ifâde eden emirdir. (Abdülaziz Çaviş, Anglikan Kilisesine Cevâb, s. 111)

Misvâk kullanmaya çok önem vermelidir. Zîra Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Dişleri misvâk ile temizlemek, fırçalamak ölümden başka bütün hastalıkların mühim bir kısmına şifâdır." (Deylemî) buyurur.

Birçok hastalıkların çürük ve hasta dişlerden kaynaklandığı ve bunun da diş temizliğine dikkat edilmemesinden ileri geldiği malûmdur.

Misvâkın pek çok faydaları ve sevâbı vardır. Misvâk kullanmakta yetmiş kadar özellik zikrolunmuştur. Bu cümleden olarak; misvâk kullanmanın îmân ile gitmeye sebep olduğu, dişleri temizlediği ve diş etlerini kuvvetlendirdiği, ağız ağrısını ve kokusunu giderdiği, balgamı söktürdüğü, basur ve diş ağrılarını dindirdiği, gözü kuvvetlendirdiği, zekâyı artırdığı.. gibi bazı faydaları sayılabilir. (Sofuzâde Seyyid Hasan Hulûsi, Mecme'ül-Âdâb, s. 26) Misvâk-

ta diş etlerini besleyen, aynı zamanda pis kokmaya karşı koyan bir madde bulunmaktadır. (A. Himmet Berki, 250 Hadîs Terceme ve İzâhı, s. 151)

Bir hadîs-i şerîfte;

"Misvâk ile dişleri fırçalamak; ağzın temizliğine, Rabb'ın hoşnutluğuna ve gözün cilâlanmasına sebep olur." (Nesâî, Tahâret, 4) buyurulmuştur.

Yine Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurur:

"Misvâk ile dişler temizlenerek kılınan namazın fazîleti, misvâklanmadan kılınan namazdan yetmiş kat fazladır." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 6, 272)

Misvâk kullanmanın ehemmiyetini belirtmek için Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Misvâk kullanın! Zîra o, ağız için temizlik vesîlesi, Rabbülâlemîn için de rizâ ve hoşnudluk sebebidir. Cebrâil her gelişinde bana misvâk tavsiye etti. O kadar ki, bana ve ümmetime farz kılınacak zannettim." (İbni Mâce, Tahâret, 7)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur:

"Kirâmen kâtibîn meleklerini, sâhibi bulundukları kimseyi, dişlerinin arasında yemek kırıntısı olduğu halde namaza durur görmek kadar hiçbir şey rahatsız etmez." (Terğîb, 1, 168)

İbni Abbâs -radıyallahü anh-'dan rivâyet olunduğuna göre Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

"Misvâk kullanmaya devam ediniz. Çünkü onda on fayda vardır:

1. Ağzı temizler.

2. Rabb'ın rızâsını kazandırır.

3. Melekleri ferahlandırır.

4. Gözleri kuvvetlendirir.

5. Dişleri beyazlatır.

6. Diş etlerini sertleştirir.

7. Diş ve diş etleri arasındaki pasları giderir.

8. Yemeğin hazmini kolaylaştırır.

9. Balgamı keser.

10. Melekler misvâk kullanan kimsenin yanından ayrılmazlar ve namazının ecri kat kat verilir."

Yine İki Cihan Güneşi Efendimiz şöyle buyurur:

"Üç şey peygamberlerin ahlâkındandır: İftârda acele etmek, sahûru geciktirmek ve misvâk kullanmak." (Sünen-i Darekutnî, c:1, s.284, hn: 2)

Hazret-i Ali -radıyallahü anh-:

"Misvâk kullanmak, insanın zekâsını geliştirir ve balgamı giderir." buyurmuştur.

İbni Abbâs -radıyallahü anh- der ki:

"Rasûlullâh dâima bize misvâk kullanmayı emrederdi. O'nun misvâk kullanma hususundaki emri öyle bir raddeye geldi ki neredeyse misvâk hakkında Allah tarafından bir hüküm geleceğini zannettik." (İmâm Ahmed)

Misvâk kullanmaya devâm etmeli ve bu pek mühim olan sünneti ihyâ etmeye çalışmalı ve terketmemelidir. Nitekim Hazret-i Ömer -radıyallahü anh- zamanında Şam'da bir kale muhâsara edilmişti. Kale fethedilemeyince Hazret-i Ömer -radıyallahü anh- gazaba gelerek İslâm askerlerini toplar ve kalenin niçin fethedilemediğini sorar. Mücâhidlerin hepsi bu duruma çok üzülürler. Yapılan araştırma sonucunda, fethin gecikmesinin, misvâk kullanmayı terketmekten kaynaklandığı anlaşılır.

E) MEST ÜZERİNE MESHETMEK

Mesh lûgatta, eli herhangi bir şeyin üzerine sürmek demektir. Bir terim olarak; ıslak elin, açık bir vaziyette, özel yapılmış mestlerin üzerine ayak parmaklarının uçları seviyesinde sürüp yukarıya doğru çekmek mânâsına gelir.

Nitekim Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, ayaklarındaki mestleri mesheden bir adama rastlıyor, fakat sünnet üzere meshetmediğini görüyor. Yanına yaklaşıyor ve ellerinin parmaklarını hafif açarak, ayak parmaklarının uçları seviyesinden dokundurup yukarıya doğru eklem bükümüne kadar çektikten sonra:

"İşte biz böyle meshetmekle emrolunduk." buyuruyor.

Mest üzerine meshetmek, ayakları yıkamak yerine geçer. Bu, dînimizin müslümanlara gösterdiği bir kolaylıktır. Meshten maksat, mestlerin üzerine, ayakların uçlarından başlayıp, ayak bileğine doğru elin içini ıslatıp parmaklar açık olduğu halde sürmektir. Mestlerin altına mesh yapılmaz. Mest, topukları kapayacak şekilde ayaklara giyilen deri ve benzeri gibi maddelerden yapılan bir nevi ayakkabıdır.

Mestlerin üzerine mesh yapılabilmesi için mestlerin, suyu altına geçirmeyecek derecede kalın olması, ayakları gösterecek şekilde şeffâf olmaması ve bağlamaksızın kendi başlarına ayaklar üzerinde durabilmesi şarttır.

Mest Üzerine Meshin Şartları

1. Mestler abdestle giyilmiş olmalıdır.

2. Mestler, abdestte yıkanması farz olan yerleri örtmüş bulunmalıdır.

3. Ayağa giyilmiş mestin, on ikibin adım kadar yürüyebilme imkânını veren bir güçte olmalıdır.

4. Mestler deliksiz ve sağlam olmalı, ayağın küçük parmağının üç misli kadar delik ve sökük olmamalıdır.

5. Mestler ayakta bağsız olarak durabilecek derecede kalın olmalıdır.

6. Ayağın ön tarafında, elin küçük üç parmağı kadar bir miktar bulunmalıdır.

Mestler Üzerine Mesh Nasıl Yapılır?

Abdest almak işi tamamlanıp sıra ayaklara gelince, önce sağ elini ıslatıp üç parmakla -parmak araları açık olduğu haldesağ ayağın ucundan başlayarak, ayak bileğine doğru mesh yapılır. Sonra sol el ıslatılarak sol ayak da aynı şekilde mesh edilir. Böylece mesh tamamlanır.

Meshin Müddeti

Meshin müddeti mukîm olanlar için bir gün bir gece, yani yir-

mi dört saattir. Misâfir hükmünde olan yolcular için üç gün üç gece yani yetmiş iki saattir. (Müslim, Tahâret, 24.) Bu süre, mestleri abdestli olarak giydikten sonra, ilk abdest bozulduğu andan itibâren başlar. Yoksa, mestleri giydiği andan itibâren başlamış olmaz.

Meshi Bozan Şeyler

1. Abdesti bozan her şey, meshi de bozar.

2. Mestlerden birinin veya ikisinin ayaktan çıkması veya çıkarılması. Bu durumda sadece ayakların yıkanması yeterlidir.

3. Guslü îcâb ettiren bir durumda veya ay hâlinde mesh bozulur.

4. Mesh müddetinin sona ermesi.

Sargı Üzerine Mesh Etmek

Vücûdun herhangi bir yerinde kırık, yara ve çıban gibi bir şey olup da üzeri tahta, alçı veya bez ile sarılı olsa, altını yıkamakta bir zarar yoksa, sargı çözülerek altı yıkanır ve yaranın üzeri mesh edilir. Fakat sargı çözüldüğü vakit zarar gelecek olursa o zaman sâdece sargının üzerinden, el ıslatılarak bir defa mesh edilir. Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz Uhud Harbinde aldıkları yaranın sargısına mesh etmişler ve Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'ın Hayber Gazâsında bileği kırıldığı vakit mesh etmesini emretmişlerdi.

GUSÜL (BOY ABDESTİ)

Gusül, vücûdun her tarafını kuru yer bırakmadan yıkamaktır. Cünüplük hâlinde, kadınların âdet hâlinin bitmesi, doğum yapan kadınların lohusalık hâlinin sona ermesi durumunda gusül yapmak farzdır.

Guslün Farzları

Gusül ile ilgili olarak Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmaktadır:

"Eğer cünüp olursanız iyice temizlenin" (Mâide, 6)

Guslün farzları üçtür:

1. Ağzımızı bol su ile yıkamak.

2. Burnumuza bol su çekmek.

3. Bütün vücûdu kuru yer kalmayacak şekilde yıkamak.

Guslün Sünnetleri

1. Gusle besmele ile başlamak.

2. Gusle niyet etmek.

3. Bedenin herhangi bir yerinde pislik varsa onu temizlemek.

4. Daha sonra namaz abdesti gibi abdest almak.

5. Abdesten sonra üç defa başa, sonra üç defa sağa, üç defa da sol omuza su döküp, her defasında vücûdu iyice ovuşturmak.

6. Suyu fazla ve noksan kullanmamak.

7. Guslederken konuşmamak.

8. Gusül bitince bedeni bir havlu ile kurulamak.

Gusül Nasıl Yapılır?

Gusletmek isteyen bir kimse önce besmele okur ve: **"Niyet ettim Allah rızâsı için gusletmeye"** diye niyet eder. Elleri bileklere kadar yıkadıktan sonra edep yerlerini temizler. Bundan sonra sağ avucuyla ağzına üç kere su alır ve her defasında ağzını boğazına kadar gargara şeklinde çalkalar. Oruçlu ise boğazına su kaçmamasına dikkat eder. Sonra sağ avucuyla burnuna, genzine kadar üç defa su çeker, her defasında sol eliyle burnunu temizler. Bundan sonra tıpkı namaz abdesti gibi abdest alır.

Abdest aldıktan sonra önce başına, sonra sağ, daha sonra da sol omuzuna üçer defa su döker ve vücûdunu yıkar. Suyu her döküşte elleriyle vücûdunu iyice ovuşturur. İğne ucu kadar kuru yer kalmaksızın vücûdun her tarafını güzelce yıkar. Gusülde bı-

yık, saç ve sakal diplerine suyun iyice işlemesi için ovuşturulur. Göbek boşluğu, küpe delikleri dikkat edilerek yıkanır. Böylece gusül abdesti almış oluruz.

Guslün Faydaları

Abdest gibi gusülde de mânevî ve rûhî arınmanın yanısıra maddî temizlenme özelliği hâkimdir.

Vücûd kirlendiği zaman tüylerin altındaki gözenekler tıkanır. Böylece vücûd teneffüs edemez hâle gelir. Gusül ile bu gözenekler açılır, normal teneffüs imkânı sağlanır. Vücutta bir rahatlama ve ferahlama olur.

Guslün, vücûdun sağlığı için diğer mühim faydaları konusunda doktorlar şunları söylemektedirler:

İnsanın başına, gusletmeyi gerektiren bir hâl gelince, bütün damarlarda büyük bir sarsıntı olur. Vücutta bir yorgunluk ve gevşeklik meydana gelir. İşte bu yorgunluk ve sarsıntıyı gidermek ve bedende yeni bir denge kurmak için vücûdun her tarafını yıkamak lâzımdır.

Demek ki; guslü gerektiren hallerde sadece bazı organları değil, bütün vücûdu yıkama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çünkü gerek cünüplükte ve gerekse aybaşı, lohusalık hallerinde, başta kalb olmak üzere bütün organlar ve kan dolaşımı, tüm yorgunluklarını, ancak boy abdesti sayesinde tertemiz bir zindeliğe bırakır. Bugün sinir yorgunluklarının tek doğal ilâcı, gusül tarzında genel yıkanma olup, tedâvi için en sağlıklı usûldür. Allah'ın her emrinde olduğu gibi gusülde de bizim bildiğimiz ve bilmediğimiz daha nice hikmet ve faydalar bulunmaktadır. (Hamdi Döndüren, İslâm İlmihâli, s. 172)

TEYEMMÜM

Lûgatta teyemmüm, *"Bir şeyi kastetmek"* demektir. Dînî bir terim olarak; su bulunmadığı veya su bulunup da kullanılamadığı takdirde, temiz olan toprağa sürülen ellerle yüzü ve dirseklere kadar kolları meshetmektir. Ancak bu işin, abdestsizliği gidermek niyetiyle yapılması şarttır.

Teyemmüm, hicretin altıncı yılında Benî Mustalik gazâsında nâzil olan Mâide sûresinin altıncı âyet-i kerîmesiyle farz kılınmıştır. Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, bin kişilik bir orduyla susuz bir yerde gecelemişlerdi. Sabah namazını kılmak için abdest alacak su bulamadılar. Sabahın erken bir vaktinde şu anlamdaki âyet-i kerîme nâzil oldu:

"Yolculuk hâlinde olur da su bulamazsanız, temiz toprak ile teyemmüm ediniz." (Nisâ: 43, Mâide: 6)

Böylece teyemmümle namaz kılmalarına yüce Allah'ın emri çıktı. Ashâb-ı Kirâm da sevindiler ve teyemmüm ederek sabah namazını kıldılar. (Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 100)

Teyemmümün Farzları

Teyemmümün farzı ikidir:

1. Teyemmüme niyet etmek.

2. Ellerimizi, parmak araları açık olduğu halde kuru ve temiz bir toprağa iki defa vurup; birinci vuruşta yüzü, ikinci vuruşta da kolları meshetmek.

Teyemmümün Sünnetleri

1. Teyemmüme başlarken besmele çekmek.

2. Sırayı gözetmek.

3. Birbiri ardınca yapmak.

4. Elleri yere koyarken evvelâ ileri sürmek.

5. Sonra geri çekmek.

6. Parmaklarını açık bulundurmak.

7. Elleri yerden kaldırdığı vakit eğer tozlu ise, ellerini birbirine vurarak silkelemek.

Teyemmüm Nasıl Yapılır?

1. Teyemmüme başlarken besmele çekip namaz için temizlenmeye niyet etmelidir.

2. Parmaklar açık olduğu halde iki eli toprağa vurduktan sonra ileri sürüp geri çekmelidir.

3. Ellerdeki fazla tozu silkeleyip, bunlarla bütün yüzü meshetmelidir.

4. Elleri yine temiz toprağa vurup silkeledikten sonra, sol elin başparmağını ayırarak diğer parmakların iç taraflarıyla sağ elin parmak uçlarından başlayarak kolun dış tarafını dirseklere kadar çekip meshetmeli, sonra yine sağ elin iç tarafına dönerek sol elin başparmağı ile serçe parmağını halka ederek başparmakla beraber elin ayası ile dirsekten bileğe kadar elin iç tarafını meshetmelidir.

5. Sonra sol elle, sağ elin meshedilişi gibi aynen sağ elle de sol eli meshetmelidir.

6. Açıklandığı şekilde teyemmümde sıra gözetilerek önce yüzü, sonra kolları meshetmeli ve işlemde kesinti yapmamalıdır.

Teyemmüm; hem gusül ve hem de abdest yerine geçer.

Teyemmümün Yapıldığı Haller

1. Abdest veya gusle yetecek kadar su bulamamak.

2. Su bulunduğu halde suyun kullanılması mümkün olmadığı hallerde.

3. Vücûdun yarısı veya yarısından çoğu yara olup suyu kullanmanın zararlı olduğu durumlarda.

Teyemmüm, Cenâb-ı Hakk'ın biz müslümanlara ihsân ettiği büyük bir kolaylıktır. İnsanı, yaratılışının aslı olan toprağa döndürerek onda tevâzu ve yaratıcıya saygı duygularını canlandırır. Toprağa sürülen ellerin yüze ve kollara sürülmesi, insana toprak kadar mütevâzî olmayı telkîn eder.

Teyemmümle, vücûdun dış yüzeyindeki elektronlar dışarıya atılarak boşaltılır ve vücûd rahatlar.

Teyemmümü Bozan Durumlar

1. Abdest ve guslü bozan her şey teyemmümü de bozar.

2. Abdest ve gusül için su bulunur ve bu suyu kullanmak mümkün olursa, teyemmüm bozulur.

3. Bir özürden dolayı teyemmüm eden kimsenin, bu özrünün son bulması ile teyemmümü bozulur.

NAMAZ

Salât, namaz demektir. Namaz sözlükte *"duâ etmek"* anlamına gelir. Dînî bir terim olarak namaz; tekbîr ile başlayıp selâm ile tamamlanan özel hareket ve sözlerden ibâret bir ibâdettir. Namaz, beden ile yapılan ibâdet olup İslâm'ın beş şartından biridir. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka bir ilâh bulunmadığına, Muhammed -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak." (Buhârî, Salât,1)

Bu beş şey, İslâm'ın önemli rükûnleri ve köklü temelleridir. Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bu hadîs-i şerîfte İslâm'ı, beş direk üzerinde duran binâya benzetmiştir. İslâm'ın bu beş şartı son derece önemlidir, hattâ bunlar İslâm'ın temeli kabûl edilmiştir. Ve her müslümanın, bunların hepsini titizlikle yerine getirmesi gerekir.

Namaz, Kelime-i şehâdetten sonra İslâm'ın birinci temelidir.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz: *"Namaz dînin direğidir."* (Kenzu'l-Ummâl, c. 7, s. 284) buyurarak namazın dînimizde çok önemli bir ibâdet olduğunu belirtmişlerdir.

Namaz, İslâm'dan önceki semâvî dinlerde de emredilmiştir. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Mekke'de iken beş vakit namaz farz kılınmazdan önce, yalnız sabah güneşin doğmasından önce ve akşam güneşin batmasından sonra olmak üzere iki vakitte, ikişer rekât namaz kılıyordu.

Bu namaz, Cebrâil -aleyhisselâm-'ın öğretmesi ile kılınmaya başlanmıştır. Cebrâil -aleyhisselâm- Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e gelerek, O'nu vâdi tarafındaki Akabe denilen yere götürmüş, orada fışkıran su ile önce Cibrîl, sonra Hazret-i Peygamber abdest almış ve beraberce iki rekât namaz kılmışlardır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, mutlu bir biçimde eve gelmiş, eşi Hazret-i Hatîce'nin elinden tutarak ve aynı şekilde Hazret-i Hatîce ile birlikte abdest alıp iki rekât namaz kılmışlardır. (İSAM, İlmihal c. 1, s. 219)

Bu ilk namaz, Mirâc hâdisesinden evvel olmuştur. Sonra Mirâc gecesinde beş vakit namaz farz kılınmıştır. Mirâc ise, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Medîne-i münevvere'ye hicretlerinden bir buçuk sene önce Receb ayının 27. gecesinde vukû bulmuştur.

Mirâc, vakitlerin en şereflisi, hallerin en fazîletlisi ve münâcâtın en azîzi bulunduğundan namaz bu gecede farz kılınmıştır. Namaz, îmândan sonra tâatlerin en fazîletlisi, kulluk vazîfelerinin de en güzelidir. Binâenaleyh, ibâdetlerin en fazîletlisi, vakitlerin en değerlisinde farz kılındı. Mirâc, kulun Rabbi'ne kavuşması ve O'na yaklaşmasıdır.

Namazın Mânâları

Namazın bir kaç mânâsı vardır:

Birincisi; duâ demektir. Bu anlamda âyet-i kerîmede: **"Sen onlar için duâ et."** (Tevbe, 103.) buyurulur.

İkincisi; senâdır. Bu mânâda Ahzâb sûresinde: **"Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygamber -aleyhisselâm-'a salât, yani senâ etmektedirler."** buyurulur.

Üçüncüsü; kırâattir. **"Namazda kırâatini fazla açıktan yapma!"** (İsrâ, 110.) âyet-i kerîmesi bu mânâdadır.

Dördüncüsü; rahmettir. Kur'ân-ı Kerîm'de: **"Onlara Rabblerinden rahmetler vardır."** (Bakara, 157.) buyurulmaktadır ki bu mânâyı ifâde eder.

Namaz, ibâdet olarak kendine mahsus hareket ve zikirlerle yapılan bir ameldir. Namazın kıyâmında, kırâat ve kuûdunda senâ ve duâ ve fâiline rahmet vardır. Namazı ikâme demek, âdâb ve erkânına riâyet ederek namazı dosdoğru kılmak ve ömrünün sonuna kadar kılmaya devâm etmektir.

A) NAMAZIN FAZÎLETİ

Allah Teâlâ'nın varlığına ve birliğine, Hazret-i Muhammed -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in peygamberliğine inanmak ve tasdik etmek, farz olan en büyük bir vazîfedir. Bundan sonra farzların en büyüğü ve en önemlisi namazdır. Namazın îmâna olan yakınlığından dolayıdır ki, Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'de namazı hemen îmânın yanında zikretmektedir. Bu sebebten namaz, îmânın alâmeti kabûl edilmiştir. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

"Allah Teâlâ'nın insanlara farz kıldığı şeylerden kendi katında tevhidden sonra en sevimli olanı namazdır. Eğer Allah Teâlâ katında namazdan efdâl bir ibâdet olsaydı, melekler onunla ibâdet ederlerdi. Halbuki meleklerin kimisi rükûda, kimisi secdede, kimisi kuûddadır." (İhyâ, I, 146. (Tabarânî ve Hakim'den)

Namaz, Allah Teâlâ'ya ibâdet etmenin sırlarını taşıyan ve ibâdetlerin bütün fazîletini içinde toplayan en kuvvetli bir ibâdettir. Bu sebepten, Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'dan itibâren gelen bütün peygamberler namaz kılmış olup, üstlendikleri ağır vazîfeyi ifâ ederken, namazın sağladığı sürekli mânevî güçten destek almışlardır.

Hâfız bin Kayyım, Zâd el-Meâd isimli kitabında şöyle yazar:

"Namaz, rızkı çekicidir, sağlığı koruyucudur, hastaları ayağa kaldırıcıdır, kalbe kuvvet vericidir, yüze güzellik ve parlaklık vericidir, rûha ferahlık vericidir, organlara enerji ve hareketlilik kazandırıcıdır, tembelliği gidericidir, göğsün genişliğine ve huzûruna sebebtir, rûha gıdâdır, kalbe ışık verip aydınlatıcıdır. Allah'ın nîmetlerinin koruyucusudur ve ilâhî azâbtan korunmaya sebebtir. Şeytandan uzaklaştırır, Allah'a yakınlaştırır. Kısacası rûh ve bedenin sağlığını korumada onun özel yeri vardır. Ve bu ikisi üzerine müstesnâ etkisi olup, dünyâ ve âhiret tehlikelerini uzaklaştırmakta ve iki dünyâ menfaatlerini kazanmakta onun büyük rolü vardır." (M. Zekeriyya Kandehlevî, Müslüman Şahsiyeti, s. 260)

"Namaz, îmânın alâmeti, kalbin nuru, gönlün surûru, rûhun kuvveti ve mü'minin mirâcı, Rabbin rızâsı, meleklerin sevgisi, enbiyânın sünneti, îmânın aslı, duânın icâbet sebebi, amellerin kabûlü, bedenin rahatı ve düşmanlara karşı silâhı, şeytânın sevmediği, mü'minin; şefâatçısı, ölüm meleği geldiğinde yardımcısı, kabrinde kandili, altında yatağı, münker ve nekîre cevâbı, kab-

rinde arkadaşı, kıyâmet gününde gölgesi, başında tâcı, bedeninde libâsı, önünde yol gösteren nûru, ateşle arasında perdesi, mü'minlerin Rab Teâlâ huzûrunda hücceti, mîzanlarında ağırlığı, sırattan geçme izni, cennetin anahtarıdır." (Ramazanoğlu Mahmûd Sâmî, Musâhabe III, s.100)

Hazret-i Ali -radıyallahü anh-, bir gün Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e:

"– Bize beş vakit namazın farzını, sünnetini ve âdâbını söyle, bunun kerâmeti, hürmeti nedir, buyurunuz da işitelim." dedi.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdular:

"Namaz, Hak celle ve alâ hazretlerinin hoşnutluğudur. Meleklerin sevgilisidir. Peygamberlerin sünnetidir. Marifetin nûru, İslâm'ın aslıdır, temelidir. Duânın kabûlüdür. Amellerin en fazîletlisidir. Rızkın bereketidir. Vücûdun kuvvetidir. Canın nûrudur. Melekü'l-mevt arasında şefâat edicidir. Kabirde nûr çerağıdır. Münker ve Nekîr'e cevâbtır. Kıyâmet gününde mü'min üzerine çadırdır, sâyebândır, korunmaktır. Cennette senin başına tactır. Cehennem ile aranda perdedir. Sırat köprüsünün geçilme yeridir. Cennetin anahtarıdır. Her kim kasıt ile namazın farz oluşunu inkâr ederse kâfir olur. Ne mutlu o kimseye ki, Allah Teâlâ ve Tekaddes hazretlerini zikretmek onun gıdâsıdır, besinidir. Ölüm onun şarâbıdır. Allah'a yakınlık onun rahatıdır. Kur'ân onun bilgi kaynağı, rûh ve fikir sermayesidir. Gece onun (ibâdet) alışveriş pazarıdır. Dünyâ onun ekinliğidir. Kıyâmet de onun ektiğinin sevâblarının toplandığı harman yeridir ve ecir de onun semeresidir." (Yazıcıoğlu Şeyh Ahmet Bîcan, Envârü'l-Âşıkîn, c. 2, s. 550)

Yine hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Namaz, dinin direğidir ve onda on güzellik vardır:

Yüzün revnâkı, kalbin nûru, bedenin rahatı ve sağlığının sebebi, kabrin huzûru, Allah'ın rahmetinin inmesine sebep, göklerin anahtarı, amellerin tartıldığı terazinin ağırlığı (iyi ameller kefesini ağırlaştıran ölçü), Allah'ın rızâsına sebep, cennette makamın yüksekliği ve cehennemden siperdir. Kim namazı kılarsa dînini ayakta tutmuş olur, kim onu devirirse, dînini devirmiş olur."
(İbn-i Hacer, Münebbihât)

İşte bu sayılan değerlerin hepsi, namaz kılanlara bir müjdedir. Bizlere düşen, kıldığımız namazın kıymetini takdîr etmek olmalıdır. Çünkü namaz her türlü ibâdeti içine alan ve Hakk Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin rızâsını kazanmak hususunda en güzel vasıtadır. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c: 2, s. 118)

B) NAMAZ ÇEŞİTLERİ

Namazlar, farz, vâcip, sünnet ve nâfile olmak üzere dört çeşittir.

a) Farz Namazlar: Farz-ı ayın ve farz-ı kifâye olmak üzere ikiye ayrılır. Farz-ı ayın olan namazlar; her müslümanın mutlaka kılması gereken namazlar olup bunlar, beş vakit namaz ve Cum'a namazıdır. Günlük farz namazlar; sabah namazı iki, öğle namazı dört, ikindi namazı dört, akşam namazı üç, yatsı namazı dört rekât olmak üzere toplam on yedi rekâttır. Cum'a namazının farz olan kısmı iki rekâttır. Farz-ı kifâye olan namaz ise, cenâze namazıdır ki, müslümanların bir kısmının kılmasıyla diğerlerinin üzerinden borç kalkar.

b) Vâcib Namazlar: Vitir namazıyla, Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarıdır.

c) Sünnet Namazlar: Vakit namazlarından önce veya sonra belli bir düzen ve tertip içinde kılınan namazlardır. Bunların bazıları sünnet-i müekkede, bazıları sünnet-i gayr-i müekkededir. İkindi namazının sünnetiyle yatsı namazının ilk sünneti, sünnet-i gayr-i müekkede olup, namazların diğer sünnetleri, sünnet-i müekkededir.

Farz namazların öncesinde ve sonrasında kılınan sünnet namazlar, farz namazlara hazırlayıcı ve onları koruyucu ibâdetler olarak değerlendirilmiştir. Dünyâ meşgaleleri, insana Allah'ı unutturur ve kalbi katılaştırır, melekî yönünü ise zayıflatır. Bu durumda farza başlamadan, insan gönlünün bu tür karışık ve dağınık düşüncelerden ve meşgalelerden arındırılması ve pasının giderilmesi gerekir. Önce sünnet namazı kılmak suretiyle kul, gönlündeki gaflet ve sıkıntıyı gidererek farz namaza hazır hâle gelir. (Sühreverdi, Avârifü'l-Meârif, s. 382)

d) Nâfile Namazlar: Allah'a yaklaşmak ve sevâb kazanmak maksadıyla kılınan namazlardır. Teheccüd namazı, işrak namazı, duhâ namazı, evvâbîn namazı... gibi.

C– NAMAZIN FARZİYYETİ

Namazın farz oluşu Kitap (Kur'ân), Sünnet ve İcmâ ile sâbittir.

Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîs-i şerîflerde namaz ile ilgili bir çok emirler ve öğütler vardır. Bütün bunlar dinimizin namaza ne kadar önem verdiğini gösterir.

"Namazı kılın, zekât verin ve Allah'a sarılın. O sizin mevlânızdır. O, ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır." (Hacc, 78)

Sünnetten delîl: Bu konuda bir çok hadîs-i şerîfler rivâyet edilmiştir. Bu hadîs-i şerîflerden biri şöyledir:

"Şüphesiz Allah Teâlâ, her erkek ve kadın müslümana bir gün ve gecede beş vakit namazı farz kılmıştır." (Abdurrahman Şeyhzâde, Mecma'ul-Enhur, c: 1, Kitâbus-salât)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Hazret-i Muâz bin Cebel -radıyallahü anh-'ı Yemen'e gönderirken ona şöyle nasîhatta bulunmuştur:

"Sen ehl-i kitap olan bir topluma gidiyorsun. Onları ilk önce Allah'a kulluk etmeye çağır. Allah'ı tanırlarsa, Allah'ın onlara gecede ve gündüzde beş vakit namazı farz kıldığını söyle. Namazı kılarlarsa, Allah'ın onlara zenginlerinden alınıp yoksullarına verilmek üzere zekâtı farz kıldığını söyle. İtâat ederlerse bunu onlardan al, insanların mallarının en iyisini alma, mazlûmun bedduâsından sakın. Çünkü onun duâsıyla Allah arasında perde yoktur." (Buhârî, Zekât, 41)

Namaz, Beş Vakit Olarak Farz Kılınmıştır

Kur'ân-ı Kerîm'de namaz, beş vakit olarak farz kılınmıştır. Konuyla ilgili olarak âyet-i kerîmede şöyle buyurulur:

"Haydi akşama girerken, sabaha ererken Allah'ı tenzîh (ve tesbîh) edin (namaz kılın). Göklerde ve yerde hamd O'nundur. Gündüzün nihâyetinde de, öğle vaktine vardığınız vakitte de (Allah'ı tenzîh ve tesbîh edin, namaz kılın)."

(Rûm, 17-18)

Bu âyet-i kerîmede beş vakit namazdan bahsedilmektedir. Abdullah ibni Abbâs -radıyallahü anhümâ-'ya:

"– Kur'ân'da beş vakit namazı bulur musun?" denilmiş, o da bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.

Âyet-i kerîmede geçen **"hîne tümsûne"** akşam ve yatsı namazları, **"ve hîne tüsbihûne"** sabah namazı, **"ve aşiyyen"** ikindi namazı, **"ve hîne tüzhirûne"** öğle namazıdır.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz de, mirâc hadîsinde namazın beş vakit olarak farz kılındığına işâretle;

"Her gün beş vakit namazla emrolundum." buyurmuşlardır.

Cenâb-ı Hakk Hazretleri de:

"Ben beş vakit namazla farîzamı imzâ ve irâde eyledim ve kullarım için hafiflettim." diye nidâ buyurmuşlardır.

İsrâ sûresinde şöyle buyurulur:

"Habîbim! Günün zevâlinden gecenin karanlığına kadar namazın ikamesine ve bilhassa sabah namazında sabahın beyazlığına kadar kırâate devâm et. Zîra sabah namazı ins ü cin ve melekler tarafından şehâdet olunacaktır"

(İsrâ, 78)

Beyzâvî'nin beyânına göre bu âyet-i kerîme beş vakit namaza şâmildir. Çünkü **"Lidülûkiş-şemsi"** öğle ve ikindi namazlarına, **"ilâ gasakilleyli"** de akşam ve yatsı namazlarına ve **"ve kur'ânel-fecri"** de sabah namazına delâlet eder.

Gece melekleriyle gündüz melekleri sabah namazında imâmın ardında toplanırlar. İmâm namazı bitirince, gece melekleri semâya yükselirler. Gündüz melekleri kalırlar. Yani o zamanda devir ve teslim muâmelesi yaparlar. İşte sabah namazında her

iki sınıf melâike toplandığı ve şehâdet ettiği için o namaza "**Meşhûd**" denilmiştir.

Tâhâ sûresinde buyurulur;

"O halde sen, onlar ne derlerse sabret. Güneşin doğmasından evvel de, batmasından evvel de Rabbini hamd ile tesbîh et. Gecenin bir kısım saatlerinde ve gündüzün etrafında dahi tesbîh et ki rızâ (yi ilâhî) ye eresin." (Tâhâ, 130)

Hâzin Tefsîri'nin beyânına göre **"tulû-i şems"**den evvel tesbîh ile murad; sabah namazı, **"ânâil-leyl"**de tesbîh ile murad; akşam ve yatsı namazları, **"etrâfen-nehâr"**da tesbîh ile murad öğle namazıdır. Bu âyet-i kerîmede de beş vakit namaza işâret vardır.

Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîs-i şerîflerde beş vakit namaz hakkında gayet açıklık bulunduğu gibi Asr-ı saâdetten bu zamana kadar beş vakit namazın farziyyetine icmâ-i ümmet ve ittifâk vardır. Bu sebeple hiç bir müslüman beş vakit namazın farziyyetini inkâr edemez.

Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle buyurmaktadır:

"Namazlara ve orta namaza devâm edin." (Bakara, 238)

Âyet-i kerîmede, *"Namazları muhâfaza"* tâbiri geçmektedir. Namazları muhâfaza, vaktinde edâ etmek ve devâmla mümkündür. Burada namazlardan maksat, gece-gündüz beş vakit namazdır. Bu âyet-i kerîmedeki *"vustâ"* (orta) kelimesi, kendisini iki eşit sayının kuşattığı bir sayıdır. Bunun da en azı beştir. *"Üç"* sayısının aynı özelliği taşıdığını söyleyemeyiz. Zîra *"üç"*ün çevresini, iki eşit sayının aldığına hükmedemiyoruz. Çünkü *"üç"*ten önceki de, sonraki de *"bir"*dir ki, bu da sayı değildir. Zîra sayı, iki

tarafı toplandığında, kendinin katı olanlardır. Halbuki *"bir"*in, iki tarafı yok ki katı olsun. Zîra *"bir"*in öncesi yok. (R. Mahmud Sami, Bakara Sûresi Tefsiri, s. 296)

İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre Kur'ân-ı Kerîm'de sözü edilen *"Orta namaz"*, ikindi namazıdır. Delil Hazret-i Âişe - radıyallahu anhâ-'nın naklettiği şu hadîs-i şerîftir:

"Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-; *'Namazlara devam edin, orta namaza da devam edin.'* âyetini okudu. *'Orta namaz ise ikindi namazıdır.'* buyurdu." (Ebû Dâvûd, Salât, 5)

İkindi namazına *"Orta namaz"* denmesi; iki adet geceye ait, iki adet de gündüze ait namazın arasında bulunması yüzündendir. (H. Döndüren, İslâm İlmihali, s. 200)

Hûd sûresinde de şöyle buyurulmuştur:

"Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl. Çünkü güzellikler kötülükleri (günâhları) giderir. Bu, iyi düşünenlere öğüttür." (Hûd, 114)

Bu âyet-i kerîmenin zâhirine göre namaz, her ne kadar üç vakit gibi görülmüş ise de ulemâ âyetin, beş vakit namaza delâlet ettiğini beyân etmişlerdir. Yani; **"tarafayin-nehâri"** gündüzün iki tarafı, öğle ve ikindidir. **"Zülefen"** lâfzı da çoğuldur. Arapçada, çoğulun (ceminin) en azı da üçtür. Buna göre **"ve zülefen minelleyli"** demek, gecenin gündüze yakın olan üç saati sabah, akşam, yatsı vakti olup böylece âyet-i kerîme, beş vakit namaza delâlet eder. Bütün bu delîllere rağmen namazın beş vakit olduğunu inkâr eden kâfir olur.

Asr-ı saadetten beri ashâb-ı kirâm, tâbiîn, tebe-i tâbiîn, müctehidîn ve muhakkıkîn hazerâtı ve bilcümle müslümanlar ittifâk-

la beş vakit namazı edâ sûretiyle bu âna kadar devâm edegelmişler ve kıyâmete kadar da inşâallah böylece devâm edeceklerdir. (Ramazanoğlu M. S., Musahabe c. 3, s. 51-52)

Namaz Beş Şartla Emir Buyurulmuştur

Birincisi: Dosdoğru, hakkını vererek kılınması emrolunmuştur. Nitekim Bakara sûresinin 110. âyet-i kerîmesinde; **"Namazı dosdoğru kılınız."** buyurulmaktadır.

İkincisi: Devamlı olması emredilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de buna işâretle: **"Ve onlar namazlarına devâm ederler."** buyurulmaktadır. (Mü'minûn, 93)

Üçüncüsü: Vakitlerinde edâ edilmesi emir buyurulur. Konu ile ilgili olarak âyet-i kerîmede: **"Muhakkak ki namaz mü'minler üzerine vakitleri beyan ve tesbit edilmiş farzdır."** buyurulur. (Nîsâ, 103)

Dördüncüsü: Cemâatle edâ edilmesi emredilir. Kur'ân-ı Kerîm'de: **"Rükû edenlerle beraber rükû ediniz."** buyurulur. (Bakara, 43)

Beşincisi: Namazda huşû emredilmiştir. Âyet-i kerîmede: **"Onlar namazlarında huşû sâhibidirler."** buyurulmuştur. (Mü'minûn, 2.)

Namazı Dosdoğru Kılmak

Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'inde muttakî kullarının vasıflarından bahsederken;

"Onlar namazı dosdoğru kılarlar." (Bakara, 3) buyurmaktadır.

Namazı dosdoğru kılmak demek; namazı, emrolunduğu şekilde hakkını vererek kılmak demektir. Bu da namazda yasaklanan hiçbir hareketi yapmamak ve yapılması emredilen her hareketi yapmakla olur. Bilindiği gibi namazın bir takım şartları, rükûnleri, vâcibleri, sünnetleri, edepleri ve mekrûhları yanında bir de onu bozan durumlar vardır. Kim, namazı bozan veya namazda işlenmesi mekrûh olan hareketlerden kaçınır, bunun yanında onun şartlarını, rükûnlerini, vâciblerini, sünnetlerini ve edeplerini yerine getirirse, namazı hakkıyla dosdoğru kılmış olur.

Bu arada kimi namazlar farz ve kimileri de nâfile niteliği taşır. Nâfile namazlar, ya farz namazlardaki eksiklikleri gidermek veya eğer farz namazlarda eksiklik yoksa kulların derecelerini yükseltmek içindir. Bazı kâmil kullar dışında hangimizin farz namazlarında eksiklik yok ki ve ayrıca o kâmil kulların sayısı ne kadar ki?!

İbnu'ş-Şeyh şöyle demiştir:

"Namazı dosdoğru kılmak, onu dinin ön gördüğü şekilde farzlarına, sünnetlerine ve âdâbına uygun olarak edâ etmektir. Kim, bu esaslardan birine karşı gevşek davranarak, bunları yerine getirmezse, namazı dosdoğru kılmamış olur."

Buna göre namazı dosdoğru kılan kimse namazı; rükûnlerini, farzlarını, vâciblerini, sünnetlerini, nâfilelerini ve âdâbını eksiksiz olarak kılan kişidir.

Abdullah ibni Abbâs -radıyallahü anh- Hazretleri diyor ki;

"Namazı, dosdoğru kılmak demek, onun rükû ve secdelerini en güzel bir biçimde yapmak ve bütün varlığıyla kendini namaza vererek, içten gelen bir duyguyla namazı kılmak demektir."

Hazret-i Katâde -radıyallahü anh-'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

"Namazı dosdoğru kılmak, vakitlerine dikkat etmek, abdesti güzel almak, rükû ve secdeleri, hakkını vererek yapmaktır."

"el-Müfredât" isimli eserde şöyle geçmektedir:

"Bir şeyin ikâme edilmesi, o şeyin hakkının tam verilmesidir. Namazın ikâmesi ise, onu sadece şeklen kılmak değil, şartlarını tam olarak yerine getirerek kılmaktır."

Hâsılı, namazı dosdoğru kılmak demek; namazı, Allah'ın emrettiği ve Rasûlünün kıldığı şekilde kılmak, âdâb ve erkânına riâyet etmek, huşû ile ömrünün sonuna kadar kılmaya devam etmektir.

Bir hadîs-i şerîfte de:

"Beni nasıl namaz kılar halde gördünüz ise, sizde öylece kılınız ve kıldırınız." buyurulur. (Buhârî, Ezân, 18)

Namaz Kimlere Farzdır?

Bir insana namazın farz olması için üç şartın bulunması gerekir:

1. **Müslüman olmak:** Namaz, her müslüman erkek ve kadına farzdır. Müslüman olmayana namaz kılmak farz değildir.

2. **Bülûğ çağına girmiş olmak:** Erginlik çağına girmemiş çocuklara namaz farz değildir. Fakat yedi yaşına gelmiş çocuklar da namaz kılmakla emredilir. On yaşına geldikleri halde namaz kılmazlarsa el ile hafifçe dövülebilir. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Yedi yaşında çocuklarınıza namaz kılmalarını emredin, on

yaşında namaz kılmazlarsa, onları hafifçe te'dîb edin ve yataklarını ayırın." (Ebû Dâvûd, Salât, 26)

3. Akıllı olmak: Akıl hastasına namaz farz değildir. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: İyileşinceye kadar akıl hastasından, uyanıncaya kadar uykuda bulunandan, erginlik çağına girinceye kadar çocuktan." (Buhârî, Talâk, 11)

D) BEŞ VAKİT NAMAZ

Beş vakit namaz, Mekke-i mükerreme'de hicretten bir buçuk sene önce Mirâc gecesinde farz kılınmıştır. Enes -radıyallahü anh-'ın naklettiği bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Mirâc gecesinde Hazret-i Peygamber'e namaz elli vakit olarak farz kılınmış, sonra hafifletilerek beşe indirilmiş, sonra şöyle nidâ olunmuştur:

'Ey Muhammed! Benim katımda söz değiştirilmez. Bu beş vakit namaz sebebiyle, senin için elli vakit namaz sevâbı vardır.'"

(Tirmizî, Salât, 45)

Diğer bir hadîs-i şerîfte Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Allah Teâlâ Mirâc gecesinde ümmetim üzerine elli vakit namazı farz kıldı. Ben ise O'na müracaat ederek hafifletilmesini istedim. Sonunda namazı bir gün ve gecede beş vakte indirdi." (Buhârî, Salât,1) buyurmaktadır.

Mirâc ve Namaz

Namaz, mirâc gecesinde farz kılınmıştır. İki cihan güneşi Efendimiz bunu şöyle anlatır:

Mirâcdan dönüp Mûsâ'ya uğradığımda, Mûsâ bana:

"Sana ne emrolundu?" diye sordu. Ben de cevâben:

"Gece ve gündüz bana elli vakit namaz emrolundu." dedim. Sonra Mûsâ -aleyhisselâm-:

"Senin ümmetin elli vakit namaza tâkat getiremezler. Vallâhi ben muhakkak insanları tecrübe ettim ve Benî İsrâîli şiddetli bir denemeye tâbi tuttum. Şimdi sen hemen Rabbine dönüp ümmetin için hafifletilmesini Allah Teâlâ'dan niyâz eyle." dedi. Ben de Rabbime müracaatla niyâz eyledim. On vakit namaz indirildi."

Böyle defalarca Mûsâ -aleyhisselâm-'a dönerek ve o da, ümmetin bu namazı kılamayacağını ve buna tahammül edemeyeceğini söylemesi üzerine daha da indirilmesini isteyerek tekrar tekrar Allah Teâlâ Hazretlerine müracaat ve niyâz eyledi. Her defasında on vakit indirildi. Ve her gün on vakit namazla emrolundu.

Yine buyrulur ki;

"Dönüp Mûsâ'ya geldim. Mûsâ, bana evvelki mütaleasını söyledi. Ben de Cenâb-ı Allah'a arz u niyâz eyledim de bu defa beş vakit namazla emrolundum."

Bunun üzerine Mûsâ'ya dönüp geldim. Mûsâ -aleyhisselâm:

"Ümmetin her gün beş vakit namaza muktedir olamaz. Muhakkak ki senden önce ben insanları tecrübe ettim. Rabbine tekrar müracaat edip ümmetin için daha hafifletilmesini niyâz eyle." dedi.

Ben de cevâben:

"Rabbim Teâlâ'yâ çok niyâz eyledim. Tâ ki bir daha arz-ı ni-

yâz eylemekten utanırım. Bir daha müracaat edemeyeceğim ve bu beş vakit namaza râzı ve buna teslim olacağım." dedim.

Sonra ben Mûsâ'nın bulunduğu mahâlli geçtiğimde bir münâdî; yani Hak Teâlâ Hazretleri:

"Ben beş vakit namazla farîzamı imzâ ve irâde eyledim. Ve kullarım için hafiflettim." *diye nidâ eyledi."* (Buhârî, 59/6)

Beş Vakit Namazı İlk Kılan Peygamberler

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-, Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-, Hazret-i Yûnus -aleyhisselâm-, Hazret-i Îsâ ve Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'dan her biri beş vakit namazdan her birerini ilk defa olarak kılmışlardır.

Sabah namazını ilk olarak babamız Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- kılmıştır. Cennetten yeryüzüne indiğinde akşam karanlığı olunca Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- çok korkmuş ve bu korku içinde sabahlamıştı. Sabah olup şafak sökünce karanlıktan kurtulduğuna şükrederek iki rekât namaz kılmıştır. İşte bu hikmet üzerine sabah namazı iki rekât olarak farz kılınmıştır.

İlk önce dört rekât öğle namazı kılan İbrahim -aleyhisselâm-dır. Oğlu İsmâil -aleyhisselâm- kurban edilmekten kurtulup cennetten kurban olarak koç ihsan buyurulduğuna ve Cenâb-ı Hakk'ın râzı olduğuna şükür olarak dört rekât öğle namazı kılmıştır.

İkindi namazını ilk defa Hazret-i Yûnus -aleyhisselâm- kılmıştır. Cenâb-ı Hakk, onu ikindi vakti dört türlü karanlıktan yani zellenin (ayak sürçmesi), gecenin, denizin ve balığın karnındaki karanlıklardan kurtardığı için şükür olsun diye dört rekât namaz

kılmıştı. İşte bu hikmetten dolayı Cenâb-ı Hakk ikindi namazını dört rekât olarak farz kılmıştır.

Akşam namazını ilk olarak üç rekât kılan Îsâ -aleyhis selâm- dır. Cenâb-ı Hakk ona:

"Ey Meryem oğlu Îsâ, insanlara Allah'ı bırakıp da beni ve anamı iki tanrı edininiz diyen sen misin?" dediği zaman, Îsâ -aleyhis selâm- şöyle buyurdu:

"Seni tenzîh ederim. Hakkım olmadık bir sözü söylemekliğim bana yakışmaz. Eğer onu söyledimse elbette bunu bilmişsindir. Benim içimde olan her şeyi Sen bilirsin. Ben ise Senin zâtında olanı bilmem. Şüphesiz ki gaybları hakkıyla bilen Sensin Sen." (Mâide, 116)

İşte Hazret-i Îsâ bu cevâbı verdikten sonra vakit akşam idi. Cenâb-ı Hakk'a şükür olsun diye üç rekât namaz kıldı. Birinci rekât, ulûhiyeti kendinden nefyettiği için; ikinci rekât, anasından nefyettiği için; üçüncü rekât, Allah'ın ibâdete lâyık olduğunu, eşi, ortağı bulunmadığını ispat ettiği için... (İbni Hümâm, Fethu'l-Kadîr, c.1, s.154)

Yatsı namazını ilk defa dört rekât olarak Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- kılmıştır. Rivâyete göre, Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- Mısır'dan çıktıktan sonra yolu kaybetmişti. Ayrıca âilesinden ve kardeşi Hârûn'dan ayrılmanın üzüntüsü içindeydi. Bütün bunlardan başka azılı düşmanı olan Fir'avun'u hatırladıkça üzüntüsü artıyordu. Cenâb-ı Hakk onun bütün bu dert ve üzüntülerini giderdi. Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- bu sırada mâlûm vâdinin kenarında bulunuyordu. Buna şükür olsun diye dört rekât namaz kıldı. Vakit yatsı idi. Bu hikmet üzerine yatsı namazı dört rekât olarak farz kılınmıştır.

İşte bütün peygamberler, ömürlerinin sonuna kadar namaz

kıldıkları gibi semâdaki melekler de yaratıldıkları günden beri kimi secdede, kimi rükûda, kimi de kıyâm ve kuûdda, Cenâb-ı Hakk'a ibâdete devâm etmektedirler. Biz müslümanların da ölünceye kadar meleklerin her çeşit ibâdetini içerisinde toplayan namazımıza devâm etmemiz farzdır. Bunun aksini iddia eden ya münâfık veya kâfirdir. (Ramazanoğlu Mahmud Sami, Musahabe 3, s. 69)

E) NAMAZ VAKİTLERİ

Namaz, belli vakitlerinde edâ edilmek üzere, mü'minlere farz kılınmıştır. Bu vakitler, Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit sûrelerinde açıklanmıştır. (Hûd: 114, İsrâ: 78, Tâhâ: 130, Kaf: 39-40, Rum: 17-18, Dehr: 25-26, Nûr: 58)

Günde beş vakit namaz kılınır. Bunlar sırasıyla; sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarıdır. Her namazın muayyen bir vakti vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Şüphesiz namaz, mü'minler üzerine vakit ile belirlenmiş olarak farz kılınmıştır. (Nisâ, 103)

Namaz vakitlerinin belirlenmesinde pek çok yönden ince sırlar vardır. Beş vakit namaz farz kılınınca, Cebrâil -aleyhisselâm- insan sûretine bürünerek gelmiş ve Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimize namaz vakitlerini tarif ve ta'lim buyurmuş, (Tirmizî, Sünen, c.1, s. 278-280) namaz için nasıl abdest alınacağını ve namazın ne şekilde kılınacağını bizzat öğretmiştir. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, c. 4, s. 161)

İki Cihan Güneşi Efendimiz de, Cebrâil -aleyhisselâm-'dan gördüğü gibi abdest alıp Cebrâil -aleyhisselâm-'ın kıldığı gibi namaz kılmış ve Hazret-i Hatîce -radıyallahü anhâ- vâlidemize de öğretmiştir.

Cebrâil -aleyhisselâm-, Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e beş vakit farz namazlarının vakitlerinin başlangıç ve sonunu şöyle belirlemiştir:

Câbir bin Abdullah -radıyallahü anh-'dan rivâyete göre Cebrâil -aleyhisselâm-, Allah'ın Rasûlüne gelerek:

"– Kalk namaz kıl" demiştir.

Hazret-i Peygamber güneş batıya meylettiği zaman öğle namazını kılmıştır. Sonra Cebrâil yine ikindi vaktinde gelerek:

"– Kalk namaz kıl" dedi.

Hazret-i Peygamber de kalkıp ikindi namazını kıldı. Sonra akşam vaktinde gelip:

"– Kalk namaz kıl" demiş, O da güneş batınca akşam namazını kılmıştır.

Sonra yatsı vaktinde gelip:

"– Kalk namaz kıl" demiş ve Hazret-i Peygamber aydınlık kaybolunca yatsı namazını kılmıştır.

Sonra Cebrâil -aleyhisselâm- sabah vaktinde gelerek:

"– Kalk namaz kıl" demiş. Hazret-i Peygamber de ortalık aydınlandığında sabah namazını kılmıştır.

Sonra ertesi gün öğle vaktinde gelerek:

"– Kalk namaz kıl" dedi.

Hazret-i Peygamber de kalkıp öğle namazını her şeyin gölgesi bir misli uzadığı zaman kıldı.

Sonra ikindi vaktinde gelip;

"– Kalk namaz kıl" dedi. O da ikindi namazını her şeyin gölgesi iki misli uzadığı zaman kıldı.

Sonra akşamleyin aynı vakitte geldi ve bir önceki günün vaktinde kıldırdı.

Sonra yatsı vaktinde gecenin yarısı geçtikten sonra yahut gecenin üçte biri geçtikten sonra geldi ve:

"– Kalk namaz kıl" dedi. Hazret-i Peygamber de yatsı namazını kıldı.

Sonra ortalık iyice aydınlandığı zaman geldi ve:

"– Kalk namaz kıl" dedi, o da sabah namazını kıldı.

Sonra Cebrâil -aleyhisselâm- şöyle dedi:

"– Bu iki vaktin arası sabah vaktidir." (Ahmed b. Hanbel I, 382, III, 330, 331, 352)

Namazların bu vakitlerini bilmek ve her namazı vaktinde kılmak şarttır. Namazı vaktinden önce kılmak câiz ve sahîh olmadığı gibi, bir özrü yok iken vaktinden sonraya bırakmak da haram ve günâhtır.

Beş Vakit Namazın vakitleri

1- Sabah Namazı: Tan yerinin ağarmasından güneşin doğmasına kadar olan zamandır.

2- Öğle Namazı: Güneş tam ortaya geldikten biraz sonra başlar ve her şeyin gölgesi, kendisinin iki misli oluncaya kadar devâm eder. Öğlenin bu son vaktine asr-ı sânî derler. Bu, İmâm-ı Âzâm'a göredir.

Cuma namazının vakti, aynen öğle namazının vaktidir.

3- İkindi Namazı: Her şeyin gölgesi, kendisinin iki katı olduğu zamandan başlar, güneş batıncaya kadar devâm eder.

4- Akşam Namazı: Güneş tamamen battıktan sonra başlar, batı ufkundaki şafağın kaybolmasına kadar devâm eder. Akşam namazını ilk vaktinde kılmak müstehaptır. Akşam namazının vakti dar olduğundan onu geciktirmek uygun olmaz.

5- Yatsı Namazı: Batı ufkundaki şafağın kaybolmasıyla başlar, doğu ufkundaki şafağın belirmesine kadar devâm eder.

Vitir namazının vakti, yatsı namazının vaktidir. Ancak vitir namazı, yatsı namazından sonra kılınır.

Terâvih namazı, yatsı namazından sonradır.

Bayram namazlarının vakti, sabahleyin güneşin doğuşundan yaklaşık elli dakika geçtikten sonra başlar, güneşin tepe noktasına gelmesine kadar devâm eder.

Namaz Vakitlerinin Hikmetleri

Cenâb-ı Hakk, her bir vakit için yeni bir kuvvet izhâr etmiştir. Sabah namazı vakti, gecenin karanlığının silinip gündüzün aydınlığının başladığı bir vakit olması hasebiyle Allah Teâlâ'ya şükür olarak sabah namazı, güneşin doğmasından evvel farz kılınmıştır.

Sonra güneşin yüksekliği, ışığı ve ısısı, zevâl vaktinde en üst seviyede bulunduktan sonra yavaş yavaş düşmeye başlar ki Allah Teâlâ'ya şükür olarak öğle namazı farz kılınmıştır. Zevâl

vakti hakkında Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"O, gök kapılarının açıldığı bir saattir. Ben, o saatte sâlih bir amelimin (Allah'a) yükselmesini çok isterim." (Tirmizî, Vitr, 16)

İkindi vaktinde de güneş birden düşüş zamanına yaklaşır. Bu vakit, insanın en gafletli zamanı olup ikindi namazı farz kılınmıştır.

Güneş battıktan sonra da gündüzün aydınlığının gitmesi ve gecenin başlaması zamanı Cenâb-ı Hakk'a şükren akşam namazı farz kılınmıştır.

Yatsı namazı da, gecenin karanlığının her tarafı kaplaması sonucu gecenin sıkıntı ve dehşetinden Allah'a sığınmak için farz kılınmıştır. (Ramazanoğlu Mahmud Sami, Musahabe 3, s.66)

Mekrûh Vakitler

Beş vakit vardır ki, bu vakitlerde namaz kılmak mekrûhtur.

1. Güneşin doğmasından bir mızrak boyu (beş derece) yükselmesine kadar olan zamandır. Memleketimize göre güneşin doğmasından kırk-elli dakika geçinceye kadar olan vakittir. Bu vakitlerde farz namazları kılmak veya kazâ etmek, cenâze namazı kılmak, tilâvet secdesi yapmak haramdır.

2. Güneşin en yüksek tepe noktasında bulunduğu zamandan zevâl vaktine, yani öğle namazı vakti girinceye kadar geçen zamandır.

3. Güneşin sararmasından ve gözleri kamaştırmaz bir hâle

gelmesinden, battığı zamana kadar olan vakittir. Ancak bu kerâhat vakti içinde, o güne ait ikindi namazının farzı kılınabilir.

Bu zikredilen üç kerâhat vakti hakkında Ukbe bin Âmir el-Cühenî -radıyallahü anh-'ın naklettiği hadîs-i şerîf şöyledir:

"Üç vakit vardır ki, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- bize, bu vakitlerde namaz kılmamızı ve ölülerimizi defnetmemizi yasakladı: Güneş doğduğu zaman yükselinceye kadar, güneş tepe noktasına geldiği zaman zevâline kadar, güneş batmaya meylettiği zaman." (Müslim, Müsâfirîn, 293)

4. Fecr-i Sâdık'ın (ikinci fecrin) doğmasından güneşin doğacağı zamana kadar olan vakittir.

5. İkindi namazı kılındıktan sonra, güneşin batmasına kadar olan vakittir.

Bu son iki kerâhat vakti hakkında hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Sabah namazından sonra, güneş doğuncaya kadar namaz yoktur. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar namaz yoktur." (Buhârî, Mevâkit, 38)

EZÂN VE KAMET

Ezân sözlükte; haber vermek, bildirmek, îlân etmek demektir. Terim olarak ezân; farz namazların vakitlerini bildiren, belli sözlerden ibâret bir îlân şeklidir. Ezân okuyana *"müezzin"* denir.

İslâm'ın başlangıcında, bugünkü gibi ezân okunmuyordu. Namaz vakti olunca şöyle îlân ediliyordu: *"es-salâte es-salâte"* (Haydi namaza, namaza!)

Hicretin ilk yılında, Medîne-i münevvere'de Mescid-i Nebevî'nin yapımı tamamlanınca Ashâb-ı kirâm düzenli bir şekilde toplanarak cemâatle namaz kılmaya başlamışlardı. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, namaz vakitlerinin îlânı konusunda, ashâbıyla istişârede bulundu. Fakat bir sonuca varılamadı.

O gece Ashâb-ı kirâmdan Abdullah bin Zeyd -radıyallahü anh- rüyâsında bir meleğin kendisine ezân ve kamet öğrettiğini gördü. Rüyâ, son derece net ve açıktı. Sabahleyin namazdan sonra Abdullah bin Zeyd, gördüğü rüyâyı olduğu gibi Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e anlattı. Hazret-i Ömer -radıyallahü anh- da aynı rüyâyı gördüğünü söyledi.

Ancak ezân, sadece bir veya iki sahâbînin rüyâsıyla sâbit olmuş değildir. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e mîrac gecesinde yedinci kat semâda ezân gösterilmişti. Fakat semâda gördüklerinin yeryüzünde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir vahy veya işâret bekliyordu. Sahâbîlerin de ezânla ilgili

benzer rüyâlar görmesi üzerine Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Abdullah bin Zeyd'e şöyle buyurmuştur:

"İnşâallah bu rüyâ gerçektir. Kalk, Bilâl'e gördüğün rüyâdaki sözleri öğret. Onun sesi seninkinden daha güzeldir."

(Tirmizî, Mevâkit, 25)

Neticede vahy ile tasdik edilen sâdık rüyâlar sonucu namaz vakitlerini ilân etmek için bugünkü ezân, Hicret-i Nebeviyye'nin birinci yılında Medîne-i münevvere'de, sünnet-i peygamber ve ilâhî vahiy ile meşrû kılındı. Bunun meşrûiyyetini bile bile inkâr eden kimse dinden çıkar.

Ezân ve kamet, yalnız erkekler için vâcip kuvvetinde müekked bir sünnettir. Bu bakımdan Hanefî mezhebinde namaz kılan kadın, ne ezân okur, ne de kamet getirir.

Ezân, bin dört yüz küsûr senedir mü'minler için ulvî bir dâvettir. Beynel-milel bir çağrıdır. Semâların lâhûtî nağmesidir. Müslümanlığın en büyük alâmetlerinden biridir. Ezân aracılığı ile halka hem namaz vakitleri, hem de namazların kılınacağı yer bildirilmiş oluyor. Ayrıca namazın kurtuluşa ve mutluluğa vesîle olacağı da duyurulmuş oluyor. Bununla beraber bütün cihâna karşı, İslâm Dîninin en kutsal esasları îlân edilmiş bulunuyor.

Yeryüzünde namaz vakitleri değişik saatlere rastlamaktadır. Bu bakımdan hiçbir saat yoktur ki, İslâm mâbedlerinin yüksek minârelerinden, bütün insanlığa Yüce Allah'ın varlığı, birliği, büyüklüğü, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in peygamberliği, namazın kurtuluşa ve mutluluğa sebep olduğu, yüksek bir sesle ilân edilmiş olmasın.

Ezânın Mübârek Sözleri

Ezân, belli kelimelerle ve belli tertipte vahiy yoluyla inmiştir.

İslâm'ın şiârı ve ebedîyete uzanan dâvetidir. Onu, indiği tertip ve ölçüden uzaklaştırmak yâ da kelimesini değiştirmek veya başka bir dile tercüme ettirmek suretiyle okutmak yetkisi hiçbir insana verilmemiştir. Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz dahi bu hususta yetkili kılınmamıştır. Yetki sâdece Allah'a âittir. Bunun aksini isbat eden hiçbir delîl mevcut değildir. Çünkü Allah'ın murâdı, ezânın vahyedildiği lâfız ve şekilde okunmasıdır.

Mezhep imâmları ezânın bilinen sözleri üzerinde görüş birliğindedirler.

Abdullah bin Zeyd -radıyallahü anh-'ın naklettiği hadîs-i şerîfte zikredilen ezân sözleri şunlardır:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰـهَ اِلاَّ اللّٰهُ . اَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰـهَ اِلاَّ اللّٰهُ

اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ . اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ

حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ . حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ

حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ . حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ

لاَ اِلٰـهَ اِلاَّ اللّٰهُ

Sabah ezânlarında: **"Hayye alel-felâh"**lardan sonra iki defa **"Esselâtü hayrün minen-nevm"** (Namaz uykudan hayırlıdır) diye okunur.

Ezânın Anlamı

"Allah her şeyden büyüktür.

Allah her şeyden büyüktür.

Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığını biliyor ve ilân ediyorum.

Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığını biliyor ve ilân ediyorum.

Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğunu biliyor ve ilân ediyorum.

Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğunu biliyor ve ilân ediyorum.

Haydi namaza koşun! Haydi namaza koşun!

Haydi kurtuluşa koşun! Haydi kurtuluşa koşun!

Allah her şeyden büyüktür.

Allah her şeyden büyüktür.

Allah'dan başka hiç bir ilâh yoktur".

Müezzinlerin Pîri Hazret-i Bilâl-i Habeşî

Hazret-i Bilâl-i Habeşî -radıyallahü anh-, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimizin ilk müezzini ve ilk müslümanlardan. Müezzinlerin pîridir. 581 yılında Mekke-i mükerreme'de doğdu, 641 (H. 20) yılında Şam'da vefât etti.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e ilk îmân eden ve müşriklere karşı müslüman olduğunu açıkça ilân eden Bilâl-i Habeşî, Ümeyye bin Halef'in kölesiydi. Sâhibi, Bilâl-i Habeşî'ye müslüman olduğu için çok eziyet ederdi. Kızgın çölün yanan kumları üzerine sırt üstü yatırır, karnı üzerine büyük, ağır taşlar koydurur, dayanılmaz işkencelerde bulunur;

"Yaşamak istiyorsan İslâm'dan döneceksin veya bu vaziyette öleceksin." derdi. Ama Bilâl, bu durumda bile *"Ehad, Ehad"* yani *"Allah birdir, Allah birdir."* diye karşılık verirdi. Nihâyet Ebû Bekir -radıyallahü anh-, O'nu satın alarak Allah için âzâd etti. sevgili Peygamberimiz duruma çok sevinip Hazret-i Ebû Bekir'e duâ etti.

Bilâl-i Habeşî, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in yanından hiç ayrılmadı. Bütün gazâlarda bulundu. Ezân emredilince ilk ezânı O okudu. Medîne'nin bir ucundan diğer bir ucuna bu yüce dâvet duyuldu; semâlar yankılandı. Mü'minler, büyük bir neş'e içinde mescide koştular.

Bilâl-i Habeşî, güzel sesiyle Medîne-i münevvere'yi yıllarca çınlatmış, sesini işiten mü'minleri coşturmuştur. Mekke'nin fethinde Kâbe-i muazzama'da ilk ezânı yine O okumuştur. Sabah ezânlarını da ekseriya O okurdu.

Birgün yine sabah ezânını, ortalığın tam bir sükûneti içinde okuduktan sonra Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in, hücre-i saâdetten çıkmadığını görünce, kapının önüne yaklaşarak; **"Essalâtü hayrun minen-nevm"** diyerek ezânın okunduğunu ve namaz vaktinin girdiğini hatırlatmak istedi. Bunun üzerine uykusundan uyanan Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- vâlidemize sorar:

"– Bilâl ne söylüyordu?"

Hazret-i Âişe vâlidemiz, Hazret-i Bilâl'in; "**Essalâtü hayrun minen-nevm**" dediğini söyleyince, Sevgili Peygamberimiz bunu beğendi ve Hazret-i Bilâl'e, her sabah ezânında bu cümlenin de tekrar edilmesini emir buyurdu. (İbnü Hümâm, Fethü'l-Kadir, c. 1, s. 179)

Hazret-i Bilâl -radıyallahü anh-, İki Cihan Güneşi Efendimiz'in vefâtından sonra, O'nun ayrılık acısına tahammül edemeyerek Şam'a gitti ve oraya yerleşti.

Şam'da bir müddet kaldıktan sonra bir gece rüyâsında gördüğü Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in daveti üzerine Medîne-i münevvere'ye geldi. Ravza-i mutahhara'ya yüzünü sürerek Peygamber Efendimiz'in kabr-i şerîfini ziyaret etti. Sevgili Peygamberimiz ile geçirdiği günleri hatırlayıp hasret ve muhabbet gözyaşları dökerek uzun müddet ağladı. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in torunları Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'in ısrarları üzerine dayanamayarak bir gün sabah namazı vaktinde ezân okumaya başladı. Ezân sesini duyan Ashâb-ı kirâm, kadın-erkek, çoluk-çocuk sokaklara dökülerek Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ile yaşadıkları saâdetli günleri hatırlayıp ağladılar. Bu ezân, Bilâl-i Habeşî'nin son ezânı oldu. Bir kaç gün Medîne-i münevvere'de kaldıktan sonra Şam'a döndü, hastalanarak 641 yılında Şam'da vefât etti. Bâb-üs Sağîr Kabristanında defnedildi. Cenab-ı Hak, şefâatlerine mazhar eylesin. Âmin.

Ezânın Fazîleti

Ezân, İslâm'ın bir sembolüdür. Ezân okunan yerde müslümanların varlığı ilân edilmiş olur. Namaz vaktinin girdiği müslü-

manlara ezânla haber verilir. Ezân, müslümanları cemâat olmaya ve bir araya getirmeye dâvettir. Müezzinler, Allah'a cemâatle ibâdete dâvet ederler. Müezzin, ezân esnasında *"Allahü ekber"* derken, Allah'ın en büyük olduğunu bütün âleme îlân eder. İslâm'ın temel esasları, bütün insanlara günde beş defa ezân sayesinde açıkça duyurulmuş olur.

İslâm âlimleri, ezânda dört hikmetin bulunduğunu söylerler. Bunlar:

1) Ezânın, İslâm'ın bir parolası ve sembolü olması,

2) Ezânla kelime-i tevhîd ve kelime-i şehâdetin herkese îlân edilmesi,

3) Ezânla namaz vakitlerinin ve kılınacağı yerin duyurulması,

4- Müslümanların namaza ve cemâate dâvet olunmasıdır.

Ezânı mümkün olduğu kadar en yüksek ve en güzel sesle okumalıdır. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîfte:

"Namaz için ezân okuyunca sesini yükselt. Çünkü müezzinin sesini işiten hiçbir cin, insan veya başka bir şey yoktur ki, kıyâmet gününde müezzin için şâhitlik yapmasınlar." buyurur. (Buhârî, Ezân, 5)

Ezân okumanın fazîletini bildiren diğer bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur;

"Eğer insanlar ezândaki ve ilk saftaki üstünlüğü bilselerdi, bunları kurasız yapamayacaklarını anlasalar, kura çekerlerdi."

(Buhârî, Ezân, 9)

Saîd bin Cübeyr -radıyallahü anh- anlatır:

"Bir defasında biz, İbni Abbâs ile birlikte Tâif'de bir câmide bulunuyorduk. Vakit gelince müezzin ezân okumaya başladı. Ancak, müezzin daha *"Allahü ekber, Allahü ekber"* der demez, İbni Abbâs şiddetle ağlamaya başladı. Öyle ki elbisesinin ön tarafları ıslandı, gözleri kızardı. Yanındakilerin hepsi onun bu hâlini görmüştü. Bu sırada kendisine denildi ki;

"– Ey Rasûlullâh'ın sevgili amcasının oğlu, bu ağlayış neye? Bu sızlanış niçin?"

Bunun üzerine İbni Abbâs şöyle dedi:

"– Eğer insanlar, müezzinin ne dediğini bilmiş olsalardı, ne istirahat edebilirler, ne de uyuyabilirlerdi."

Müezzinlik, Allah katında ecri ve sevâbı büyük hayırlardan olup, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz tarafından teşvîk edilmiştir. Hadîs-i şerîfte:

"Kıyâmet gününde müezzinler insanların en uzun boylusu olacaktır." buyurulur. (Müslim, Salât, 14)

Ezânı işiten canlı cansız her şey, kıyâmet gününde ezân okuyanın müslüman olduğuna Allah huzûrunda şâhitlik yapacaklardır. Şeytan da, şâhit olmak korkusuyla ezân sesinden kaçar. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Namaz için ezân okunduğu zaman, şeytan ezânı duymamak için arkasını dönüp kaçar. Ezân bitince tekrar geri gelir. Namaz için kamet edilince yine arkasını dönüp kaçar. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulur ve ona: 'Filân şeyi hatırla, filân şeyi hatırla' diyerek, namazdan önce aklında ol-

mayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rek'ât namaz kıldığını bilemez olur." (Buhârî, Ezân, 4)

Ezân-ı Muhammedî'ye Saygı

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî Hazretleri, ezân-ı Muhammedî okunmaya başladığı zaman, ya ayakta durur ya da dizleri üzerine oturarak büyük bir hürmet ve huşû içinde ezânı dinlerdi. Ezân bitince de, ezân duâsını okur, salavât-ı şerîfe getirirdi. Sonra hemen namaza kalkar ve talebelerine de namazı, ilk vaktinde kılmalarını tenbîh eder ve ezân ile alâkalı olarak şu hâdiseyi anlatırdı:

Belh şehrinde müttakî bir zât vardı. Her ne zaman ezân okunmaya başlasa, bu zât bütün işlerini bırakır ve iki dizi üzerine otururdu. Sonra ezânı mütevâzî bir şekilde dinler ve ezân bitince de ezân duâsını okur ve salavât-ı şerîfe getirirdi. Ve sonra da araya bir işi karıştırmadan hemen namazını kılardı. Bu zât hep böyle yapar ve bu âdetini hiç aksatmazdı.

Nihâyet bir gün bu zât vefât etti. Cenâzesi teneşir tahtası üzerinde yıkanırken, ezân okunmaya başladı. Ve ezân okunurken cenâze birden doğruldu ve ezân bitinceye kadar diz üstü olarak hareketsiz bekledi. Ezân, tamam olunca cenâze tekrar yattı. Cenâzeyi kabre koyduklarında suâl melekleri geldiler.

Suâl melekleri olan Münker ve Nekîr'e, Allah Teâlâ tarafından şöyle bir hitâb geldi:

"– O kulum, ismim anıldığı zaman, ismimi azîz tutarak hürmetle beklerdi. Siz de onu ziyaret edip, azîz tutun!"

Bugün ise ezân sesi duymamak için, câmi civârlarında otur-

mayanlar var. Nitekim bu gibiler hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu davranış, onların düşünmeyen bir topluluk olmalarındandır."(Mâide, 58)

Bir kaç sene evvel Üsküdar'da, şöyle bir haber bütün semt sâkinlerine yayılmış ve günün konusu olmuştu. O civârdaki cenâze evine çağırılan gassâl (ölü yıkayıcısı) ölüyü yıkamak için örtüsünü açınca çok kötü bir manzara ile karşılaşmış: Ölünün vücûdu, insan vücûdu; başı ise eşek başı şeklinde... Bu vaziyetten ürkmüş. Cenâze sâhiplerine vaziyeti sormuş, onlar vaziyeti gizlemek istedilerse de, gassâlın ısrarla öğrenmek istemesi üzerine, açıklamak zorunda kalmışlar ve demişler ki:

"– Bunun görünür bir noksanlığı yoktu, fakat ezân-ı Muhammedî okunurken, ağzından çok kötü küfürler çıkardı, bunu söylemekten hayâ ederiz." (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri c. 3, s. 127-128)

Ezân Duâsı

Ezânı dinlemek müstehabtır. Ezânı duyanlar konuşmayı kesmeli, büyük bir huşû ile dinlemeli ve müezzinin okuduğu cümleleri aynen tekrar etmelidir. Nitekim bir hadîs-i şerîfte:

"Ezânı işittiğiniz zaman, müezzinin söylediklerini siz de aynen söyleyin. Sonra bana salavât getirin. Çünkü bir kimse bana bir defa salavât getirirse, Allah buna karşılık ona on defa salât eder. Daha sonra benim için Allah'dan vesîleyi isteyin. Çünkü vesîle, cennette Allah'ın kullarından bir tek kuluna lâyık olan bir makamdır. O kulun, ben olacağımı umuyorum. Benim için vesî-

leyi isteyen kimseye şefâatim vâcip olur." buyrulur.

(Müslim, Salât 11)

Ezânı işiten kimse;

اَلْعِزَّةُ لِلّٰهِ وَالْعَظَمَةُ لِلّٰهِ وَالْكِبْرِيَاءُ لِلّٰهِ

"Üstünlük, ululuk ve büyüklük yalnız Allah'a mahsustur." demelidir.

Ezânın bütün lâfızlarını müezzin ile birlikte tekrar etmelidir:

Birinci defa "Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah" denilince:

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ

"Allah sana salât etsin, ey Allah'ın Peygamberi!" demelidir.

İkinci defa müezzin tarafından "Eşhedû enne Muhammeden Rasûlullâh" denilince:

قَرَّتْ عَيْنِى بِكَ يَارَسُولَ اللّٰهِ

"Gözüm seninle aydın olsun, ey Allah'ın Peygamberi!" demelidir.

Müezzin "Hayye ale's-salâh, Hayya el-felâh" dediği zaman:

لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ

"Allah'a isyandan ancak Allah'ın kuvvetiyle, korumasıyla korunulur. Allah'ın tâatlerine karşı ancak Allah'ın yardımı ve kuvvetiyle muvaffak olunur." demelidir.

Sabah ezânında müezzin "Esselâtü hayrün minen-nevm" deyince:

صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ

"Doğrusun, gerçeği söylemiş bulunuyorsun" demelidir.

Ezânı dinleyen bir müslüman, ezânın sonunda şu duâyı yapar. Zîra hadîs-i şerîfte bu duâyı okuyana şefâatin vâcip olacağı bildirilmiştir: (Buhârî, Ezân, 8)

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ

Anlamı: "Allahım! Ey bu tam dâvetin (mübârek ezânın) ve kılınmak üzere bulunan namazın mukaddes Rabbı! Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'e vesîleyi, fazîleti ve yüksek dereceyi ihsân et. Onu, kendisine söz verdiğin *"Makâm-ı mahmûd'a"* eriştir. Şüphesiz sen, sözünden caymazsın."

❖

NAMAZIN FARZLARI

Namazın farzları on ikidir. Bunlardan altısı namazın dışında yani namaza başlamadan önce yapılması gereken farzlar olup, diğer altısı da namaza başladıktan sonra yapılması gereken rükûnlerdir.

A) NAMAZIN ŞARTLARI

1- Hadesten Tahâret: Abdesti olmayanın abdest alması, gusül ve teyemmüm îcâb edenin gusül ve teyemmüm yapması demektir. Abdest, gusül ve teyemmümün, âdâbına uygun olarak alınmasına dikkat etmelidir.

2- Necâsetten Tahâret: Vücûdumuzun, elbisemizin ve namaz kılacağımız yerin temiz olması demektir. Gönlümüzü de kin ve haset gibi mânevî hastalıklardan temizlemek gerekir.

3- Setr-i Avret: Örtülmesi gereken yerleri örtmek demektir. Erkeklerin göbekleri ve diz kapakları arası -göbek ve diz kapakları dâhil- avrettir. Kadınların ise elleri ve yüzleri hâriç bütün bedenleri avrettir.

4- İstikbâl-i Kıble: Namazı, Mekke-i mükerreme'deki Kâbe'ye yönelerek kılmaktır. Aslında namazda kendisine yönelilen Kâbe değil, bizzat Allah'tır. Zîra Allah Teâlâ, cihetten münezzihtir. Bu itibarla O'nun kutsal evine, en büyük nişânesine yönelmek, bizzat kendisine yönelmek olarak kabul edilmiştir. Namaz kılan kimse, zâhiren kıbleye, bâtınen huzûr-ı ilâhîye yönelir. Zîra kalbin kıblesi Allah'tır. Bütün varlığımızla Allah'a yönelmeli, mâsivâdan temizlenmiş, İslâm'a açılmış bir gönül ve mânevî feyze susamış bir kalb ile namaz kılmalıyız.

5- Vakit: Namazı vaktinde kılmaktır. Her namazın muayyen bir vakti vardır. İşte namazı bu vakti içinde kılmak gerekir.

"– Amellerin hangisi daha fazîletlidir?" sorusuna Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"– Vaktinde kılınan namazdır." (Müslim ve Buhârî) diye cevâb vermişlerdir. Vakti girmeden kılınan namaz, geçerli olmadığından iâdesi gerekir. Namazın vakti çıktıktan sonra kılınması ise *"edâ"* değil, *"kazâ"* olur.

6- Niyet: Kılınacak namaza niyet etmek demektir, namazı dosdoğru kılmaya, Allah'a yakınlık peydâ etmeye kalben azmetmektir. Namaz kılan, hangi namazı kıldığını ve Allah'ın huzûrunda bulunduğunu bilmelidir. Niyetin kalb ile yapılıp, dil ile söylenmesi daha uygundur. Zîra kalb, niyetle üstünlük kazanır. Niyetin bu mânâda kalbten geçirilmesi ihlâsa yol açar. Allah ise, ancak ihlâs üzere yapılan bir ibâdeti kabûl eder. İşte namaza başlarken mü'minin ilk sağlayacağı mânâ ihlâs olmuş oluyor. Gönülden ibâdete azmetmek, bunun en kuvvetli kâidesini teşkil ediyor. Sonra *"Niyet ettim Allah rızâsı için (meselâ) sabah namazının sünnetini kılmaya"* diye niyet edilir. Niyet hâlis olmalı, yalnız Cenâb-ı Hakk'ın rızâsı gözetilmeli, gaflet içinde bulunmamalıdır.

B) NAMAZIN RÜKÜNLERİ

1- İftitâh Tekbîri: Namazın başlangıcında *"Allahü ekber"* demektir. Tekbîr alan kişi artık dış âlemle ilgisini kesmiş ve Allah'dan başka her şeyden yüz çevirmiş olur. Elleri kulaklara kadar kaldırmak, kişinin dünyâ işlerinin hepsini geride bırakıp Allah'ın huzûruna geldiğine işârettir. Tekbîr alırken Allah'ın büyüklüğünü ve yüceliğini kalbte hissetmelidir. Öyle ki kalbte O'nun azametinden başka bir şey kalmasın.

Ebû Tâlib-i Mekkî buyuruyor:

"Vârid olan haberlerden anlaşılmıştır ki, imânı olan bir zât namaz için abdeste hazırlanırken pâdişahlar pâdişahı Allah'ın azametli huzûruna gireceği için şeytânlar her tarafından uzaklaşırlar. Namaza başlangıç tekbîrini *"Allahü ekber"* diyerek alınca kalbinde Allah'tan başka hiçbir şey bulunmadığından sağında solunda melekler *"Doğru söylüyorsun."* derler. Kalbinden parlayan bir nûr Arşın çevresine erişir. Bu nûr ile namaz kılana karşı semâvât ve zemînin kapladığı eşya açılır ve görülür. Bunların sayısınca defterine iyi ameller yazılır." (Sâdık Dânâ Altınoluk Sohbetleri. c.5 s.79)

Kişi namaza durduğunda Allah Teâlâ, ona zâtıyla yönelir. Artık kul, Cenâb-ı Hakk'ın teveccühüne mazhar olmak saâdetine ermiştir.

Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri şöyle der:

"Her şeyin en hâlis olan tarafı vardır. Namazın da en iyi ânı ve en hâlis yanı, ilk tekbîr ânıdır. Çünkü namaza başlangıç ve niyet zamanıdır."

Sûfilerden biri der ki:

"İftitâh tekbîrini aldığın zaman Allah'ın sana nazar buyurduğunu ve içinden geçeni bildiğini düşün. Namaz kılarken cenneti sağ yanında, cehennemi sol yanında farzet. Böyle düşündüğün zaman kalb, âhiret ile meşgul olmaya başlar. Kalbin âhiret ile meşguliyeti ise vesveselerin ardını keser ve vesveselerin savuşturulması için bir tedâvî aracı olur." (Sühreverdî, Avârifü'l-Meârif, s. 398)

Ebû Saîd el-Harrâz'a sordular:

"– Namaza nasıl girilir?" Şöyle cevâb verdi:

"– O'na teveccühün, kıyâmet günündeki yönelişin gibi olsun. O'nun huzûrunda öyle ol ki, aranızda bir tercüman, bir aracı olmadan, o seni karşılıyor, sen de kimin huzûrunda bulunduğunu bilerek O'na münâcaat ediyorsun. Çünkü O, en büyük Melik'tir."

İnsanlardan öyleleri vardır ki, *"Allahü ekber"* dediği zaman azamet-i kibriyâyı müşâhedesinden dolayı kendinden geçer, içi nûrla dolar ve onun gönlünde kâinât bütünüyle çöle atılmış bir hardal tânesi kadardır. Artık vesveseden ve nefsin müdahalelerinden korkmaz.

2- Kıyâm: Namazı ayakta durarak kılmak demektir. Hakîkatte kıyâm, Cenâb-ı Hakk'ın huzûr-ı kibriyâsında ayakta durmaktır. Ayakta namaz kılmaya gücü yetmeyen oturarak, oturmaya gücü yetmezse, sırt üstü yatarak namaz kılar. Rükû ve secdesini -îmâ- ile yapar. Îmâ; namazda başı önüne doğru eğmek sûretiyle yapılan işârettir.

Namaz kılanın bedeni ayakta durur, rûhu ise Cenâb-ı kibriyânın huzûrundan nasîbini alır. Beden, rûhun o makamdaki edeb ve saygısını şekillendirir. Rûh ise bedenin Hakk'a bağlılığı-

nı ifâdeye çalışır. Ve artık bu makamda rûh bedene değil, beden rûha tâbi olur. Böyle olunca da insan melekleşir, melekût âlemine bir geçiş sağlamış olur.

Namaz kılan kimsenin riâyet etmesi gereken âdâbın en güzeli, kalbi dünyevi birşeyle meşgul etmemektir. Kişinin namazda zihnini meşgul edebilecek ihtiyaçlarını önceden gördükten sonra namaza başlaması, onun dînî bakımdan ince anlayışını gösterir. Kul bütün organları tam bir sükûnet içinde iken namaza başlamalıdır. Namaz kılanın bürüneceği en güzel libâs, sekînet, tevâzu ve huşû libâsıdır. Sağa sola bakınmadan başını önüne eğmektir.

Her hâl-ü kârda namaz kılan, kalbinde Allah'ın huzûrunda durduğunu hissetmelidir. Yüce Melik'in huzûrunda, zelîl bir kulun boynu bükük duruşu ne güzeldir!

Namaz kılan kimse, kıyâmda iken secde mahalline bakmak için başını, hafifçe öne doğru eğer ve kıyâmı hâkimin huzûrunda durur gibi dosdoğru bir şekilde tamamlar. Sanki bütün vücûduyla toprağa nazar ediyormuş gibi durur ki, bu hâl organların huşûundandır. Kalbdeki huşû, cesedde huşûun meydana gelmesini sağlar.

Allah dostlarından biri şöyle der:

"Kul namaza durduğunda câmid bir madde gibi olmalı ve ondan fuzûlî hareket sâdır olmamalıdır."

Allah, bu mânâda namaz kılan kuluna, onun şah damarından daha yakındır. Bu yakınlık ise vuslatın ilk kapısıdır. Allah, kulunun sözünü duyar, kalbinden geçenleri bir bir bilir. Rahmet ve mağfireti harekete gelir. Kul, huzûrdan ayrılıncaya kadar bu devâm eder. Ayrılınca da tertemiz olarak ayrılmış olur.

Günde bir kaç defa böylesine bir rûhaniyet havası içinde Cenâb-ı kibriyânın huzûruna çıkan, rûhunu ve bedenini saygıyla huzûrda tutan bir insanı düşünün, ne kadar olgunlaşır ve ne kadar melekleşir!

3- Kırâat: Namazda Kur'ân-ı Kerîm okumak demektir. Namazda Fâtiha'yı okumak vâciptir. Zîra hadîs-i şerîfte;

"Fâtiha'yı okumayanın namazı kabûl değildir" buyurulur. (Tirmizî, Mevâkit, 69)

Kulun namazda Kur'ân okumaya başlayınca riâyet edeceği edebi, Kur'ân-ı Kerîm'i sanki Cenâb-ı Hakk'tan dinliyormuş gibi kalbin, okunana kulak vermesi veya sanki okuduklarını Allah'a okuyormuş gibi okuması, lisânından çıkan ilâhi kelâmı, kalbiyle dinlemesidir. Bu, kul ile Allah arasında bir nevi haberleşmedir. Kul öyle bir mertebeye yükselmiştir ki artık Rabbine hitâb edebiliyor; arzu ve isteklerini arzedip kemâl-i hürmetle neticesini bekleyebiliyor. Hâliyle bu makamdaki kırâat, yalnız dil ile olmamalıdır. Kalb, bu kırâatın özünü yudumlamalıdır.

Mü'min, bu makamda ancak Allah'a ibâdet edeceğini ve yalnız O'ndan yardım dileyeceğini ifâde etmekte, tek güven kaynağının Cenâb-ı Rabbi'l-âlemînin olduğuna söz vermiş bulunmaktadır. Ne mutlu bu sözünde duran mü'minlere!

4- Rükû: Namazda rükûa eğilmek demektir. Rükûda edeb; sırt, dümdüz bir halde iken vücûdun yere yaklaşması, bütün eklem yerlerinin düzgün bir şekilde Arş'a paralel olarak, bedenin toprağa eğilmesidir. Kalbde Allah'ın azametinden başka bir şey kalmayacak şekilde Hakk'ı yüceltmek, nefsi toz zerresinden daha küçük bir şekle gelinceye kadar küçültmektir.

Bu makamda kul, kendi servet ve devletine, makam ve mansıbına bakmadan âlemlerin Rabbine boyun eğer ve ta'zimi kalbinin derinliklerinde duyar. O kadar ki ilâhî huzûrda aczini ve bütün mahviyyetini dile getirir. Lîsân-ı hâl ile şunu demeye çalışır:

"Yâ Rabbi! Senin büyüklüğüne bir sınır, kudretine bir had, azamet ve kibriyâna bir nihâyet yoktur. Büyüklüğün, azamet ve kudretin ebedle ezel arasını doldurmuştur. İbâdete lâyık olan ancak Sensin, Sen!"

Bu ölçü ve mânâ ile rükûa varan ve günde bir kaç defa bunu tekrar eden bir mü'minin ne kadar mütevâzî olacağını siz düşünün!

Baş, rükûdan kalkınca Allah'a hamdetmeli ve O'nun, hamdimizi duyduğunu bilmelidir. Bunun da ölçüsü omurga kemiklerinin tam olarak düzelip insanın kendisini rükûdan doğrulduğuna kani olmasıdır. Nitekim Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Allah Teâlâ, rükûdan sonra ve secdeler arasında omurga kemiğini tam olarak düzeltmeyene rahmet nazarıyla bakmaz."
(et-Terğîb ve't-Terhîb, I, 336)

5- Sücûd: Secdeye başını koymak demektir. Secdede alın ve burun yere dokundurulur. Kul, bu makamda aczini ve mahviyyetini idrâk ederek, daha da eğilir. O kadar ki başını, her zaman ayağıyla çiğnediği topraklara kadar götürmek sûretiyle ubûdiyyetin asıl mânâsını ifâde etmiş olur.

Secde, Allah Teâlâ'ya gösterilen saygı, tevâzu ve yüceltmenin en mükemmel ifâdesidir. Hadîs-i şerîfte;

"Kulun, Rabbine en yakın olduğu hâl, secdeye varmış oldu-

ğu hâldir. Artık secdede duâyı çokça yapınız" buyurulur. (Müslim, Salât, 215)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in uygulamasına en uygun secde; yüz, eller, dizler ve ayak parmaklarının üzerine olmak üzere yedi uzuv üzerine yapılanıdır. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Yedi âzâ ile secde etmekle emrolundum. Alın ve burun, iki elin içi, avuçlar, iki diz, iki ayağın parmaklarının uçları. Yedi âzâ ile secde etmek lâzımdır." (Beyhakî, 2/103)

Kul, uyanık bir kalble huzûr ve huşû içinde, kime ve niçin yere kapandığını bilerek secdeye varmalı ve azamet-i ilâhiyye ridâsının kenarına secde etmelidir. Secde edenlerden öyleleri de vardır ki, secdelerinde kevn ile mekân dürülerek, kalbleri keşf ve müşâhede âlemini seyreder.

6- Ka'de-i Ahîre: Son oturuş demektir. Namazın sonunda teşehhüd yani *"ettehiyyâtü"*yü okuyacak kadar oturmaktır. Teşehhüd, semâvâtın katlarında tedrîcen ilerleyip, mesâfeleri katedip vuslat makâmına ermek, huzûra varmaktır. Zîra namazda mîrac sırrı vardır ve namaz kalblerin mîracıdır.

Tahıyyât, âlemlerin Rabb'ına selâm vermektir. Buna göre insan, söylediğini düşünmeli, kiminle konuştuğunun şuûruna ererek edeb takınmalıdır. Böyle yaparsa okudukları ona tesir eder. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'i gözünün önünde canlandırarak, kalbiyle O'na selâm verir. Sonra bütün sâlih kullara selâm verir, selâm vermediği hiçbir sâlih kul kalmaz. Namazın sonunda kendisine ve bütün mü'minlere duâ eder. Bundan sonra namazdan çıkmak üzere, selâm verir. Selâm ile birlikte namazdan çıkmaya da niyet eder. Selâm, meleklere, orada hazır bulunan cemâate ve cinlerin mü'min olanlarınadır. Selâmdan

sonra da istenildiği kadar din ve dünyâ işleri için duâ edilebilir. Çünkü bu duâlar, müstecâb duâlardır.

Kutuplarda Namaz

Fakihlere göre vakit, namazın bir şartı, sebebi ve alâmeti olsa da namazın asıl sebebi Allah'ın emri oluşudur. Bu yüzden bütün müslümanlar beş vakit namazla mükelleftirler. Bu sebeple bir bölgede, herhangi bir namazın vakti gerçekleşmiyorsa veya tam olarak belirlenemiyorsa orada yaşayanlar, namaz vakitleri tam olarak belirlenebilen en yakın bölgedeki namaz vakitlerine göre bir takdir ve belirleme yaparak namazlarını kılarlar.

Aynı şekilde güneşi, uzun bir müddet batmayan veya doğmayan yerlerde en yakın bölgeye itibar edilmesi gerekir. Nitekim bu bölgelerde yaşayan insanlar günlük hayatlarını da güneşe göre değil, yirmi dört saatlik bir zaman dilimine göre düzenlemektedirler. (İSAM, İlmihal, c. 1, s. 238)

C) NAMAZIN VÂCİBLERİ

1. Namaza *"Allahü ekber"* lâfzıyla başlamak.

2. Namazlarda Fâtiha sûresini okumak.

3. Nâfile namazların her rekâtında, farz namazların ilk iki rekâtında Fâtiha okumak.

4. Farz namazların ilk iki rekâtında Fâtiha'dan sonra bir küçük sûre yahut üç kısa âyet veya bir uzun âyet okumak.

5. Fâtiha'dan sonra okunacak sûre veya âyetleri, üç veya dört rekâtlı farz namazların ilk iki rekâtında, vitir namazı ile nâfile namazların her rekâtında okumak.

6. Fâtiha'yı sûreden önce okumak.

7. Secdede burnunu alnı ile beraber yere koymak.

8. İki secdeyi birbirini ardınca yapmak.

9. Ta'dîl-i erkân, yani kıyâmda iken dosdoğru, rükûda iken dümdüz durmak; rükûdan kalktığı zaman belini iyice doğrultmak ve *"Sübhânallah"* diyecek kadar öylece durmak; secdeden kalktığı zaman da iki secde arasında *"Sübhânallah"* diyecek kadar oturmak.

10. Üç ve dört rekâtlı namazlarda ikinci rekâttan sonra oturmak.

11. Gerek ikinci rekâttan sonra ve gerekse selâm vereceği zaman oturulduğunda *"Ettehiyyâtü"*yü okumak.

12. Dört rekâtlı namazların ikinci rekâtından sonra oturmak ve *"Ettehiyyâtü"*yü okumak.

13. Üç ve dört rekâtlı farz namazlar ile vitir namazında ve öğle namazının ilk sünnetinde, ikinci rekâttan sonra *"Ettehiyyâtü"*yü okur okumaz hemen üçüncü rekâta kalkmak.

14. Öğle ve ikindi namazlarında içinden okumak.

15. Cemâatle kılındığı vakit, sabah, akşam, yatsı namazlarının birinci ve ikinci rekâtlarında, cuma ve bayram namazlarında imâmın Fâtiha ve sûreleri açıktan okuması.

16. İmâma uyan kimsenin, bu namazların hepsinde Fâtiha ve sûreyi okumayarak susması.

17. Vitir namazında *"Kunut"* duâlarını okumak, cemâatle kılarken hem imâm, hem cemâat, Kunut duâsını içinden okur.

18. Bayram namazlarında alınan ilâve tekbîrler.

19. Namazın sonunda selâm vermek.

20. Namazda yanılırsa sehiv secdesi yapmak.

21. Namazda secde âyeti okursa secde etmek.

Namaz içindeki farzların geciktirilmesinde ve vâciblerinden birinin unutulması veya geciktirilmesi hâlinde namaz yine sahîhtir. Fakat sevâbı noksandır. Bu noksanı tamamlamak için *"Sehiv Secdesi"* yapmak vâciptir.

Sehiv Secdesi

Sehiv, yanılmak, bilmeyerek terk etmek demektir. Yanılarak, namazın rükûnlerinden birisini te'hîr veya bir vâcibi terk yahut te'hîr hâlinde namazın sonunda yapılması gereken secdelere *"sehiv secdesi"* denir. Namazda yanılan kimse son oturuşta yalnız *"Ettehiyyâtü"*yü okuduktan sonra iki tarafa selâm verir. Cemâatle namazda imâm, sadece sağ tarafa selâm verir. Ondan sonra *"Allahü ekber"* diyerek secdeye varır. İki defa arka arkaya secde yapar ve secdelerde üçer defa *"Sübhâne Rabbiye'l âlâ"* okuduktan sonra *"Allahü ekber"* diyerek oturur. *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli ve bârik, Rabbenâ âtinâ"* duâlarını okuduktan sonra önce sağ tarafa, sonra sol tarafa selâm verir.

Sehiv secdesi, oturması lâzım gelen yerde kalkmak, kalkması gereken yerde oturmak, sesli okuması icâb eden yerde, sessiz okumak, sessiz okuması gereken yerde sesli okumak, duâ okunacak yerde Kur'ân-ı Kerîm'den okumak, Kur'ân-ı Kerîm'den okunacak yerde duâ okumak... gibi yerlerde yapılır.

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Namaz için ezân okunduğu zaman, şeytân ezânı duymamak için arkasını dönüp kaçar. Ezân bitince tekrar geri gelir. Na-

maz için kamet edilince yine arkasını dönüp kaçar. Kamet bittiğinde yine gelir ve kişi ile nefsi arasına sokulur ve ona: 'Filân şeyi hatırla, filân şeyi hatırla!' diyerek, namazdan önce aklında olmayan şeyleri hatırlatır da, neticede insan kaç rek'ât namaz kıldığını bilemez olur." (Buhârî, Ezân, 4)

Diğer bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Biriniz namazında yanılır da bir mi kıldı, iki mi kıldı bilemezse, namazını bir rekât üzerine binâ etsin! İki mi kıldı, üç mü kıldı bilemezse, iki rekât üzerine binâ etsin! Üç mü kıldı, dört mü kıldı bilemezse, üç rekât üzerine binâ etsin ve selâm vermezden önce iki secde yapsın!" (Tirmizî, Salât, 174)

Tilâvet Secdesi

Kur'ân-ı Kerîm'de on dört yerde secde âyeti vardır ki, bunlardan birini okuyan veya işiten her mükellef için bir secde yapmak vâcib olur. Şöyle ki;

Tilâvet secdesi niyetiyle, abdestli olarak eller kaldırılmaksızın kıbleye karşı ayakta durup *"Allahü ekber"* diyerek, secdeye varılır. Üç kere *"Sübhâne rabbiyel âlâ"* denilir. Sonra *"Allahü ekber"* denilerek secdeden kalkarken *"Semi'nâ ve eta'nâ gufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-masîr"* denilir.

D) NAMAZIN SÜNNETLERİ

1. İftitâh tekbîrini alırken elleri yukarıya kaldırmak.

2. Beş vakit namaz ile cuma namazı için ezân ve kamet okumak.

3. Tekbîr için eller kaldırılırken parmak aralarının biraz açık bulundurulması.

4. İmâma uyan kişinin iftitâh tekbîrinin, imâmın iftitâh tekbîrine yakın olması.

5. Sağ eli, sol el üzerine koymak.

6. *"Sübhâneke"* okumak.

7. *"Sübhâneke"*yi okuduktan sonra *"Eûzü-Besmele"* çekmek.

8. Diğer rekâtların başında Fâtiha'dan önce yalnız Besmele çekmek.

9. *"Sübhâneke ve Eûzü-Besmele"*yi içinden okumak.

10. Fâtiha'dan sonra gizlice *"Âmîn"* demek.

11. Fâtiha'dan sonra sûre okumak.

12. Rükûa eğilirken *"Allahü ekber"* demek.

13. Rükûda üç defa *"Sübhâne rabbiyel-azîm"* demek.

14. Rükûdan kalkarken *"Semiallahü limen hamideh"* demek.

15. Bunun arkasından *"Rabbenâ lekel-hamd"* demek.

16. Ayakta iken iki ayağının arasında dört parmak kadar açıklık bulunmak.

17. Rükûda, parmak araları açık olarak dizlerini tutmak.

18. Rükûda sırtını dümdüz yapmak.

19. Rükûdan doğrulduğunda *"Sübhânallah"* diyecek kadar durmak.

20. Secdeye varırken yere önce dizlerini, sonra ellerini, daha sonra yüzünü koymak.

21. Secdeden kalkarken evvela yüzünü, sonra ellerini, daha sonra dizleri üstüne ellerini koyarak dizlerini yerden kaldırmak.

22. Secdelere varırken ve secdelerden kalkarken *"Allahü ekber"* demek.

23. Secdelerde yüzünü iki elleri arasına almak ve eller yüzden geri ve uzakta bulunmamak; el ayâsı yere, parmak, birbirine yapışık halde Kıble'ye doğru olmak.

24. Secdelerde üç kere *"Sübhâne rabbiyel-âlâ"* demek.

25. Secdelerde karnını uyluklarından, dirseklerini yanlarından ve kollarını yerden uzak tutmak.

26. İki secde arasında birinci ve ikinci tahıyyât oturuşunda ellerini uylukları üzerine koymak.

27. Otururken sol ayağını yere yayıp üzerine oturmak ve sağ ayağının parmakları Kıble'ye doğru gelmek üzere dikmek.

28. *"Ettehiyyâtü"*yü içinden okumak.

29. Selâm vereceği vakit, *"Ettehiyyâtü"*den sonra *"Allahümme Salli"*, *"Allahümme Bârik"* ve bunlardan sonra duâ okumak.

30. Selâm verirken başını evvela sağa, sonra sola çevirmek.

31. Selâmda *"Esselâmü aleyküm ve rahmetullah"* demek.

32. İmâm sol tarafa selâm verirken sesini biraz yavaşlatmak.

33. Cemâatle namaz kılınırken bir veya daha fazla rekâta yetişememiş olan kimsenin imâmın ikinci selâmını beklemesi.

E) NAMAZIN ÂDÂBI

Namazların bir çok âdâbı vardır. Bunları terketmek, bir gü-

nâh sayılmaz. Fakat bunları yapmak daha fazîletlidir, daha çok sevâb kazanmaya sebeptir. Şuurlu her müslüman, namazın ne kadar büyük bir ibâdet olduğunu bilir, namaz sayesinde yüce Rabbinin mânevî huzûrunda bulunduğunu anlar. Onun, kendisini görüp bildiğini düşünerek son derece edebe riâyet eder. Mümkün olduğu kadar kalbini dünyâdan ve çeşitli havâtırdan korumaya çalışır. Herkesin namazındaki âdâbı, Allah'a yakınlığı ölçüsündedir.

İmâm-ı Rabbânî Hazretleri Mektûbât'ında namazın âdâbı konusunda şöyle yazmaktadır:

"Secdede ellerin parmaklarını birleştirmeye, rükûda da parmakları birbirinden ayrı tutmaya (birleştirmemeye) dikkat etmelidir. Şerîat, parmakları birleştirmeyi ve açık tutmayı lüzumsuz yere emretmemiştir. Yani böyle basit meseleleri bile gözetmek gerekir... Namazda ayakta dururken gözleri secde yerine dikmeli, rükû hâlinde ayaklara doğru bakmalı, secde yaparken burun hizâsına ve otururken de diz üzerindeki ellere bakmalıdır. Tüm bunlar namazda huşûu sağlar. Aynı zamanda dikkatin dağılmayıp kişinin kendini namaza vermesine sebep olur."

Namazın bazı edebleri şunlardır:

1- Namazda sükûnet, huzûr ve Allah'a ibâdet duygusu içinde bulunmak.

2- Üst elbiseyi açık bulundurmayıp, düğmelemek ve erkekler için ellerini yenlerinden dışarıya çıkarmak.

3- Namaz kılan kişinin ayakta iken secde edeceği yere, rükûda iken ayaklarının üst kısmına, secdede burnun iki kanadına, otururken kucağına, selâm verirken omuzlarına bakması

mendubtur. Bunu yaparken huşû içinde ve ihsân derecesinde namazı kılma gayreti olmalıdır.

4- Namazda esneme hâlinde ağzını tutmak, mümkün olmazsa sağ el ile kapamak.

5- Gücü yettiği ölçüde öksürüğü gidermek.

6- Kamet alınırken, müezzin *"Hayye ale'l felâh"* deyince imâm ve cemâatin ayağa kalkması.

7- *"Kadkâmeti's salâh"* denildiği zaman imâm namaza başlar. İmâm, bu hareketiyle müezzini doğrulamış olur. Bununla birlikte kamet bittikten sonra namaza başlanmasında da bir sakınca yoktur.

F) NAMAZIN MEKRÛHLARI

1- Namazda esnemek ve gerilmek, elbise ile oynamak, parmak çıtlatmak.

2- Tuvalete gitme ihtiyacı varken sıkışık olarak namaz kılmak.

3- Gözleri yummak, sağa sola ve yukarıya bakmak.

4- Canlı resimlere veya ateşe karşı namaz kılmak.

5- Kolu sıvanmış olduğu halde namaza durmak.

6- Secdeye varırken elbisesini önünden veya arkadan kaldırmak.

7- Kırâati bitirmeden rükûa eğilmek.

8- Namazda başı açık bulundurmak.

9- Namazda bir şeye dayanmak.

10- Namazda iken kaşınmak, terini silmek.

11- Secdede yalnız alnını yere koyup, burnunu koymamak.

12- Câmide ön safta açık bir yer varken arkada namaza durmak.

G) NAMAZI BOZAN ŞEYLER

1- Namazda konuşmak.

2- Bir şeyler yiyip içmek.

3- Kendi işiteceği kadar gülmek. (Yanındakiler işitecek kadar gülerse abdesti de bozulur.)

4- Kıbleden göğsünü çevirmek.

5- Namazda iken, dışardan bakanın, bu işi yapan kimsenin namazda olmadığı hususunda hiç şüpheye düşmediği bir işi (amel-i kesîr) yapmak.

6- Namazda iken birine selâm vermek veya verilen selâmı almak.

7- Dünyâya ait bir şeyi hatırlayarak sesle ağlamak, ağrı ve sızıdan dolayı veya bezginlikle "ah!", "of!" demek.

8- Öksürüğü yokken öksürmeye çalışmak.

9- Bir şeyi üflemek.

10- Kur'ân'ı, mânâsı bozulacak şekilde yanlış okumak.

11- Namazda âyeti, mushafı yüzünden okumak.

12- Erkek ve kadın yanyana bir hizada namaza durmak.

13- Namazda abdesti bozulmak.

14- Teyemmüm etmiş bir kimsenin namazda iken suyu görmesi.

15- Mest üzerine yapılan meshin müddeti, namazda iken bitmek.

16- Namaz kılarken örtülmesi gereken yerinin açılması.

17- Namazda bayılmak.

18- Kahkahayla gülmek.

TA'DÎL-İ ERKÂN

Ta'dîl-i erkân; rükûnleri düzgün yapmak anlamına gelir. Namazla ilgili bir terim olarak ta'dîl-i erkân; rükûnlerin hakkını vermek, itmi'nân hâlinde bulunmak, hareketten sonra durmak yahut kalkması eğilmesinden ayrılacak şekilde iki hareket arasında sükûnet bulmaktır.

Namazda ta'dîl-i erkân; rükûda, rükûdan doğrulmada, secdede, iki secde arasındaki oturuşta söz konusu olur. Meselâ; rükûdan kıyâma doğrulurken vücut dimdik bir hâle gelmeli ve sükûnet bulmalı, en az bir kere: *"Sübhânallahi'l-azîm"* (Yüce olan Allah'ı her türlü eksikliklerden tenzîh ederim) diyecek kadar ayakta durup sonra secdeye varmalıdır. Her iki secde arasında da bu şekilde bir tesbîh miktarı durmalıdır. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Sizden biri, rükû ve secdelerde belini (tam olarak) doğrultmadıkça namazı yeterli olmaz." (Ebû Dâvûd, Salât, 148) buyurulur.

Diğer bir hadîs-i şerîfte de rükû ve secdelerin ta'dîl-i erkâna uygun olarak yapılması emredilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

"Rükû ve secdeleri yerine getirin, Allah'a yemin olsun, siz secde ve rükû ettikçe ben arkamda olanları da görüyorum." (Buhârî, Eymân, 3)

Ta'dîl-i erkân, İmâm-ı Âzâm ile İmâm-ı Muhammed'e göre vâcibtir. Bu iki ayrı görüşten birincisine göre, ta'dîl-i erkân yapılmaksızın kılınan bir namazı yeniden kılmak (iâde etmek) gerekir. İkinci görüşe göre ise, bu durumda yalnız sehiv secdesi yapmak yeterlidir. Fakat böyle bir namazı yeniden kılmak daha uygundur. Böylece insan ihtilâftan kurtulmuş olur.

Namazdan mânevî feyiz ve zevk almak isteyenler, namazda ta'dîl-i erkâna riâyet ederler, acele etmekten sakınırlar. Acele etmeyi saygıya ve edebe aykırı görürler.

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre:

"Bir adam mescide gelip rükû ve secdelerinde ta'dîl-i erkâna riâyet etmeden bir namaz kıldı. Nebî -sallâllâhü aleyhi ve sellem- de onu gözetliyordu. Adam namazını bitirip geldi, selâm verdi ve Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"Git tekrar kıl, çünkü sen namaz kılmadın." buyurdu.

Adam gidip tekrar kıldı. Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ta'dîl-i erkâna riâyet edinceye kadar, onu üç defa geri çevirdi.

Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, bu adama sonunda şöyle demiştir:

"– Namaza kalktığın zaman, güzelce abdest al, sonra kıbleye dön ve tekbîr al, sonra Kur'ân'dan bildiğin kolayına gelen bir yeri oku, sonra rükû et ve organların yatışıncaya kadar rükûda

kal, sonra başını kaldırarak iyice doğrul! Sonra secdeye git ve organların yatışıncaya kadar secde hâlinde kal, sonra başını kaldır ve organların yatışıncaya kadar otur! Sonra tekrar secdeye git ve organların yatışıncaya kadar secde hâlinde kal, sonra bunu bütün namazlarında aynen yap!" (Müslim, Salât, 45)

Tirmizî'nin rivâyetinde şu ifâde vardır:

"Bunu yaptığın zaman, namazın tamam olur; eğer bunlardan noksan yaparsan, namazını da noksan yapmış olursun." (Tirmizî, Mevâkît, 110)

Bir gün Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in yanında hırsızlıktan söz edildi. Efendimiz sordu:

"– Hırsızlığın hangi çeşidi daha çirkindir?" Sahâbîler:

"– Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." diye cevâb verdiler. Bunun üzerine İki Cihan Güneşi Efendimiz şöyle buyurdu:

"Hırsızların en kötüsü namazdan çalandır. Yani rükûunu, secdesini, huşû ve kırâatini tam yapmayarak çalandır."

"Bu hırsızın eli kesilir mi?" dediler.

Efendimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem- de:

"Bilâkis kesilir." buyurdular, orada hazır bulunanlar da güldüler. (Dârimî, Salât, 78)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, namaz kılan fakat kıyâm, rükû ve celsesinin ahkâmını yerine getirmeyen birini gördüğünde şöyle buyurmuştu:

"Eğer sen bu hâl üzere ölürsen, kıyâmet gününde sana 'Ümmet-i Muhammed' demezler."

Rükû ve secdeleri düzgün yapılmayan namaza Allah değer vermez. Nitekim Fahr-i Kâinât -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurur:

"Altmış sene boyunca namaz kıldığı halde bir tanesi bile kabûl olmaz. Çünkü güzel rükû etse de, secdesini güzel etmez. Secdesi düzgün olsa, rükûu düzgün olmaz."

Zeyd bin Vehb anlatıyor:

"Huzeyfe -radıyallahü anh-, namaz kılarken sücûd ve rükûunu yerine getirmeyen bir kimseyi gördü ve onu çağırıp:

"– Ne vakitten beri bu şekilde namaz kılarsın?" dedi. O kimse de:

"– Kırk senedir." dedi. Huzeyfe -radıyallahü anh- buyurdu ki:

"– Öyleyse sen kırk senedir namaz kılmadın, eğer vefât edersen Muhammed Rasûlullah sünneti üzere ölmezsin." (Buhârî, Ezân, 119.)

Müslüman, ta'dîl-i erkâna riâyet etmeli, namazını acele etmeden, ağır ağır, rûhuna sindirerek huzûr, sükûn ve huşû içinde kılmaya çalışmalıdır.

CEMÂATLE NAMAZ KILMANIN FAZÎLETİ

Cemâatle namaz kılmak, sünnet-i müekkededir. Hanefî ve Şâfiîlere göre, cemâatin en az sayısı imâm ve ona uyan olmak üzere iki kişidir. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"İki kişi ve yukarısı (fazlası) bir cemâattir." buyurulur. (İbn-i Mâce, Sünen, Salât, 972)

Cemâatle namazın sevâbı, cemâatin azlığı ve çokluğuna göre değişir. Cemâat ne kadar çok olursa, Allah Teâlâ'ya o derece sevimlidir. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"...Muhakkak bir adamın başka bir adamla (cemâat yaparak) namaz kılması, tek başına namaz kılmasından, iki kişiyle birlikte kılması da, bir kişiyle birlikte kılmasından daha çok sevâbtır. (Cemâat) ne kadar çok olursa, Allah Teâlâ'ya o kadar sevimli olur." (Nesâî, İmâme, 45)

Cemâatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan yirmi beş derece, başka bir rivâyette yirmi yedi derece fazîletli olduğu hadîs-i şerîfte ifâde buyurulmuştur:

"Cemâatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha fazîletlidir"

Başka bir rivâyete göre;

"Yirmi beş derece daha fazîletlidir." (Buhârî, Ezân, 30) buyurulmuştur.

İslâm âlimleri bu iki hadîs-i şerîf üzerinde farklı görüşler beyân etmişlerdir. Bazıları; "Yirmi yedi kat sevâb, yatsı ve sabah namazı içindir. Çünkü bu iki namazda, cemâate gitmek biraz daha zordur, diğer namazlarda yirmi beş kat sevâb verilir." demişlerdir.

Hadîs-i şerîflerde cemâatle namaz kılmanın çok sevâb kazanmaya vesîle olduğu açıklanmaktadır. Hangi insan bir lira yerine, yirmi yedi lira kazanmak istemez ki! Fakat insan gaflette olduğundan mânevî kazançlara maddî kazançlar kadar önem vermiyor.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurur:

"Cemâatle kılınan bir namaz, yalnız başına kılınan yirmi yedi namaz gibidir." (Buhârî, Ezân, 30)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyet olunduğuna göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Kişinin cemâatle namaz kılması, evinde ve dükkânında kıldığı namazdan yirmi beş kat daha fazladır. Kişi en güzel şekilde abdest alır, sonra sadece namaz kılmak niyeti ile mescide çıkarsa attığı her adımdan dolayı onun makamı bir derece yükseltilir

ve bir günâhı da afvedilir. Namaz kıldıktan sonra abdestli olarak orada oturduğu müddetçe melekler ona, Allah'tan şöyle mağfiret ve rahmet dilerler:

"Ey Allah'ım, bu kişiye rahmet et, bu kişiyi bağışla!" O kişi namazı beklediği müddetçe namaz kılıyor gibidir." (Buhârî , Ezân, 30)

Diğer bir hadîs-i şerîfte:

"Cennetin ortasında oturmasını arzu eden kimse cemâatle namazdan ayrılmasın!" buyurulur. (İbni Hibban, 10/436)

Cum'a namazı dışında en kuvvetli cemâat, sabah namazının cemâati, sonra yatsı namazının cemâati, sonra ikindi namazının cemâatidir. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"İnsanlar ezân ile ilk safın sevâbını bilselerdi, sonra bunları yapmak için kur'a çekmekten başka çare bulamasalar, kur'a çekerlerdi. Namazı ilk vaktinde kılmanın sevâbını bilselerdi, bunun için yarışırlardı. Yatsı namazı ile sabah namazının fazîletini bilselerdi, emekleyerek de olsalar, bu namazları cemâatle kılmaya gelirlerdi." (Buhârî, Ezân, 9)

Başka bir hadîs-i şerîfte de:

"Her kim yatsı namazını cemâatle kılarsa, gece yarısına kadar namaz kılmış sevabını alır. Her kim sabah namazını cemâatle kılarsa bütün geceyi namaz kılarak geçirmiş gibi sevâb alır." (Müslim, Mesâcid, 260) buyurulur.

Münâfıkların yatsı ve sabah namazlarını cemâatle kılmaya tâkat getiremeyeceklerine işâret eden hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Biz müslümanlarla münâfıklar arasında, yatsı ve sabah namazlarında hazır bulunma farkı vardır. Çünkü münâfıklar bu iki namazı (cemâatle kılmaya) güç yetiremezler." (İmâm Mâlik, Muvatta, Cenâiz, 5)

Benzer mânâda diğer bir hadîs-i şerîfte şöyle buyruluyor:

"Münâfıklara sabah ve yatsı namazından daha ağır gelen hiçbir namaz yoktur. İnsanlar bu iki namazda ne kadar çok ecir ve sevâb olduğunu bilselerdi, emekleyerek de olsa cemâate gelirlerdi." *(Buhârî, Mevâkît, 20)*

Başka bir hadîs-i şerîfte:

"Karanlık gecelerde mescidlere yürüyerek giden kimselere, kıyamet gününde tam bir nûra kavuşacaklarını müjdeleyiniz." buyurulur. (Ebû Dâvûd, Salât, 50)

Karanlıkta kılınan namazlar, sabah ve yatsı namazlarıdır. Çünkü bu namazlar için câmiye gitmek, diğer namazlardan daha zordur. Zîra her iki namaz, uyku vaktine rastlamaktadır. Münâfıklara en zor gelen namazlar da bunlardır.

Cemâate yetişemeyenlerin de cemâat sevâbı kazanacaklarını müjdeleyen hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kim ki güzel bir şekilde abdest alıp, cemâatle namaz kılmaya gider ve cemâati, namazı bitirmiş bulursa Allah Teâlâ ona, o cemâate yetişip kılanların mükâfatının aynısını verir. Cemâatle namaz kılanların mükâfatından en ufak bir şey eksik olmaz." (Nesâî, Tahâret, 108)

Bu, Cenâb-ı Hakk'ın ne büyük lütfudur ki, sâdece bir gayret ve niyetten dolayı cemâate ulaşamadığı halde, ulaşmış sevâbı veriliyor.

Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Ameller, ancak niyetlere göredir." buyurulur. (Buhârî, Îmân, 41)

Cemâati terketmemeli ve cemâatten ayrı düşmemelidir. Çünkü cemâatten ayrı düşene şeytan musallat olur. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Bir köy veya kırda üç kişi birlikte bulunur da namazı aralarında cemâatle kılmazlarsa, şeytan onları kuşatıp yener. Şu halde cemâate devâm ediniz. Muhakkak ki sürüden ayrılan koyunu kurt yer." (Ebû Dâvûd, Salât, 46)

Âlimler derler ki:

"Beş vakit namazı cemâatle kılmaya devam eden kimsenin, üzerinden yüce Allah geçim darlığını ve kabir azâbını kaldırır. Kendisine amel defteri sağ tarafından verilir. Sırat köprüsünden şimşek gibi geçer. Cennete sorgusuz sualsiz girer. Cemâatle namaza gereken önemi vermeyen kimsenin rızkındaki ve çalışmasındaki bereketi yüce Allah kaldırır. Yüzünden sâlih kimselerin simâsını çeker alır. Diğer amellerini kabûl etmez. İnsanların kalbinde sevilmeyen kimse hâline gelir. Rûhu aç ve susuz olarak alınır. Kabirde şiddetli bir sorgu, sual, kabir karanlığı, şiddetli bir hesap, Rabbin gazabı ve Allah'ın cehennem ateşinde cezâ belâlarıyla karşı karşıya gelir." (Rûhu'l-Beyân, c. 5, s. 289)

Ebû Derdâ -radıyallahü anh- diyor ki:

"Ben Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Allah Teâlâ'ya, tamamen önünde duruyormuş da, sen de O'nu görüyormuşsun gibi ibâdet et! Kendini ölmüşlerden say. Mazlûmun bedduâsından kendini koru! Yerde sürünerek de olsa

yatsı ve sabah namazında cemâate gidebilme gücün varsa gitmekten uzak kalma!"

Sahâbe-i kirâm cemâate son derece ehemmiyet verirlerdi. Hasta dahi olsalar cemâate muhakkak iştirak ederlerdi. Nitekim İki Cihan Güneşi Efendimiz, ölüm döşeğinde dahi böyle yapmış, hastalığının şiddetinden dolayı defalarca bayılmış, bir kaç kere abdest suyu istemiş, nihâyet bir defasında abdestini almış, Hazret-i Abbâs ve Hazret-i Ali -radıyallahü anhümâ-'nın yardımlarıyla ayakları yere rahat basamamasına rağmen mescide gitmiş, emrine uyarak imâm olup namaz kıldırmaya başlamış olan Hazret-i Ebûbekir -radıyallahü anh-'ın arkasında safa durarak cemâate iştirak etmişti.

Kur'ân-ı Kerîm'de; cihâd sırasında, savaş durumlarında en korkulu anlarda bile namazı terketmeye müsaade edilmediği gibi, cemâatle namaz kılmak söz konusu edilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

"Ve sen içlerinde olup da onlara namaz kıldıracak olursan, onlardan bir bölümü seninle birlikte namaza dursun, silahlarını da yanlarına alsınlar..." (Nisâ, 102)

a) İlk Tekbîrin Fazîleti

Cemâatle namazda, ilk tekbîri imâm ile birlikte almanın fazîleti büyüktür. İhlâsla kırk gün boyunca sürekli câmide cemâatle namaz kılan ve imâmın aldığı ilk tekbîre yetişen, onunla tekbîr alarak namaza başlayan kimse, ne cehenneme girecek, ne de münâfıklığa düşecektir.

Enes bin Mâlik -radıyallahü anh-, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle buyurduğunu rivâyet ediyor:

"Kim ilk tekbîre ulaşarak kırk gün cemâatle namaz kılarsa, ona iki berâat verilir: Biri cehennemden kurtuluş berâatı, öteki de münâfıklıktan uzak kalış berâatı." (Tirmizî, Salât, 64)

Allah kendilerinden râzı olsun, İslâm büyükleri, imâma uydukları zaman, iftitâh tekbîrini imâmın ardınca hemen alırlardı. Çünkü bunda, ilâhi emre saygı göstermek vardır. İşte onlar bu maksatla, imâmı tâkiben iftitâh tekbîrini almakta gecikmezlerdi. Yoksa sevâb kazanmak düşüncesi veya Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna varmak lezzetini kazanmak maksadıyla yapmazlardı. Zîra emr-i ilâhiyyeye tazîm maksadının dışında böyle bir düşünce ve niyetle yapılan bir amel, nefsin hazzı için yapılmış olur. Bir kimse ibâdetini tazîmle yerine getirirse, hem farzı yerine getirmiş, hem de mükâfâta müstehak olmuş olur.

Bu sebeple, Selefden bir kimse, iftitâh tekbîrine yetişemediyse üç gün kendisine;

"– Üzülme, başın sağolsun!" derlerdi. Eğer cemâate yetişemediyse, yedi gün böyle derlerdi. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, 2, s. 136)

Büyük âlimlerden Muhammed bin Semmad şöyle söylüyor:

"Kırk sene boyunca bir defa olsun cemâatle namazda ilk tekbîri kaçırmadım, bir defa hâriç. O gün annem ölmüştü. Cenâzesiyle meşgul olduğum için ilk tekbîre yetişememiştim. Cemâat sevâbına eremedim diye aynı vakit namazını, cemâat derecesine ulaşsın diye yirmi beş kere kıldım. O zaman rüyamda bir kişi bana dedi ki:

"Ey Muhammed! Yirmi beş kere kıldın ama, meleklerin *"âmîn"* demesi nerede kaldı?"

b) Mescidlere Gitmenin Fazîleti

Cemâatle namaz kılmak için mescide gitmenin fazîleti büyüktür.

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Bir kimse evinde güzelce temizlenir de Allah'ın farzlarından birini ödemek maksadıyla mescidlerden birine giderse, attığı adımlardan biri günâhını siler, diğeri de onun derecesini yükseltir." (Müslim, Mesâcid, 282)

Diğer bir hadîs-i şerîfte:

"Sizden biriniz evinde abdest alıp sonra da mescide gelse, (evine) dönünceye kadar namazda sayılır." buyurulur. (Hakîm, el-Müstedrek, I, 206)

Başka bir kudsî hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulmuştur:

"Kıyâmet günü Allah Teâlâ:

"– Benim komşularım nerede?" buyuracak. Melekler:

"– Senin komşuların kimlerdir, yâ Rabbî!" diyecekler. Allah Teâlâ da:

"– Devâmlı mescidlere (cemâatle namaza) gidenler." buyuracak."

Cemâate devâm edenler, meleklerle bir nevi dost olurlar. Hadîs-i şerîfte:

"Sık sık mescitte toplanan insanlar, meleklerle arkadaş olur-

lar. Hasta olurlarsa melekler onları ziyaret eder. Onlar bir iş görmeye giderse melekler onlara yardım ederler." buyurulur.

Evler mescide ne kadar uzakta olursa olsun cemâate devâma özen göstermelidir. Zîra uzak mahallerden câmiye gelmenin sevâbı daha büyüktür. Câbir -radıyallahü anh- şöyle anlatır:

"Mescidin etrafındaki arsalar boş kalmıştı. Benî Selîme, mescidin yakınına taşınıp yerleşmek istediler. Bu arzu Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e ulaşınca, onlara:

"– Bana gelen bilgiye göre, mescidin yakınına taşınıp yerleşmek istiyormuşsunuz, öyle mi?" buyurdu. Onlar:

"– Evet, ey Allah'ın Rasûlü! Böyle arzu etmiştik." dediler. Rasûl-i Ekrem iki defa:

"– Ey Selîme oğulları! Yurtlarınızdan ayrılmayınız ki, adımlarınıza sevâb yazılsın." buyurdu. Onlar da:

"– Şu halde yerlerimizden göçmek bizi sevindirmeyecek." dediler. (Müslim, Mesâcid, 280)

Übey bin Kâ'b şöyle anlatır:

"Ensârdan bir adam vardı. Evi mescide ondan daha uzak olan bir kimse bilmiyorum. Buna rağmen hiçbir namazı kaçırmıyordu. Kendisine:

"– Keşke bir merkeb satın alsan! Karanlık ve sıcak günlerde ona binerdin." denildi. Adam:

"– Evimin mescide yakın olması beni sevindirmez. Ben mescide gelip giderken attığım her adıma sevâb yazılmasını istiyo-

rum." dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Allah Teâlâ bunların hepsinin sevâbını senin için bir araya topladı." buyurdu. (Müslim, Mesâcid, 278)

Cemâate devam etmek, müslüman için çok önemli bir haslet olup mescidlere gitmeyi alışkanlık hâline getirmelidir. Nitekim İki Cihan Güneşi Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde:

"Mescidlere devâm etmeyi alışkanlık hâline getiren bir adamı gördüğünüz zaman, onun gerçek mü'min olduğuna şâhidlik ediniz." buyurur. (Tirmizî, Îmân, 8)

Cenâb-ı Hakk;

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a îmân edenler ma'mur kılarlar." buyurmaktadır. (Tevbe,18) Âyet-i kerîmede, mescidleri ma'mur kılmaktan maksat, mescidlere cemâatle namaz kılmaya gitmektir.

Bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur:

"Kıyâmet gününde herkes perişan durumda ve güneş her tarafı kavururken, yedi sınıf Allah'ın rahmet gölgesinde olacaktır. Onlardan biri de, kalbi mescide bağlı olandır. Herhangi bir sebeple dışarı çıksa dahi, gönlü tekrar mescide dönmeyi ister."

(Tirmizî, Zühd, 35)

Mescide cemâate giden müslümanların, temizliğe son derece dikkat etmeleri, başkalarını rahatsız edecek fenâ kokulardan sakınmaları gerekir. Nitekim Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Kim soğan veya sarımsak yerse bizden ayrı dursun, mescidimizden de ayrı dursun ve evinde otursun!" (Buhârî, Ezân, 160) buyurur.

c) Cemâati Özürsüz Terketmemeli

Hanefî mezhebine göre cemâatle namaz kılmak, gücü yeten akıllı erkekler için müekked sünnettir. Bu yüzden kadınlara, çocuklara, akıl hastalarına, kölelere, kötürümlere, hastalara, çok yaşlı kimselere, el ve ayağı çaprazlama kesilmiş olanlara cemâatle namaz kılmak için mescide gitmek gerekmez.

İbni Abbâs -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"Kim, müezzini işitir ve kendini engelleyen bir özrü olmadığı halde cemâate katılmazsa, kıldığı namaz (kâmil bir sevâbla) kabûl edilmez."

"– Ey Allah'ın Rasûlü, meşrû özür nedir?" denildi.

"– Korku veya hastalıktır." buyurdu. (Ebû Dâvûd, Salât, 47)

Meşrû bir özrü olmadığı halde cemâatle namaz kılmaya gelmeyenler hakkında Sevgili Peygamberimiz çok şiddetli tehditte bulunmaktadır:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ateş yakılması için odun toplanmasını emretmeyi, sonra da namaz için ezân okunmasını, daha sonra bir kimseye emredip imâm olmasını, sonra da cemâatle namaza gelmeyenlere gidip evlerini yakmayı düşündüm." (Buhârî, Ezân, 29)

Saîd İbni Müseyyeb -kuddise sirruh- şöyle derdi:

"– Yirmi sene oluyor ki, câmiye girmeden ezân sesi duymadım."

Eğer bir bölge halkı cemâatle namaz kılmayı, bile bile terk ederlerse, onlarla savaşmak vâcip olur. Çünkü cemâatle namaz kılmak, İslâm'ın şiârındandır.

Amr bin Ümmü Mektûm -radıyallahü anh-'den:

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e:

"– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben â'mâyım. Evim oldukça uzak. Üstelik her zaman beni câmiye getirecek birini bulamıyorum. Acaba evimde namaz kılmama cevâz var mı?" diye sordu.

"– Ezânı işitiyor musun?" buyurdu.

"-Evet" diye cevâb verdi.

"– O halde sana cevâz yok." buyurdu. (İbni Mâce, Mesâcid, 17)

d) Cemâate Vakarla Gelmeli

Cemâate vakar ve sükûnetle gelmelidir. Bazı müslüman kardeşlerimizin, her seferinde câmiye koşarak yetiştiklerini görmekteyiz. Böylece yorgun-argın, heyecanlı bir şekilde kılınan namazda, aranılan istikrâr ve huzûr hâli temin edilemez. Namaz mahalline ağır ağır, vakarlı ve mütevâziyane bir şekilde gelerek hiç değilse beş on dakika evvel bulunup, ezânı kemâl-i edeb ve ta'zim ile dinlemek lâzımdır. Tâ ki içimizdeki dünyâ havâtırı yok olsun ve gönlümüzü lâyıkıyla Allah Teâlâ'ya bağlayabilelim. Müezzinin okuduğu ezânı, alçak sesle tekrar etmekte büyük fazîlet vardır. Ehlullah bu husûsa da çok ehemmiyet vermişlerdir. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri c. 2, s. 125.)

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Namaz için ikâmet getirildiği vakit, ona koşarak gelmeyin; sükûnetle gelin. Yetişebildiğinizi (imâmla) kılın, yetişemediğinizi de (kendiniz) tamamlayın! Çünkü sizden biriniz namaz maksadıyla yola çıkarsa namazda sayılır." (Müslim, Mesâcid, 152)

Ebû Katâde diyor ki:

"Bir defasında biz Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ile birlikte namaz kılıyorduk. Birden bir takım ayak sesleri duyduk. Namazı bitirince Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Size ne oluyor?" dedi. Ashâb:

"– Namaza yetişmek için acele ettik." dediler. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Bir daha böyle yapmayınız! Namaza geldiğiniz vakit sükûnet ve vakar ile yürüyünüz. Yetişebildiğiniz kadarını cemâatle kılınız. Yetişemediğinizi de kendi başınıza tamamlayınız." buyurdular. (İbn-i Hacer, a.g.e., c. 2, s. 137)

e) Kadınların Mescidlere Gitmeleri

Cemâatle namaz ve mescide gitme bakımından kadınlar, erkeklerden farklı hükümlere tâbi tutulmuştur. Yaşlı kadınların cemâatle namaz kılmak üzere mescidlere gitmeleri câizdir. Fitneye sebep olmak korkusundan ötürü genç kadınlar için ise mekruhtur. (İslâm İlmihali, Hamdi Döndüren s. 294)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, kadınla-

rın mescide gidebileceklerini, ancak evdeki ibâdetlerinin daha üstün olduğunu ashâb-ı kirâmına bildirmiştir. Bir hadîs-i şerîfte:

"Kadınlarınızı mescidlerden menetmeyiniz. Bununla birlikte evleri(nde kılmaları) kendileri için daha hayırlıdır." buyurulur.

(Müslim, Salât, 135)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de:

"Allah'ın kadın kullarını Allah'ın mescidlerinden menetmeyiniz. Ancak onlar süslenmemiş ve koku sürünmemiş olarak câmiye gelsinler!" buyurulur. (Ahmed b. Hanbel, 2, 438)

Yine bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kadınlar, cemâate katılmak istedikleri zaman, koku sürünmesinler." (Müslim, Salât, 141)

Ümmü Seleme -radıyallahü anhâ-'dan rivâyet edildiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Kadınların en hayırlısı; mescidi, evlerinin içi olandır." (Ahmed bin Hambel, VI, 297)

A) NAMAZI VAKTİNDE KILMANIN FAZÎLETİ

Namazı vaktinde kılmanın fazîleti büyüktür. Îmândan sonra en fazîletli amel, en önemli farz, vaktinde kılınan namazdır. Abdullah bin Mes'ûd -radıyallahü anh- diyor ki:

"– Allah'ın Rasûlüne, Allah katında en değerli ibâdetin hangisi olduğunu sordum:

"– Vaktinde kılınan namazdır." buyurdu.

"– Ondan sonra hangisidir?" dedim:

"– Ana-babaya iyi davranmaktır." cevâbını verdi.

"– Daha sonra hangisidir?" diye sordum:

"– Allah yolunda cihâd etmektir" buyurdular. (Buhârî, Mevâkît, 5)

Aliyyül Kârî, bu hadîs-i şerîfin, âlimler nazarında îmândan sonraki en mühim ibâdetin namaz olduğuna delîl sayıldığını söylemektedir.

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Vaktin evvelinde kılınan namaz, Allah'ın râzı olacağı namazdır. Vaktin sonunda kılınan namaz, Allah'ın affına sebep olan namazdır." (Tirmizî, Salât, 13)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'a hitâben şöyle buyurmuştur:

"Ey Ali! Üç şeyi geciktirme. Vakti geldiği zaman namaz kılmayı, hazır olduğu zaman cenâzeyi defnetmeyi, dengini bulduğun zaman kız çocuğunu evledirmeyi..." (Tirmizî, Salât, 13)

İbni Hâcer, Münebbihât adlı eserinde Hazret-i Osman -radıyallahü anh-'den şu hadîs-i şerîfi nakletmektedir:

"Kim namazı, vaktinde ve tam kılarsa Allah Teâlâ ona dokuz şey ikrâm eder:

1. Allah onu sever.

2. Bedeni sağlam olur.

3. Melekler onu korur.

4. Evine bereket iner.

5. Yüzünde sâlih kulların nûru meydana gelir.

6. Allah Teâlâ kalbini yumuşatır.

7. Sırat köprüsünden şimşek gibi geçer.

8. "Onlar için korku ve hüzün yoktur." zümresine ilhâk eder.

9. Allah Teâlâ onu cehennemden korur."

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- buyuruyor ki:

"Ben Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Kıyâmet günü kim beş vakit namazını, vakitlerine dikkat ederek, abdestini güzelce alarak, huşû ve huzûr içinde kılmış olduğu halde Allah'ın huzûruna gelirse, Allah Teâlâ ona azâb etmeyeceğini vadetmiştir. Öyle olmayanlara Allah'ın hiçbir vaadi yoktur. Rahmet ve kereminden dolayı dilerse afveder, dilerse azâb eder." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 4/267)

Yine bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

"Bir gün Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, ashâbının yanına geldi:

"– Siz biliyor musunuz, Allah Teâlâ ne buyurdu?" dedi. Ashâb da:

"– Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." dediler. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- üç defa bu soruyu tekrarladı. Sahâbe-i Kirâm da aynı cevâbı verdi. Bunun üzerine buyurdu ki:

"– Allah Teâlâ kendi izzetine yemin ederek şöyle buyuruyor:

"Kim namazları, vakitlerine dikkat ederek ve düzenli bir şekilde kılarsa ben onu cennete koyacağım. Vakitlerine bağlı olarak kılmazsa, istersem rahmetimden dolayı bağışlarım, istersem azâb ederim." (Taberanî, Mü'cem-i Kebîr, 4/12)

B) İMÂMLIK

Cemâatle kılınan namazda, kendisine uyulan zâta *"imâm"* denir. İmâma uyan ve onun ardında namaz kılana da *"cemâat"* adı verilir. Namazda imâma uyan kimsenin; tekbîrlerde, rükûlarda, secdelerde, ka'delerde ve selâmlarda tamamen imâmı takip etmesi ve bunları imâmın peşinden yapması gerekmektedir. Bu fiilleri imâmdan önce yapanları Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şiddetle îkaz buyurmaktadır:

"Sizden biri, rükû ve secdede başını imâmdan önce kaldırdığı zaman, Cenâb-ı Hakk'ın (Kıyâmet günü) başını, eşek başına veya sûretine çevire(rek dirilte)ceğinden korkmaz mı?" (Buhârî, Ezân, 53)

İmâmlığa ve imâma uymanın edeblerine dikkat etmelidir. Cemâat istemeden imâmlık yapmamalıdır. Özrü yokken imâm olmasını isterlerse reddetmemelidir. Çünkü imâm olmanın fazîleti büyüktür, müezzinlik yapmaktan daha üstündür. İmâm efendi elbisesinin temizliğine dikkat etmelidir. Cemâati beklemek için namazı geciktirmemelidir. Çünkü evvel vaktinde kılmanın fazîleti ondan daha üstündür. Birgün Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, biraz geç gelmişti. Onu beklemediler. Abdurrahman bin Avf -radıyallahü anh- önde idi. Namaz bitince İki Cihan Güneşi Efendimize, kendisini beklemenin hükmünü sordular. Buyurdular ki:

"İyi yaptınız, her zaman böyle yapınız!"

İmâmın namaz kıldığı yere de mihrâb denir. Mihrâba, mihrâb denmesinin sebebi, harp yeri olduğu içindir. Yani namazda, kalbi meşgul etmemesi ve vesvese vermemesi için nefis ve şeytânla savaşıldığı ve harp edildiği için mihrâb adı verilmiştir. (Ebû'l-Leys Semerkandî, Gafletten Kurtuluş, s. 771)

Uyanık bir imâm, namazda sultânın kapısında duran ve ona elçilik yapan bekçiye benzer. Arkasında bulunan ihtiyaç sâhiplerinin dileklerini O'na ileterek, onlar nâmına, O'ndan talepte bulunur. (Sühreverdi, Avârifü'l-Meârif, s. 394)

İmâmlığa en lâyık olan kimseler;

Hanefî mezhebine göre, cemâatın içinde imâmlığa en lâyık olanlar, sünneti en iyi bilenlerdir. Eğer bu hususta müsâvî olurlarsa, Allah'ın kitabını en iyi okuyanları; bunda müsâvî olurlarsa, en ziyâde verâ ve takvâ sahibi olanları; bunda da müsâvî olurlarsa, en yaşlı olanları imâm olur. (Ahmet Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhî, c. 4, s. 1927)

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır:

"Cemâate, Allah'ın kitabını en iyi bilenleri imâm olur. Eğer Kur'ân bilgisi husûsunda eşit iseler, sünneti en iyi bilenleri; sünnet husûsunda eşit iseler, hicret itibariyle en kıdemlileri; hicret husûsunda da eşit iseler, İslâmiyeti kabulde en kıdemlileri imâm olur. Sakın birinin hâkim olduğu yerde, başka biri ona imâm olmasın!" (Müslim, Mesâcid, 290)

Buna göre imâmete en lâyık olanları şöyle sıralayabiliriz:

1. Kur'ân ve sünneti en iyi bilenler.

2. Kırâati, tecvîd ve tilâvet yönünden en güzel olanlar.

3. Haram ve şüpheli şeylerden en çok sakınan takvâ sâhibi kimseler.

4. Yaş bakımından büyük olanlar.

5. Ahlâkı en güzel olanlar.

6. Neseb, ses veya elbise temizliğinde güzel olanlar tercih edilir.

İmâmlığın Sıhhatinin Şartları

İmâm olan zât, cemâate nefret verecek şeylerden sakınmalıdır. İmâmın, kırâati veya tesbîhleri, cemâati usandıracak şekilde uzatması uygun değildir. Nitekim cemâatin hâlini göz önüne alarak namazı kısa kıldırmak müstehabtır. Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"Sizden kim insanlara namaz kıldırırsa, namazı hafif (kısa) tutsun. Zîra cemâat içinde zayıf, sakat, hasta ve yaşlı insanlar vardır. Kişi tek başına namaz kıldığı zaman istediği kadar uzatsın." (Buhârî, Ezân, 62)

Diğer hadîs-i şerîfte yine şöyle buyurulur:

"(Çok defa) ben namaza girerim ve uzatmak isterim de bir çocuğun ağladığını duyunca, ağlaması nedeni ile anasının üzüntüsünü bildiğim için kırâatimi hafifletirim." (Tirmizî, İkâmetü-s'salâh, 989)

İmâmlık görevinin sahîh olabilmesi için imâmda şu vasıfların bulunması şarttır:

1. Müslüman olmak.

2. Akıllı olmak.

3. Bâliğ olmak.

4. Erkek olmak.

5. Kur'ân okumasını bilmek.

6. Özür sâhibi olmamak.

İmâma Uyanın Halleri

Namazı yalnız kılana münferid, imâma uyarak kılana muktedî denilir. İmâma uyan kişi üç durumda bulunabilir;

a) Müdrik: Namazı, bütünü ile imamla birlikte kılan kimseye denir. İmâma birinci rekâtın rukûunda yetişen kimse, o rekâta yetişmiş sayılır ve müdrik adını alır.

b) Lâhik: İmâmla birlikte namaza başlamasına rağmen, namazın bütün rekâtlarını yahut bir kısmını imâmla birlikte kılamayan kimseye denir. İmâmla birlikte namaza başladığı halde; uyku, gaflet, dalgınlık, abdestinin bozulması gibi özürler sebebiyle namaza ara vermek durumunda kalan kimse, kılamadığı rekâtları kazâ eder.

c) Mesbûk: İmâma, namazın başında değil, birinci rekâtın rukûundan sonra, ikinci, üçüncü veya dördüncü rekâtlarda uyan kimseye denir. Son rekâtın rukûundan sonra imâma uyan kimse, bütün rekâtları kaçırmış sayılır.

C) NAMAZLARIN KAZÂSI

Bir namazı vaktinde kılmaya *"edâ"*, vaktinden sonra kılmaya da *"kazâ"* denir.

Vaktinde kılınmayan beş vakit farz namazın kazâsı farzdır. Vitir namazının kazâsı ise vâciptir.

Sünnetler kazâ edilmez. Ancak kazâya bırakılan sabah namazı, aynı gün kerâhat vaktinden sonra ve öğleden önce kazâ edilirse, sünneti de farz ile birlikte kılınır. Sabah namazının farzının kazâsı, öğle namazından sonraya bırakılırsa, o zaman sadece iki rekâtlık farzı kazâ edilir.

Meşrû bir mâzeret bulunmaksızın namazı vaktinde kılmayıp da kazâya bırakmak, büyük bir günâhtır. Namaz kazâ edilmekle insan borçtan kurtulmuş olur. Ancak bu günâhın afvı için tevbe ve istiğfâr edilmesi gerekir.

Kazâ namazları kılınırken tertîbe riâyet edilmesi gerekir. Yâni önce, kazâya bırakılan namaz kılınacak, sonra da o vaktin namazı edâ edilecektir. Üzerinde çok kazâ namazı borcu olan kimse ise *"Sâhib-i tertib"* olmaktan çıktığı için, Hanefî mezhebine göre ilk veya son olarak kazâya bıraktığı namaza niyet ederek, kazâ namazlarını kılar.

Yolculuk hâlinde kılınamayan dört rekâtlı namazların kazâsı, yolcu imiş gibi, ikişer rekât olarak kılınır. Normal zamanlarda kazâya bırakılan namazlar da, yolculuk hâlinde kazâ edilse bile, yine dört rekât olarak kazâ edilir. Kazâ namazları, günün her zamanında kılınabilir. Güneş doğarken, zevâlde iken, batarken kılınamaz.

Geçmiş namazların vakitlerini bilmek mümkün olmadığında,

ya önünden veya sonundan ödemeye başlanır. Bunun için niyet ederken; *"En son veya en önce kazâya kalan öğlenin (veya ikindinin) farzını kazâ etmeye niyet ettim."* denilir.

Kazâ namazlarını öderken hergün hiç bırakmadan bir günlük kazâ namazı kılmaya azmetmelidir. Bu takdirde, şayet kazâ borcumuzu ödeyemeden emr-i hakk vukû bulacak olsa, Cenâb-ı Hakk'ın bizleri niyetimizle mükâfatlandırarak affetmesi umulur.

Hanefî mezhebine göre, kazâ namazı kılmak için sünnetlerin terk edilmesi doğru olmayıp, kişi kazâ namazlarını kıldığı gibi, sünnet namazlarını da edâ etmelidir. Zîra sünnet namazlar, farz namazlara hazırlayıcı ve onları koruyucu özellik taşımaktadır.

Sonradan İslâm'a girenin, geçmiş namazları kazâ etmesi gerekmez. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde buyurur:

"Kâfirlere de ki; Eğer küfürlerine son verirlerse geçmişteki günahları örtülür." (Enfâl, 38)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz de;

"İslâm daha öncesini siler." (Ahmed bin Hanbel, IV, 199) buyurmuştur.

Hanefîlere göre, mürtedin geçmiş namazları kazâ etmesi gerekmez.

D) CEMÂATLE NAMAZDA SAF DÜZENİ

Cemâatle namaz kılarken, cemâat bir kişi ise, imâmın sağında ve bir kaç parmak gerisinde durması gerekir. Bu şekilde dur-

mak sünnettir. İmâmın solunda veya arkasında durmak mekrûhtur.

Cemâat iki ve daha fazla erkek ise imâmın arkasında durur. Birincisi, imâmın tam arkasına, ikincisi birincinin sağına, üçüncüsü birincinin soluna, dördüncüsü ikincinin sağına, beşincisi üçüncüsünün soluna... aynı düzen üzere durur. İkincisi, sonradan gelirse, arkaya durur. Birincisi, namazı bozmadan arkaya geçer. İmâm ileri gitmez. Şayet, cemâat sadece bir erkek ve kadın ise, erkek imâmın sağında az arka tarafa, kadın ise daha arkaya durur. Cemâat sadece bir kadın ise, imâmın arka tarafına durarak namaz kılar.

a) Safları Sık ve Düzgün Tutmalı

Cemâatle namazda safları sık, düzgün ve aynı hizada tutmalı, saftan ileride veya geride durmamalıdır. En ön saftan itibâren saflar arasında hiçbir boşluk bırakmamalı, bir saf tamamlanmadan öteki safı başlatmamalıdır. İmâm, cemâatine safları düzeltmelerini hatırlatmalı ve bunu öğretmelidir. Nitekim Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, önce safları düzeltir, ondan sonra namaza durur:

"Saflarınızı düz tutunuz. Zîra safların düz olması, namazın tamam olmasını sağlayan hususlardan biridir" buyururdu. (Müslim, Salât, 124)

Diğer bir hadîs-i şerîfte;

"Saflarınızı dümdüz tutunuz ve birbirinize sımsıkı yapıştırınız. Zîra ben sizi arkamdan da görüyorum." (Buhârî, Ezân, 72) buyurulur.

Nu'mân bin Beşîr -radıyallahü anhümâ- diyor ki:

"– Bir gün Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, cemâate yönelerek üç defa:

"– Saflarınızı düzeltiniz!" buyurdu. Ve sonra şöyle devâm etti:

"– Vallahi, yâ saflarınızı düzeltirsiniz, yahut da Allah kalblerinizi başka başka taraflara çevirir." (Müslim, Salât, 62)

Berâ ibni Âzib -radıyallahü anhümâ- şöyle anlatır:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, göğüslerimize ve omuzlarımıza dokunarak bir baştan diğer başa safın arasında dolaşır ve:

"– İleri geri durmayınız. Sonra kalbleriniz de birbirinden farklı olur." buyurur ve sözlerine şöyle devâm ederdi:

"– İlk saflarda bulunanlara Allah rahmet, melekler de duâ eder." (Ebû Dâvûd, Salât, 93)

Müslim'in rivâyetinde ise şöyledir:

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, bizim saflarımızı düzeltir, onları oklar gibi oluncaya kadar doğrulturdu. Buna, tâ biz anlayıp öğreninceye kadar böyle yapmakta devâm etti. Sonra bir gün (mescide) çıktı ve namaza kalktı. Tam tekbîr alacağı sırada göğsü saftan çıkmış bir adam gördü. Bunun üzerine;

"Ey Allah'ın kulları, yâ saflarınızı düzeltirsiniz, yahut Allah yüzlerinizi başka başka taraflara çevirir." buyurdu. (Müslim, Salât, 128)

Hazret-i Ali -radıyallahü anh- da namaza duracağı vakit, safları teftîş eder; bir safta eğrilik görürse;

"Ey filân, sen biraz ileri çık; ey filân, sen de biraz geri çekil!" dermiş.

Safların düzgün tutulması için gayret sarfeden ve böylece herbirimizin yapması gereken bir vazîfeyi yapan müslümanlara minnet duymalı ve onlara yumuşak davranmalıdır. Saflar arasında boşluk bulunması, safların eğri büğrü tutulması, o namazın mükemmel olmadığını gösterir. Safları düzgün tutanlara Allah merhamet eder, düzgün tutmayanlardan nîmetini keser ve onları birbirine düşman eder. Şeytân da safların arasında boşluk bulunca oraya girer. Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Saflarınızı düz tutunuz. Omuzları bir hizaya getiriniz. Aralıkları kapayınız. Saf düzeni için elinizden tutup çeken kardeşlerinize yumuşak davranınız. Şeytanın girebileceği boşluklar bırakmayınız. Allah, safları bitişik tutanların gönlünü hoş eder. Safları bitişik tutmayanlara, Allah nîmetlerini lutfetmez" (Ebû Dâvûd, Salât, 93.)

Enes -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Saflarınızı sık tutunuz. Safların arasını yapıştırınız. Boyunlarınızı bir hizaya getiriniz. Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, safın boş kalmış aralıklarından şeytânın bodur, kılsız siyah koyun gibi girdiğini görüyorum." (Ebû Dâvûd, Salât, 93)

Akıl, ilim ve fazîlet bakımından üstün olanların imâma daha yakın durmalarına gayret göstermeli ve buna imkân sağlamalıdır. İmâmın yerine başkasını bırakması gerektiğinde, bunun en

yakınındaki kişilerden olacağı unutulmamalıdır. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, namaza başlarken sahâbîlerin omuzuna dokunup onları bu konuda uyarmıştır:

"Safları düz tutunuz. İleri geri durmayınız. Sonra kalbleriniz de birbirinden farklı olur. Aklı başında ve bilgili olanlarınız benim arkamda, onlardan sonra gelenler daha arkada, daha sonra gelenler daha arkada dursunlar!" (Müslim, Salât, 122)

b) İlk Safta Namaz Kılmanın Sevâbı

İlk saf, imâmın hemen arkasında bulunan saftır. Namazda safların en fazîletlisi, bunlar arasında özellikle imâma en yakın yerdir. İlk safta namaz kılanlara Allah rahmet, melekler de onların bağışlanması için duâ ve istiğfâr eder. Ayrıca ilk safta namaz kılan kimse, imâmın hareketlerini, okumasını, tekbîrlerini daha iyi tâkib eder. Bu sebeple ilk safta namaz kılmaya gayret etmelidir. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"İnsanlar ezân okumanın ve ilk safta yer almanın ne kadar fazîletli olduğunu bilseler ve buna nâil olmak için kur'a çekmekten başka çare bulamasalar, mutlaka kur'a çekerlerdi." (Müslim, Salât, 129) buyurulmuştur.

Ön safın sevâbını kaçırmamak için bu safa geçmeye önem verilmelidir. Ancak ilk safta namaz kılmak için başkalarına eziyet etmemelidir. Aksi takdirde sevâb yerine günâh olur. Başkasına eziyet edeceği endişesiyle ön safa geçmekten vazgeçen şahsın sevâbı, ön safta namaz kılan kimsenin sevâbından daha fazladır. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bu konuda şöyle buyurur:

"Bir kimse, bir müslümana eziyet veririm korkusuyla, ilk safı

terkederse, o kimseye ilk safın ecri katlanarak verilir." (Taberânî, Mücem-i Evsât, 1/326)

Erkeklerin tuttuğu saflar içinde sevâbı en çok olanı, imâmın arkasındaki ilk saf, sevâbı en az olanı da en arkadaki saftır. Bir hadîs-i şerîfte;

"Erkeklerin en çok sevâb kazanacağı saf ilk saf, en az sevâb kazanacakları saf, son saftır. Kadınların en çok sevâb kazanacağı saf son saf, en az sevâb kazanacakları saf ise ön saftır." (Müslim, Salât, 132) buyurulur.

Namazda ön safta boş yer varken, safta durmayıp ayrı yerde tek başına imâma uymak uygun olmayıp mekrûhtur. Ön safta yer bulamayan kişi, başka bir kimsenin gelişini bekler ve gelecek şahısla beraber namaza durur. Şayet imâm rükûa gideceği zamana kadar gelen olmazsa arkada tek başına namaz kılmak yerine, saftan birisini geri çekerek onunla beraber arkada saf oluşturması gerekir.

Kadınların, erkek safların gerisinde saf oluşturmaları ve erkeklerle aynı hizada namaza durmamaları gerekir. Erkeğin önünde veya tam hizasında bir kadın namaz kılacak olsa, Hanefî mezhebine göre, erkeğin namazı bâtıl olur. Hattâ ayrı saf oluşturacak kadar erkek çocuk bulunması hâlinde, önce erkekler, sonra erkek çocuklar, sonra da kadınların saf tutmaları gerekir. Nitekim Ebû Mâlik el-Eş'arî şöyle demiştir:

"Size Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in namazını anlatayım: Namaz için erkekler saf tutardı. Onların arkasında çocuklar saf olurdu. Onların gerisinde de kadınlar saf yaparlardı. Peygamberimiz de onlara namaz kıldırırdı."

(Ebû Dâvûd, Salât, 96.)

MESCİD VE CÂMİ

Mescid, lûgatta *"secde edilen yer"* demektir. Bir terim olarak; müslümanların, namaz ibâdetini ifâ etmeleri için yapılmış İslâm mâbedlerine denir.

Câmi; toplayan, bir araya getiren anlamına gelir. Mescidlerin büyüklerine denir.

Hadîs-i şerîfte; yeryüzünde inşâ edilen ilk mescidin Mescid-i Haram, ikincisinin de Mescid-i Aksâ olduğu ifâde edilmiştir. (Buhârî, Enbiyâ, 40)

Mescidler, Allah'a ibâdet edilen mukaddes mekânlardır. Bundan dolayı her mescidin büyük bir şeref ve fazîleti vardır. Bu şerefi ifâde etmek için mescidlere *"Allah'ın evleri"* denir. Bu sebeple mescidlere hürmet göstermek, mescid yapmak ve oralarda toplanmak çok sevâbtır.

Abdullah bin Mes'ûd -radıyallahü anh-, Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'den şöyle naklediyor:

"Mescidler Allah'ın evleridir. Eve gelene de ikrâm edilir. Bu bakımdan mescide gelenlere Allah'ın ikrâm etmesi kesindir."

Diğer bir hadîs-i şerîfte de;

"Kim sabah-akşam câmiye gider gelirse, her gidip gelişinde Allah Teâlâ o kimseye cennetteki ikrâmını hazırlar." (Buhârî, Ezân, 37) buyurulur.

Ebû Saîd el-Hudrî, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'den şunu duyduğunu söylüyor:

"Kim mescidlere yakınlık duyarsa, Allah Teâlâ da ona yakınlık duyar."

Bir hadîs-i şerîfte:

"Allah Teâlâ'ya en sevimli olan yerler, mescidlerdir. En sevimsiz olanlar da, çarşılardır." buyurulmuştur. (İbni Hibban, Sahîh, 4/476)

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde:

"Cennet bahçelerine uğradığınız zaman yararlanın." buyurdu. O'na:

"– Cennet bahçeleri de nedir?" denildi.

"– Mescidlerdir" buyurdu. (Tirmizî, Deavât, 82)

Mâlik bin Dînâr -radıyallahü anh- der ki:

"Eğer abdest yenileme ihtiyacı olmasaydı, gece ve gündüz hiç mescidden çıkmazdım. Bana ulaşan bir habere göre, Büyük ve Ulu Allah şöyle buyurmuştur:

"Yeryüzündekilere azâb etmek istediğimde mescidlerimi imâr edenlere ve seher vaktinde istiğfâr edenlere nazar eder de onlardan azâbımı uzaklaştırırım." (Ebû Naîm)

Bir hadîs-i şerîfte bildirildiğine göre;

"Gökten herhangi bir belâ veya âfet inerse, mescidde olanlardan uzak kılınır." buyurulmuştur.

Ebû Derdâ -radıyallahü anh- Hazretleri, Selmân -radıyallahü anh- Hazretlerine şöyle bir mektup yazmıştı:

"Vaktin çoğunu mescidde geçir. Ben, Hazret-i Peygamber'den mescidin muttakî kişilerin evi olduğunu işittim. Allah Teâlâ da;

"Vaktinin çoğunu mescidde geçiren kimseye rahmet edeceğim, ona huzûr vereceğim, kıyâmet gününde sırat köprüsünden kolay geçireceğim ve kendi rızâmı da nasip edeceğim." diye vaadde bulunmuştur."

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Mescidde oturup namazı bekleyen kimse, bilfiil namazda bulunmuş gibidir. Namazı edâ için gözeten kimse, namaza durmuş gibidir. Namaza başlayıp kılıncaya kadar sevâbı işler, devâm eder." (Menâvî)

Bir mescidin içi ve arsası mescid olduğu gibi, semâya kadar olan bütün üst tarafı da mescid hükmündedir.

Mescid ve câmi inşâ etmenin fazîleti ve sevâbı büyüktür. Bunları yapmak, bunların inşaatına yardım etmek, bir îmân ve hayırseverlik nişânıdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de; şöyle buyurulur.

"Allah'ın mescidlerini, ancak Allah'a ve âhiret gününe

îmân eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah' dan başkasından korkmayan kimseler îmar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır. " (Tevbe, 18)

Mescidleri inşâ ve îmar eden mü'minler hakkında büyük müjdeler vardır. Hadîs-i şerîfte:

"Her kim yüce Allah'ın rızâsını dileyerek bir mescid binâ ederse, Allah da ona cennette bir ev binâ eder." buyurulmuştur.

(Buhârî, Salât, 65)

İslâmiyetin gittiği her yerde mescid yapımına büyük önem verilmiş; büyük-küçük, sâde yâ da muhteşem, sanat eseri özelliği taşıyan binlerce mescid ve câmi inşâ edilmiş, bu çalışmaların ürünü olarak İslâm sanat ve mîmârîsinin göz kamaştırıcı örnekleri ortaya çıkmıştır.

Mescidler, tevhîd inancının sembolü olan Kâ'be'nin birer şûbesi mesâbesinde olduğundan buralarda yalnız Allah'a ibâdet edilir. Mescidler, müslümanlar arasında birlik, beraberlik ve kardeşlik rûhunu pekiştiren mukaddes mekânlardır. İslâm'da mescid inşâ etmenin ana gayesi, mescidi dolduracak insanları yetiştirmektir. İslâm'da mescid, hem ibâdet yeri, hem eğitim ve öğretim merkezi, hem de İslâm ümmetinin dînî ve dünyevî bütün meselelerinin görüşüldüğü yerdir.

Câmi Adâbı

Câmilere abdestli olarak sağ ayakla girmek ve çıkarken de sol ayakla çıkmak sünnettir.

İmâm-ı Süfyân-ı Sevrî, bir gün mescide girerken sol ayağını basıp girdi. Gâibten bir ses işitti ki:

"Yâ Sevr! (Yâni ey öküz!) Niçin evvel sağ ayağını basıp girmedin!" Adı "Sevr" kaldı. Süfyân, o sesi işitince aklı gitti. Sonra aklı başına gelince eliyle sakalanı tutup yüzüne bir tokat vurdu:

"Bir sünnet terkedip edepsizlik etmekle adını sığır koydular. Daha ziyâde edepsizlik edersen kıyâs eyle ki ne derler." dedi. (R. Mahmûd Sâmî, Musâhabe c.4, s. 28)

Yine Süfyân-ı Sevrî -radıyallahü anh- der ki:

"Biz öyle kimselere yetiştik ki, onlardan biri mescide girdiği zaman, Yüce Allah'ın heybetinden titrer ve rengi atardı. O derece ki, korkularının şiddetinden dünyâ işlerinden bir şey hatırlamazlar ve her şeyden geçerlerdi." (İmâm-ı Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli Sözleri, s. 380)

Câmiye girerken ve çıkarken okunacak duâlar hakkında hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Sizden biri mescide girerken Nebî -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e salât ve selâm getirsin, sonra da:

اَللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيَّ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

"Allahım! Bana rahmetinin kapılarını aç!" desin. Câmiden çıkarken de:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

"Allahım! Fazl ve kereminden (ihsanını yine) senden istiyorum" desin!" (Nesâî, Mesâcid, 36)

Câmilerde dizleri dikerek veya ayakları uzatarak oturmamalı, kirli ve ıslak ayaklarla halılara basmamalı ve görülen her türlü pislik temizlenmelidir. Câmiye en temiz ve en güzel elbiseleri giyerek gitmeli, cemâati tiksindirici her şeyden kaçınmalıdır. Zîra âyet-i kerîmede;

"Her mescide gidişinizde temiz ve güzel elbiselerinizi giyiniz." buyurulmuştur. (Arâf, 31)

Câmiler rahmet meleklerinin indiği, görevli meleklerin nöbetleştiği, ilâhî rahmetin bolca tecellî ettiği yerlerdir. Melekler bu yerlerde ancak temiz koku hissetmek isterler.

Mescidde oturup namaz vaktini bekleyen kimse, sanki namaz içindeymiş gibi sevâba nâil olduğu gibi, meleklerin de duâsını celbeder. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Bir kul, namaz kıldığı yerde (bir sonraki) namazı bekleyerek kaldığı müddetçe, namazda olmaya devâm eder. O kimse (yerinden) ayrılıncaya veya abdesti bozuluncaya kadar, melekler kendisi için;

"– Allahım! Onu bağışla, ona rahmet et!" diye duâ ederler."

(Buhârî, Salât, 87)

Mescid ve câmiler toplu ibâdet yerleri olduğundan başkalarını rahatsız edecek koku ve davranışlardan sakınmalıdır. Hadîs-i şerîfte, soğan ve sarımsak gibi kokuları hoş olmayan şeyleri yemiş kimselerin cemâat arasına girmeleri, cemâate eziyet vereceğinden yasaklanmaktadır.

Câmilerde yüksek sesle konuşmamalı, yapılan vaazları ve okunan hutbeleri tam bir sükûnet ve hürmetle dinlemelidir. Kaybedilen bir şeyin îlân edilmesi de câiz değildir. Hadîs-i şerîfte:

"Kim mescidde yitiğini îlân eden birini işitirse; "Allah, onu sana buldurmasın!" desin. Çünkü mescidler, bunun için binâ edilmemiştir." buyurulur. (Müslim, Mesâcid, 79)

Namaz kılmak isteyen kimse, önüne mutlaka bir sütre koymalıdır. Hanefîlere göre; sütrenin boyu bir arşın, kalınlığı da parmak kadar olmalıdır.

Sütre dikmekteki hikmet, önünden herhangi bir kimsenin geçmesine engel olmakla birlikte, gözün sütrenin gerisine kaymasına mâni olarak, namazdaki huşû ve huzûrun kaybolmasını önlemektir. Zâten namaz kılan kimseye, önünden geçen bir kimsenin verebileceği zarar da, huşûu dağıtarak sevâbın azalmasına sebep olmaktır. Hal böyle olunca, namaz kılana saygı göstermeli ve önünden geçmemelidir. Zîra efendiyle hizmetinde bulunanlar arasına girmek edebe aykırı görülür. Bu mânâda Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyururlar:

"Şüphesiz sizden biriniz namaza kalktığında, elbette ki o, Rabbı ile münacâatta bulunmaktadır ve Rabbi, kıbleyle kendisi arasındadır." (Buhârî, Mevâkît, 8)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de:

"Sizden biriniz namaza durduğu zaman, hiç şüphesiz Allah Teâlâ onun önünde olur." buyurulur. (Buhârî, Edeb, 75)

Bütün bu sebeplerden dolayıdır ki, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, namaz kılanın önünden geçmeyi şiddetle yasaklamıştır:

"Namaz kılanın önünden geçen kimse, yüklendiği günâhı bir bilse, kırk yıl durur; geçmezdi." (Buhârî, Salât, 101)

Mescidlere girildiğinde oturmadan iki rekât tahiyyetü'l-mescid namazı kılmak Hanefî mezhebine göre müstehabtır. Bir hadîs-i şerîfte:

"Biriniz mescide geldiği zaman oturmadan önce, iki rekât namaz kılsın!" buyurulmaktadır. (Buhârî, Teheccüd, 25)

En Fazîletli Mescidler

Mescidlerin en fazîletlisi, Kâbe'nin de içinde bulunduğu Mescid-i Harâm, sonra Medîne-i münevvere'deki Mescid-i Nebevî, sonra Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ, daha sonra da Kubâ Mescidi'dir. Bundan sonra en eski mescidler, daha sonra da, en büyük olan mescidler gelir.

1- Mescid-i Harâm: İnsanlar için yeryüzünde ilk konulan mâbed, Mekke-i mükerreme'deki Kâbe-i muazzama'dır. Bu bakımdan bütün mescidlerden daha kutsaldır. Kâbe, Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- ile oğlu İsmâîl -aleyhisselâm- tarafından inşâ edilmiştir. On üç metre yüksekliğinde, on iki metre boyunda ve on bir metre genişliğinde, taştan yapılmış dört köşe bir binâdır.

Mescid-i Harâm, Kâ'be'yi de içine alan bir mescid olup, daha çok "Harem-i Şerîf" tâbiriyle anılır. Üstü açık, geniş ve kare biçimini andıran bu alan, Yavuz Sultan Selim Han tarafından sağlam ve zarîf sütunlar üzerine oturan kubbeli eyvanlarla çevrilmiştir. Kâ'be-i muazzama, bu açık alanın ortasında yer almaktadır. Mescid-i Harâm'ın iç boyutları şöyledir: Kuzeybatı tarafı; 164 metre, güney tarafı 166 metre, kuzey tarafı 108 metre, güneybatı tarafı 109 metredir. (Batânûnî, Rıhle, 96)

Mescid-i Harâm, İslâm'ın tevhîd akîdesinin merkezi ve yer-

yüzüne yayıldığı yerdir. Tarih boyunca Allah'a inanan kavimlerin ve milletlerin birleşip anlaşmasına, kaynaşıp tanışmasına ve tek gönül hâline gelip aynı maksat ve gayeye yönelmesine vesîle olmuştur. Yüzbinlerce enbiyâ, evliyâ ve ulemânın gelip yüz sürdüğü, gözyaşı döküp duâ ettiği bir mâbed olarak kalmıştır. Bu bakımdan diğer mescid ve mekânlara nisbetle büyük bir üstünlüğü ve müstesnâ bir özelliği vardır.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in açıklamalarına göre Mescid-i Harâm, en eski mescid olup Kudüs mescidinden kırk yıl önce yapılmıştır. (Buhârî, Enbiyâ, 40) Ve orada kılınan namazın çok özel bir değeri vardır.

Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'de namaz kılmanın fazîleti hakkında İki Cihan Güneşi Efendimiz şöyle buyurur:

"Benim mescidimde kılınacak bir namaz, onun dışındaki mescidlerde kılınan bin namazdan efdâldir. Ancak Mescid-i Haram hâriç. Zîra Mescid-i Haram'da kılınanan bir namaz, diğer mescidlerde kılınan yüz bin namazdan efdâldir." (Nesaî, Mesâcid, 4)

2- Mescid-i Nebevî: Medîne-i münevvere'de bulunmaktadır. Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Ashâb-ı kirâm ile birlikte inşâ etmiştir. Câminin bitişiğinde inşâ edilen ve "Suffa" denilen büyük bir oda; gündüz okul, gece de fakir muhâcirler için yatakhane olarak kullanıldı ki, burası İslâm tarihinde ilk eğitim ve öğretim müessesesidir.

Mescid-i Nebevî, bugüne kadar çeşitli ilâveler yapılarak genişletilmiştir. Mihrâb-ı Nebevî, Kanûnî Sultan Süleyman Hân tarafından yenilenmiştir. Sultan II. Selim Hân, 1573 yılında Minber-i Osmanî'yi yaptırmıştır. Sultan Mahmûd ise, kabr-i şerîfin üstüne bugünkü Kubbe-i Hadrâ'yı (Yeşil Kubbeyi) yaptırarak üzerini solmayan yeşil boya ile boyatmıştır.

Sultan Abdülmecit, mescidin tamir ve tezyînine îtina gösterdi. Kubbeler ve duvarlar içerden, altın suyuyla yazılmış (âyet, hadîs ve kasîde-i bürde gibi) nefîs hatlarla süslendi. Kapıları, sağlam ve sanatkârâne bir şekilde yapıldı. 1908 yılında Sultan II. Abdülhamid Han, Mescid-i Nebevî'yi elektrikle aydınlattı.

Mescid-i Nebevî, bir çok ulvî maksatlar için kullanılmış; İslâm güneşinin etrafa nûr saçan bir merkezi, ilim, irfân ve ahlâk derslerinin öğretildiği bir medrese olmuştur.

3- Mescid-i Aksâ: Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ, Hazret-i Süleyman -aleyhisselâm- tarafından inşâ edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu mescidden söz edilmektedir. (İsrâ,1) Buna "Aksâ" denilmesinin sebebi, o gün için onun ötesinde başka bir mescid bulunmadığı içindir.

Hazret-i Ebû Zerr -radıyallahü anh-, Mescid-i Aksâ ile ilgili şöyle bir hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir:

"Bir defasında ben:

"– Yâ Rasûlallâh! Yeryüzünde ilk kurulan mescid hangisidir?" dedim. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Mescid-i Haram'dır." buyurdular.

"– Sonra hangisidir?" dedim.

"– Mescid-i Aksâ'dır." buyurdular.

"– Bunlar arasında ne kadar zaman vardır?" dedim.

"– Kırk senedir. Sonra nerede namaz vakti gelirse, namazını orada kıl. Orası da bir mesciddir." buyurdular.

(Müslim, Mesâcid, 1)

İslâm tarihinde Mescid-i Aksâ'nın oldukça önemli bir yeri vardır. Bu mescid de, ilâhî emir üzerine yapılmış olup müslümanların ilk kıblesi ve Mirâc gecesinde Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in uğradığı yer olması sebebiyle îmân edenler için bir feyiz merkezi hâline getirilmiş ve diğer mescidlere nisbetle daha mukaddes kılınmıştır.

4- Mescid-i Kubâ: 622 yılında, Medîne'ye hicret esnasında Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, sahâbe-i kirâm ile birlikte inşâ etmiştir. İslâm âleminde cemâatle namaz kılınmak üzere yapılan ilk mesciddir.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, her cumartesi günü binitli yâ da yaya olarak Kubâ Mescidi'ni ziyâret eder ve orada namaz kılardı. (Müslim, Hac, 515)

Kubâ Mescidi'nde namaz kılmanın fazîleti hakkında bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kim evinde güzelce temizlenip abdest aldıktan sonra başka bir maksatla değil, sadece namaz kılmak için Kubâ Mescidi'ne giderse umre sevâbı kazanır." (Nesâî, Mesâcid, 8)

BEŞ VAKİT NAMAZIN KILINIŞI

1. SABAH NAMAZI:

Sabah namazı ikisi sünnet, ikisi farz olmak üzere dört rekâttır.

a. Sünnetin Kılınışı: Önce temiz bir seccâdenin üzerinde kıbleye karşı döneriz. Ayaklarımızın arasında dört parmak bir açıklık bulunacak şekilde ve dik vaziyette ayakta durur ve *"Niyet ettim Allah rızâsı için sabah namazının sünnetini kılmaya"* diye niyet eder, ellerimizi kulaklarımızın yumuşak yerine kadar kaldırır ve *"Allahü ekber"* deriz. Sonra sağ elimizi, sol elimizin üstüne koyup ve sağ elimizin küçük ve baş parmaklarıyla sol elimizin bileğini tutup böylece göbeğimizin altına koyarız. Kadınlar ellerini omuzları hizasına kaldırırlar ve göğüsleri üzerine koyarlar. Ayakta iken gözlerimiz, secde yerine bakar.

"Sübhâneke" duâsını okuduktan sonra *"Eûzü billâhi mineşşeytânirracîm. Bismillâhirrahmânirrahîm"* der, *"Fâtiha"* yani *"El-*

ham" sûresini okur, sessizce *"Âmîn"* deriz. Sonra *"Besmele"* çekmeden bir sûre yahut üç kısa âyet veyahut uzunca bir âyet okuruz. Daha sonra ellerimizi yanlarımıza bırakıp *"Allahü ekber"* diyerek rükûa eğiliriz.

Rükûda ellerimizle, parmak araları açık olduğu halde diz kapaklarımızı tutup; sırtımızı, belimizi ve başımızı dümdüz yaparız. Kadınlar rükûda erkekler kadar eğilmezler. Rükûda iken gözlerimiz, ayak parmaklarına bakar. Bu halde iken üç defa *"Sübhâne rabbiyel azîm"* dedikten sonra *"Semiallahü limen hamideh"* diyerek doğrulur ve kollarımızı yanlarımıza bırakırız.

Ayakta dik vaziyette durarak *"Rabbenâ lekel hamd"* ve *"Allahü ekber"* der, secdeye varırken önce dizlerimizi, sonra ellerimizi yere koyar, başımızı da ellerimizin arasına koyarak alnımızı ve burnumuzu yere dokundururuz. Secdede el ve ayak parmaklarımızı kıbleye doğru çeviririz. Secde esnasında uylukları karnımızdan uzak tutar, kollarımızı yere yapıştırmayız, ayaklarımızı yerden hiç kaldırmayız.

Kadınlar secde esnasında kollarını yere dokundururlar. Tam bu halde secdede iken üç defa *"Sübhâne rabbiyel âlâ"* dedikten sonra doğrulur, sağ ayağımızı yere diker, sol ayağımızı da kıvırır, üzerine dik vaziyette otururuz. Kadınlar iki ayaklarını da sağa doğru yatırarak kalçaları üzerine otururlar.

"Sübhânallah" diyecek kadar böylece oturduktan sonra tekrar *"Allahü ekber"* diyerek yine tıpkı anlattığımız gibi secde edip üç defa *"Sübhâne rabbiyel âlâ"* deriz. Secde esnasında gözlerimiz burun uçlarına bakar.

Bundan sonra *"Allahü ekber"* diyerek ayağa ve ikinci rekâta kalkar ve ellerimizi evvelki gibi bağlarız. Yalnız *"Besmele"* çeke-

rek *"Fâtiha"* sûresini okuruz. *"Âmîn"* dedikten sonra, *"Besmele"* çekmeden bir sûre okuyup rükûa vardıktan ve secdeleri yaptıktan sonra ikinci rekâta otururuz.

Otururken ellerimizi, parmaklarımız hafifçe aralıklı olduğu halde dizlerimizin üzerine koyarız. Otururken gözlerimiz, parmaklarımızın üzerine bakar. *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli, Allahümme bârik, Rabbenâ âtinâ ve Rabbenağfirlî"* duâlarını okuduktan sonra başımızı sağ tarafımıza ve sağ omuzumuza döndürerek *"Esselâmü aleyküm ve Rahmetüllâh"* deriz, sonra sol omuzumuza döndürerek yine *"Esselâmü aleyküm ve rahmetüllâh"* deriz. Selâm verirken gözlerimiz, omuzlarımıza bakar. Böylece sabah namazının sünnetini kılmış oluruz.

b. Farzının Kılınışı: Önce kamet getiririz. (Farz namazlardan önce erkekler kamet getirirler. Kamet, aynen ezân gibi olup *"Hayyaalel Felâh"*tan sonra iki defa *"Kad Kametissalâh"* denir.) Sonra *"Niyet ettim Allah rızâsı için sabah namazının farzını kılmaya"* diye niyet eder, sonra tıpkı sabah namazının sünneti gibi iki rekât namaz kılarız.

2. ÖĞLE NAMAZI:

Dördü ilk sünnet, dördü farz ve ikisi son sünnet olmak üzere on rekâttır.

a. İlk Sünnetinin Kılınışı: Birinci rekâtta; *"Sübhâneke, Eûzü besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâtta; *"Besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâtta oturduğumuzda; sadece *"Ettehiyyâtü"*, üçüncü ve dördüncü rekâtlarda; *"Besmele ile elham ve bir sûre"*, dördüncü rekâta oturduğumuzda; *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli ve bârikler"* okunur.

b. Farzının Kılınışı: Aynı ilk sünneti gibi kılınır. Ancak üçüncü ve dördüncü rekâtlarda elhamdan sonra bir sûre okunmaz.

c. Son Sünnetinin Kılınışı: Sabah namazının sünneti gibi kılınır.

3. İKİNDİ NAMAZI:

Dördü sünnet ve dördü farz olmak üzere sekiz rekâttır.

a. Sünnetinin Kılınışı: Birinci rekâtta; *"Sübhâneke, eûzü besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâtta; *"Besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâta oturduğumuzda; *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli ve bârik"*, üçüncü rekâtta; *"Sübhâneke, eûzü besmele ile elham ve bir sûre"*, dördüncü rekâtta; *"Besmele ile elham ve bir sûre"*, dördüncü rekâta oturduğumuzda; *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli ve bârikler"* okunur.

b. Farzının Kılınışı: Aynı öğle namazının farzı gibi kılınır.

4. AKŞAM NAMAZI:

Üçü farz, ikisi sünnet olmak üzere beş rekâttır.

a. Farzının Kılınışı: Birinci rekâtta; *"Sübhâneke, eûzü besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâtta *"Besmele ile elham ve bir sûre"*, ikinci rekâta oturduğumuzda; sadece *"Ettehiyyâtü"*, üçüncü rekâtta; sadece *"Besmele ile elham"*, üçüncü rekâta oturduğumuzda; *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli ve bârikler"* okunur.

b. Sünnetinin Kılınışı: Sabah namazının sünneti gibi kılınır.

5. YATSI NAMAZI:

Dördü ilk sünnet, dördü farz, ikisi son sünnet, üçü vitir namazı olmak üzere on üç rekâttır.

a. İlk Sünnetinin Kılınışı: İkindi namazının sünneti gibi kılınır.

b. Farzının Kılınışı: Öğle veya ikindi namazının farzı gibi kılınır.

c. Son Sünnetinin Kılınışı: Sabah namazının sünneti gibi kılınır.

d. Vitir Namazının Kılınışı: Aynı akşam namazının farzı gibi kılınır. Ancak, üçüncü rekâtta elhamdan sonra bir sûre okur, *"Allahü ekber"* der, ellerimizi kulaklarımızın yumuşak yerine kadar kaldırıp tekrar bağladıktan sonra birinci ve ikinci kunut duâlarını okuruz.

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ

Önce ayaklar arasında dört parmak açıklık bulunacak şekilde kıbleye karşı dönülür ve niyet edilir.

İftitâh Tekbîri: Erkekler; ellerini parmak araları hafif açık ve kıbleye karşı olarak kulaklarının yumuşak yerine kadar kaldırırlar ve *"Allahü ekber"* diyerek tekbîr alırlar. (Resim, 1)

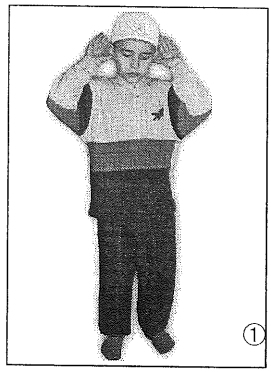

Kadınlar da; ellerini parmak araları aralıklı ve kıbleye karşı olarak omuzları hizasına kadar kaldırarak tekbîr alırlar. (Resim, 1)

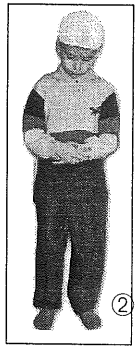

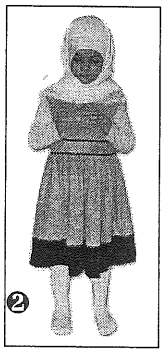

Kıyam: Erkekler; tekbîrden sonra sağ ellerini, sol ellerinin üstüne koyup ve sağ ellerinin küçük ve baş parmaklarıyla sol ellerinin bileklerini tutup böylece göbeklerinin altına koyarlar. Gözler secde edilen yere bakar. (Resim, 2)

Kadınlar da; sağ el, sol elin üzerinde olacak şekilde ellerini göğüslerinin üzerine koyarlar. Gözler secde edilen yere bakar. (Resim, 2)

Rükû: Erkekler; rükûda, elleriyle, parmak araları açık olduğu halde diz kapaklarını tutup; sırt, bel ve başlarını dümdüz yaparlar. Dizlerini ve dirseklerini dik tutarlar. (Resim, 3)

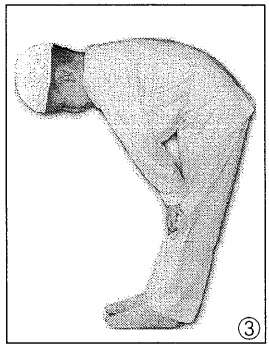

Kadınlar ise; rükûda, erkekler kadar eğilmezler ve ellerini, parmak araları kapalı olduğu halde dizlerinin üzerine koyarlar. Ve dizlerini biraz bükük bulundururlar. (Resim, 3)

Secde: Erkekler; secdede kollarını yere yapıştırmazlar, uyluklarını karınlarından uzak tutarlar. (Resim, 4)

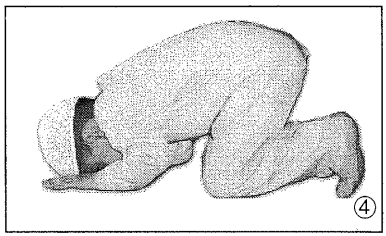

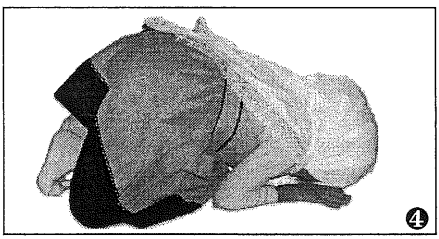

Kadınlar ise; secde esnasında kollarını yere dokundururlar. (Resim, 4)

Oturuş: Erkekler; secdeden sonra oturmak üzere doğrulurlar, sağ ayaklarını yere dikerler, sol ayaklarını da kıvırırlar, üzerine dik vaziyette otururlar.

(Resim, 5)

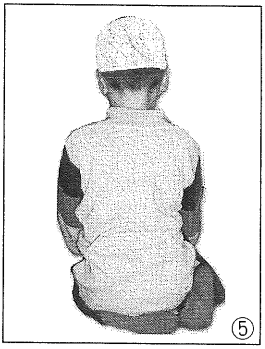

Kadınlar ise; iki ayaklarını da sağa doğru çevirerek otururlar. (Resim, 5)

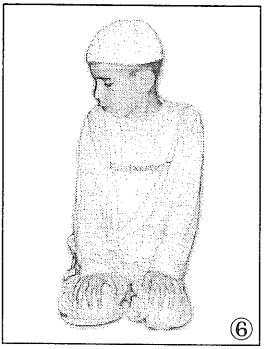

Selâm: Selâm verirken gözler omuzlara bakar. Önce sağa sonra sola selâm verilir.

(Resim, 6)

CUMA NAMAZI

Cuma, müslümanlarca bir bayram günüdür. Bu mübârek günde müslümanlar mâbedlerde toplanırlar, okunacak hutbeleri dinlerler ve hep birlikte cuma namazını kılarlar. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, hicretleri sırasında Medîne'ye yakın bulunan *"Ranuna"* denilen vâdi içerisinde Benî Sâlim Mescidinde ilk cuma hutbesini okumuş ve ilk cuma namazını kıldırmıştır.

Cuma namazının Kur'ân-ı Kerîm'den delîli şu âyet-i kerîmedir:

"Ey îmân edenler! Cuma günü namaz için çağrıldığınız vakit Allah'ın zikrine koşunuz, alışverişi bırakınız. Bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır." (Cum'a, 9)

Cuma namazı; erkek, hür, mukîm ve sıhhatli her müslümana farz-ı ayındır.

Cumanın vakti, tam öğle namazının vaktidir. Cuma için tek-

bîr almak, yıkanmak, misvâk kullanmak, güzel ve temiz elbiseler giymek ve hoş koku sürünmek müstehâbtır.

Cuma günü, câmiye erkence gitmek, iki rekât tahiyyetü'l-mescid namazı kılmak, Kehf sûresini okumak veya dinlemek mendubtur.

Cuma namazı; dördü ilk sünnet, ikisi farz, dördü son sünnet olmak üzere on rekâttır. Bir de cuma namazının ardından dört rekât zuhr-i ahîr ve iki rekât vaktin sünneti kılınır.

a. İlk Sünnetinin Kılınışı: Öğle namazının ilk sünneti gibi kılınır.

b. Farzının Kılınışı: İmâm ile birlikte iki rekât namaz kılınır.

c. Son Sünnetinin Kılınışı: Öğle namazının ilk sünneti gibi kılınır.

d. Zuhr-i Ahîr Namazının Kılınışı: Öğle namazının ilk sünneti veya farzı gibi kılınır.

e. Vaktin Sünnetinin Kılınışı: Sabah namazının sünneti gibi kılınır.

Cuma Gününün Fazîleti

Günler içerisinde en fazîletli gün, cuma günüdür. Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Üzerine güneş doğan en hayırlı gün, cuma günüdür. (Zîra babanız) Âdem, cuma gününde yaratıldı. O gün cennete konuldu ve o günde cennetten çıkarıldı. Kıyâmet de ancak cuma günü kopacaktır." (Müslim, Cuma, 17)

Hazret-i Selmân-ı Fârisî -radıyallahü anh- şöyle anlatır:

"Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Ey Selmân! Cuma gününün ne olduğunu bilir misin?" diye sordular. Ben:

"– Allah ve Rasûlü bilir." dedim. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Cuma gününe, ancak Allah, Âdem'in hılkatini o günde cemettiği için Cuma adı verilmiştir." buyurdular. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 311)

İbni Abbâs -radıyallahü anh- demiştir ki:

"Bu güne cuma isminin verilmesi, Allah Teâlâ'nın, Âdem'in bütün âzâsını bu günde halk edip bir araya getirdiği içindir."

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyet olunduğuna göre de Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e cuma gününe bu ismin niçin verildiği sorulmuş, Fahr-i Kâinât -sallâllâhü aleyhi ve sellem- de:

"Çünkü babanız Âdem'in hamuruna bugün şekil verilmişti. Kıyâmet bugün kopacak, diriliş bugün vukû bulacak, büyük yakalanış bu günde olacaktır." buyurmuştur. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 311)

Yine Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullah -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Büyük günâhlardan kaçınıldığı sürece, beş vakit namaz ile iki cuma ve iki ramazan, aralarında geçen günâhlara keffâret olur." (Müslim, Tahâret, 16)

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Cuma günü oldu mu, mescidin kapılarından her birinde bir melek bulunur. Onlar peyderpey ilk geleni kaydederler. İmâm, hutbe için minbere çıktığı zaman sayfalar dürülür ve hutbeyi dinlerler." (İbni Mâce, Sünen, 1, 347)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"Güneş, cuma gününden daha fazîletli bir gün üzerine doğmamıştır. Cuma gününde öyle bir saat var ki, bir müslüman Allah'dan hayırlı bir şey isteyerek bu saate denk gelirse mutlaka dileği kabûl edilir. Herhangi bir kötülükten de Allah'a sığınırsa Allah, mutlaka onu bu kötülükten korur." buyurmuş ve bu saatin kısa bir an olduğunu anlatmak için eliyle işâret etmiştir. (İbni Hâcer, Fethu'l-Bârî, 2, 482)

İbni Abbâs -radıyallahü anh-:

"Cuma günündeki bu saat, cuma ezânından başlar, namaz bitinceye kadar devâm eder." demiştir.

Hiç bir meşrû mazereti olmadığı halde üst üste cuma namazını terk ederek kılmayanlar hakkında bir hadîs-i şerîfte;

"Her kim (zarûrî bir mazereti olmadığı halde) hafife alarak üç cuma namazını terkederse, Allah o kimsenin kalbinin üzerine mühür vurur." (Müslim, Mesâcid, 254) buyurulur.

Ebû Muâz -radıyallahü anh-:

"Kalbin mühürlenmesinden maksat, günâhlar yüzünden kalbin kapkara bir hâle düşmesidir." demiştir.

El-Irakî de;

"Kalbin mühürlenmesi, onun, münâfık kalbine dönüşmesidir." demiştir. (Haydar Hatipoğlu, Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi, c. 3, s. 348)

Selmân-ı Fârisî -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, Cuma günü boy abdesti alarak elinden geldiğince temizlenir, saçını sakalını yağlayıp tarar veya evindeki güzel kokudan süründükten sonra câmiye gider, fakat orada yanyana oturan iki kimsenin arasını açmaz, sonra Allah Teâlâ'nın kendisine takdîr ettiği kadar namaz kılar, daha sonra sesini çıkarmadan imâmı dinlerse, o cumadan öteki cumaya kadar olan günâhları bağışlanır." (Buhârî, Cum'a, 6)

Cuma günü çok fazîletli bir gün olduğu için, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e çok salât ü selâm getirmelidir. Nitekim bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Günlerinizin en fazîletlisi Cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çok salât ü selâm getiriniz; zîra sizin salât ü selâmlarınız bana sunulur." Sordular:

"– Yâ Rasûlallâh! Çürümüş olduğunuz halde salavâtımız size nasıl arzedilir?" Cevâb verdiler:

"– Şüphesiz Allah yere, Peygamberlerin cesetlerini yemesini haram kılmıştır." (Ebû Dâvûd, Salât, 201)

Cuma namazı ile ilgili diğer bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Bir kimse cuma namazını kıldıktan sonra kalkmadan ve konuşmadan yedi kere ihlâs, yedi kere felâk ve nâs sûrelerini okursa gelecek cumaya kadar o kimseyi Allah Teâlâ Hazretleri şerlerden muhafaza buyurur." (Câmi'us-Sağîr)

Ülkemizde Cuma Namazı Meselesi

Hicrî birinci asırdan bu yana, İslâm âleminde büyük bir ihtimâm ile toplu halde edâ edile gelen Cuma namazının İslâm'da çok önemli bir yeri vardır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, hayatı boyunca Medîne-i münevvere'de bu namazı bizzat kıldırmış, sonra Hulefâ-i Râşidîn, devlet başkanlığı yanında Cuma imâmlığını da yürütmüşlerdir. Daha sonraki devirlerde de, Cuma imâmlığı, ya halîfenin yahut da onun izin verdiği önemli kişilerin vazîfesi olarak telakkî edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in bu ibâdetle ilgili âyetleri ihtivâ eden altmış ikinci sûresine *"Cum'a"* isminin verilmiş olması, İslâm'ın cumaya verdiği önemin parlak bir işâretidir. Cuma namazı, müslümanların dînî hayatında olduğu gibi, siyasî ve ictimaî hayatlarında da büyük bir tesir icrâ etmiştir. (Prof. Dr. Hayreddin Karaman, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri, c. 1, s. 15)

Bazıları, Türkiye'nin İslâm yurdu değil de dârü'l-harb olduğu veya şartlara uygun devlet başkanı bulunmadığı gibi iddialar ileri sürerek ülkemizde Cuma namazı kılınamayacağını söylemektedirler. Bunlar, İslâm âlimlerinin büyük bir çoğunluğunun görüşünü bir yana atarak, kendi anlayışlarına uygun buldukları fikirlerin arkasına düşen kimselerdir.

Memleketimizde İslâm ve müslüman gerçeğini en canlı bir şekilde ortaya koyan ibâdet, Cuma namazıdır. İslâm düşmanlarını ister istemez susmaya veya en azından seslerini kısmaya

mecbur eden böyle bir imkânı ve böyle bir gücü kaldırıp atmaya kimsenin hakkı yoktur. Ayrıca müslümanların haftada bir toplanmasına ve kendi meselelerini görüşmesine, İslâm kardeşliği şuûrunu pekiştirmesine vesîle olan bu fırsatı gözden çıkarmayı ancak akıldan nasibi olmayanlar düşünebilir. (İmâm-ı Nevevî, Riyazü's-Sâlihîn Tercüme ve Şerhi, c. 5, s. 328)

Cuma namazı kılmak için aranan şartların birer ictihâd konusu olduğunu düşündüğü anlaşılan Hindistan'ın şöhretli âlimi Sıddık Hasan Hân'ın şu sözleri, ülkemizde Cuma namazı kılınabilmesi için yeterli şartların bulunmadığını iddia edenlere güzel bir cevâb teşkil etmektedir:

"Cuma namazı için devlet başkanı, şehir, muayyen sayı, câmi ve tek câmide kılınma gibi şartların aranacağına dâir Kitap ve Sünnet'ten hiçbir delîl yoktur." (er-Ravdatü'n-nediyye, c. 1, s. 134-136)

Cuma namazı, Kitap, Sünnet, İcmâ' ve Kıyas ile sabit olmuş kesin bir farzdır. Binaenaleyh onu inkâr eden dinden çıkar. (Ahmed Davudoğlu, Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi, c. 4, s. 460)

TERÂVİH NAMAZI

Terâvih namazı, Ramazan gecelerini ihyâ için kılınan ve Ramazan ayına mahsus yirmi rekâttan ibâret bir müekked sünnettir. Bu namazın cemâatle kılınması da, bir kifâye sünnettir.

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimizin terâvih namazını iki veya üç gün mescidde cemâatle kıldığını, daha sonra farz olur endişesiyle, sahâbîlere evlerinde kılmalarını tavsiye ettiğini rivâyet eder.

Hazret-i Ömer -radıyallahü anh- devrinden itibâren terâvih namazı câmilerde cemâatle kılınmaya başlanmıştır.

Terâvih namazının vakti, yatsı namazından sonra ve vitir namazından öncedir. Terâvih namazı yirmi rekâttır. İkişer rekât olarak kılınabildiği gibi dörder rekât olarak da kılınabilir. İkişer rekât olarak kılındığı zaman tıpkı sabah namazının sünneti gibi kılınır. Dörder rekât olarak kılındığı zaman aynı ikindi namazının sünneti gibi kılınır.

Ramazan-ı şerîf gecelerini terâvih namazı kılarak değerlendirmelidir. Zîra terâvih namazı, geçmiş günâhların bağışlanmasına vesîle olur. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kim ramazanın fazîletine inanarak ve sevâbını Allah'tan bekleyerek terâvih namazı kılarsa, geçmiş günâhları bağışlanır." buyurulur. (Buhârî, Îmân, 37)

BAYRAM NAMAZLARI

Bayram, neş'e ve sevinç günü demektir. Bayramlar, birlik ve beraberliğin, kardeşliğin göstergesidir. Müslümanların iki dînî bayramları vardır: Biri Kurban Bayramı, diğeri Ramazan Bayramıdır.

Bayram namazının ilk vakti, işrak zamanı olup, güneşin doğmasından yaklaşık elli-ellibeş dakika kadar sonra başlar, zevâl vaktine kadar devâm eder.

Ramazan ve Kurban bayramı namazları ikişer rekât olup, vâciptir ve cemâatle kılınır. Ezân ve kamet okunmaz.

Bayram Namazlarının Kılınışı

Önce *"Niyet ettim Allah rızâsı için Ramazan (veya Kurban) bayramı* namazını *kılmaya, uydum hazır olan imâma."* diye niyet

edilir. *"Allahü ekber"* der, eller bağlanır. İmâm ve cemâat hep birlikte sessizce *"Sübhâneke"* duâsını okur. Sonra imâm açıktan, cemâatde sessizce *"Allahü ekber"* diye üç kere tekbîr alırlar. Her tekbîrde eller yukarıya kaldırılıp daha sonra yanlara bırakılır. Üçüncü tekbîrden sonra eller bağlanır. İmâm sessizce *"Eûzübesmele"* okur. Sonra açıktan *"Fâtiha ve bir sûre"* okur. Rükû ve secdelerden sonra ayağa ikinci rekâta kalkılır.

Yine imâm sessizce *"Besmele"* çektikten sonra açıktan *"Fâtiha ile bir sûre"* okur. Sûre bitince imâm yüksek sesle birinci rekâtta olduğu gibi üç defa elleri kaldırarak tekbîr alır. Cemâat de sessizce tekbîr alır. Üçüncü tekbîrden sonra eller bağlanmadan, dördüncü tekbîr ile rükûa varılır. Sonra da secdeye varılarak oturulur. *"Ettehiyyâtü, Allahümme salli, Allahümme bârik ve Rabbenâ âtinâ"* okunarak selâm verilir. Namazdan sonra hutbe okunur.

Bayram namazına hiç yetişemeyen kimse, kendi başına bayram namazı kılamaz. Dilerse dört rekât nâfile namaz kılar. Bu bir kuşluk namazı yerine geçer.

Kurban bayramının arefe günü sabah namazından itibâren, bayramın dördüncü gününün ikindi namazına kadar, yirmi üç vakit farz namazlarının selâmından sonra "**Teşrik tekbîrleri**" almak vâciptir. Bu tekbîr; cemâate, yalnız kılana, mukîm olana, yolcu olana, erkeğe ve kadına vâcibtir.

Bu tekbîr şöyledir:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰـهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

Mânâsı:

"Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Al-

lah'tan başka hiç bir ilâh yoktur. O Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Hamd Allah'a mahsustur."

Bayram günlerinde müslümanlar birbirlerinin bayramlarını tebrîk etmeli, büyükler ziyaret edilmeli, ölüler için sadaka verilmeli ve kabir ziyareti yapılmalı, dargınlar barıştırılmalı, çocuklar hediyelerle sevindirilmeli, fakirler ve yetimler ziyaret edilerek ihtiyaçları karşılanmalı ve gönülleri hoş edilmelidir.

CENÂZE NAMAZI

Yıkanıp kefenlenmiş ve musallâ taşına konulmuş müslüman bir ölü için müslümanların, abdestli ve kıble tarafına yönelerek kıldıkları bir namaz ve ölü için yapılan bir duâdır. Cenâze namazı farz-ı kifâyedir. Yani müslümanların bir kısmının bu namazı kılmalarıyla, diğerlerinin üzerinden yükümlülük kalkar. Cenâze namazı hiç kılınmazsa, o beldedeki bütün müslümanlar sorumlu ve günâhkâr olur.

Cenâze Namazının Kılınışı

İmâm, cenâzenin göğüs hizasına durur. Cenâzeye karşı ve kıbleye yönelik olarak saf bağlanır ve niyet edilir.

Birinci tekbîrden sonra eller bağlanır, *"Ve celle senâüke"* ile birlikte *"Sübhâneke"* duâsı okunur.

İkinci tekbîrden sonra elleri kaldırmadan, *"Allahümme salli ve Allahümme bârik"* duâları okunur.

Üçüncü tekbîrde de elleri kaldırmadan cenâze duâsı okunur. Duâsını bilmeyen, duâ niyetiyle *"Fâtiha-i şerîfe"*yi okur.

Dördüncü tekbîrden sonra hemen sağa ve sonra sola selâm verilir. Böylece namaz tamamlanmış olur.

NAMAZDA KOLAYLIK

İslâm dini, kolaylık dinidir. Kimseye gücünün yeteceğinden fazlasını yüklemez. Bir hasta tâkâtine göre namaz kılmakla yükümlüdür.

Namaz kılmayı ısrarla emreden yüce dinimiz, bu emrin yerine getirilmesi için her türlü kolaylığı sağlamıştır. Bu bakımdan, hasta olan bir müslüman da namazını kılacaktır. Ayakta durarak kılamıyorsa, oturarak kılacaktır. Oturarak da kılamıyorsa, kolayına geldiği şekilde yanı üzerine veya arkası üstüne yatarak ve baş hareketi yani îma ile kılacaktır. Îma ile dahi namaz kılmaya gücü yetmeyen kimse, eğer iyileşmeden ölürse, kılamadığı namazlardan borçlu sayılmaz. Şayet iyileşirse, beş vakitten az olan namazlarını kazâ edecektir.

Dinimizin hasta olan bir kimse hakkındaki görüşü böyle iken, sağlam olup da namazlarını kılmayanlar, yarınki büyük mahkemede kendilerini nasıl savunacaklarını iyice düşünmelidirler.

İslâm dini, dînen yolcu sayılan kimse için de bir çok kolaylıklar sağlamıştır. Dinimize göre, doksan kilometre veya daha fazla uzak bir mesâfeye, on beş günden az kalmak niyetiyle giden kimseye *"misafir"* (yolcu) denir. Yolculuk, oturduğu beldenin veya köyün binalarını ve mahallelerini geçtiği andan itibâren başlar. Harmanlık, mezarlık ve ağıl gibi eklentiler geçilmedikçe yolculuk başlamış olmaz.

Misafir olan bir müslümanın, dört rekâtlı farz namazları iki rekât olarak kılması gerekir. Bu vâcibtir. Yolcunun bilerek iki rekâttan fazla kılması mekrûhtur. Dört rekâtlı farz namazları iki rekât olarak kılmayan kimse, vâcibi terketmiş olacağından günâhkâr olur ve Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in

şefâatından mahrum kalır. Sabah, akşam ve vitir namazları değişmez. Sünnetleri, durumu müsait ise tam olarak kılar.

Yolcu olan bir müslüman, vakit içinde yolcu olmayan bir imâma uyarsa, namazını tam olarak kılar. Yolcu olmayan kimse, seferî imâma uyarsa, imâm selâm verince kalkar ve namazını dörde tamamlar.

Görülüyor ki Yüce Dinimiz, diğer ibâdetlerde olduğu gibi namazda da müslümanlara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bunlar dinimizin emri olduğu gibi Cenâb-ı Hakk'ın kullarına büyük bir lütfudur.

SECDENİN FAZİLETİ

Secde sözlükte, itâat, teslîmiyet, tevâzu ve tezellül içinde eğilmek, yere kapanmak demektir. Dinimizde secde, ilâhî emre uyarak ve ibâdet kastıyla alnını (burnu ile beraber) yere koymaktır. Secdeye hakkıyla lâyık olan ancak Allah'tır. Allah'tan başkasına secde edilmez. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Hiçbir mahlûk Allah'tan başkasına secde edemez. Eğer herhangi bir kimsenin, diğerine secde etmesi emredilseydi, kadının kocasına secde etmesi emredilirdi." (İbni Hibban, Sahîh, 9/470)

Secde, namazın en önemli bir rüknü ve nihâî gayesi olup, farzdır. Allah Teâlâ'ya gösterilen saygı, itâat ve teslîmiyetin en olgun ifâdesidir. Sevgili Peygamberimiz, secdede o kadar çok kalır ve uzun müddet tesbîh ve duâ ile meşgul olurdu ki, secdede rûhunun kabzolunduğu zannedilirdi.

Secde, kulun Rabb'ine karşı en zelîl olduğu ve en fazla boyun eğdiği bir andır. Bu ise kulun en şerefli hâli, Rabb'ine en yakın ânıdır. Secde, son derece kulluk ve tevâzu arzeden bir hâl

olup, kulluk sırrının tâ kendisidir. Secdede kul, en şerefli âzâsı olan yüzünü, Allah için toza, toprağa sürmüş ve bu suretle Allah'a tam bir huşû ve huzûr ile kulluk arzetmiş olur. Çünkü kulluk zelîl olmaktır, boyun eğmektir.

Secde, namazın özü ve esâsıdır, insanı rûhen yücelten bir davranıştır. Cenâb-ı Hakk'a yakınlığa vesîledir. Secde ede ede kul, beşer için mümkün olan en yüksek dereceye ulaşır. Allah Rasûlü'ne indirilen ilk sûre olan Alâk sûresi; **"Secde et ve yaklaş!"** (Alâk, 19) âyet-i kerîmesiyle son bulmaktadır. Diğer bir âyet-i kerîmede de: **"Secde eserinden nişanları yüzlerindedir."** buyrulur. (Fetih, 29)

Âyet-i kerîmede geçen *"Secdenin eseri"* tâbirinden murad, namazdaki huşû hâlinden doğan nurdur. Çünkü bâtına ait olan bu nûr, zâhirde de belirmektedir. Dünyâda eseri görüldüğü gibi âhirette de yüzleri parlak olarak kabirlerinden kalkacaklardır. Nitekim âyet-i kerîmede;

"O günde ki nice yüzler bembeyaz olacak, nice yüzler de kapkara kesilecek." buyurulmuştur. (Âl-i İmrân, 106)

Bazı âlimler de:

"Secde eseri, kıyâmet gününde mü'minlerin alnında görülen abdest izleridir." demiştir. (İhyâu Ulûmi'd-dîn, İmâm-ı Gazzâlî, c. I, s. 383)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Kulun Rabbi'ne en yakın olduğu hâl, secdeye varmış olduğu hâldir. Öyleyse secdede duâyı çokça yapınız." (Müslim, Salât, 215) buyurmak suretiyle secde hâlinin, Allah'a vuslat hâli olduğunu açıklamaktadır.

Secde hâli, Allah'a saygıyı gösteren en üst mertebeyi ifâde eder. Diğer rükünler ise, ona ulaştıran basamak özelliği taşır.

Rabîa bin Kâ'b -radıyallahü anh- anlatır:

"Bütün gün Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e hizmet ediyordum. O kadar ki Rasûlullâh, yatsı namazını kılıp evine girdikten sonra bile, belki bir ihtiyacı olur diye, kapısında durur, oturur, onun *"Sübhânallahi ve bihamdihî"* dediğini duyardım. Böylece orada uyuyup kalırdım. Yâ da bir ihtiyacının olmadığını anlayarak giderdim. Bir gün kendisine hizmetimden dolayı bana:

"– Yâ Rabîa bin Kâ'b, iste, istediğini vereceğim" buyurdu.

"– Düşüneyim, sana bildiririm yâ Rasûlallâh" dedim. Kendi kendime: Dünyâ geçicidir, yok olup gidecektir. Benim dünyâda yeteri kadar servetim ve gelirim vardır, diye düşündüm. Allah yanında bir mevkii olduğuna göre, Rasûlullâh'dan âhiret için bir şey isteyeyim, dedim. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in huzûrlarına geldim:

"– Ne yaptın yâ Rabîa?" dedi.

"– Yâ Rasûlallâh! Rabbimin beni cehenneminden âzâd etmesi için bana şefâat etmeni istiyorum," dedim.

"– Bunu sana kim öğretti yâ Rabîa?" buyurdu.

"– Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, kimse öğretmedi. Sen bana: 'İste, istediğini vereceğim' demiştin. Senin Allah katında bir merteben olduğuna göre, kendi kendime: 'Dünyânın geçici ve fâni, benimse dünyâda yeteri kadar gelirim olduğunu düşündüm. Senden âhiretim için bir şey isteyeyim' dedim." diye mukabele edince, uzunca bir müddet sükût etti. Sonra bana:

"– O halde çok secde etmek sûretiyle nefsin için bana yardımcı ol!" buyurdular. (Müslim, Salât, 226)

Secde, tevâzu ve mahviyyetin en güzel ifâdesi olup, insanın kibir ve gurûrunu giderir ve Allah katındaki derecesini yükseltir. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Bir kul Allah Teâlâ'nın rızâsı için bir kere secde edince, Cenâb-ı Hakk muhakkak o secde sebebiyle bir hasene yazar ve bir günâh afveder ve onu bir derece yükseltir. Binâenaleyh, ashâbım, çok secde ediniz!" buyurulmuştur. (İbni Mâce)

Sahâbe-i kirâmdan Ma'dan bin Ebî Talha diyor ki; Allah Rasûlü'nün dostu Sevbân ile karşılaştım ve ona:

"– Bana, Allah'ın beni cennete koymasına vesîle olacak bir amel söyler misin?" dedim. Sevbân:

"– Bunu ben de Rasûlullâh'a sordum ve bunun üzerine O şöyle buyurdu:

"Allah için çok secde etmen gerekir. Çünkü Allah, kendisine her secde ettikçe sana bir derece verir ve bir günâhını bağışlar." (Nesaî, Sünen-i Kübrâ, 1/242)

"Bir süre sonra ziyaret ettiğim sahâbîlerden Ebû Derdâ'ya da aynı soruyu sorunca, yine aynı cevâbı aldım." (Müslim, Tirmizî)

İşte secdenin bu fazîletinden dolayı İslâm büyükleri secdelerini çoğaltmışlardır. Hazret-i Abbâs'ın torunu ve Abdullah'ın oğlu Ali'nin her gün bin defa secde ettiği rivâyet edilmektedir. Bundan dolayı ismini "çok secde edici" mânâsına gelen *"Seccâd"* koymuşlardı.

Kıldığımız namazlarda vâki olan hataları, eksikleri iki secde (sehiv secdeleri) ile islâh edip tamamlamış oluyoruz.

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Âdemoğlu, secde âyetini okuyup secde ettiği zaman şeytân ağlayarak ve: "Vay hâlime! Âdemoğlu secde etmekle emrolundu, (emre uyup) secde etti. Bu nedenle cennet onadır. Ben de secde etmekle emrolundum da secde etmekten çekindim. Cehennem ateşi banadır" diyerek (oradan) uzaklaşır." (İbni Mâce, Sünen, İkâmetü's-Salât, 1052)

Namazda, secde mükerrerdir, her rekâtta iki secde ile emrolunmuşuzdur. Bunun hikmetlerinden bazıları şunlardır:

Birinci secde, topraktan halkolunduğumuza, ikinci secde de, yine toprağa iâde olunacağımıza işârettir.

Şeytân bir secde ile emrolundu, o bunu yapmadı ve Hakk'ın huzûrundan kovuldu. Biz, şeytâna rağmen iki secde yaparız ve Rabbimize daha çok yaklaşırız.

Yusuf bin Esbât, gençlere şöyle nasîhat ederdi:

"Ey gençler! Hastalık gelmeden evvel sıhhatinizden istifâde ediniz. Secde ve rükûunu tam mânâsıyla yapan kişiden başkasına gıpta etmemekteyim. Zîra benim de aynı şekilde hareket etmeme ihtiyarlık mâni olmaktadır."

Saîd bin Cübeyr:

"Dünyâ hayatının, secdeden başka elimden kaçan hiçbir metâına üzülmemekteyim." buyururdu.

NAMAZIN FAYDALARI

Namazın, maddî ve mânevî, dünyevî, uhrevî ve ahlâkî bütün faydalarını beyân ve îzah etmek kâbil değildir. Biz bunlardan ancak bir kısmını zikrediyoruz.

Namaz, Kalbe Huzûr Verir

Namaz kalbe inşirah, itmi'nân ve huzûr verir, gönülleri mânevî neşe ve feyiz ile doldurur. Namazın bu özelliğinden dolayıdır ki namaz kılanlar, kalblerinde bir genişlik, serinlik ve rahatlık hissederler. Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, üzüntü ve keder zamanlarında huzûr ve sükûna kavuşmak için:

"Ey Bilâl! Kalk, ezân oku da namaz kılalım ve huzûra kavuşalım." buyururlardı. (Nesâî, Mevâkit,46)

Cenâb-ı Hakk'ın, mânevî huzuruna varacağına imân edenler, namazı seve seve edâ ederler. Mühim ve sıkıntılı işlerinde de sabırla ve namaz kılarak Cenâb-ı Hakk'tan yardım dilerler. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Ey imân edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."

(Bakara, 153)

Hazret-i Huzeyfe -radıyallahu anh-'den rivâyete göre, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, herhangi bir duruma canı sıkıldığı zaman namaz kılardı. (Ebû Dâvûd)

Namaz, Mânevî Bir Ziyâfettir

Namaz, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına günde beş vakit verdiği bir ziyâfeti ve ikrâmıdır. Yazıcıoğlu Şeyh Ahmet Bîcan, Envârü'l-âşıkîn, s. 471 de bu gerçeği ne güzel ifâde eder:

"Rûz-u şeb (gece-gündüz) âşıklara beş mâide eyler nüzûl,

"Vaktini ilân için bir başka nîmettir ezân."

Bu konuda Hükemâdan biri de şöyle der;

"Namaz, tıpkı bir ziyâfete benzer. Bu ziyâfet, şânı yüce olan Allah tarafından, tevhîd ehli kulları için günde beş defa hazırlanmıştır. Nasıl ki bir yemek ziyâfetinde; güzel kokulu, çeşit çeşit ve renk renk yemekler bulunursa, aynen bunun gibi, namaz ziyâfetinde de türlü türlü fiiller ve zikirler bulunmaktadır. Her bir fiilin kendine has lezzeti ve ayrıca bir sevâbı vardır. Her bir fiil, günâhların afvı için bir vesîledir" (Ebulleys Semerkandî, Gafletten Kurtuluş, s. 773)

Namaz, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına lütfettiği en büyük nîmettir ki, onun kıymetini, Allah Teâlâ'nın, namazın lezzetini tattırdığı kimseler bilir. Bu nîmet sebebiyle Hazret-i Peygamber -sallâllâ-

hü aleyhi ve sellem-, *"Gözümün nuru namaz"* buyurmuş, onun mânevî hazzından dolayı gecenin çoğunu namazla geçirmiştir. Yine bu sebeple İki Cihan Güneşi Efendimiz, vefâtı sırasında namazı tavsiye etmiş, ona büyük önem verilmesi üzerinde durmuştur.

Namazdan mânevî bir haz ve tad almak Allah Teâlâ'nın, kalb-i selîm sâhibi kullarına en büyük nimetidir. Ancak hasta kalpler, ibâdetten tad alamazlar. Tıpkı hasta insanların, lezzetli yiyeceklerden tad alamadıkları gibi...

Namaz, Îmânın Alâmetidir

Namaz dînin esâsı, îmânın alâmeti, İslâm'ın en büyük şiârı ve Allah'a kulluğun sembolüdür. Bu sebepten Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Her şeyin bir alâmeti vardır. Îmânın alâmeti ise namazdır:" buyurur. (Menâvi)

Başka bir hadîs-i şerîfte;

"Kul ile küfür arasında (yalnız) namazı terk etmek vardır." buyurulur. (Buhârî, Îmân, 134)

Dinimizde, namaz kılmak îmânın ve namaz kılmamak da kâfirliğin delîli sayılmıştır. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"İnsanla şirk (Allah'a ortak koşma) arasında namazı terk etmek vardır." buyurulur. (Müslim)

Namazı terketmek, netice itibariyle küfre götürebilir. Bir hadîs-i şerîfte;

"Bizimle onlar (kâfirler) arasındaki ayırıcı temel unsur namazdır. Namazı terk eden kimse küfre düşer." buyurulmaktadır.
(Tirmizî, Îmân, 9)

Bu hadîs-i şerîfler, beş vakit namazı umursamadan terk edenlere büyük bir ihtârdır. Her zaman küfre girebileceklerine dâir bir îkâzdır.

Namaz, Kötülüklerden Alıkoyar

Namaz, kalblere Allah korkusunu yerleştirerek insanı kötülüklerden alıkoyar ve günâh işlemekten korur. Bu gerçek Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilmektedir:

"Ey Muhammed! Sana vahyolunan kitabı oku. Namazı dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, insanı fuhuş ve kötü şeylerden alıkoyar. Allah'ı anmak elbette en büyük bir ibâdettir Allah ne yaptığınızı çok iyi bilir." (Ankebût, 45)

Ebû el-Aliye hazretleri şöyle diyor:

"Allah Teâlâ'nın (Şüphesiz ki namaz, insanı fuhuş ve kötü şeylerden alıkoyar) buyruğunun maksadı namazın üç özelliğidir: İhlâs, Allah korkusu ve Allah'ı anmak. Bir namazda bunlar bulunmuyorsa kılınan namaz, namaz değildir."

İhlâs, iyi şeyler yapılmasını gerektirir. Allah korkusu da, kötü şeylerden alıkoyar. Allah'ı anmak ise, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Namaz içinde okunan Kur'ân-ı Kerîm de, kendi başına kötülüklerden meneder ve iyi şeyleri emreder.

Namaza devâm eden kimseyi, namaz muhakkak ıslâh eder. Ensârdan bir delikanlı, beş vakit namazı Fahr-i Kâinat -sallâllâ-

hü aleyhi ve sellem- Efendimiz ile beraber kıldığı halde bazı yasakları yapmakta devâm ettiği haber verildiğinde, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Yakında onu namaz, kötülüklerden alıkoyar" buyurmuşlardır. Nitekim çok geçmeden o delikanlı tevbe ederek yaptıklarından vazgeçmiştir.

Bu hadîs-i şerîfte, namazın kötülüklerden alıkoyucu ve güzel hasletler kazandırıcı özelliğine dikkat çekilmektedir. Nitekim İbni Abbâs -radıyallahü anh-:

"Namazda, günâhları önleme ve günâhlardan uzaklaştırma özelliği vardır." der.

Kötü hareketlerden ve alışkanlıklardan alıkoymak hususunda namaz, hem kolay, hem de kısa zamanda netice veren bir kurtuluş yoludur. Namaz sayesinde kötü âdet ve alışkanlıklar, kendi kendine o kişiden uzaklaşır, gider.

Eğer bir kimse namaza devâm ettiği halde hâlâ kötülüklerden vazgeçemiyorsa, o kimsenin kılmakta olduğu namaz Allah indinde kabûle şâyân olamıyor demektir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz:

"Bir kimsenin kıldığı namaz, kendisini kötülüklerden alıkoymazsa, o kimse için Allah'ın rahmetinden uzaklaşmasından başka bir fayda vermez." buyurmaktadır. (El- Câmîu's-sağîr)

İbni Mes'ûd -radıyallahü anh- şöyle der;

"Kılınan namazlar, kişiye iyilikler yaptırmalı, kötülüklerden de sakındırmalıdır. Eğer kişi, namaz kıldığı halde, iyilikler yapmıyor, yani ahlâkını güzelleştirmiyor ve kötülüklerden de sakınmıyorsa

o kimse, gittikçe Allah'tan uzaklaşıyor demektir." (Ebulleys Semerkandî, Gafletten Kurtuluş, s. 769)

Büyük bir ihlâs ve alçak gönüllülükle, iç ve dış âdâbına riâyet edilerek kılınan namaz, bizi her türlü kötülüklerden muhâfaza ettiği gibi, hem Allah Teâlâ'nın rızâsına, hem de mânevî ve ahlâkî tekâmüle vesîle olur. Namaz kılanın îmânı kuvvetlenir. Aynı zamanda kılana sıhhat, gönül zenginliği verir ve görüş isabetliliği yâni ferâset sâhibi eder. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 2, s. 225)

Namaz, Kalbi Temizler

Namaz, rûhu temizleyen, kalbi aydınlatan, insanı yüksek duygulardan haberdar eden en güzel bir ibâdettir. Rasûl-i Ekrem Efendimiz bu konuda şöyle buyuruyor:

"Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve her gün beş kere bu nehirde yıkansa, kendisinde kir diye bir şey kalır mı?"

Sahâbe-i kirâm:

"Hayır kalmaz, yâ Rasûlallâh!" diye cevâb verdiler.

Bunun üzerine Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

"Beş vakit namaz da böyledir. Suyun kirleri temizlediği gibi günâhları temizler." (Buhârî, Mevâkît, 6)

Su, nasıl insan vücûdunu maddî kirlerden temizlerse; namaz da insanı mânevî kirlerden yani günâhlardan ve kötü huylardan arındırır. Tabiî, insanı günâhlardan temizleyip ahlâkını güzelleştirecek olan namaz, onun şuûruna erilerek tam bir ta'zimle, rükû

ve secdeleri eksiksiz olarak ve rûhen haz duyularak huşû ve kalb huzûru ile kılınan namazdır. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kim, bütün dünyevî düşüncelerden sıyrılarak kalb huzûru ile iki rekât namaz kılarsa, bütün geçmiş günâhları bağışlanır." buyurulur. (et-Tergîb ve't-Terhîb, c.1, s. 252)

Abdullah bin Abbâs -radıyallahü anh- diyor ki:

"Kalb huzuru ile kılınan iki rekât namaz, gafletle kılınan bin rekâttan daha hayırlıdır." (İmâm Şarânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli Sözleri, s. 380)

İşte namazı, âdâb ve erkânına riâyetle huşû ve huzûr içinde kılan kimse de günâhlardan temizlenir.

Hikmet ehli, şu beş şeyin kalbi nurlandırdığını söylemektedirler:

1. Sâlihlerle beraber olmak.
2. Namazı huşû ile kılmak.
3. Az yemek, oruç tutmak.
4. Kur'ân-ı Kerîm okumak.
5. Seherlerde gözyaşı dökerek Allah'ı anmak.

Namaz, Allah'a Yaklaştırır

Namaz, müslümanın yaptığı en hayırlı ve fazîletli bir ibâdet olup, onu Allah'a yaklaştırır.

Namazdaki secde hâli, Allah Teâlâ'ya gösterilen saygı ve te-

vâzunun en yüce ve mükemmel bir ifâdesidir. Allah Teâlâ secdeleri kendisine yakınlaşma vesîlesi kılarak şöyle buyurdu:

"Secde et ve yaklaş." (Alâk, 19)

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl, secdeye varmış olduğu hâldir. Artık secdede duâyı çokça yapınız." (Müslim, Salât, 215)

Her kim ki, Allah'a yaklaşırsa, O'nun hâricinde her şeyden uzak olur. Hakîkî yakınlık da işte budur.

Namaz, Berekettir

Beş vakit namaz, çalışmalarımıza mâni olmadığı gibi, maîşetimize de zarar vermez. Bilâkis rızkımızın bol ve bereketli olmasına sebep olur. Namazlarını samimiyetle kılanlara Cenâb-ı Hakk, hiç hesaba almadıkları, hatır ve hayallerine gelmedik cihetlerden rızıklar ihsân eder, nasip kapıları açar. Halbuki bir çok kimseler rızık endişesine ve geçim derdine düşerek namazlarını ihmal etmektedirler. Sahâbe-i kirâm'ı, ne malları ne evlatları ve ne de ticaret ve alışverişleri, Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan asla alıkoymamıştı.

Cenâb-ı Hakk'ın yüceliğine inananlar ve O'na gönül verenler dünyâya önem vermezler. Onların nazarında dünyâya ait kazançların hiçbir değeri yoktur. Allah Teâlâ böyle insanları överek şöyle buyurur:

"Onlar öyle kişilerdir ki, ticaret ve alışveriş onları Allah'ı zikretmekten ve namaz kılmaktan alıkoymaz." (Nûr, 37)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz,

ev halkının masraflarını vermekte darlandığı ve bir zorlukla karşılaştığı zaman onlara namaz kılmalarını söyler ve şu âyet-i kerîmeyi okurdu:

"Âile halkına namazı (kılmalarını) emret. Kendin de ona sabırla devâm et. Biz senden bir rızık istemiyoruz. Seni (ve âile efrâdını) biz rızıklandırıyoruz. Güzel âkibet, takvâ sahiplerinindir." (Tâhâ, 132)

Hakikatte dünyâlık rızkımızı Cenâb-ı Hakk, esbâbına tevessül şartıyla tekeffül etmiş olup, bize düşen âhiret azığımızı temin etmektir.

Mücâhid diyor ki;

"Namaz vakitlerine dikkat edip titizlik gösterenlere, İbrahim -aleyhisselâm- veya oğullarına verilen bereket (bolluk) gibi bereket verilir."

Namazı terketmenin mala getireceği zarar hakkında hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kim namazı terkederse, âile efrâdına ve malına eksiklik getirir." (Taberânî)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur:

"Kim beş vakit namaza dikkat ederse, Allah Teâlâ ona beş büyük ikramda bulunur:

1. O kişiden geçim sıkıntısını kaldırır.

2. Kabir azabını kaldırır.

3. Kıyâmet günü amel defteri sağdan verilir.

4. Sırat üzerinden şimşek gibi geçer.

5. Sorgusuz sualsiz cennete girer."

Namaz, Allah'a Karşı Bir Şükrân Vazîfesidir

Namaz, Allah'ı bilmenin, O'na şükretmenin ve O'na karşı kulluk görevlerini yerine getirmenin bir delîlidir.

Allah, her şeyi insanoğlu için yaratmış ve ona sayısız nîmetler bahşetmiştir. Allah'ın bu nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayamazsınız. Çünkü sayıya gelmez. (İbrâhim, 34) Lütfu ve keremi sonsuz olan Rabbimizin nâmütenâhî nîmetlerine karşı şükrân borcumuzun ifâsı, ancak namaz kılmakla mümkündür.

İnsan, nîmet deryası içerisinde yüzmektedir. Bir nefesin bile şükrünü edâ etmekten âcizdir. Şîrâzlı Şeyh Sâ'dî'nin buyurduğu gibi her nefeste iki nîmet vardır. Biri, nefes alınca hayatımızın uzaması nîmeti; diğeri, nefes verince ferahlamak nîmeti. Bu nîmetlerin şükrünü gündüz edâ etmek mümkün olsa bile, gece uykudan dolayı mümkün olmaz. Halbuki her nîmet bir şükrü gerektirir. Zîra şükürsüz nîmet zevâle mahkûmdur. İşte namaz da, Cenâb-ı Hakk'ın bu sayısız nîmetlerine karşı topluca ifâ edilen bir şükrân vazîfesidir. Nitekim bir hadîs-i şerîfte:

"Namaz şükrün bütün çeşitlerini bir araya toplar." buyurulur.

Müslüman, namazını güzelce ve hakkıyla kılmakla, her nîmetin şükrünü edâ etmiş bulunmaktadır. Namazı kılmadan, Rabbimize karşı şükrân ve kulluk borcumuzu ifâ etmek katiyyen mümkün değildir.

Kul, kıldığı namazın her rekâtında; **"El hamdülillahi rabbil-**

âlemîn" yani; "Sonsuz hamd ü senâ, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur." âyet-i kerîmesini okumakta ve Allah'a karşı olan sonsuz şükrân ve minnettarlığını tekrarlamaktadır.

Namaz farîzasını yerine getirenler, Cenâb-ı Hakk'ın daha nice büyük ikrâm ve ihsânlarına kavuşurlar!

Namaz, Cemâat Şuûrunu Kuvvetlendirir

Namaz, ırk, renk, dil ve milliyet farkı gözetmeksizin mü'minleri bir safta toplayarak sosyal eşitliğin en güzel bir uygulamasını gösterir. Namazda; omuz omuza saf duran müslümanları, diğer zamanlarda da birbirlerine destek ve omuz vermeye teşvîk ederek sosyal dayanışmayı gerçekleştirir, cemâat şuûrunu kuvvetlendirir.

Günde beş defa iç ve dış temizliğiyle birlikte mabedlerde gönül huzûru içinde ibâdet etmek, insanları daha çok birbirine yaklaştırır, aralarındaki kin ve düşmanlığı kaldırır, kardeşçe tam bir dayanışma şuûru içinde yaşama yollarını kolaylaştırır. Bu kardeşlik havasının mabed dışında da devâmını ister.

Câmilerde cemâatle namaz kılmak, müslümanların kalblerini birbirine bağlar. Birbirlerinin kardeşi olduklarını anlarlar, karşılıklı sevgileri artar. Büyükler, küçüklere merhamet ederler, küçükler de yaşlılara hürmetli, nezâketli olurlar. Zenginler, fakirlere; kuvvetliler, zayıflara yardım ederler. Sağlamlar, hastaları câmide göremeyince evlerinde ararlar. Ve:

"Din kardeşinin yardımına koşanın, yardımcısı Allah'tır." hadîs-i şerîfindeki müjdeye kavuşmak için âdeta yarış ederler. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 2, s. 134)

Mabedlerde toplanmak, beşer rûhunu, beşer vicdanını eğiten, insan kalbine yüksek mânâ ve gayeleri kazandıran Allah'ın değişmeyen terbiye sistemidir.

Namaz, Düzene ve Disipline Alıştırır

Her gün muntazam olarak aynı vakitlerde kılınan namaz, günlük hayatımızda temiz, düzenli ve disiplinli olmaya alıştırır. Namazın kazandırdığı bu alışkanlık, insanın bütün işlerinde hâkimiyet kazanmakta ve böylece verimin ve başarının artmasına sebep olmaktadır.

Sabahın erken saatlerinde namaza kalkan müslüman, işine erken başlayacak, gün boyunca Allah'ını hatırlayarak emirlerine uymaya çalışacak ve Rabbı'na olan bu bağlılığı, onu zararlı işler yapmaktan sakındıracak ve günün sonunda yatsı namazını kılıp bir günlük hayat muhasebesini yapacaktır. Böylece düzenli, disiplinli ve tedbirli bir hayata kavuşacaktır.

Hazret-i Ömer -radıyallahü anh-, halîfeliği zamanında bütün vâlilerine gönderdiği bir bildiride şöyle yazmaktadır:

"Benim nazarımda en önemli şey namazdır. Kim onu düzenli ve önemseyerek kılarsa, o kişi dînin diğer konularına önem verir. Kim onu kılmaz da geçirirse dînin diğer konularını da yapmaz ve kaybeder."

Namaz, Kulun Allah ile Konuşmasıdır

Namaz, kulun Cenâb-ı Hakk'a ilticâsı ve O'nunla mükâlemesi (konuşması) dir. Namazda mü'min, âdeta Allah ile konuşur. Nitekim İslâm büyükleri, Allah ile konuşmak istediklerinde nama-

za durmuşlar, Allah'ın kendileriyle konuşmasını murad ettiklerinde de Kur'ân-ı Kerîm okumuşlardır.

İslâm büyüklerinden Vekr bin Abdullah diyor ki:

"Rabbin ve sâhibin olan Allah ile aracısız olarak ne zaman konuşmak istersen, konuşabilirsin." Bunun nasıl yapılabildiğini soranlara cevâbı şöyle oldu:

"Güzelce bir abdest al ve tam bir niyetle namaza dur!"

Allah ile kul arasında ikiye taksim edilmiş olan namaz, kulun Allah ile konuşması demektir. Cenâb-ı Hakk bir hadîs-i kudsîde şöyle buyurmaktadır:

"Namazı kendimle kulum arasında ikiye taksim ettim. Kuluma da istediğini vereceğim. Kul:

"– Hamd âlemlerin Rabbı Allah'a mahsustur." dediği zaman Allah:

"– Kulum bana hamd etti." der. Kul:

"– O Allah ki rahmândır, rahîmdir" dediği zaman Allah:

"– Kulum beni senâ etti." der. Kul:

"– O, din gününün mâlikidir" dediği zaman Allah:

"– Kulum beni temcîd etti" der. Kul:

"– Ancak Sana ibâdet ederiz, ancak Senden yardım dileriz." dediği zaman Allah:

"– Bu Benimle kulum arasındadır ve kulum için istediği vardır." der. Kul:

"– Bizi sırât-ı müstakîme, kendilerine nîmet verdiklerinin yoluna ulaştır, gazâba uğrayanların ve dalâlete düşenlerin yollarına değil." dediği zaman Allah:

"– Burası kulum içindir, kulum için de istediği vardır." der."

(Müslim, Salât, 38)

Namaz, Musîbetlerden Korur

Namaz, Allah'ın büyük rahmetidir. Bu bakımdan her sıkıntıda, belâda ve zorlukta veya herhangi bir felaketle karşılaşıldığında O'na yönelmek, bir bakıma Allah'ın rahmet ve merhametine sığınmaktır. Kul, namaz kılmakla bir taraftan Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını kazanırken diğer taraftan da dünyâ musîbetlerinden kurtulur.

Ebû Derdâ -radıyallahü anh- Hazretleri buyuruyor:

"Fırtına çıktığında Hazret-i Peygamber derhal mescide girer, fırtına kesilinceye kadar da dışarıya çıkmazdı. Aynı şekilde ay veya güneş tutulunca, Rasûlullâh hemen namaza başlardı."

Hazret-i Süheyb -radıyallahü anh-, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'den şunu naklediyor:

"Önceki Peygamberler de felaket ve musîbet anında namaza yönelirlerdi."

İbni Abbâs -radıyallahü ahn-'den rivâyet edildiğine göre sıkıntı ve felâket anlarında namaza yönelmek önceki peygamberlerin de âdeti idi. Bir defasında İbni Abbâs -radıyallahü anh- hazretleri seferde idi. Yolda oğlunun vefât ettiğini öğrendi, deveden indi. İki rekât namaz kıldı. Sonra da (**innâ lillâhi ve innâ ileyhi**

râciûn: Hepimiz Allah'dan geldik, yine hepimiz O'na döneceğiz) âyetini okudu.

Binâenaleyh bir belâya müptelâ olan kimse beş vakit namazla beraber, nâfileye devâm ile Cenâb-ı Hakk'tan yardım dilerse, o belâdan kurtulacağına işâret buyurulmuştur. O halde musîbet ve belâ ile karşılaşınca müslümanların namazla Cenâb-ı Hakk'a iltică etmeleri lâzımdır. Belâyı defedecek olan ancak Allah Teâlâ Hazretleri olduğundan, namazla Allah'a tam bir teveccüh, iltică ve tevâzu ile yüzlerini zilletle toprağa sürmek suretiyle secde ederek Hakk Teâlâ Hazretlerinden musibetin kaldırılmasını dilemelidir.

Namaz, Günâhlara Keffârettir

Namaz, günâhları ve hataları bağışlatıcı ve yok edici bir özellik taşır. Sebebine gelince namaz, Allah ile kul arasında bir ilişki tazelemesi, yeni bir anlaşma, geçmişte işlenmiş günâhları temizleyerek yeni bir sayfa açma girişimidir. Namazın bu eşsiz niteliğini, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle açıklamaktadır:

"Açıktan açığa büyük günâh işlenmediği sürece beş vakit namaz ile cuma namazı, diğer cumaya kadar arada işlenen günâhlara keffâret olur." (Tirmizî, Mevâkît, 46)

Şartları yerine getirilerek vaktinde huşû ile kılınan beş vakit namaz, günün diğer saatlerinde işlenen küçük günâhlara keffârettir. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Bir müslüman, farz namazın vakti geldiğinde güzelce abdest alır, huşû içinde ve rukûunu da tam yaparak namazı kılar-

sa, büyük günâh işlemedikçe, bu namaz öteki günâhlarına kefâret olur. Bu her zaman böyledir." (Müslim, Tahâret, 7)

Sahâbe-i kirâmdan Sa'd bin Ebi Vakkas -radıyallahü anh-'ın anlattığına göre;

"Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem- zamanında iki kardeş vardı. Bu kardeşlerden biri öbüründen kırk gün kadar önce ölmüştü. Bir gün Peygamber Efendimiz'in huzûrunda, ölen kardeşin daha iyi, daha fazîlet sâhibi bir insan olduğundan söz edildi. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- sahâbîlere;

"– Öbür kardeş müslüman değil miydi?" diye sordu. Sahâbîler, İki Cihan Güneşi Efendimiz'e;

"– Müslüman olmuştu, ama sıradan biriydi, hiçbir özelliği yoktu." diye cevâb verdiler. Sahâbîlerin bu açıklamasına karşılık Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

"Kıldığı fazla namazların, öbür kardeşin derecesini ne kadar yükselttiğini hiç düşünmüyor musunuz? Namaz, her birinizin kapısı önünden geçen, günde beş kez içine girip yıkandığınız, gür, tatlı sulu bir ırmağa benzer. Böyle bir kimsenin vücûdunda kir kalabileceğini düşünebilir misiniz? Binâenaleyh kıldığı fazla namazların, sonradan ölen kardeşin derecesini ne kadar yükselttiğini bilemezsiniz." (Ahmed bin Hanbel, Nesâî)

Yine sahâbîlerden Ebû Umâmetü'l-Bahilî -radıyallahü anh- şöyle bir olay anlatıyor:

"Bir defasında Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem-

ile birlikte mescidde oturuyorduk. Bu sırada adamın biri gelerek Peygamberimiz'e;

"– Yâ Rasûlallah! Ben hadd cezâsına çarpılmayı gerektiren bir günâh işledim. Bana hadd cezâsı uygula!" dedi.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, adama hiç bir cevâb vermedi. Adam aynı sözleri tekrarladı, Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ona yine cevâb vermedi.

Bu arada namaza kalkıldı. Namazdan sonra adam, Peygamberimiz'in peşine düştü. Ben de başına ne geleceğini merak ettiğim için gözlerimi adamdan ayırmıyordum. Bir ara Peygamberimiz adama;

"– Söyle bakalım, buraya gelmek üzere evinden çıkmadan önce güzelce abdest almıştın, değil mi?" Adam;

"– Evet, aldım, yâ Rasûlallâh!" dedi. Peygamberimiz;

"– Sonra da geldin, bizimle birlikte namaz kıldın, değil mi?" diye sordu. Adam bu soruya da;

"– Evet, yâ Rasûlallâh!" diye cevâb verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz sözlerini şöyle bağladı:

"– O halde yüce Allah senin hadd cezânı (başka bir rivâyete göre işlemiş olduğun günâhı) affetti." (Buhârî, Müslim)

Ebû Müslim Tağlebî -radıyallahü anh- şöyle demiştir:

"Ebû Ümame mescidde iken yanına girdim ve dedim ki:

"– Ey Ebû Ümâme! Adamın biri Hazret-i Peygamberin şu sözünü senin de işittiğini söyledi:

"Kim ki güzel bir şekilde abdest alır, sonra farz olan namazı kılarsa, o gün ayaklarının yürümesinden, ellerinin tutmasından, kulaklarının işitmesinden ve gözlerinin görmesinden doğan günâhlarıyla içinden geçirdiği kötülüklerden dolayı kazandığı günâhları bağışlanır."

Bunun arkasından Ebû Ümâme şöyle dedi:

"– Vallahi ben bunu Hazret-i Peygamber'den pek çok kerre işittim." (Ahmed)

Müslüman, "Namaz ile günâhlar afvolunuyor" diyerek günâh işlemeye yeltenmemelidir. Şayet Allah Teâlâ, namazlarımızı kabûl ve günâhlarımızı afv buyuruyorsa bu O'nun lütfu ve keremi iledir.

Bir vaktin namazını kıldıktan sonra öbür vakte kadar işlenmiş küçük günâhlar, o namazın yüzü suyu hürmetine afvedilir. Ebû Saîd el-Hudrî -radıyallahü anh-, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle buyurduğunu söylüyor:

"Beş vakit namaz, kendi aralarındaki zaman içinde işlenen günâhlara bir keffârettir." (Buhârî, Mevâkit, 4)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur:

"Kul; kalbi, kulağı ve gözüyle Allah'a yönelerek farz namazı kılmaya başlarsa, namazından anasından doğduğu gündeki gibi günâhsız olarak çıkar. Allah, yüzün yıkanmasıyla yüzün hatalarını, ellerin yıkanmasıyla ellerin günâhlarını, ayakların yıkanmasıyla onların işlediği suçları bağışlar. Bu sûretle kul, üzerinde günâh lekesi kalmadan namaza girmiş olur." (Müslim, Tahâret, 32)

İslâm âlimleri, namaz ve benzeri ibâdetlerle ancak küçük gü-

nâhların afvolunacağı görüşündedirler. Büyük günâhlar tevbe etmeden afvolunmaz. İş böyle olunca namazın ardından tevbe ve istiğfâr etmeyi ihmal etmemeli ve tevbeye büyük önem vermelidir. Cenâb-ı Hakk isterse kulunun büyük günâhını da bağışlar. Bu, O'nun bileceği bir şeydir. Allah hiç kimseye karşı sorumlu değildir.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, ihlâsla kılınan namazın, kulun günâhlarının hazan yaprakları gibi dökülmesine vesîle olacağını bildirmiştir. Hazret-i Ebû Zerr -radıyallahü anh- anlatıyor:

"Hazret-i Peygamber bir güz mevsiminde dışarı çıkmıştı. Ağaçlardan yapraklar dökülüyordu. Rasûlullâh buyurdu ki;

"Ey Ebâ Zerr! Şüphesiz ki, müslüman bir kul, sırf Allah rızâsı için namaz kılarsa, onun bütün günâhları şu yaprakların ağaçtan döküldüğü gibi dökülür." (Ahmed, Tergîb)

Namazı, hakkını vererek kılmanın mükâfatı büyüktür. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kullarına farz kıldığı beş vakit namazı, küçümsemeden, hakkını vererek eksiksiz olarak kılan kimseyi, Allah Teâlâ cennetine sokmaya söz vermiştir. Fakat bu namazları yerine getirmeyenler için böyle bir sözü yoktur. Dilerse azab eder, dilerse bağışlar." (Ebû Dâvûd, Vitr, 2)

Namaz, Kulun İlk Hesaba Çekileceği Ameldir

Kıyâmet gününde kul, ilk önce namazdan hesaba çekilecektir. Nitekim bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Kıyâmet gününde kulun ilk hesaba çekileceği şey, farz na-

mazdır. Eğer bu namazı tam olarak yerine getirmişse ne güzel! Aksi halde şöyle denilir: Bakın bakalım, bunun nâfile namazı var mıdır? Eğer nâfile namazları varsa, farzların eksiği bu nâfilelerle tamamlanır. Sonra diğer farzlar için de aynı şeyler yapılır."

(Tirmizî, Mevâkît,188)

Bu hadîs-i şerîften anlaşıldığı gibi müslüman, nâfile ibâdetleri de yeterli ölçüde yapmalıdır. Eğer farzlarda bir eksiklik ve kusur olursa, mîzanda amellerin tartılması sırasında o eksiklikleri kapatır. Farz namazların edâsında her şeye rağmen muhakkak az çok eksiklikler, kusurlar olur. İşte o noksanları tamamlamak için nâfile namazlardan başka çıkar yol yoktur. Bir hadîs-i şerîfte açık ve seçik olarak şöyle bildirilmiştir:

"Allah Teâlâ, ibâdetlerden ilk önce namazı farz kılmıştır. Amellerin hepsinden önce namazın sorgusu yapılacaktır. Farz namazlardan eksiklik çıkarsa, kılınan nâfile namazlardan o eksiklik tamamlanacaktır. Ondan sonra namazda olduğu gibi orucun hesabı yapılacaktır. Farz oruçlardan eksiklik olursa, nâfile oruçlarla o eksiklik tamamlanacaktır. Sonra zekâtın hesabı aynı biçimde olacak. Bütün bu şeylerde nâfilelerin eklenmesiyle iyi ameller kefesi ağır gelirse, o amellerin sahibi olan kişi neşeyle Cennet'e girecektir. Aksi halde Cehennem'e atılacaktır."

(Hakim, Müstedrek, 1/394)

Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz diğer bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Kulun Kıyâmet günü, kendisinden ilk sorguya çekileceği ameli namazdır. Eğer o, tam ve güzel olursa diğer amelleri de tam kabûl olacak. Namazı bozuk ve berbat ise diğer amelleri de boşa gidecektir." (Nesaî, Sünen-i Kübrâ, 1/143)

Namaz kulun, Allah'a karşı sorumluluk duygusuyla yerine getirdiği önemli bir farzdır. Ancak bu farzın Allah katında makbûl olması için, kul hakkına riâyet şarttır. Zîra üzerinde kul hakkı bulunan kişinin affı, dünyâda hak sâhibiyle helâlleşmesine bağlıdır. Âhirete kalan kul hakları, kişinin Allah için işlediği ibâdet ve tâat cinsinden amellerinin sevâbının hak sâhibine verilmesiyle ödenir. Şayet kişinin amellerinin sevâbı, hak sâhibi olanların haklarının ödenmesine yetmezse, hak sâhibinin günâhları ona yüklenilmek veya cezâlandırılmak suretiyle hesabı kapatılır. İşte Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimizin müflis olarak tanıttığı kişiler böyleleridir:

"Gerçekten benim ümmetimden müflis, kıyâmet gününde namaz, oruç ve zekâtla gelecek kimsedir. Fakat şuna sövmüş, buna zinâ isnadında bulunmuş, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş, diğerini dövmüş olarak gelir. Şuna buna hasenâtından verilir de şayet dâvâsı görülmeden hasenâtı biterse, onların günâhlarından alınarak bunun üzerine yüklenir, sonra da cehenneme atılır." (Müslim, Birr, 59)

Namaz, Allah'ın En Büyük Emânetidir

Namaz, Allah'ın en büyük bir emâneti olup, bu mukaddes emânete ihânette bulunanlar, nefislerine kıyan zâlim kimselerdir. Bu îlâhi emânete riâyet etmeyenler, kendi emânetlerine hıyânet etmiş olurlar.

Namaz vakti girdiği zaman, Hazret-i Ali -radıyallahü anh- titrer ve yüzünün rengi atardı. Kendisine bunun sebebi sorulunca da şu cevâbı verirdi:

"Allah'ın göklere, yere ve dağlara arz edip de onların kabûl-

lenmekten kaçındığı ve insanoğlunun yüklendiği emânetin edâsı zamanı geldi. Şu anda ben, yüklenmiş olduğum bu emâneti güzelce edâ edip edemeyeceğimi bilmiyorum" (Ebulleys Semerkandî, Gafletten Kurtuluş, s: 770)

Namaz, Mü'minin Mîracıdır

Mîrac gecesinde farz kılınan namazda bir çok tecellîler ve sırlar bulunmaktadır. Namaz kılanlar, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e mîrac gecesi ihsan buyurulan nîmetlerden pay alırlar ve bir çok sırlardan haberdar olurlar.

Namazda okuduğumuz *"Ettehiyyâtü"*nün gerçek sırrı, mîrac sırasında Sevgili Peygamberimiz ile Cenâb-ı Hakk arasında cereyan etmiştir. Bu bakımdan huzûr-ı ilâhîde zuhûr eden Tahıyyât hadîsi çok ayrı bir özellik arzeder. Namazın farz olmasının sırrı işte bu hadîsin içindedir.

Tahıyyât hadîsinde İki Cihan Güneşi Efendimiz'in *"Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn"* yani "Yâ Rabbî! Bu selâm bizim ve sâlih kullarının üzerine de olsun!" demesi üzerine Cenâb-ı Hakk; "O halde namaz kılsınlar." buyurmuştur.

Demek ki, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in mîracda mazhar olduğu sırlara ve müşâhede ettiği tecellilere ümmeti de ancak namazda nâil olabilmektedir. Bu anlamda namaz, mîracı temsil eden bir ibâdet hüviyeti taşımaktadır. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"Namaz, mü'minin mîracıdır." buyurulması da bu hakîkatı doğrulamaktadır.

Namaz, kul ile Rabb'i arasında bir kavuşma vesîlesidir. Allah

ile kulun kavuşmasında kulun, Rabbinin azameti karşısında kulluğunun gereği olarak huşû içinde olması gerekir. Diğer taraftan Hakk'a yakınlığı ifâde eden **"Vescüd vaktarib"** (Alâk, 19) *(Secde et ve yaklaş)* âyet-i celîlesi de tevâzu ve mahviyyet içerisinde secde eden ve benliğinden geçen ve **"Kaabe kavseyni ev ednâ"** (en-Necm, 9) *"(Muhammed Mustafa ile Rabb'inin)* araları, iki yay arası kadar, yâ da daha yakın oldu." sırrına eren mü'minin nihâî noktasını tavsîf eder.

❀

Sahâbe-i kirâmdan Hazret-i Zübeyr -radıyallahü anh-'ın oğlu Hazret-i Urve -radıyallahü anh-'ın Şam'a yaptığı yolculuk esnasında bir ayağı kangren olmuş, Şam'a ulaşınca ağrı ve ızdırabdan duramaz bir hâle gelmişti. Devrin en büyük tabîbleri çağrılmışsa da Hazret-i Urve'nin ayağının kesilmesinden başka bir çare görülememişti.

Tabîbler, biraz uyuşturucu vermek suretiyle ayağını kesebileceklerini söylemişlerdi. Hazret-i Urve -radıyallahü anh- bu teklifi kabûl etmedi. Ve:

"Ben şimdi abdest alıp Rabbimin huzûruna çıkarak iki rekât namaz kılmaya duracağım. İşte siz bu zaman içinde ayağımı kesebilirsiniz." demişti.

Namazı kendine mîrac edinen Hazret-i Urve -radıyallahü anh-'ın namaz kılarken ayağı kesiliyor, onda en ufak bir hareket, bir korku ve ızdırab hâli görülmüyor. Namazını bitirince;

"Ayağımı kestiniz mi?" diye soruyor.

İşte namazını kendine mirâc edinenlerin hâli!

Namaz, Başlı Başına Bir Duâdır

Namaz lûgatta *"Duâ"* mânâsınadır. Namaz kılan kimse, âdetâ bütün organlarıyla Allah'a duâ eder. Onun bütün organları zâhiren ve bâtınen sanki dil kesilmişlerdir. Kul bütün âzâlarıyla Allah'a yalvarıp duâ edince, O da kuluna icâbet eder. Çünkü bu, O'nun va'd-i ilâhîsidir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Bana duâ edin, duânıza icâbet edeyim." (Gâfir, 60)

Ayrıca, namazın her rekâtında okuduğumuz *"Fâtiha"* sûresinin, duâların efdali olduğu hadîs-i şerîfte zikredilmektedir.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Namaz, tevâzudur, yalvarmadır, günâhtan pişmanlıktır ve elleri kaldırıp 'Allahım!' diye yakarmadır. Kim böyle yapmazsa onun namazı eksiktir." (Tirmizî, Salât, 166) buyurur.

Namaz, Allah'ı Hatırlamadır

Namaz, Allah'ın kudretini, azametini, sayısız nîmet ve lütuflarını hatırlatır. Ve bunlara karşı şükre sevkeder. Hakikatte namaz, bir zikirdir. Namazda zikrin her türlüsü mevcuttur. Namazda; tekbîr, tahmîd, tesbîh, tenzîh, ta'zîm, salât ve selâm... vardır. Namaz kılan müslüman, günde beş vakitte kırk rekât namaz kılmakta ve iki yüz yirmi iki defa *"Allahü ekber"*, yüz yirmi defa *"Sübhâne rabbiyel azîm"*, iki yüz kırk defa *"Sübhâne rabbiyel âlâ"*, kırk defa *"Rabbenâ lekel hamd"* demekte ve yirmi altı defa da *"selâm"* vermektedir.

Namazın farz oluşunun hikmeti zikrullahtır. Namaz, Allah'ı anmak, hatırlamak için farz kılınmıştır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

"Beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl." buyurulur. (Tâhâ, 14)

Diğer bir âyet-i kerîmede;

"...Allah'ın zikrine koşunuz..." (Cum'a, 9) buyurulmaktadır ki, bu âyette namaza "zikrullah" adı verilmiştir.

Namaz kılarken, her bir rükne intikâlde *"Allahü ekber"* (Allah her şeyden büyüktür) demekle Rabbimizi hatırlayarak ta'zîm etmiş oluruz.

Eğer namaz kılanın kalbinde, zikrettiği Zât-ı Kibriyâ'nın bir heybeti ve azameti olmazsa zikrin ne kıymeti kalır! Namaz, Allah'ı hatırlama vesîlesi olunca onda unutma ve gaflet nasıl düşünülebilir?

Namaz, Bütün İbâdetleri Kendisinde Toplamıştır

Namaz, tahâret, setr-i avret, Kâbe'ye teveccüh, Kur'ân okumak, kelime-i şehâdet, nefsini arzusundan menetmekle mücâhede, kıyâm, rükû, sücût gibi bedenî ibâdetleri ihtivâ ettiği gibi; tevâzu, tezellül, kalble niyet ve tezekkür ve şeytânla mücâhede, rahmân ve rahîm olan Hâlık Teâlâ Hazretlerini tenzîh, tesbîh, tahmîd, duâ ve münâcaat gibi birçok ibâdeti de içerisinde toplamaktadır.

Melekler, Allah'ın kendilerini yarattığı günden beri her zaman ibâdetle meşgul olurlar. Onların bir bölümü kıyâmete kadar rükû hâlinde, bir bölümü secde hâlinde, bir bölümü de ayakta ibâdet etmektedirler. Allah Teâlâ, mü'min kullarına lütûf ve ikrâm etmek için meleklerin her birinin ayrı ibâdet şekillerini bir arada toplayarak, onun mükâfatını iki rekât namaz içinde mü'minlere vermiştir. Namazda Kur'ân-ı Kerîm okumak suretiyle insanlar, melekle-

rin ibâdetlerinden daha fazlasını yapmış olurlar ve onlardan çok sevâb kazanırlar. Bu bakımdan Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde:

"Allah Teâlâ, hiçbir kula iki rekât namaz kılmaktan daha iyi bir lütufta bulunmamıştır." buyurur.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, mirâc gecesinde semâvâtın melekûtunu ve sâkinlerinin ibâdetlerini müşâhede ettiği esnada onların hallerine gıpta edip, Allah'dan bunları ümmeti için talep etti. Allah da, bütün meleklerin ibâdetlerini beş vakit namazda toplayıp Muhammed ümmetine verdi. Çünkü onlardan kimisi kıyâmda, kimisi rükûda, kimisi secdede, kimisi hamdetmekte, kimisi tesbîh etmekteydiler. Allah Teâlâ, bu ümmete de beş vakit namazlarını dosdoğru kıldıkları takdîrde, bu melâikenin ecirlerini vereceğini vadetmiştir. (R. Mahmûd Sâmi, Bakara Sûresi Tefsirî, s. 25)

Uyanık bir mü'min, rükûu, secdesi, kıyâm ve kuûdu esnasında kendisini sanki meleklerin arasında onlardan biri farz ederek, onların sıfatlarına bürünmeye çalışır. Böylece namazda, her bir rüknün bereketinden ve feyzinden çokça nasîb almış olur. (Sühreverdi, Avârifü'l-Meârif, s. 379)

Namaz, Dâimî Huzûrdur

Namaza huzûr-ı kalb ile durmalı ve namazı huşû ile kılmalıdır. Sanki bir namazdan çıkıp öbürüne giriyormuş gibi kalb huzûrunu dâimî olarak muhafaza etmelidir. Namazdan çıkınca da tekrar huzûr-ı kalb ile işlerine dönmelidir. Dâima namazdaymış gibi bu huzûr hâlini öbür namaz vaktine kadar devâm ettirmelidir. Nitekim:

"Onlar namazda devâmlı olanlardır." (Meâric, 23) âyet-i celîlesinde bu mânâda işâret vardır. Böylece kul, namazda doruk safhada yaşadığı ihsân duygusunu namazın dışına da yayarak bütün vakitlerini huzûr ile değerlendirmiş ve büyük bir bahtiyarlığa ermiş olur.

Namazın bidâyeti ikâmedir, nihâyeti idâmedir. Namazın ikâmesi, her bir namazı kendi vaktinde rükû, sücûd ve hudûdunu zâhiren ve bâtınen muhafaza ederek kılmaktır. İdâmesi ise; namazda gizlenen îlâhi lütuflara nâil olmak ve bu halleri diğer namaz vaktine dek sürdürmektir. Asıl makbûl olan namaz; namaz kılarken ilâhî huzûrun heybetinden tüyleri ürperen ve kalpleri tecelliyât ile heyecanlanan kimselerin namazlarıdır. Böyle namaz, kılanı yüksek ve pek değerli maksatlara eriştirdiği için namaz bütün ibâdetlerin anası ve hayırların esâsıdır. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c.5, s.79)

Namaz, Mânevî Bir Kalkandır

Namaz, insanı maddî ve mânevî bir çok tehlikelerden ve belâlardan korur. Rivâyet edildiğine göre, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e bir iş güç geldiğinde namaza sığınırdı. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Sabırla ve namazla yardım isteyin. Şüphesiz ki namaz, Allah'a boyun eğenlerden başkasına ağır gelir." (Bakara, 45)

Namazı vesîle kılıp Allah'a sığınarak ihtiyaçlar elde edilir ve musîbetler bertaraf olur.

Danyal -aleyhisselâm-, Ümmet-i Muhammed'i överek şöyle demiştir:

"Ümmet-i Muhammed -sallâllâhü aleyhi ve sellem- öyle namaz kılar ki, eğer o namazı Nûh'un kavmi kılmış olsaydı, tûfan olmaz, onlar da suda boğulmazdı.

Eğer Âd kavmi kılmış olsaydı, onların üzerine o öldürücü kasırga gönderilmezdi.

Semûd kavmi kılmış olsaydı, onları o elîm azâb yakalamazdı."

Danyal -aleyhisselâm-'ın bu sözlerini naklettikten sonra, Katâde der ki:

"Namaza sarılınız, namaza ehemmiyet veriniz! Namazlarınızı tam vaktinde ve dosdoğru kılınız! Zîra namaz mü'minlerin güzel bir ahlâkıdır."

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"İnsanlar, beş sıkıntı karşısında kalacaklardır.

"– Onlar nedir, yâ Rasûlallah!" denildiğinde, buyurdular ki:

"Birincisi, ölüm ve ölüm sarhoşluğudur.

İkincisi, kabir ve kabir karanlığıdır.

Üçüncüsü, münker ve nekîrin sorularıdır.

Dördüncüsü, kötülüklerin ve iyiliklerin tartılmasıdır.

Beşincisi, sırat ve sırattan geçiştir."

Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir -radıyallahü anh- ve bazı sahâbîler ağlamaya başladılar. Cebrâîl -aleyhisselâm- indi:

"Yâ Muhammed! Allah sana selâm ediyor ve her zehirin, panzehiri ve her hastalığın şifâsı olduğunu işitmedin mi?

Kim sabah namazını kılarsa, Allah ona ölümü ve sekerâtı kolay kılar.

Kim öğle namazını kılarsa, Allah onun kabrini nurlandırır ve zulmetlerini giderir.

İkindi namazını kılana, münker ve nekîr suallerine cevâbı kolaylaştırır.

Akşam namazı kılanın mizânını ağırlaştırır.

Yatsı namazını kılan da, sırattan yıldırım gibi geçer." diyor.
(Ramazanoğlu Mahmûd Sâmî, Musahabe c. 3, s. 70)

Namaz, Beden İçin de Şifâdır

Cenâb-ı Hakk, namazını huşû ile kılanlara, namazın bereketiyle şifâ ihsan eyler. Bir gün Hazret-i Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-, karnı üzerinde yatarken, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- onu gördü:

"– Karnın ağrıyor mu?" diye sordu. O da:

"– Evet" dedi.

Sevgili Peygamberimiz:

"– Kalk, namaz kıl, namazda şifâ vardır." buyurdu. (M. Zekeriya Kandehlevî, Müslüman Şahsiyeti, s. 270)

Gerçekten namazın; büyük ecrinin yanında, kılanlara; güç-kuvvet, sıhhat kazandırması ve zor işlerini kolaylaştırması, yor-

gunluk ve kırgınlıklarını alıp rahata kavuşturması gibi, maddî ve mânevî birçok faydaları da vardır.

Namazın, açıklanan bu faydalarına kavuşabilmek için; farzlarına, vâciblerine, sünnetlerine dikkat ederek ve gönlünü Hakk'a vererek, namaz vaktinde huşû ile kılmak gerekir.

Namazın Sağlığımıza Faydaları

Müslüman, beş vakit namazı, Allah Teâlâ emrettiği için kılar. Cenâb-ı Hakk'ın her emrinde bir çok hikmetler vardır. Namaz kılarken yapılması emredilen her hareketin, hem bedene ve hem de rûha sağladığı faydalar vardır. Namazın sağlığımız üzerindeki faydalarından bazıları şunlardır:

1. Namazda yapılan hareketler yavaş ve hafif olduğundan kalbi yormaz. Ve günün değişik saatlerinde kılındığı için insanı devâmlı zinde ve dinç tutar.

2. Namaz sebebiyle başını günde seksen defa yere koyan bir kimsenin beynine ritmik olarak fazla kan ulaşır. Bu yüzden beyin hücreleri iyice beslendiğinden, namaz kılanlarda hâfıza ve şahsiyet bozukluklarına daha az rastlanır. Bu insanlar daha sağlıklı bir ömür geçirirler. Bugün tıbta *"demans senil"* denilen bunama hastalığına uğramazlar.

3. Namaz kılanların gözleri, muntazam olarak eğilip doğrulmaktan dolayı, daha kuvvetli kan deveranına mâlik olur. Bu sebeple göz içi tansiyonunda artma olmaz ve gözün ön kısmındaki sıvının devâmlı değişmesi temin edilmiş olur. Gözü *"katarakt"* veya *"karasu"* hastalığından korur.

4. Namaz kılmaktaki izometrik hareketler, midedeki gıdâların iyi karışmasına, safranın kolay akmasına ve dolayısıyla safra

kesesinde birikinti yapmamasına, pankreasteki enzimlerin kolay boşalmasına yardımcı olacağı gibi, kabızlığın giderilmesinde de rolü büyüktür. Böbreğin ve idrar yollarının iyice çalkalanmasından, böbrekte taş teşekkülünün önlenmesine ve mesânenin boşalmasına da yardımcı olmaktadır.

5. Beş vakit kılınan namazdaki ritmik hareketler, günlük hayatta çalıştırılamayan adale ve eklemleri çalıştırarak, artroz ve kireçlenme gibi eklem hastalıklarını ve adale tutulmalarını önler.

6. Vücûd sağlığı için temizlik muhakkak lâzımdır. Abdest ve gusül, hem maddî, hem de mânevî bir temizliktir. İşte namaz, temizliğin tâ kendisidir. Zîra hem bedenî, hem de rûhî temizlik olmadan namaz olmaz. Abdest ve gusül, bedenî temizliği sağlar. Namaz ibâdeti de insanı rûhen dinlendirmiş ve temizlemiş olur.

7. Koruyucu hekimlikte muayyen zamanlarda yapılan beden hareketleri çok mühimdir. Namaz vakitleri, kan dolaşımını tazelemek ve teneffüsü canlandırmak için en uygun vakitlerdir.

8. Uykuyu tanzim eden önemli unsur namazdır. Hattâ vücutta biriken statik (durgun) elektriklenme, secde yapmakla topraklama yapılmış olur. Böylece vücut tekrar zindeliğe kavuşur. (Hasan Yavaş, Namaz Kitâbı, s. 134)

Namazın Hakîkatı

Namazın her bir rüknünden; yani kıyâmından, rükûundan, sücûdundan, kuûdundan ayrı ayrı keyfiyetler, haller hâsıl olur. Bütün ibâdetler namazda mevcuttur. Kur'ân-ı Kerîm okumak, tesbîh etmek, salavât getirmek, istiğfâr etmek, duâ ve niyâzda bulunmak... hepsi namazın içinde toplanmıştır.

Nebâtât (bitkiler), namazda ayakta durur gibi dik dururlar.

Hayvanât (hayvanlar), rükû hâlinde eğilir gibi, cemâdât (cansızlar) da ka'dede oturur gibi yere serilmişlerdir. İşte namaz kılan, bütün bunların ibâdetlerinin hepsini yapmaktadır. Namazlarını, âdâbına uygun olarak huşû ile kılanlar, mirâc gecesinde Sevgili Peygamberimize ihsân ve ikrâm edilen nîmetlerden nasiplerini alırlar. Allah ve Rasûlü, bu ümmete merhamet buyurarak, büyük ihsânda bulunmuşlar ve namazı farz kılmışlardır.

Namaz kılarken hâsıl olan safâ ve huzûr hâli tarif edilemeyecek derecede bir hazdır. Allah dostları namaz kılarken; Allah Teâlâ'yı görmek mümkün değil ise de, O'nu görür gibi bir hâlin ve hazzın hâsıl olduğunu bildirmişlerdir. Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in, mirâc gecesinde nâil olduğu o rü'yet devletinden namaz kılanlar da, huşû ve huzûrları nisbetinde hisse ve nasîb almakla şereflenirler.

İbrâhim Düsûki hazretleri bir nasihatında şöyle der:

"Ey oğlum! Eğer namazda tam bir huşû içerisinde olabilseydin aklını kaybeder, bir sûre bile okuyamazdın. Çünkü Mûsâ -aleyhisselâm-, Allah kendisine tecellî ettiği zaman kafası koparılmış kuş gibi yerde çırpınmaya başladı. Halbuki bu tecellî, bir iğne deliğinin doksan dokuz cüz'ünden sadece bir cüz'ü kadardı. İşte bu tecellî her namaz kılan için her vakit vâkî olur. Ancak Mûsâ -aleyhisselâm- gibi tam bir huşû içerisinde olmak gerekir.

Bir kimsenin içinde kin, haset, sû-i zan, dünyaya karşı muhabbet bulunursa namazı noksandır. Çünkü bu kötü huylar, namazda Allah'ın azametini görmeye engeldir. Kimin kalbinde Allah'ın azametini görmeye mânî perde bulunursa onun namazı tam bir namaz değildir. Çünkü namaz, Allah Teâlâ'ya kavuşmaktır, bir sıladır. (İmam Şârânî, İbrahîm Düsûkî'den Öğütler, s. 56)

İbâdetlerden zevk duymak, hele namazdan haz almak, Allah Teâlâ'nın sevdiği kullarına en büyük nimetlerindendir. Kul, dünyâda namaz ile Allah'a en yakın olduğu gibi, âhirette de Allah'ı görmekle O'na en yakın olacaktır.

Namazın Esrârı

Namaz, Allah Teâlâ'ya yalvarışın yeri ve hâlis sevginin mâdenidir. Esrârın meydanları namazda genişler ve nûrların ışıkları onda parıldar. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 5 s. 79)

Namazın bir şekli, bir de rûhu vardır ki, her bir şartını ve rüknünü yerine getirmekle rûhuna erilir. Meselâ namazın şartlarından birisi olan abdestin her bir farzında, sünnetinde, edebinde namazın dosdoğru kılınmasına insanı hazırlayan bir sır ve işâret vardır.

Abdestle dış organlarını temizleyen ve günâhlardan arındıran kul, namazla nefsini ma'siyetlerden tezkiye, kalbini de kin, nefret, haset... gibi mânevî hastalıklardan tasfiye eder.

Namazda vücûdunu, Kâbe-i muazzama'ya çevirdiği gibi, kalbini de bütün varlığıyla Allah'a yöneltir. Hangi namazı kıldığını ve kimin huzûrunda bulunduğunu hatırlar.

Namaza *"Allahü ekber"* diye tekbîr alarak başlarken, *"en büyük"* vasfıyla Allah'ın büyüklükte eşsiz olduğunu, hiçbir mahlûkun ibâdetine muhtaç olmadığını düşünür ve Allah'ın büyüklüğünü ve azametini de kalbinde hisseder.

Ellerini kulaklara kadar kaldırmak, kulun dünyâ işlerinin hepsini geriye atarak dünyâya sırt çevirdiğine ve bütünüyle Allah'ın huzûruna vararak ilâhî münâcaata yöneldiğine işârettir.

Tekbîrden sonra kulun, efendisi önünde dikildiği gibi Allah'ın huzûrunda durur. Ellerini bağlayarak gözlerini yere diker. Hiçbir uzvu kımıldamadan tam bir edeble *"Sübhâneke"* duâsını okur. Tekbîr, Allah'ın huzûruna girmeye, bu duâ da O'nunla konuşmaya başlamak olur.

Daha sonra şeytanlar, vesveseleriyle kalbi huzûrdan ayırmaya, insanı şaşırtmağa çalıştıklarından; namaza girişin arkasından *"Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım."* diyerek gizli düşmanlar olan bu varlıkların şerrinden Allah'ın himayesine sığınır ve Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın yüce ismiyle *"Fâtiha"* sûresini okumaya başlayarak Allah ile konuşmak şerefini kazanır. Artık kul, Allah ile mükâlemenin sonsuz lezzetini tadar. Bu sûredeki mübârek duâların kabûlü için *"Âmîn!"* diyerek sözünü bitirir.

Biraz daha Kur'ân okuduktan sonra O'nun yüce zâtını saygıyla anıp tekbîr getirerek rükûa varır. Rükûda, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayıp, bütün yaratıkların kendisine muhtaç olarak sığındığı yüce Rabbi'ni *"Sübhâne rabbiyel-azîm"* yani (Yüce Rabbimi tenzîh ederim) diyerek azamet ve vakar duygusu ile üç defa tesbîh eder. Kul, bu hareketiyle "Rabbim! Günâhkâr vücûdum, huzûrunda ve önünde eğilmiştir. Şüphesiz Sen ululuk sâhibisin, Senin ululuğun önünde ben başımı eğiyorum." demek ister.

Sonra rükûdan doğrulur Rabbine hamdini sunar, tekrar tekbîr alarak alnını yere koyar. Saygısı son haddine varınca üç defa *"Sübhâne rabbiyel-âlâ"* yani (En yüce olan Rabbimi tenzîh ederim.) diyerek yüce Rabbini büyüklüğünü düşünerek arkası arkasına tesbîhlerle anar. Bunun arkasından; Rabbine, büyüklüğüne lâyık bir şekilde hakkıyla ibâdet edemediğini itiraf ederek tekbîrle secdeden başını kaldırır. (Hüseyin Cisrî Efendi, Rîsâle-i Hamîdiyye, s.115)

Fakat secdeden başını kaldırınca, secde hâlinden daha şerefli ve fazîletli bir ibâdet olamayacağını düşünerek bir kere daha secdeye varır ve secde etmekten kaçınan şeytana tâbi olamayacağını kuvvetle ifâde etmek ister. Kul bu secdeleriyle şöyle söylemiş olur:

"Ey Rabbim! Benim bu en değerli ve şerefli organlarım Senin huzûrunda, Senin bana lütfedip merhamet etmen için yerlere kapanmıştır."

Artık secdeden başını kaldırarak ta'zimle oturur, *"Ettehiyyâtü"*yü okurken; bir taraftan ondaki engin mânâları tefekkür eder, diğer taraftan da Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in mirâcından bir nasip almaya çalışır. Zîra secdeden sonra teşehhüdde, enâniyyet perdelerinden kurtulmaya işâret olduğu gibi, Rabbânî cezbelerle Hakk'ın cemâlini görmeye vâsıl olma işâreti de vardır.

(Ramazanoğlu Mahmûd Sâmî, Bakara Sûresi Tefsiri, 28)

Daha sonra, ümmetine namazı bir hibe olarak getiren Peygamber-i zîşana salât-ü selâm okur. Selâm verirken sağdaki ve soldaki meleklere de selâm verdiğini hatırlar. Sağa, sola selâm verişte iki dâre selâm vermeye işâret bulunduğu gibi, sağdan Cennet nîmetlerine, soldan da lezzet ve şehvetlere davet eden her câhil davetçiye selâma işâret vardır. Şekilciler, namazı edâdan selâmla çıkarlar. Hakîkât ehli ise, selâmla namazı devâm ettirmeye girerler. Nitekim Allah Teâlâ:

"Onlar namazlarına devâm ederler." buyurmaktadır.

(Meâric, 23)

Kulun, Allah karşısında âcizliğini sunan ilk hareketi, ellerini bağlayarak saygılı bir şekilde ayakta durmasıdır. Bu ilerleyerek

Allah'ın huzûrunda baş eğme (rükû) şeklinde gelişir. Bu, daha da ilerleyerek O'nun huzûrunda yere kapanmak, başı yere koymak, anlını yere yapıştırmak (secde) şeklini alır. Namazın tamamı işte bu saygı ve duygudan ibârettir. Namazın dış görünüşü içerisindeki rûh budur. Bu yüzden de namaz, dünyâ ve âhiret saâdetinin, huzûrunun esâsıdır. (M. Zekeriyya Kandehlevî, Müslüman Şahsiyeti, s. 302)

Namazda Huşû

Namazı huşû ve hudû ile kılmalıdır. Huşû, namazın sırrı ve rûhudur. Kur'ân-ı Kerîm'de; **"Allah'ın huzûrunda tam huşû ve hudû ile durun!"** buyurulmaktadır. (Bakara, 238)

Bazı âlimler hudû, zâhirî eğilmek; huşû ise, mânevî ve rûhî eğilmektir, derler. (Haydar Hatipoğlu, Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi, c. 3, s. 348) Bazı âlimler ise, huşû âzâlarla; hudû ise kalble olur, demişlerdir. Veya huşû gözle, hudû diğer âzâlarla olur. (M. S. Ramazanoğlu, Bakara Sûresi Tefsîri, s. 122)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz;

"Huşû ancak, namazında (uzuvlarını) hiç kımıldatmayan ve tevâzu içinde olan kimseler için tahakkuk eder." buyurmuştur.

Felâh, namazlarını huşû ile kılanlara mahsustur. Namazlarında huşû'a riâyet etmeyenler felâha eremezler. Huşûun bulunmaması felâhın da yokluğu demektir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm;

"Namazlarını huşû ile kılan mü'minler kurtuluşa ermişlerdir." buyurmaktadır. (Mü'minûn,1)

Bu âyet-i kerîme nâzil olmazdan önce sahâbe-i kirâm namazda gözlerini gökyüzüne kaldırıyorlar, sağa sola bakınıyorlar-

dı. Âyet-i kerîmenin nâzil olmasından sonra artık gözlerini secde mahalline çevirmeye başladılar.

Abdullah bin Ömer, bu âyet-i kerîmenin izâhında şöyle der:

"Sahâbe-i kirâm, namaz için ayağa kalktıklarında başka hiçbir şeyle ilgilenmezler, bütün varlıklarıyla kendilerini namaza verirlerdi. Gözlerini secde yerine dikerler ve Allah'ın kendilerine baktığını kabûl ederlerdi."

Namazda, ayakta iken secde yerine, rükûda iken ayaklara, secdede iken burun ucuna, otururken iki elleri arasına bakmalıdır. Bu söylenilen yerlere bakıp da gözler etrafa kaymazsa, namazda huşû hâli hâsıl olabilir, kalb dünyâ düşüncelerinden kurtulabilir.

El parmaklarını rükûda açmak ve secdede birbirine yapıştırmak sünnettir. Bunlara dikkat etmelidir. Parmakları açık veyahut bitişik bulundurmak sebepsiz boş şeyler değildir. Bizler için İslâmiyetin sâhibine uymak kadar büyük bir nîmet yoktur. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri 2, s. 121)

"Te'vilat'ün-Necmiyye" isimli eserde konuyla ilgili olarak şöyle denilmiştir:

"Onlar, içleri ve dışlarıyla huşû içindedirler:

Dış görünüşteki huşû: Başın huşû içinde oluşu, eğilmesi; gözün huşû içinde oluşu, sağa sola bakmaması; kulağın huşû içinde oluşu, dinlemeye âmâde olması; dilin huşû içinde oluşu, Kur'ân okuması; ellerin huşû içinde olması, tıpkı köle gibi saygıyla sağ elin, sol el üzerine konması; sırtın huşû içinde olması, rükûda eğilip düz hâle gelmesi ve ayakların huşû içinde olması da yerde sâbit olmaları ve hareket etmemeleridir.

İçlerindeki huşû ise; nefsin huşû içinde olması, zihni meşgul eden şeylerden ve vesveselerden arınması; kalbin huşû içinde olması, sürekli Allah'ı anması ve kendini ona vermesi ve rûhun huşû içinde olması ise, muhabbet denizinde boğulmayı arzulamasıdır."

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu rivâyet eder:

"İnsan namaz kılarken Allah'ın huzûrundadır. Namazda sağa sola bakacak olursa; Allah Teâlâ der ki:

"Kime dikkatle bakıyorsun? O dikkatle baktığın senin için benden daha mı hayırlı? Ademoğlu bana yönelirse ben, ona dikkatle baktığı kimselere nazaran daha hayırlıyım." (et-Tergîb ve't-Terhîb, I, 370)

Namazı tam bir sükûnet ve hareketsizlik içinde kılmalıdır. Sahâbe-i kirâm ve Tabiînden nakledildiğine göre; "Huşû, sükûn ve hareketsizliğin adıdır."

Katâde -radıyallahü anh- hazretleri de şöyle der:

"Namaz kılarken, kalbte Allah korkusu taşımak ve bakışı yere doğru çevirmek, huşûdur."

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, namazda sakalıyla oynayıp duran birini göstererek şöyle buyurdu:

"Bu adamın kalbinde huşû olsa, eseri organlarında da görünürdü." (el-Câmius-Sağîr, III, 44)

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-'nın annesi Ümmü Rûmân şöyle anlatır:

"Namazda sağa sola bakınırken beni Ebû Bekir gördü ve bundan öyle şiddetle men'etti ki, ben neredeyse namazdan çıkacaktım. Sonra şöyle dedi:

"Ben, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Sizden biriniz namaza durduğu zaman, sağıyla soluyla oynamayı bıraksın ve yahûdîler gibi, sağa sola meyledip durmasın. Çünkü namazda organların huzûra ermesi, namazın kemâlindendir." (el-Câmiüs-Sağîr, I, 27)

Hazret-i Ebûbekir -radıyallâhü anh-'den rivâyete göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

"Münâfıkça huşûdan Allah'a sığının!" Sahâbe-i kirâm:

"- Münâfıkça huşû nedir?" deyince, buyurdu ki:

"Görünüşte sükûnet ve hareketsizlik vardır ama içeride münâfıklık olursa bu, münâfıkça huşûdur."

Benzer bir hadîs-i şerîfte yine şöyle buyurulur:

"Münâfıkça huşû, vücûdun dış görünüşünün huşûlu olması, ama kalbte huşûdan bir eser olmamasıdır."

Abdullah bin Abbâs -radıyallahü anh- şöyle der:

"Namazda huşûun ölçüsü, sağında ve solunda bulunanla ilgilenmemek ve hattâ onların kim olduğunu bile fark etmemektir."

Kalbin huşû ile Allah'a yönelmesi hâlinde, Allah Teâlâ da kuluna zâtıyla teveccühte bulunur. Nitekim bir hadîs-i şerîfte:

"Allah Teâlâ, namazda iken sağa sola bakmadıkça kuluna

yönelir. Kul, sağa sola bakınca artık ondan yüz çevirir." (Ebû Dâvûd, Salât, 161)

Hakem bin Uyeyne -radıyallahü anh- şöyle der:

"Namazda iken, sağında ve solunda kimlerin bulunduğunu düşünen bir kimsenin namazı, namaz değildir."

Ebû Süleyman ed-Dârânî der ki:

"Kul namaza durduğu zaman Allah Teâlâ:

"Kulum ile benim aramdaki perdeleri kaldırın." buyurur.

Kul sağa sola meyil etmeye başlarsa Allah Teâlâ:

"Onunla benim aramdaki perdeleri yeniden salıverin" buyurur.

Herkesin namazdaki âdâbı, Allah'a yakınlığı ölçüsündedir.

Kıldığımız her namazı, sanki ömrümüzün kılacağımız son namazıymış gibi dikkatle kılmalıyız. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kıldığın namazı, en son namazınmış gibi, bir daha namaz kılma fırsatı bulamayacak bir kişinin kıldığı namaz gibi kıl!" (İbni Mâce, Zühd, 15) buyurulur.

İşte bu şekilde kıldığımız namazla insan Cenâb-ı Hakk'a kalbiyle tam yönelmekte, nefsinin isteklerini, dünyâyı ve Allah'tan gayrı her şeyi terk etmektedir.

Müslüman; gücü, kabiliyeti ve kalbî seviyesi nisbetinde bütün dikkatini vererek ve Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda bulunduğunu düşünerek, âdâb ve erkânına riâyet ve aczini îtiraf ederek namazını huzur ve huşû ile kılmalıdır.

Hazret-i Ammâr -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre, Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Cennette efyah denen bir ırmak vardır. İçinde hûriler bulunur. Allah onları zaferândan yaratmıştır. İnci ve yâkut dâneleri ile oynarlar. Yetmiş bin lisânla Allah'ı tesbîh ederler. Sesleri Dâvûd -aleyhisselâm-'ın sesinden daha güzeldir. Bu hûriler şöyle derler:

"Biz, namazını huşû ve kalb huzûru ile kılanlar içiniz."

Hazret-i Ali -radıyallahü anh- şöyle buyurur:

"Huşû olmayan namazda, lüzumsuz şeylerden kaçınılmadan tutulan oruçta, tertîle riâyet edilmeden yapılan kırâatte, günâhlardan sakındırmayan amelde, sehâvet bulunmayan malda, sıkı bağlılık bulunmayan kardeşlikte, ihlâs olmayan duâda hayır yoktur."

Müslüman, namazını kalbi ve kalıbı beraber olarak kılmalıdır. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kişinin kalbi, bedeniyle beraber namazda hazır olmadıkça Allah o namaza bakmaz." buyurulur.

Namazda her uzvun tevâzû göstermesi ve kalbin de, Allah Teâlâ'dan korku üzere olması lâzımdır.

Bir hadîs-i şerîfte:

"Kişiye namazdan yazılacak ecir, kalb huzûrundan başkası değildir." buyurulur. (İhyâ, I, 160)

Diğer bir hadîs-i şerîfte;

"Kulun kıldığı namazından elde ettiği şey, sadece (namazda oluşunun) şuûrunda olduğu anların sevâbıdır." buyurulur.

(Müsned, II-373)

Abdülvâhid bin Zeyd:

"Âlimler, kulun kıldığı namazdan, onun için sadece şuûrlu olarak kıldığı kısımların sevâb temin ettiği hususunda ittifak etmişlerdir." demiş ve bu hususda bir icmâ bulunduğunu iddia etmiştir.

Sahâbîlerden Ammar bin Yâsir -radıyallahü anh-'ın bildirdiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Öyle durumlar olur ki, kişi namazını bitirince defterine kıldığı namazın sadece onda biri, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri, üçte biri veya yarısı kadar sevâb yazılır." (Dârimî, Salât, 91)

Namaz kılanlara, ihlâs ve huşûlarının derecesine göre sevâb verilir. Bazılarına ecir ve sevâbın hepsi verilir. Bazılarına sevâbın yarısı, bazılarına onda biri verilir. Bazılarına da hiçbir şey verilmez. Çünkü kıldığı namaz hiçbir şeyi haketmemektedir.

Cenâb-ı Hakk, farz namazlarının ecir ve sevâbını belli bir ölçüye göre vermektedir. Nitekim bir hadîs-i şerîfte:

"Allah katında farz namaz için bir ölçü vardır. O namazda ne kadar kusur ve eksiklik varsa, onun hesabı yapılır." buyurulur.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Kim güzelce abdestini alır, rükûları ve secdeleri tam yaparak huşû ile vaktinde namazını kılarsa, o namaz bembeyaz, parılparıl bir şekilde göğe yükselir ve sâhibine şöyle der:

"Sen nasıl beni geçirmedin, vaktinde kılarak korudun ise Allah da seni korusun!"

Kim ki, abdestini güzel almaz, rükûlarını ve secdelerini huşû ile yapıp, vaktinde namazını edâ etmezse, onun namazı da simsiyah zifîrî karanlık hâlinde göğe çıkarak şöyle der:

"Sen beni zâyi ettiğin gibi Allah da seni zâyi etsin!"

Allah'ın dilediği zaman gelince bu türlü namazlar, bir eski paçavra gibi dürülüp sarılarak sâhibinin suratına çarpılır." (et-Terğib ve't-Terhib, I, 339)

Namazı, âdâbına uygun olarak ve hakkını vererek kılanlara ne mutlu ki, kıldıkları namaz kendilerine duâ ediyor! Namazı hakkıyla kılmayanlara ne yazık ki, kıldıkları namaz kendilerine bedduâ ediyor!

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"İki kişi namaz kılmaya kalkar ve namazlarını edâ ederler. İkisinin de rükûu ve secdesi aynıdır. Lâkin ikisinin namazı arasında, yerle gök arası kadar fark vardır." (Ebû'l-Leys Semerkandî, Tenbîhü'l-Gâfilîn, s. 632)

Yine bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"İnsanlardan her şeyden önce, namazda huşû kaldırılacak. Öyle ki, bütün cemâat içinde huşû ile namaz kılan bir tek kişi bile bulunmayacaktır." (Ebû Dâvûd, Nesâi)

İbni Abbâs -radıyallahü anh- der ki :

"Huzûr ile kılınan iki rekât namaz, bütün geceyi gaflet içinde ibâdetle geçirmekten hayırlıdır."

❀

Muhammed Bahâeddîn Nakşibend -kuddise sirruh-'a sordular: "Bir kul, namazda nasıl huşûa erer?" O da cevâben:

"Dört şeyle buyurdular:

1. Helâl lokma,

2. Abdest sırasında gafletten uzak durmak,

3. İlk tekbîri alırken kendini huzûrda bilmek,

4. Namazın dışında da Hakk'ı aslâ unutmamak." (O. Nuri Topbaş, Nebîler Silsilesi c. 1, s. 88)

Yenilen yemeklerin helâl olması, besmeleyle başlayıp büyük bir uyanıklık içinde, Rabbimizin nîmetlerini, in'âmını, ihsânını düşünerek yenilmesi icâb eder. Gafletle yenilen yemeğin tesiri, namaza dahi tesir eder. Sonradan ne kadar gayret edilse de huzûr temin edilemez. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri c. 2, s. 125.)

Zeynel-Âbidin Ali bin el-Hüseyin -radıyallahü anh- namaza durmak istediği zaman yüzünün rengi o kadar değişirdi ki tanınmaz hâle gelirdi. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda:

"– Benim kimin huzûrunda durduğumu biliyor musunuz?" diye cevâb verirdi.

Büyük zâhidlerden Hâtem-i Esam -kuddise sirruh-, Âsım bin Yusuf'u ziyarete gitmişti. Âsım ona:

"– Ey Hâtem! Namazı güzel kılar mısın?" diye sordu. Hâtem:

"– Evet" buyurdu. Âsım nasıl kıldığını sordu. Hâtem -kuddise sirruh- dedi ki:

"– Namaz vakti yaklaştığı zaman, abdest âzâlarımı tam yıkayarak güzelce bir abdest alırım. Sonra gelir namaz kılacağım yere dikilirim. Bütün âzâlarımın sükûnet bulmasını beklerim. Kâbe'yi iki kaşım arasında, makâmı sadrımda, Allah Teâlâ'yı üzerimde kabûl ederim. O, kalbimde ne varsa bilmektedir. Sonra ayaklarımı sırat üzerinde, cenneti sağımda, cehennemi solumda, ölüm meleğini de arkamda farz ederim. Ve bu namazıma sanki son namazımmış gibi niyet ederim. Sonra ihsân üzere yani Allah'ı görürcesine bir tekbîr alırım. Kırâatimi tefekkürle, rükûu tevâzuyla, sücûdu tazarru' ile yaparım. Bunları tam yapmış olarak otururum. Recâ üzere teşehhüd ederim, sünnet üzere selâm veririm, sonra bu namazımı ihlâsla tamamlarım. Sonra havf ve recâ (korku ve ümit) arasında yaşarım. Namazımı böyle kılmaya sabırla devâm ederim."

Bunları dikkatle dinleyen Âsım dedi ki:

"- Ey Hâtem! Sen her namazını böyle mi kılarsın?" Hâtem -kuddise sirruh-:

"Evet, otuz seneden beri böyle kılarım." dedi. Bu cevâb üzerine Âsım ağladı ve dedi ki:

"Ben şimdiye kadar hiç bir namazımı böyle kılmadım." (Ebü'l-Leys Semerkandi, Gafletten Kurtuluş, c. 2, s. 772)

Namazda Huşû, Kalbin Seviye Kazanmasıyla Mümkündür

Namazın Cenâb-ı Hakk katında makbûliyeti, ancak huzûr-ı

kalb ile mümkündür. Huzûr-ı kalb de, müslümanın bâtınındaki hâline ve derecesine göre değişir. Kalbin seviye ve derece kazanması da ancak verese-i enbiyâ olan bir mürşid-i kâmilin tarif ve talîm buyuracağı mânevî dersi zamanında ve usûlüne uygun bir şekilde huzûr ile yapmak ve tasavvufî bir hayat yaşamakla mümkündür.

Namazda huşû, ancak kin, haset, kibir, gurur, ucub gibi mânevî hastalıklardan arınmış temiz bir kalb ile elde edilir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de kıyâmet gününde insana dünyâda kazandığı mallarının ve yetiştirdiği evlatlarının fayda vermeyeceğini, ancak kalb-i selîm ile gelenlerin durumunun müstesnâ olduğu ifâde edilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

"Ölülerin kabirlerinden kalktıkları o günde ne mal ve ne de evlât fayda verir. Ancak Allah'a temiz bir kalble gelenler o günde (kurtuluşa erer)." (Şuarâ: 88-89)

Kalb-i selîm; kalbin günahlardan arındırılması ve nefsin terbiye edilmesi ile mânevî hastalıklardan arınarak tertemiz, pırıl pırıl bir hâle gelmesi demektir.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de;

"(Kim Allah'a) bir iyilikle, bir güzellikle gelirse, işte ona bunun on katı vardır." (En'am, 160) buyurulur ki, Cenâb-ı Hakk beş vakit namazla elli vakit namaz sevâbı veriyor. Bu miktar, va'd edilen ecrin asgari miktarıdır. Ancak bu sevâba nâil olabilmek için huzûr-ı kalb şarttır.

Her müslümanın kılmış olduğu namazın ecri ve sevâbı huzûrunun derecesine göredir. Nitekim hadîs-i şerîfte namaz kılanların, huzûr hâline göre kimine yarım, kimine dörtte bir, kimine onda bir sevâb verileceği müjdelenmiştir.

O halde akıllı müslümana yakışan seyr-i sülûk ile nefsini tezkiye ve kalbini tasfiye ederek kalbî hayatını yüceltmeli ve huzûr hâlini artırmalı ve bunu hayata geçirmelidir. Nitekim tasavvufun da gâyesi, İslâm'ın bir rüknü olan ihsân duygusunu bütün hayata şâmil kılmaktır.

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz;

"İhsân nedir?" sorusuna;

"Sanki O'nu görüyormuş gibi Allah'a kulluk etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da, O seni görmektedir." (Buhârî, İmân, 37) şeklinde cevap vermiştir.

Ancak kalbî hayatı olan, ihsân duygusuna sâhip olabilir. İhsân duygusuna sâhip olmak demek, insanın devamlı ilâhî bir murâkabe ve gözetim altında bulunduğunun şuûrunda olması demektir. Bu da ancak kalbin seviye kazanmasıyla mümkündür.

Ameller Katkısız Olmalı

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Muâz bin Cebel -radıyallahü anh-'a tavsiyesinde buyurmuştur ki:

"– Sana bir söz söyleyeceğim, eğer onu unutmayıp mûcibince amel edersen sana fâide verir. Eğer zâyi edersen, Allah indinde hüccetin kalmaz.

– Yâ Muâz! Muhakkak ki Allah Tebâreke ve Teâlâ, yedi kat göğü ve yeri yaratmadan evvel yedi meleği yarattı. Yedi semâdan her birine, bir meleği kapıcı koydu. Hafaza melekleri, sabahtan akşama kadar, kulun amelini alıp yükseltirler. Nice ameller vardır ki, güneş ışığı gibi parlar. Hafaza melekleri, o ameli temiz-

leyip çoğaltarak dünyadan semâya yükseltirler. **Birinci kat semâya** varıldığında oradaki vazîfeli melek:

"– Durun! Bu ameli götürüp sâhibinin yüzüne çarpın. Biz buradan geçen amelin sâhibinde gıybet olup olmadığını tesbit etmekle vazîfeliyiz. İnsanların gıybetini yapan bir kimsenin ameli ni ben buradan öteye geçirmem. Çünkü o, insanları gıybet ediyor." der.

Nebiyy-i Ekrem ve Rasûl-i muhterem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- devamla buyurdular ki:

"– Sonra hafaza melekleri kulun amellerinden sâlih bir ameli getirirler. Onu süslerler, çoğaltırlar, çıka çıka ikinci semâya yükseltirler.

İkinci kat semâdaki vazîfeli melek der ki:

"– Durun! Bu ameli götürüp sâhibinin yüzüne çarpın. Biz fahr meleğiyiz. O bu ameli ile, dünyanın çör-çöp kadar kıymetsiz menfaatini arzu etmiştir. Rabbım benim, böyle bir kulun amelini buradan öteye geçirmememi emir buyurdu. Çünkü, bu kul meclislerde, insanlara karşı böbürlenmekte, onlara üstünlük taslamaktadır." Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- devamla buyurdular ki:

"– Hafaza melekleri, kulun nûr gibi parlayan, sadaka, oruç, namaz gibi amellerini çok beğenmiş olarak üçüncü kat semâya yükseltirler. **Üçüncü kat semâ**daki vazîfeli melek:

"– Durun! Bu ameli götürüp sâhibinin yüzüne çarpın. Ben kibir meleğiyim. Rabbım, onun amelini buradan öteye bırakmamamı emir buyurmuştur. Çünkü o kimse, meclislerde insanlara karşı kibirlenen bir kimsedir." der.

Hafaza melekleri, kulun yıldız gibi parlayan namaz, tesbîh, hac ve umre gibi amellerini alıp sıra ile **dördüncü kat semâ**ya kadar götürürler. Oradaki vazîfeli melek:

"– Durun! Bu ameli sâhibinin yüzüne çarpın. Ben ucüb meleğiyim. Rabbım bu kulun amelini buradan öteye geçirmememi emir buyurmuştur. O kimse bir iş yaptığı zaman ona muhakkak ucbu sokan, yani o iş nedeniyle kendini beğenen kimsedir." der.

Daha sonra hafaza melekleri, yanlarında diğer melekler de olduğu halde bir başka kulun amellerini alarak **beşinci kat semâ**ya götürürler. Bu ameller cihâd, her çeşit amellerden ibârettir. Adeta bir gelin tazeliğinde ve süslülüğündedir. Fakat beşinci kat bekçisi onları görünce şöyle der:

"– Durun! Buradan öteye geçmeyin. Sâhibinin yüzüne çarpın, suratına çarpın, kendisine deyin ki:

"– Allah seni bağışlamadı."

Bunları söyleyen melek, daha sonra der ki:

"– Ben hased meleğiyim. Bu amelin sâhibi, ilim öğrenip Allah için güzel ameller işleyenlere hased ederdi. Onları, kıskanır, çekiştirirdi. Rabbim bana hased eden, başkalarını kıskanan kişilerin amellerini buradan geçirmememi emretti. Binâenaleyh, bu ameller buradan öteye geçemez.

Bunun üzerine hafaza melekleri, o amelleri geri götürürler ve sâhibinin boynuna takarlar. Dünyada yaşadığı müddetçe kendisine lânet ederler.

Yine hafaza melekleri, bir kulun güzel amellerini alırlar. **Al-**

tıncı kat semâya çıkarırlar. Bunlar, tertemiz alınmış abdestlerden, hem geceleri, hem de gündüzleri kılınmış namazlardan ibârettir. Fakat onlarla birlikte altıncı katın bekçisi olan meleğin huzuruna vardıkları zaman o, kendilerine hitâben der ki:

"– Durun! Buradan daha öteye geçmeyin, bu ameli hemen geri götürün ve sâhibinin suratına çarpın ve kendisine deyin ki, Allah seni bağışlamadı."

Sözlerine devam eden melek der ki:

"– Ben Rahmet meleğiyim. Merhamet işlerine bakarım. Bu amelin sâhibi merhamet nedir asla bilmez. Öyle ki, Allah'ın kullarından biri, bir günah işlese veya bir zarara uğrasa bundan zevk duyar. Buna sevinir, Rabbım bana merhametsizlerin amelini buradan öteye geçirmememi emretti. Bu amelin sâhibi merhametsizin biridir. Onun bu amelleri buradan öteye asla geçemez."

Sonra hafaza melekleri, yine bir başka kulun amelini alırlar. **Yedinci kat semâ**ya çıkarırlar. Bunlar sadaka, ictihad, ileri derecede takvâ gibi amellerinden müteşekkildir. Şimşek gibi parlarlar. Ancak hafaza melekleri onları alıp yedinci kat göğün bekçisi olan meleğin yanına vardıklarında o, kendilerine:

"– Durun! Buradan daha öteye geçmeyin, o ameli hemen geri götürün ve sâhibinin suratına çarpın, kalbini de mühürleyin, kendisine deyin ki:

"– Allah seni bağışlamadı."

Bunları söyleyen melek, daha sonra sözlerine devamla der ki:

"– Ben Hicab meleğiyim. Allah için yapılmayan bir amelin Allah'a ulaşmasına mâni olurum. Bu amelin sâhibi, onları Allah rızâsı için işlemedi. İnsanlara gösteriş yapmak ve şöhret sâhibi olmak için yaptı. Meclislerde ve şehirlerde adının anılmasını sağlamak için işledi. Rabbım ise, kendi rızâsı için işlenmeyen amelleri asla buradan geçirmememi bana emretti. Onun bu amelleri buradan öteye asla geçemez."

Bunun üzerine hafaza melekleri ameli alarak geri dönerler ve sâhibine iâde ederler.

Daha sonra hafaza melekleri, yine bir kulun amelini ki bunlar; güzel ahlâk, çokça zikir, fuzûli şeyler konuşmamak gibi amellerdir, onları götürürken bütün göklerin melekleri kendilerini teşyi ederler. Tâ arşın altına kadar uğurlarlar. Oraya varınca da o ameller ve sâhibi hakkında şehâdette bulunurlar. Ancak Allah Teâlâ ve Tekaddes hazretleri, hafaza meleklerine hitâben der ki:

"– Siz benim kulumun amellerini yazıp muhâfaza etmekle vazîfelisiniz. Bu vazîfenizi yerine getirdiniz. Kullarımın amellerini görünüşe göre yazıp zaptedersiniz. Esas içyüzüne asla vâkıf olamazsınız. Ben kulumun içyüzünü ve rûhunu bilirim. Bu amellerin sâhibi onları, benim rızâm için yapmadı. Diğer insanlara müraîlik etmek, gösterişte bulunmak için yaptı. Esas niyeti bu idi. Benim lânetim onun üzerine olsun!.." Allah Teâlâ'nın bu kelâmı üzerine melekler şöyle der:

"– Ey Rabbımız, senin de lânetin, bizim de lânetimiz, onun üzerine olsun!.." Bu sırada semâ ehline şöyle der:

"– Allah'ın, yedi kat gök ve yer ehlinin ve bizim lânetimiz o kimseye olsun!.."

Midân oğlu Hâlid'in anlattığına göre, bu son cümleleri de

nakleden Muâz -radıyallahü anh-, bir müddet ağladı. Daha sonra tekrar söze başlayarak dedi ki:

"– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu anlattıklarınız fevkalâde mühim ve dehşetli şeyler. Bu durumda bana tavsiyeniz nedir? Nasıl hareket edeyim?"

Rasûl-i Ekrem Efendimiz bana hitâben buyurdular ki:

"– Peygamberine uy, yâ Muâz! Amelin kusurlu da olsa îmânın kat'î ve kesin olsun! Müslüman kardeşlerine dil uzatmaktan şiddetle sakın. Günahların senin kendi üzerinde kalsın. Onları, mü'min kardeşlerinin sırtına yükleme. Başkalarını kötüleyerek kendini temize çıkarma. Mü'min kardeşlerini küçük düşürerek kendini yükseltme. Amellerinde, insanlara gösteriş ve müraîlik yapma."

Yukarıdaki tafsîlatlı hadîs-i şerîfte, kulların zayıf gayelerle yaptıkları dış amellerle kalmayıp, akıllıca ihlâs üzere Allah Teâlâ'nın rızâsını taleb etmeleri lüzûmuna işâret vardır. Niyetlerin doğruluğu da, ancak kulların akılları ölçüsünde olmuş oluyor. (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 2, s. 44)

Peygamber Efendimiz'in Namazı

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- buyuruyor ki:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- bizimle konuşur, biz de onunla konuşurduk. Ama namaz vakti gelince sanki bizi tanımıyor gibi bir hâle gelir, bütün varlığıyla Allah'a yönelirdi."

(Fezâil-i Â'mâl, s. 303)

Sahâbe-i kirâm, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e:

" – Fetih sûresinde Allah Teâlâ, sizi tamamen bağışladığını bildirmiştir. Öyleyse neden böylesine uzun ve eziyetli bir ibâdeti yapıyorsunuz?" dediklerinde, Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

" – Allah'a en çok şükreden kul neden ben olmayayım?" diye cevâb vermiştir.

Bir hadîs-i şerîfte bildirildiğine göre; Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- namaz kılarken, mübârek göğsünden sürekli el değirmeninin sesi gibi hıçkırıklı ağlama sesi gelirdi.

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-'dan rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in namazda göğsünden tencere tokurtusuna benzer tarzda sesler gelirdi. (İbni Mâce, Mukaddime, 3.)

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- Vâlidemizin anlattığına göre, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar uzun müddet tehecciide devâm ederlerdi. Durumdan müteessir olan muhterem zevcesi:

"– Ey Allah'ın Rasûlü, geçmiş ve gelecek günâhların bağışlandığı halde niçin böyle yapıyorsun?" diye sorunca;

"– Ey Âişe! Rabbime çok şükreden bir kul olmayayım mı?" karşılığını vermiştir. (Buhârî, Teheccüd, 6)

Hazret-i Ata -radıyallahü anh- şöyle anlatmıştır; "Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-'ya:

"– Allah Rasûlünden şâhid olduğun en şaşırtıcı hâdiseyi bize haber ver" dedim. Hazret-i Âişe ağladı ve dedi ki:

"– O'nun hangi hâli şaşırtıcı değildi ki. Bir gece geldi. Benimle beraber yatağa girdi. Tenim tenine değdi. Sonra dedi ki:

"– Ey Ebû Bekir'in kızı, bırak beni! Rabbıma ibâdet edeyim." Ben dedim ki:

"– Senin yanında olmayı seviyorum, fakat senin arzuna uymayı tercih ederim."

Kendisine izin verdim, kalktı, su ibriğine gitti, abdest aldı. Suyu çok çok dökerek israf etmedi. Sonra namaza durdu, ağlamaya başladı. Öyle ki, gözyaşları, mübârek göğsüne doğru aktı. Sonra rükû'a gitti, gene ağladı. Sonra secdeye gitti, gene ağladı. Sonra başını secdeden kaldırdı, gene ağladı. Bu ağlaması sabaha kadar devâm etti. Sabah namazı vakti Bilâl geldi. Ezân okudu. Ben o zaman dedim ki:

"– Ey Allah'ın Rasûlü! Seni ağlatan sebep nedir? Allah senin geçmiş ve gelecek günâhlarını afvetti." Buyurdular ki:

"– Şükreden bir kul olmayayım mı? Bu şükrü ben neden yapmayayım?" (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c.1, s. 193)

Hazret-i Huzeyfe -radıyallahü anh- anlatır:

"Bir gece Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ile birlikte namaz kıldım. Bakara sûresine başladı. Ben içimden yüz âyet okuyunca rükû eder, dedim. Sonra devâm etti. Ben yine içimden bu sûreyi bir rekâtta okuyarak namaz kılacak, dedim. O, devâm etti. Ben bu sûre ile rükûa varır, dedim. Sonra Nisâ sûresine başladı, onu da okudu. Ağır ağır okuyordu. İçinde tesbîh bulunan bir âyete gelince istiyor ve teavvüz (sığınma) âyetine gelince de Allah'a sığınıyordu!

Sonra rükûa gitti ve: *"Sübhâne rabbiye'l-azîm"* demeye baş-

ladı. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in rükûu da kıyâmı kadardı. Sonra:

"Semiallahü li-men hamideh" dedi. Sonra rükûuna yakın uzun bir müddet ayakta durdu. Sonra secde etti ve:

"Sübhâne rabbiye'l-âlâ" dedi. Secdesi dahi kıyâmına yakın idi." (Buhârî, Müslim)

Habbâb bin Eret -radıyallahü anh-, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- ile Bedir gazasında bulunmuş, Bedir gecesi, bütün gece, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'i sabaha kadar gözetlemişti. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, namazından selâm verince, Hazret-i Habbâb, huzûruna gelmiş ve;

"– Yâ Rasûlallâh, anam-babam sana fedâ olsun! Bu gece öyle bir namaz kıldınız ki, sizin bunun gibi bir namaz kıldığınızı hiç görmemiştim." demiş, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- de:

"– Evet (Ey Habbâb, doğru söylüyorsun); bu namaz, ümit ve korku namazıdır. (Bu namazda yaptığım duânın kabûlünü umarak ve reddedileceğinden korkarak namaz kıldım). Bunda, Rabbim Azze ve Celle Hazretlerinden (şu) üç husûsu istedim: Rabbim, bana ikisini verdi, birini de benden meneyleyip vermedi.

Azîz ve Celîl Rabbim'den, bizden evvelki ümmetleri helâk ettiği şeylerle bizi de helâk etmemesini istedim, bana bunu verdi.

Rabbim Azze ve Celle'den, bizim dışımızdan (kâfirlerden herhangi) bir düşmanı bize karşı gâlip (ve kahir) kılmamasını niyâz ettim, bana bunu da verdi.

Rabbim Teâlâ'dan, bizi muhtelif guruplara ayrılmış olarak

birbirimizle çarpıştırmamasını (kavga ve kargaşaya düşürmemesini) niyâz eyledim. İşte bunu bana vermedi." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3/146)

Sevgili Peygmaberimiz hiç günâhı olmadığı halde, gündüzleri; devlet, millet ve din işlerini yürütüyor, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar hep namaz kılmakla meşgul oluyordu. Böylece Rabbinin ihsân ve ikrâm ettiği nimetlerin şükrünü edâya ve O'nun rızâsını tahsîle çalışıyordu. Hâsılı, korku, hastalık, sefer, sıkıntı ve zorluklar... Hiçbir şey O'nun namaz kılmasına mâni olmuyordu.

Mirâc'da beş vakit namazın farz kılınmasından itibâren İki Cihan Güneşi Efendimiz ömürlerinin sonuna kadar namazı hiç terketmemişlerdir. Vefâtlarına yakın hasta olduklarında, Hazret-i Ali ve Hazret-i Abbâs -radıyallahü anhümâ-'nın koltuğuna girerek cemâate devâm etmiş, ashâbına ve ümmetine namazın ehemmiyetini, devâm lüzûmunu ve şiddetli hastalık halinde bile hiçbir suretle asla terki câiz olmayacağını fiilen de tâlim ve irşâd buyurmuşlardır.

Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in, âhir ömürlerinde ruh-i saâdetlerini teslim ederken yaptığı son nasîhatı, namaza dikkat etmek hususunda olup; bu, O'ndan rivâyet edilen son hadîs-i şeriftir. Hazret-i Enes -radıyallahü anh- anlatıyor:

"Rasûlullâh aleyhissalâtü vesselâm'a ölüm geldiği vakit, canı çekişirken yaptığı vasiyetin hepsi:

"Namaz(ı ihmâl etmeyin!) ve sağ ellerinizin sâhip oldukları(nın yani kölelerinizin hukûkuna riâyet edin!)" demek olmuştur."

(Prof. Dr. İbrâhim Cânân, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, c.17, s. 338)

Ashâb-ı Kirâm'ın Namazı

Sahâbe-i Kirâm, namaza durdukları zaman kendilerini Allah korkusu ve azameti kaplardı. Hazret-i Hasan -radıyallahü anh-, abdest alırken rengi değişirdi. Biri:

"– Niye böyle oluyorsun?" diye sorunca Hazret-i Hasan -radıyallahü anh-:

"Azametli, mutlak kudret sâhibi, her istediğini derhâl yapan bir Sultân'ın huzûruna dikilme zamanı gelmiştir." diye cevâb vermiştir.

Fudayl bin İyâz -radıyallahü anh- şöyle anlatır:

"Ashâb-ı Kirâm (Allah onlardan râzı olsun), sabaha girdikleri zaman saçları dağınık, renkleri sararmış bir şekilde bulunurlardı. Geceyi secde edici, rükû edici olarak geçirirlerdi. Bazen uzun müddet kıyâmda kalırlar, bazen de uzun müddet secdeye kapanırlardı. Azîz ve Celîl olan Allah'ı andıkları zaman, rüzgârlı bir günde ağaç sallanır gibi sallanırlar; gözlerinden, elbiselerini ıslatıncaya ve yerde abdest suyu ölçüsünde eser bırakıncaya kadar yaş boşanırdı. Sabah olunca yüzlerine yağ sürerler, gözlerine sürme çekerler; halk içine sanki geceyi hep uykuyla geçirmiş gibi çıkarlardı."

Hazret-i Ebû Bekir -radıyallahü anh-, namazını huşû ve kalb huzûru ile kılardı. Öyle ki namazdaki duruşları esnasında âdetâ cansız bir direk gibiydi.

Mücâhid -radıyallahü anh-, Hazret-i Ebû Bekir ve Abdullah bin Zübeyr -radıyallahü anhümâ-'nın namaz kılışlarını şöyle anlatıyor:

"Onlar namaz kılarken, sanki bir direk gibi hareketsiz dururlardı."

İslâm âlimlerinin yazdığı üzere, İbn-i Zübeyr -radıyallahü anh- namazını, Ebû Bekir -radıyallahü anh-'den örnek alarak kılmış. O da Peygamberimiz -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'den gördüğü gibi kılmıştır.

Misver b. Mahreme diyor ki:

Ömer bin Hattâb hançerlendikten sonra yanına geldim. Oradakilere:

"– Durumu nasıl?" dedim.

"– Gördüğün gibi." diye cevâb verdiler.

"Namazı hatırlatarak onu uyandırın. Namazdan daha önemli dahi olsa, başka bir şeyi hatırlatarak onu uyandıramazsınız." dedim.

"– Ey mü'minlerin emîri! Namaz vakti geldi." dediler.

"– Ha! Peki kalkayım." dedi.

İslâm'da namazı terk edenin durumunu düşündü. Yarasından kan aka aka namazını kıldı. (Taberânî, Hayatü's-Sahâbe)

Hazret-i Osman -radıyallahü anh-, bir suikast sonucu hançerle yaralandıktan sonra, sürekli kan kaybetmeye başladı. Ve komaya girdi. Bu durumda dahi namaz vakti geldiği söylenince kendine gelmiş, namazını kılmış ve şöyle demişti:

"Namazı terk edenin İslâm'da yeri yoktur."

Hazret-i Osman -radıyallahü anh- bütün geceyi uyanık geçi-

rir ve bir rekâtta bütün Kur'ân-ı Kerîm'i hatmettiği olurdu.

Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'ın namaz vakti gelince, vücûdu titremeye başlar ve yüzü sararırdı. Sebebini soranlara şöyle derdi:

"Yerle göğün kaldıramadığı, dağların taşımaktan âciz kaldığı bir emâneti edâ etme zamanı gelmiştir. Onu kusursuz olarak yapabilecek miyim, yapamayacak mıyım bilemiyorum."

Sâbit -radıyallahü anh- diyor ki:

"Zübeyr oğlu Abdullah namaz kılarken, sanki ayakta dikili bir ağaç gibi dururdu. Kendini namaza öyle verirdi."

Bir başka zât da şöyle diyor:

"İbn-i Zübeyr secdeyi öyle hareketsiz ve uzun yapardı ki, kuşlar gelir, omuzuna konardı. Bazen öyle uzun rükû ederdi ki, bütün gece rükû ile geçerdi. Bazen de secdeyi uzatır, bütün geceyi secde ile geçirirdi.

İbn-i Zübeyr hazretleri, yapılan bir saldırıda evde namaz kılıyordu. Atılan şey mescidin kapısına çarptı. Duvardan sıçrayan bir parça da İbn-i Zübeyr -radıyallahü anh-'ın boğazı ile sakalı arasına çarptı. Buna rağmen o, ne namazını bozdu, ne rükûunu ve ne de secdesini kısaltti. Bir keresinde namaz kılarken, Hâşim isimli oğlu yanında yatıyordu. Tavandan bir yılan atıldı, oğluna sarıldı. Çocuk feryat etmeye başladı. Ev halkı yetiştiler. Bir gürültü koptu, yılanı öldürdüler. İbn-i Zübeyr namazını sükûnetle kılmaya devâm etti. Selâm verdikten sonra:

"– Gürültüye benzer bir şeyler işittim, neydi o?" buyurdu. Hanımı:

"– Allah sana acısın! Çocuğun ölüyordu. Senin haberin olmadı mı?" dedi.

Buna karşılık İbn-i Zübeyr hazretleri şöyle cevap verdi:

"– Allah hayrını versin! Eğer namazda başka şeylerle ilgilenseydim, namaz nerede kalırdı?"

İslâm Büyüklerinden Örnekler

Cüneyd-i Bağdâdî -kuddise sirruh-, dayısı ve üstâdı Sırr-ı Sakatî'nin terbiyesinde küçük yaşlarından beri büyüdüğü, namazını da küçüklükten beri terk etmemiş olduğu halde, kalbi uyandıktan sonra daha önce kıldığı namazları noksan sayarak otuz senelik namazını kazâ etmiştir. Hattâ eğer namaz içinde gönlüne dünyâ endişesi gelirse o namazı kazâ eder, âhiret ve cennet hatırına gelirse Cenâb-ı Hakk'ın huzûrundan yüz çevirmiş sayarak sehiv secdesi yaparmış.

Sâbit el-Benânî -radıyallahü anh- bütün geceyi ibâdetle geçirir, kendi ev halkına:

"Haydi, kalkın ve ibâdet edin! Bilin ki geceleri ibâdet etmek kıyâmet gününün şiddet ve zahmetinden ehvendir." derdi.

Sa'd bin Muaz -radıyallahü anh- şöyle demiştir:

"Namazımı bitirinceye kadar dünyâ işlerinden bir hâtıra (düşünce) hatırıma getirerek namaz kılmak bende aslâ vâki olmamıştır."

İmâm-ı Â'zâm Ebû Hanîfe, her gece üç yüz rekât namaz kılardı. Bir gün yoldan geçerken bir kadın:

"– Bu kişi her gece beş yüz rekât namaz kılıyor." dedi.

Ebû Hanîfe de kadın yalan söylemiş olmasın diye her gece beş yüz rekât namaz kılmaya başladı.

Bir zaman sonra yolda giderken bir çocuk İmâm-ı Âzâm'a;

"– Bu kişi her gece bin rekât namaz kılıyor." dedi.

Ebû Hanîfe de her gece bin rekât namaz kılmaya başladı.

Bir talebesi de Ebû Hanîfe'ye:

"– Halk senin için geceleri uyumaz derler." dedi.

Halbuki Ebû Hanîfe de gecenin yarısını ibâdetle geçirirmiş. Bunun üzerine geceleri uyumadı. Ondan sonra otuz sene ve bir rivâyette kırk sene yatsı abdestiyle sabah namazını kılardı. İki dizi namaz kıla kıla deve dizine dönmüş, nasır bağlamıştı.

Ebü'l-Cüveyriye -radıyallahü anh- anlatıyor:

"Ben, Ebû Hanîfe'ye tam altı ay hiç ayrılmadan arkadaşlık ettim. Bir gece olsun yere uzandığını görmedim"

Süfyân-ı Sevrî derdi ki:

"Ben, Ebû Hanîfe'den daha fazla ibâdete düşkün, ondan daha fazla zâhid ve takvâlı bir kimse görmedim." (İmâm-ı Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli Sözleri, s: 111.)

Abdülkadir Geylânî -kuddise sirruh-, kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı. Toprağa secde edip ağladığından gözyaşları toprağı çamur eder ve çamur yüzüne sıvaşır idi.

Bâyezîd-i Bistâmî Hazretleri, kırk yıl uyumadı. Sabaha kadar geceyi ibâdetle ihyâ ederdi. Bâzen de sabaha kadar namaz kılardı. Gözlerinden kanlı yaş akardı. On iki sene zarfında Kâ'be'yi

ziyârete gitti. Her adımda iki rekât namaz kılardı. Mekke-i mükerreme'ye varınca:

"Ne yüzle Kâbe'yi tavâf edeceğim." diye Beytullah'ın huzûruna çıkmaktan hayâ etti ve geri döndü. Bir sene daha ibâdet yaptıktan sonra Kâbe-i muazzama'yı tavâf etti.

Bâyezîd-i Bistâmî Hazretlerine sordular:

"- Namazı nasıl kılıyorsun?" Şöyle karşılık verdi:

"Buyur yâ Rabbi, emrini yerine getirmek üzere tekbîr alıyorum, diyerek namaza başlarım. Tertîl üzere Fâtiha ve zamm-ı sûreleri okurum. Tazîm ile rükûa varır, tevâzu ile yere kapanıp secde ederim. Vedâ selâmı gibi selâm verip namazımı huşû ile tamamlarım." (Prof. Dr. H.Kâmil Yılmaz, Altın Silsile, s. 57)

Cüneyd-i Bağdâdî kuddise sirruh, kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kıldı. Namazda gece o kadar ayakta dururdu ki ayakları şişerdi.

Veysel Karânî Hazretleri kendini bileli ömrü içinde bir gece yatıp uyumamıştır. Bir geceye, *"Bu gece leyle-i sücûd"* der, sabaha kadar secde ile geceyi ihyâ ederdi. Diğer bir geceye de *"Bu gece leyle-i kıyâm"* der, sabaha kadar ayakta ibâdetle geceyi ihyâ ederdi. Bir gün;

"Namazda huşû nedir?" diye soran bir zâta:

"Namaza durduğunda, biri keskin bir kılıçla sırtından vursa, kılıcın ucu göğsünden çıksa, yine hiç bir acı duymamandır." diye cevâb vermişti.

Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'ın savaşta vücûduna ok batmıştı. Tabîbler sancıdan bir türlü oku vücûdundan çıkartama-

mışlardı. Çok acı veriyordu. Nihâyet Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'ın namaza durmasına ve okun bu arada çıkarılmasına karar verildi. Nâfile namaz kılmaya başlayan Hazret-i Ali -radıyallahü anh- secdeye kapanınca oku kuvvetle çekip çıkardılar. Namazı bitirince etrafına bakınarak;

"– Oku çıkardınız mı?" diye soran Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'a oradakiler;

"– Çoktan çıkardık" dediler. (Fezâil-i A'mâl, s. 304)

Biri Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'e:

"Huşû nedir?" diye sordu. Hazret-i Ali:

"Huşû kalbte bulunan bir şeydir. Namazda iken donmuş gibi durup hiçbir yana bakmamak ve hiçbir şeyle ilgilenmemek de huşûdandır." dedi.

Zeynel Âbidin -radıyallahü anh- Hazretleri her gün yüzlerce rekât namaz kılardı. Abdest alırken yüzü sararır, namaz kılmak üzere ayağa kalkınca ayakları titrerdi. Sebebini sorana:

"- Kimin huzûruna durduğumdan senin haberin yok mu?" diye cevâb verdi.

Yine bir gün namaz kılarken evinde yangın çıkmıştı. O ise namazına devâm ediyordu. Daha sonra hâdiseyi anlatanlara:

"Âhiret yangını, bana evin yangınını unutturdu da haberim olmadı." dedi.

Amr İbni Zer'in eline bir hastalık ârız olmuştu. Tabîbler elinin kesilmesi gerektiğini söylediler. O da;

"– Kesin!" dedi. Tabîbler;

"– Seni iple bağlayıp öyle kesebiliriz." deyince Amr İbni Zer:

"– Buna lüzum yok, ben namaza durunca rahatlıkla kesebilirsiniz." dedi.

Amr İbni Zer namaza durunca elini kestiler. O, bunu hissetmedi bile! (İmâm-ı Gazâlî, İlâhî Nizâm, s. 89)

İbni Sîrin Hazretleri namaza durduğunda sapsarı kesilir, bayılacak gibi bir hâle girerdi. Diyor ki:

"- Bana, cennete gitmekle iki rekât namaz kılmaktan birini tercih et, deseler, iki rekât namaz kılmayı tercih ederim. Çünkü cennete gitmek benim hoşnûd olmam içindir. Namaz ise, Rabbimin hoşnûd olması içindir."

Abdullah bin Abbâs -radıyallahü anhüma- her gün bin kere secde ederdi. Kendisine çok secde ettiği için *"Seccâd"* denilirdi.

Ömer bin Abdülazîz de, tevâzudan kuru yerde namaz kılar ve toprağa secde ederdi.

Âile Efrâdına Namazı Emretmek

Dinimize göre âile reîsi, hem kendisinden, hem de âile fertlerinden sorumludur. Nitekim hadîs-i şerîfte;

"Erkek, âilesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur." buyurulur. (Buhârî, Cum'a, 11)

Bir kimsenin âilesi, geçimlerini üstlendiği eşi ve çocuklarıdır. İnsanın, âilesine karşı sorumlu olduğu maddî ihtiyaçların yanında mânevî ihtiyaçlar da vardır. Onlara; îmân, ibâdet ve ahlâkî esasları öğretmek âile reîsinin vazifesidir. Bu sorumluluk, Kur'ân-ı Kerîm'de:

"Ey îmân edenler! Kendinizi ve âilenizi ateşten koruyunuz..." (Tahrîm, 6) âyet-i kerîmesiyle ifâde buyurulmuştur.

Acaba âile efrâdımızı ateşten nasıl koruyabiliriz? Bu da ancak Allah'ın emrettiklerini emrederek, yasaklarından sakındırarak, îmânı, farzları ve haramları öğreterek, ibâdete alıştırarak mümkün olabilir.

Âile reîsi, eşine ve çocuklarına namaz kılmayı tavsiye etmeli, namaz kılmayı bilmiyorlarsa, öğrenmelerini sağlamalıdır. Ayrıca kendisi de bu konuda onlara güzel örnek olmalıdır.

Her müslüman, namazı vaktinde kılmaya azimli olmalı ve farzlarını, vâciplerini, sünnetlerini hakkıyla öğrenmelidir. Ayrıca yedi yaşına giren çocuğuna abdest almayı ve namaz kılmayı öğretmeli; on yaşına girince de namaza başlatmalıdır. Çocuklarımızı bu hususta ihmâl etmek doğru değildir. Hem öğretmeliyiz, hem de kılmalarına yardımcı olmalıyız. Kılmadıklarında şiddet göstermeden rıfk ile nasîhat etmeliyiz. Hattâ mümkün oldukça beraberce cemâat olup kılmalıyız. İhmallerini gördüğümüzde bıkmayıp, usanmayıp telkinât ve nasîhatlarımıza devam etmeliyiz. Çünkü evlâda karşı hakîkî şefkat budur. Hangi merhametli ana ve baba evlâdlarının yanmasına râzı olur? Şüphesiz hiçbiri. O halde pek mühim hususta ihmâl etmek doğru olmaz. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Çocuğa yedi yaşında namaz kılmayı öğretiniz. On yaşına bastığı halde kılmazsa, cezalandırınız!" buyurulur. (Tirmizî, Mevâkît, 182)

Benzer bir hadîs-i şerîfte de:

"Çocuklarınıza yedi yaşındayken namaz kılmalarını emredi-

niz. On yaşına bastıkları halde kılmazlarsa kendilerini cezalandırınız. Yataklarını da ayırınız!" buyurulur. (Ebû Dâvûd, Salât, 26)

Müslümanın yegâne emeli, kendisini ve âile efrâdını Allah'a yaklaştırmak olmalıdır. Allah'a en fazla yaklaştıran ibâdet ise namazdır. Âyet-i kerîmede:

"Âilene namaz kılmayı emret! Kendin de ona sabırla devam et..." (Tâhâ, 132) buyurulur.

Bu âyet-i kerîme, nâzil olduktan sonra Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, aylarca her gün sabah vakti Hz. Fâtıma -radıyallahü anhâ-'nın evine uğrar;

"– Namaz, Ey Muhammed'in Ehl-i Beyti!" diye çağırır ve Hz. Fâtıma'yı sabah namazına kaldırırdı. Hattâ bir defasında kızına hitâben;

"– Ya Fâtıma, canım benim, ben Muhammed Mustafâ'nın kızıyım diyerek, sakın namazını terketme! Zira beni hak peygamber olarak gönderen Cenâb-ı Allah'a yemin ederim ki beş vakit namazını vaktinde kılmadıkça asla Cennet'e giremezsin." buyurmuşlardır.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in bu mübârek sözleri; *"Evlâdımı evlendirdim, artık benden sorumluluk gitti."* diye düşünen anne ve babalara bir ihtâr olmalıdır. Hangi yaşta bulunurlarsa bulunsunlar, çocuklarımızı namaz konusunda devamlı uyarmalı ve onların beş vakit namazı muntazam kılıp kılmadıklarını tâkip etmeliyiz. Ömrümüzün sonuna kadar, her konuda kendilerinden sorumlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Halbuki bugün bir çok diyânetperver kimseler evlâdlarına

(kendileri namaza kalktıkları halde) *"Aman uyusun, uykusuz kalmasın, üşümesin!"* diye dünyâ merhameti gösteriyorlar.

Bu ne garip merhamettir ki, kendisi namazı kıldığı halde çocuğuna aynı rûhu veremiyor. Bunun neticesi olarak, hem çocuğunun ve hem de kendisinin ebedî hayatını hüsrâna uğratmış oluyor. İki günlük dünyâ hayatı için, gösterilen bu yersiz şefkatle, evlâdını daimî hayata hazırlayamamak ne büyük gaflettir, ne affedilmez merhametsizliktir! Onu namaza kaldırmamak cinayetlerin en büyüğüdür. Bu, iyilik değil, ona karşı en büyük kötülüktür.

Zaman geliyor, böyle rûhî bir telkînat, islâmî bilgi ve eğitim görmeyen çocuklar, yetişkin delikanlı olduklarında Allah'a karşı olan kulluk vazifelerini ifâ edemiyor ve ibâdet hususunda ihmalci oluyorlar. Hattâ bazılarının îtikatları bile bozuk oluyor.

Bu hâli gören ana-babalar üzülüyorlar. Ama iş işten geçmiş oluyor. Halbuki evvelce evlâdlarına karşı ihmalci olmasalardı, o delikanlı, namazın ulviyyetini takdîr eder, vakitlerini secdesiz geçirmezdi.

İnsanoğlu!.. Çocuğu dünyâya getiren sensin! Gökler ötesi âlemlere yükseltmek de senin vazîfendir. Onun cisminin sağlığına, ehemmiyet verip üzerinde titrediğin gibi, kalbî ve ruhî hayatı için de titre, merhamet et! Kurtar o bîçareyi Allah için! Ve zelîl olup gitmesine fırsat verme! (Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 3, s. 133)

Namazlarından Gâfil Olanlar

Gafletlerinden dolayı namaza aldırış etmeyenler yahut na-

maz vakitlerini geciktirenler hakkında Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarından gâfildirler." (Mâûn, 4-5)

Yani vay hallerine, yazıklar olsun o cehennemin "veyl" denilen ve kan, irin akan deresine düşücek olan namaz kılanlara! "Ki onlar namazlarından sehv etmişlerdir, yanılmışlardır."

Bu âyetteki gâfil kelimesi bir kaç açıdan tefsîr edilmiştir:

1. Namaz vaktinden gâfil olup, namazı geçirerek kazaya bırakmak.

2. Namaza ilgi duymayarak, şununla bununla meşgul olmak.

3. Kaç rekât kıldığından haberi olmamak.

Âyet-i kerîmede *"gâfildirler"* diye ifâde edilen *"es-sehvü"* kelimesi, gafletten dolayı hatâ etmek anlamındadır. Bu takdirde mânâ şöyle olur: "Namazlarından, onları terkederek, fazla iltifât etmeyerek, onları önemsemeyerek gâfil olanlar, unutanlar..." Bu davranışlar, münâfıkların veya günâhkâr mü'minlerin işidir. Bundan dolayı Enes -radıyallahü anh-:

"Allah'a hamd olsun ki, 'namazlarında' demedi. Çünkü müslümanlardan bundan kurtulabilen neredeyse bulunmaz. Gafletten korunabilmek çok zor..." demiştir.

Sa'd bin Ebî Vakkas -radıyallahü anh- demiştir ki:

"Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Hazretlerine; 'Onlar namazlarından gâfildirler' âyetini sordum.

'Onlar, namazı vaktinden geriye bırakan yani namaz vakitlerini geciktirenlerdir.' buyurdu."

Mirâc gecesinde Hazret-i Muhammed -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e, dînî vecîbeleri ihmâl ve terkeden bazı kimselerin durumları gösterildi. Başları taşlarla vurularak ezilen, eski hâlini aldıkça da tekrar ezilmek suretiyle azâb edilmekte olan toplulukların yanından geçti ve:

"– Bunlar kimdir? Ey Cebrâîl!" diye sordu. Cebrâîl -aleyhisselâm-:

"– Bunlar kendilerine farz kılınan namazları edâ etmekte tembellik edenlerdir." cevâbını verdi.

İbni Abbas -radıyallahü anh-'den nakledildiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Kıyâmet günü bir adam getirilir. Allah'ın huzûrunda durdurulur. Allah, onu cehenneme atmalarını emreder. O kişi sorar:

"– Niçin, yâ Rabb?" Allah buyurur:

"– Namazı tehîr ettiğin için!"

Mânevî Sarhoşluk ve Namaz

Ehl-i hakîkat, sarhoşluğu (sekri) iki kısma ayırmıştır: Biri, içkiden hâsıl olan sarhoşluk; diğeri de, dünyâ ve mal sevgisi, nefsin arzu ve istekleri sebebiyle ârız olan sarhoşluktur. Zâhirî sarhoşluktan temizlenmek gerektiği gibi, kalbimizi de bâtın itibariyle gaflet sarhoşluğundan ve nefse tâbî olmak hastalığından temizlemeye dikkat etmemiz gerekmektedir.

Cenâb-ı Hakk mü'minleri, sarhoş iken dîvânına durmaktan nehiy buyurduğu gibi, gaflet sarhoşluğu ile namaz kılmaktan son derecede sakınarak huzûr-ı kalb ile namaz kılmaya gayret etmelerini emir buyurmaktadır. Nitekim âyet-i kerîmede;

Namaz kılan kimsenin Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda bulunduğunu bilerek; huzûr, hudû ve huşû ile aczini îtiraf ederek namazın âdâb ve erkânına riâyet etmesi gerekmektedir.

Sarhoş olan kimse, namazın rükünlerini edâda ve ta'dîl-i erkâna riâyette ve kırâatte hatâdan sâlim olamayacağından Cenâb-ı Hakk Hazretleri sarhoş olan kimseleri namazdan menederek şöyle buyurmaktadır:

"Ey îmân edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- namaza yaklaşmayın." (Nisâ, 43)

Ne söylediğini bilmeyen nasıl namaz kılabilir? Zîrâ Cenâb-ı Hakk, onu namazdan menetmiştir. Sarhoş, aklı başında olmadığı halde, gâfil de sarhoş gibi aklı başında olmadığı halde nasıl namaz kılar? (Sühreverdî, Avârifü'l-Meârif, s. 375)

Namazı Kazâya Bırakmanın Cezâsı

Farz ve vâcib olan namazı, vakti geçtikten sonra kılmaya kazâ etmek denir. Farz namazları bilerek ve özürsüz olarak terk etmek yani vaktinde kılmayıp, vaktinden sonra kılmak büyük günâhtır. Peygamber -sallâllâhû aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyururur:

"Hiçbir özürü olmadan iki namaz arasını birleştiren (bir vakit içerisinde iki vaktin namazını kılan) kimse şüphesiz ki büyük günâhların kapısından birine ulaşmış olur." (Dârekutnî, Sünen, 1/395)

Bir hadîs-i şerîfte de:

"Kim, vakti geçinceye kadar bekleyip de namazı kılmaz ve kazaya bırakırsa, sonra onu kazâ etse dahi cehennemde bir hukb müddetince yanacaktır. Hukb ise, seksen senedir. Sene de, üç yüz altmış gündür ve her günün (kıyâmet gününün) ölçüsü (dünyâ gününe göre) bin senedir." buyurulmuştur. (Hakim ve Beyhakî)

Lûgatta hukb; uzun zaman demektir. Bir çok hadîs-i şerîflerde, seksen senelik bir zaman parçası olduğu bildirilmiştir.

Hazret-i Ebû Hüreyre -radıyallahü anh- da, bizzat Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'den bir *"hukb"*un seksen sene olduğunu nakletmiş, bir senenin üç yüz altmış gün olduğunu, bir günün de dünyâ günüyle bin güne eşit olduğunu buyurduğunu söylemiştir.

Bir vakit namazı, vaktinden sonra kılmanın cezâsı seksen âhiret senesi olursa, hiç kılmayanın cezâsı ne olur, düşünmeli ve ona göre dikkatli ve gayretli olmalıdır.

Diğer bir hadîs-i şerîfte:

"Kimin bir tek namazı dahi geçip gitse, sanki onun bütün malı ve çoluk çocuğu elinden alınmış gibidir." (Nesâî) buyurulur.

Namazın geçirilmesi daha çok çoluk çocuk yüzünden olmaktadır. Çünkü onlar nâmına daha çok mal mülk kazanabilme hırsı içinde namazlar unutulup gitmektedir. Namazı geçirmekle kaybedilen sevâbın, bütün dünyâ varlığının değerine eşit olduğunu düşünerek insan, namazın geçmesi hâlinde aynı üzüntüyü duymalıdır.

Bir kimseye, güvenilir biri:

"Falan yoldan gitme, orada gece eşkiyalar yolu kesmekteler, adamları öldürüp malları yağma etmekteler." dese kim o yoldan geçmeye cesaret eder?

Peygamber -sallâllâhû aleyhi ve sellem- Efendimiz'in bu konudaki buyruğu bir iki tane değil, çeşitli ve çoktur. Biz müslümanlar, Peygamber Efendimiz'in doğru sözlü olduğuna inanmamıza rağmen, O'nun uyarılarına kulak asmıyor ve peş peşe nice namazları geçiriyoruz.

Yine bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Bir kimse bilerek, bir tek vaktin namazını dahi geçirmiş olsa, onun adı cehennem kapısına yazılır ve onun cehenneme gitmesi kesinleşir."

Namaz Kılmayanların Cezâsı

Namazın farziyyetini inkâr ederek, hiçe sayıp küçümseyerek kılmayanlar kâfir hükmüne girerler. Namazın, Allah'ın bir emri olduğuna ve yerine getirilmesi gerektiğine inanıp ciddiye almayarak, mânâ ve ehemmiyetinden gâfil olarak tembellik sebebiyle bile bile terkedenler büyük günâh işlerler.

Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'inde cehennem ehlinden haber vererek şöyle buyurur:

"(Günâhkârlara sorulur):

"– Sizi cehenneme sokan nedir?" (Günâhkârlar) dediler:

"– Biz namaz kılanlardan değildik, yoksula yedirmezdik. Biz de bâtıla dalanlarla beraber (bâtıla) dalardık." (Müddessir, 42, 43, 44, 45)

Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyururlar;

"Kişiyle küfür arasında namazı terketmek vardır." (Ahmed bin Hanbel)

Diğer bir hadîs-i şerîfte de;

"Benimle onlar arasında misâk namazdır. Kim namazı terkederse küfre gider." buyurulur. (Tirmizî)

Dünyada namaz kılmayanlar, âhirette bütün meleklerin ve mahşer halkının gözleri önünde rezil ve rüsvay olacaklar, herkes secdeye kapandığı halde onlar, kazık kesilmiş gibi ayakta çakılıp kalacaklar. Secde etmek için can atacaklar, fakat muktedir olamayacaklar. Çünkü dünyada kibir ve gurur içinde Allah için alınlarını secdeye koymak istemiyorlardı. (Kalem, 42-43)

Ebû Saîd el-Hudrî -radıyallahü anh- şöyle der:

"Ben Rasûlullâh'tan işittiğime göre bu secde etmeyenler, dünyada iken gösteriş için namaz kılanlardır."

Diğer bir izâha göre bunlar, dünyadayken hiçbir şekilde namaz nedir bilmeyen, kılmayan kâfirlerdir. Başka bir açıklamaya göre bunlar, münâfıklardır.

Namaz, Allah'a kulluğun sembolü olup, fazîletine ve faydalarına inanmayan ve kalbinde Allah korkusu bulunmayan, Allah'a ve âhiret gününe derin bir îmân taşımayan kimselere ağır bir yük gibi gelir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de;

"Şüphesiz namaz, kalblerinde Allah korkusu olanlardan başkalarına zor ve ağır gelir." (Bakara, 45) buyurulur.

Demek oluyor ki, ancak kalbinde âhiret günü ile ilgili güçlü bir îmâna sahip olan, Allah'ın huzûruna çıkacağının ve O'na döneceğinin şuûrunda olan kimse namazı sever.

Bir hadîs-i şerîfte;

"Namazı olmayanın dîni yoktur. Çünkü namazın dindeki yeri, başın vücuttaki yeri gibidir." buyurulur. (Taberânî)

Namazı tembellik ederek kılmadıkları halde müslümanlık taslayanlar, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in bu hadîs-i şerîfleri üzerinde derin derin düşünmeli ve ömür nîmetini yitirmeden Allah'a kulluğa yönelmelidirler.

Namaza üşenerek kalkmak ve onu istemeyerek kılmak nifâk alâmetidir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"Onlar (münâfıklar) namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı da ancak pek az zikrederler." (Nîsâ, 142)

Hazret-i Ali -kerremallahü veche-'den rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Bir kimse tembellikle namazını kılmazsa Allah Teâlâ o kimseye on beş sıkıntı verir:

1. Sâlihlerin defterinden silinir.

2. Hayat bereketi kaldırılır.

3. Rızkının bereketi kaldırılır.

4. Yaptığı hayırlı amelleri kabûl olunmaz.

5. Duâsı kabûl olunmaz.

6. Sâlihlerin duâsından nasîbini alamaz.

7. Ölürken şiddetli susuzluğa dûçar olur.

8. Vefâtı ansızın olur.

9. Ölürken üzerine büyük ağırlık çöker.

10. Kabir onu sıkar.

11. Kabirde zulmette kalır.

12. Münker ve Nekîr meleklerine verdiği cevâpta kusurlu olur.

13. Kabirden kalktığında Allah Teâlâ Hazretleri, o kulundan râzı olmadığı halde Cenâb-ı Hakk'a kavuşur.

14. Hesâbı şiddetli olur.

15. Cenâb-ı Hakk'ın afvına mazhar olmadığı takdirde cehenneme sevk olunur.

İbn-i Abbas -radıyallahü anh-'den rivâyet olunduğuna göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurur:

"Kim namazı terkederse, kendisine öfkelenmiş bir halde Allah'a kavuşur."

Abdullah bin Amr, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'den naklederek demiştir ki:

"Bir gün Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- namazı zikretti ve buyurdu ki:

"Kim namazı titizlikle kılarsa, Kıyâmet günü namaz, onun için nur olacak. Sorguya çekildiğinde elinde delîl olacak ve kurtuluşuna sebep olacak. Kim de namaza önem vermeyip kılmazsa, Kıyâmet günü namaz, onun için ne bir nur, ne yanında bir delîl ve ne de kurtuluşuna sebep olacak. O, Kıyâmet günü Firavun, Hâmân ve Ubey bin Halef ile haşrolunacak." (Taberânî)

İbn-i Hacer eserinde, bu hadîs içinde Kârûnu'da zikretmiş ve şöyle yazmıştır:

"Onlarla haşrolmanın sebebi, bazı kimselerin onlarla ortak özellikleri taşıması ve bu yüzden namazın onlara ağır gelmesindendir.

Mal mülk ve servetin çokluğundan dolayı insan namaza yaklaşmıyorsa, Kârûn ile birlikte haşrolunacaktır. Saltanat ve idareden dolayı yaklaşmıyorsa, Firâvun ile haşrolunacaktır. Yüksek devlet memurluğundan dolayı yanaşmıyorsa, Hâmân ile haşrolunacaktır. Ticaret ve kazançtan dolayı yanaşmıyorsa, Ubey bin Halef ile haşrolunacaktır."

İbni Abbas -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

"De ki, ey Allah! Bizden hiç kimseyi şakî, mahrum kılma." Sonra da "şakî, mahrum" kimdir, biliyor musunuz?" Sahâbe-i Kirâm:

"- Hayır bilmiyoruz." dediler. Bunun üzerine İki Cihan Güneşi Efendimiz:

"Şakî, mahrum namazı kılmayandır, onun İslâm'la alâkası yoktur." buyurdular.

İmâm-ı Şârânî şöyle der:

"Şunu iyi bilmeli ki, namaz kılmayanların memleketlerine belâlar, musîbetler nasıl inerse, namaz kılanların memleketlerinden de belâlar, musîbetler öyle uzak olur."

Hiç kimse "Ben namazımı kılıyorum, başkasından bana ne?" dememeli, herkes gücü nisbetinde başkalarını kötü hareketlerden menedip, iyi şeyleri emretmelidir. Çünkü belâ ve felâket gelince herkese gelir. Hadîs-i şerîfte anlatıldığı gibi biri;

"Aramızda sâlih ve iyi kişiler olduğu halde de, helâk olur muyuz?" diye sorunca, Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"Evet, kötülükler çoğalıp üstün gelince." buyurmuştur.

Namazı Terkedenin Dînî Cezâsı

Namazı inkâr eden kâfir olur. Çünkü kat'î delîlle sâbittir. Umursamayarak yani tembelliğinden dolayı kasten terk eden fâsık olur. (İbni Âbidin, Reddü'l-Muhtar, c. 2, s. 7)

Farz olduğunu inkâr etmemekle beraber tembellikle namazı kılmayana uygulanacak dünyevî cezânın ne olacağı mezhepler arasında ihtilaflıdır.

Hanefîlere göre; namazı kılmayan fâsıkdır. Namaz kılıncaya veya ölünceye kadar hapsedilir ve dövülür.

Mâlikîlere göre; vaktin sonuna kadar beklenir, bu müddet

zarfında kılarsa serbest bırakılır, kılmazsa cezâ olarak (kâfir sayarak değil) öldürülür.

Şâfiîlere göre; vaktin sonuna kadar beklenir, sonra tevbeye dâvet edilir. Tevbe edip namazını kılarsa, serbest bırakılır. Aksi halde cezâ olarak öldürülür. Öğleyi ve ikindiyi terkten dolayı güneş batıncaya kadar, akşam ve yatsıyı terkten fecir, sabahı terkten dolayı da güneş doğuncaya kadar cezâ tatbik edilmez. Ancak kendisinden namazı vaktinde edâ etmesini istemek şarttır.

Hanbelîlere göre; namazı tembellik göstererek terkeden kimseyi devlet başkanı veya nâibi namazı kılmaya dâvet eder. Eğer sonraki namazın vakti daralıncaya kadar kılmazsa katli vâcibtir. Fakat üç gün kendisi tevbeye davet edilmedikçe cezâ infâz edilmez.

Mezheplerin herbirinin görüşlerini dayandırdıkları aklî ve naklî deliller vardır. Ancak sözü uzatmamak için bu kadarıyla yetindik. (Necati Yeniel-Hüseyin Kayapınar, Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi, c. 2, s. 112)

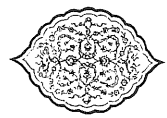

NÂFİLE NAMAZLAR

Beş vakit namazın sünnetlerinden başka kılınan daha bir çok namazlar vardır ki bunlara nâfile namazlar denir. Nâfile namazlar bir borç değildir. Allah rızâsı için ve sevâb kazanmak maksadı ile kılınır. Vakit buldukça kılmaya gayret etmelidir.

İnsanı Allah'a en çok yaklaştıran farz ibâdetlerdir. Nâfile ibâdetler ise bu yaklaşmayı devâm ettirir. Nitekim bir hadîs-i kudsîde şöyle buyuruluyor:

"Kulum, en fazla kendisine farz kıldığım ibâdetle Bana yaklaşır. Ve o durmadan nâfile ibâdetlerle bana yakınlık, peydâ eder; tâ ki Ben onu sevmeye başlarım. Onu sevince de duyan kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. O artık benimle duyar, benimle görür, benimle tutar, benimle yürür. Benden bir şey isterse elbette veririm; Bana sığınırsa onu korurum. Yaptığım, işlediğim hiçbir şeyde tereddüt etmedim. Yalnız mü'min kulumun rûhunu almakta tereddüt ettim; o ölümden korkar, Ben de onun nâhoş hareketlerde bulunmasından hoşlanmam. Fakat ölümden kurtuluş yoktur." (Buhârî, Rikak, 38)

Nâfile namazlar, Allah Teâlâ'ya mânevî yönden yakınlığa sebep olurlar. Her birinin kendine has bir takım fazîlet ve sevâbı vardır. Nâfile namazların başlıcaları şunlardır:

1-Teheccüd Namazı (Gece Namazı): Yatsı namazından sonra, daha uyumadan veya bir miktar uyuduktan sonra kılınacak nâfile namaza *"gece namazı"* denir. Bir miktar uyuduktan sonra kalkıp kılınırsa *"Teheccüd"* adını alır. Teheccüd namazı, iki rekâttan on iki rekâta kadardır. İki rekâtta bir selâm verilmesi daha fazîletlidir. (Muhammed bin Abdullah Hânî, Âdâb, s. 264)

Teheccüd namazı, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e vâcip, yani farz hükmündeydi. Bu namaz O'nun ümmeti için sünnet-i müekkededir.

Hayatın fâni, ömrün kısa, dünyânın gelip geçici olduğu düşünülürse, geceleri yatağından kalkıp ibâdet ve duâ etmenin lüzumu ve önemi daha iyi anlaşılır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de cenneti kazanmış muttakî insanların özellikleri sayılırken; vücûdlarının yatak yüzü görmediği (Secde, 16), geceleri pek az uyudukları (Zâriyât, 17), seher vakitlerinde de istiğfârda bulundukları (Zâriyât, 18) belirtilmekte ve bir âyet-i kerîmede şöyle buyurulmaktadır:

"Onlar gecenin az bir bölümünde uyurlardı. Seher vakitlerinde de istiğfâr ederlerdi." (Zâriyât, 17, 18)

Gece namazı, tarih boyunca sâlihlerin kıla geldikleri bir namazdır. Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Gece namazına devâm ediniz. Zîra bu, sizden önceki sâlihlerin ibâdetidir. Çünkü gece ibâdeti, Allah'a yakınlık ve günâhlara keffâret olup insanı bedenî hastalıklardan korur ve günâhlardan uzaklaştırır." (Tirmizî, Deavât, 101)

Hazret-i Ömer -radıyallahü anh-, halîfeliği zamanında ne geceleri ve ne de gündüzleri uyurdu! Bütün uykusu, oturduğu yerden biraz uyuklamaktan ibâretti. O, bu hususta şöyle buyururdu:

"Ben, geceleri uyumuş olsam, kendimi kaybetmiş olurum. Gündüzleri uyusam, milletimi kaybetmiş olurum. Ben ise onlardan yana da mes'ûlüm."

Abdullah bin Mübârek -kuddise sirruh- buyurur:

"- Gece karanlığı bastığı zaman, onlar rükû ederler, çünkü korku uykularını kaçırmıştır. Kendilerini emniyette hisseden gâfiller ise, dünyâda gaflet uykusuna dalmışlar ve fırsatı kaçırmışlardır."

Fudayl bin İyad -kuddise sirruh- buyurur:

"- Güneş batarken Allah ile başbaşa kalacağım diye sevinirim. Güneş doğarken de insanlar ile uğraşacağım diye üzülürüm."

Abdullah bin Mes'ûd -radıyallahü anh-, gece teheccüd namazına kalkar, herkes uykuya dalıp ortalık sükûne kavuşunca, arı sesi gibi inlemeye başlar, sabaha kadar ibâdete devâm ederdi.

Tâvûs Hazretleri de, geceleri hep ibâdetle geçirirdi. Derdi ki:

"Cehennem korkusu, ibâdet edicilerin uykusunu kaçırmıştır."

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz; eşleri, gece namazı için birbirlerini uyandırmaya teşvîk etmiştir:

"Geceleyin kalkıp ibâdet eden ve hanımını namaza kaldıran,

kalkmak istemediği takdirde yüzüne su serperek uyandıran kişiye Allah rahmet etsin! Aynı şekilde kalkıp namaz kılan ve kocasını uyandıran, kalkmak istemediğinde yüzüne su serperek onu uyandıran kadına da Allah rahmet etsin!" (Ebû Dâvûd, Tatavvu', 18)

İki Cihan Güneşi Efendimiz, geceleri kalkıp birlikte ibâdet eden karı-kocanın üstün makamlarına işâretle şöyle buyurmuşlardır:

"Her kim geceleyin uyanır, hanımını da uyandırır, birlikte iki rekât namaz kılarlarsa, yüce Allah'ı çok zikreden erkekler ile Allah'ı çok zikreden kadınlardan yazılırlar." (Ebû Dâvûd, Vitr, 13)

Yine bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Allah Teâlâ birkaç kişiden son derece memnun olur. Onlardan biri, soğuk bir gecede yumuşak bir yatakta yorganına sarılmış yatan ve yanında çok güzel gönül çeken eşi de varken kalkıp teheccüd namazı kılarak vakit geçirendir. Allah Teâlâ Hazretleri bu kişiden çok râzı olur ve gaybları ilmiyle bilmesine rağmen meleklere övünürcesine:

"Bu kulumu, böyle bir gecede kalkıp namaz kılmaya zorlayan nedir?" diye sorar. Melekler de:

"Senin lütuf ve keremine nâil olma arzusu ve azâbından korkmasıdır." derler. Allah Teâlâ buna karşılık olarak:

"O halde o, benden neye nâil olmayı istiyorsa onu verdim. O, neden korkuyorsa onu ondan emniyette kıldım." der.

Gece seher vaktinde kalkabilmek için akşam az yemek, erken ve abdestli olarak yatmak ve vücûdu dinlendirmek gerekir.

Aksi halde ne okuduğunun farkında olmadan, kaç rekât kıldığını bilmeden, uykulu, dalgın ve yorgun bir halde yapılan ibâdetler hatâlı olur. Nitekim Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bu şekilde yapılan ibâdetler için şöyle uyarıda bulunmaktadır:

"Biriniz namaz kılarken uyuklayacak olursa, uykusu dağılana kadar yatsın! Çünkü uyuklayarak namaz kılarsa, Allah'tan bağışlanma dileyeyim derken, belki de kendine bedduâ eder." (Buhârî, Vudû', 53)

Bu konuda yine diğer bir hadîs-i şerîfte:

"Biriniz geceleyin namaz kılmak üzere kalkıp da Kur'ân'dan ne okuduğunu bilmeyecek derecede dili dolaşırsa, yatıp uyusun!" buyurulmuştur. (Müslim, Müsâfirîn, 223)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar uzun müddet teheccüde devâm ederlerdi.

Bir gün Bişr-i Hafî'ye:

"Gecenin bir saatinde olsun istirahat etseniz!" demişler. O da şu karşılığı vermiştir:

"Allah, geçmiş ve gelecek bütün günâhlarını bağışladığı halde Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, ayakları şişinceye kadar ibâdette bulunurlarsa, ben nasıl uyuyabilirim? Çünkü ben, bir tek günâhımın bile Allah tarafından bağışlanmış olduğunu bilmiyorum."

(İmâm Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli sözleri, s. 109)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz,

arada bir Hazret-i Ali -radıyallahü anh-'ın evine uğrar, kızı ile dâmâdını gece ibâdet etmeleri için tatlı uykularından uyandırır ve bu feyizden onların da faydalanmalarını isterdi. (Buhârî, Tehecciid, 5) Bizler de sevdiklerimizin; eşimizin, oğlumuzun ve kızımızın bu feyizli vakitten istifâde etmelerini sağlamalıyız.

Sahâbe-i Kirâmdan bazılarına da zaman zaman gece ibâdetini hatırlatırdı. Bir gün Abdullah bin Ömer -radıyallahü anh- için gıyâbında:

"Abdullah ne iyi adamdır! Ah bir de gece kalkıp namaz kılsa!" buyurmuşlardır. O günden sonra Abdullah, geceleri az uyuyup ibâdete devâm etmiştir. (Buhârî, Teheccüd, 2)

Gece namazını çok seven Allah Rasûlü -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"Fecr vakti kılınan iki rekât namaz, bana dünyâdan ve dünyâda bulunan her şeyden daha hayırlıdır." buyurmuştur. (Buhârî, Teheccüd, 10)

Teheccüd namazının, beş vakit namazdan sonra en fazîletli namaz olduğuna işâretle hadîs-i şerîfte şöyle buyrulmuştur:

"Beş vakit namazdan sonra namazların efdali, geceleri kılınan teheccüd namazıdır." (Müslim, Siyâm, 202)

Gece İbâdetini Kolaylaştıran Sebepler

Gece ibâdetini kolaylaştıracak sebeplerin en kuvvetlisi, Allah sevgisi ve îmân kuvvetidir. Allah Teâlâ'yı seven kimse, elbette O'nunla tenhâda kalmayı ister ve sevgilisiyle münâcaattan da zevk alır. Bu zevk onu, kıyâmını uzatmasına sevk eder.

Gece namazına mânî olan şeylerden bazıları dünyâ işlerine

fazla îtina göstererek, onlarla çokça meşgul olup âzâları yorgun düşürmek, halkın arasına karışıp fuzûlî, fâidesiz sözler konuşmak. Gece kalkmaya muvaffak olan kimse ise, vaktin değerini bilen, hastalığının şifâsının ne olduğunun farkında olan kimsedir. Böyle olan kimse ihmalkâr davranmaz, ihmâl ederse, ihmâle uğrayacağını bilir.

Midenin yemekle dolu olmaması da, geceleyin kalkışa bir sebeptir. Yenilen yemeğin helâl olması, uyanık bir kalb ve zikr-i ilâhî ile yenilmesi, geceyi ihyâ etmeye yardımcı olur. Mideye ağır gelen bir yemeğin, kalb için daha fazla ağırlık vereceği bilinmelidir.

Süfyân-ı Sevrî -radıyallahü anh- derdi ki:

"Yemeği azaltın ki gece namazına kalkabilesiniz."
(İmâm Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli sözleri, s. 110)

Birisi, İbrahim bin Ethem'e demiş ki:

"- Ben geceleri ibâdet için kalkamıyorum. Bunun devâsını söyler misiniz?" O da demiş ki:

"Gündüzleri O'na isyân etme; O, seni huzûruna diker! İyi bil ki, gece O'nun huzûruna dikilmen, şereflerin en büyüklerindendir. Allah'a isyân eden bir kimse ise bu şerefe lâyık değildir."
(İmâm Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli sözleri, s. 109)

Hasan-ı Basrî -radıyallahü anh- diyor ki:

"Kişinin geceyi ibâdetle geçirmeyi terk etmesi, günâhları sebebiyledir. Siz, her akşam kendinizi bir yoklayınız ve geceleri ibâdetle geçirebilmek için, Allah'a dürüst bir şekilde tevbe ve istiğfâr ediniz!" O, bâzen de şöyle derdi:

"Geceyi ibâdetle geçirmek kendilerine ağır gelen kimseler, ancak günâhları ağırlaşan kimselerdir."

(İmâm Şârânî, İslâm Büyüklerinin Örnek Ahlâkı ve Hikmetli sözleri, s. 109)

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Sizden biriniz uyuduğu zaman, şeytân kafası üzerine üç düğüm düğümler ve her düğüm atışında ise "Daha vakit çok, yat uyu!" der. İnsan onu dinlemeyip uyanıp Allah'ı andığı zaman düğümlerden biri çözülür. Kalkıp abdest aldığı zaman ikincisi, namaza kalktığı zaman üçüncüsü de çözülmüş olur. Bu sûretle temiz ve neş'eli olduğu halde sabahlar. Şayet şeytânın bu düğümlerine aldanarak sabahlarsa tenmbel ve habis olarak sabaha çıkmış olur." (Buhârî, Teheccüd, 12)

Gene buyurdular:

"Şeytanın buruna çekilecek enfiyesi, ağızda yalanacak ilâcı, göze sürülecek sürmesi vardır. İnsan, o ilâcı burnuna çekince ahlâkı bozulur. Diliyle yalayınca kötü sözler konuşur. Gözüne sürünce de sabaha kadar uyanmadan uyur." (Taberânî)

Sâlihlerle ve sâdıklarla ülfet edenlerin gece ibâdetlerine kolaylıkla kalktıkları müşâhede edilmektedir. Gönüllerini Allah'a verenlerle beraber olmak sûretiyle onların o güzel halleri, onların gönüllerinden, bizim gönüllerimize in'ikâs eder. Bu suretle benliğimizdeki dünyâ sevgisi zâil olur. İttikâ yolunu tutanlardan oluruz. Seher vaktindeki mânevî ziyâfetten istifâde etmek isteyenin, gereğini yerine getirmesi lâzımdır. Bunun için gece geç vakitlere kadar oturup, seher vaktinin kadrini bilmeyenlerden olmayalım.

Cesedin rahatını, sıhhatimizin devâmını, erken yatmakla el-

de etmeliyiz. Erken yatarsak fuzûlî konuşmalarımızı da önlemiş oluruz. Akşam yemeklerini hafif yemek; hem dînî, hem de tıbbî âdâbtandır.

Gecenin ilk saatlerindeki uyku, uykunun kanması ve vücûdun dinlenmesi bakımından daha semerelidir.

Seher vakti, gâfil zümrenin uyuduğu, gönül sultânlarının samîmiyet ve tevâzu ile Rablarıyla hemdem oldukları bayramlarıdır. Mânevî terakkiyat, ilerleme vesîlesidir.

(Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, s. 89)

Seher Vaktinin Fazîleti

Seher vakti, gecenin son altıda birlik bölümüdür. Seher vakti, ganimetlerin dağıtıldığı, hazinelerin açıldığı, ilimlerin neşredildiği, işaretlerin çözüldüğü bir vakittir. Seher vakti, Allah Teâlâ'nın kullarına bahşettiği en mühim ikrâmıdır, mânevî ziyâfetidir. Bütün hak âşıklarının kışın sıcak yataklarını terkedip, gönüllerini Hâlık Teâlâ'ya verdikleri, kudsî, ulvî anlarıdır. Gözyaşları ile namaz, niyâz, istiğfâr, tefekkür, zikrullah ile nefislerinden çıkıp Rabbü'l-âlemîne samimiyetle ilticâ ettikleri demleridir.

Bu öyle bir vakittir ki, ilâhî feyiz yağmur gibi semâdan inerek, sehere kalkanların kalblerinde tecellî eder. Bütün rûhâniyet ve melâike-i kirâm hazerâtı da iştirak ederler. Gece kılınan iki rekât namaz, gündüz kılınan (farzlar hariç) bütün namazların fevkindedir.

Seherlerde kalkanların sıhhatleri, -rûhen inkişâf ettikleri için- bir kuş gibi hafif olurlar. Az uyku kâfi gelir, yemeleri de azalır, fuzûlî konuşmaları da. Fazla uyuyanlarda ise ağırlık, sıklet ve atâlet olduğu için, dâima sıhhatlerinden şikâyet ederler.

Teheccüde kalkanların yüzlerinde ilâhî bir nur ve mânevî bir güzellik peydâ olur. Kendilerine bu nimeti lutfeden Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede ettikleri için, seherlerde kalkamayanları ayıplamazlar, acırlar, merhamet gösterirler, onlar için de duâ ederler.

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Gece namaz kılmak ihtiyatı olduğu halde uyanamayan kimseye, aynen namaz kılmış gibi sevâb verilir. Ve uykusu da kendisine sadaka olur." (Ebû Dâvûd, Nesâi)

Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurdu:

"Cebrâil -aleyhisselâm-'dan;

" – Ey Cebrâil, ümmetimin göğe götürülen amelleri içinde Allah Teâlâ'nın en ziyâde sevdiği amel hangisidir?" diye sordum. Cebrâil -aleyhisselâm-'ı gördüm, ağlıyordu.

"– Ey Muhammed! Senin ümmetinin amellerinden Allah Teâlâ'nın en sevdiği, seher zamanında olan ağlama ve inlemeleridir." dedi. (Riyâdu'n-nâsıhîn)

Bir hadîs-i kudsîde şöyle buyurulmuştur:

"Ey Âdemoğlu! Ben ilhamlarımı seherlerde indiririm. Halbuki, o zaman siz uykudasınız. Hikmetlerimi karnı boş olanlara veririm. Halbuki siz doymuşsunuz. Bunları (yani ilhâm ve hikmetlerimi) nasıl bulursunuz? "

Âriflerden bir zât şöyle der:

"– Allah Teâlâ ve tekaddes hazretleri seher vakti uyanık kimselerin kalbine bakar ve onların kalbini nûr ile doldurur. Kalbleri

hikmetle dolar. Sonra onların kalblerinden hoşlanmadıkları şeyler, gâfillerin kalblerine aktarılır."

Gecenin son üçte birinin icâbet vakti olduğunu müjdeleyen hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur:

"Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünyâ semâsına iner ve şöyle buyurur:

"Yok mudur bana duâ eden, duâsını kabul edeyim; yok mudur benden isteyen, istediğini vereyim; yok mudur benden af dileyen, onu afvedeyim? Sabah oluncaya kadar böylece devam eder." (Buhârî, Teheccüd, 14)

Fudayl bin İyâz -radıyallahü anh- diyor ki:

"Bize şöyle bir haber ulaşmıştır: Allah Teâlâ, gecenin bir vaktinde tecellî-i sübhânîsiyle tecellî eder ve buyurur ki:

"Gündüzleri beni sevdiğini iddia edenler hani nerede? İşte ben şu anda sevgili kullarıma tecellî etmekteyim. Onlar huzûr içinde benimle söyleşmekte ve benim tecellîmi müşâhede etmektedirler. Yarın cennetimle onların gözlerini aydın kılacağım."

Bir hadîs-i şerîfte de şöyle buyurulur:

"Gece yarısında semânın kapıları açılır ve bir münâdî şöyle seslenir:

"Hiç duâ eden var mı, icâbet olunsun. Bir şey isteyen var mı, verilsin. Bir sıkıntıda olan var mı, kurtarılsın. Her hangi bir duâ ile duâ eden hiçbir müslüman yoktur ki Allah Teâlâ, ona icâbet etmiş olmasın. Ancak şehveti için koşan zinâkâr kadınla ayyaş ve işret ehli müstesnâ." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 4, 217)

Seher vakti, duâların kabûl olunduğu mübârek bir vakittir. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurur:

"Gerçekten gecede öyle bir saat var ki, müslüman bir kimse o saate rastlar da Allah'dan dünyâ ve âhiret işlerine ait bir hayır isterse, o istediğini Allah kendisine mutlaka verir. Bu her gece (böyle)dir." (Müslim, Müsâfirîn, 166)

Teheccüde Devâm Edenlerin Mükâfâtı

Teheccüde devâm edenlere verilecek mükâfât hadîs-i şerîfte şöylece müjdelenir:

"Cennette öyle odalar var ki, içi dışından, dışı içinden görülür. Allah onları, sözü yumaşak söyleyenlere, yemek yediren, oruca devâm eden ve insanlar uykuda iken gece namaz kılanlara hazırlamıştır."

Abdullah bin Abbâs -radıyallahü anhümâ-'dan rivâyet olunduğuna göre şöyle demiştir:

"– Kıyâmet günü olduğunda bir münâdî şöyle nidâ edecektir:

"– Kerem ehillerinin kimler olduğunu bugün bileceksiniz. Her hallerinde Allah'a hamdedenler kalkıp gelsinler!"

Bu nidâ üzerine kalkıp süratle cennete giderler.

Sonra bir münâdî daha şöyle nidâ eder:

"– Kerem ehillerinin kimler olduğunu bugün bileceksiniz. Gece yanlarını yataklarından ayıranlar gelsinler!" (Secde, 16)

Ve onlar da kalkıp cennete giderler.

Sonra bir münâdî şöyle nidâ eder:

"– Kerem ehillerinin kimler olduğunu bugün bileceksiniz. **"Kendilerini ne ticaretin ve ne de alışverişin Allah'ı zikirden, namazı dosdoğru kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymadığı ricâl"** (Nûr, 37) *gelsin!"*

Ve onlar da kalkıp cennete giderler.

(R. M. Sâmî, Musâhabe III, s. 96)

Ömer bin Hattâb -radıyallahü anh-'den rivâyet olunduğuna göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Kim gece namazına kalkar da, güzelce kılarsa, yani namazında kalbini dosdoğru tutar ve huşûunu muhâfaza ederse, Allah ona dokuz ikrâmda bulunur. Bunların beşi dünyâda, dördü âhirettedir.

Dünyâdaki beş ikrâmı:

1. Onu dünyâda âfetlerden muhâfaza eder.

2. Namazın eserini yüzünde izhâr eder.

3. Onu sâlih kullarına ve bütün insanlara sevdirir.

4. Lisânında hikmeti câri kılar.

5. Dinde ince anlayışla nasiplendirir.

Âhiretteki dört ikrâmı:

1. Kıyâmet gününde kabrinden yüzü ak olarak kaldırarak haşreder.

2. Hesabını kolaylaştırır.

3. Kitabını sağ tarafından verir.

4. Sırattan yıldırım gibi geçer".

Gece namazına devâm edenlerin yüzleri nurlu ve güzel olur. Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kimin gece namazı çok olursa, gündüz yüzü güzel olur." buyurulur. (İbni Mâce, İkâmet, 174)

Ezher bin Mugis -kuddise sirruh- buyurur:

"Bir gece rüyâmda, dünyâ kadınlarına benzemeyecek güzellikte bir kadın gördüm. Ona:

"– Kimsin?" diye sordum. O:

"– Cennet hûrilerinden biriyim." dedi. Ben:

"– Benimle evlenir misin?" dedim. O:

"– Beni efendimden iste ve nikâh mihrimi hazırla!" dedi. Ben:

"– Nikâh mihrin nedir?" diye sordum. O:

"– Nikâh mihrim, çokça gece ibâdetidir." dedi.

Lokman -aleyhisselâm- oğluna nasîhat eder ve der ki:

"Oğulcuğum! Horoz, seherde sen uyurken öterek senden daha uyanık olmasın, dikkat et!"

Akıllı müslüman, gece teheccüde kalkar. Seherlerde istiğfâr eder, Allah'ı gönülden zikreder.

Cüneyd-i Bağdâdî -kuddise sirruh- vefâtından bir müddet sonra rüyâda görüldü. Gören sordu:

"– Allah sana nasıl muâmele etti?" Cüneyd Hazretleri cevâben şöyle buyurdu:

"– Dünyâda meşgul olduğumuz işâretler şaşırdı, ibâdetler fenâ buldu, merasimler mahvoldu, tahsîl ettiğimiz ilimler kayboldu. Bize de ancak seherlerde kıldığımız rekâtcıklar fayda verdi." (R. Mahmûd Sâmi, Yûnus ve Hûd Sûreleri Tefsîri, s. 24)

Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"En üstün namaz, gece yarısı kılınandır. Fakat onu kılanlar da çok azdır." buyurur. (Beyhakî, Sünen-i Kübrâ, 4/3)

Diğer bir hadîs-i şerîfte şöyle anlatılmaktadır:

"Bana Cebrâil geldi de şöyle dedi: "Ey Muhammed! Ne kadar yaşarsan yaşa, sonunda bir gün muhakkak öleceksin. Birini ne kadar seversen sev, sonunda bir gün ondan ayrılacaksın. Ne çeşit amel yaparsan yap, karşılığını mutlaka bulacaksın. Hiç şüphe yok ki mü'minin şerefi (değeri) teheccüd namazındadır. Mü'minin izzet ve haysiyeti de insanlara minnet etmemektedir." (Hakîm, Müstedrek, 4/360)

Teheccüd Duâsı

İbni Abbas -radıyallahü anhümâ-'dan rivâyet olunduğuna göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, gece teheccüd için kalktığında şöyle derlerdi:

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ قَيِّمُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ
وَلَكَ الْحَمْدُ اَنْتَ نُورُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ

اَلْحَمْدُ اَنْتَ مَلِكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ
اَلْحَمْدُ اَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ
وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اَللّٰهُمَّ لَكَ اَسْلَمْتُ وَبِكَ
اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْكَ اَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ
وَاِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْلِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا اَخَّرْتُ وَمَا
اَسْرَرْتُ وَمَا اَعْلَنْتُ اَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَاَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَااِلٰهَ اِلَّا
اَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ.

"Hamd olsun Sana yâ Rabb! Sen bütün gökleri ve yeri ve onlardakileri ayakta tutansın. Hamd Sana mahsustur ey Rabbim! Sen semâlarda, arzda ve onlarda ne varsa hepsinin nûrusun. Hamd Sana mahsustur ey Rabbim! Sen semâların, arzın ve onlardakilerin mâlikisin. Ve Sana yine hamd olsun ki, Sen Hakk'sın. Senin va'din de hak, Sana kavuşmakta hak, sözün de hak, cennet de hak, ateş de hak, nebîler de hak, Muhammed -sallâllâhü aleyhi ve sellem- de hak, kıyâmet saati de hak. Sana teslîm oldum ey Rabbim! Sana îmân ettim, Sana tevekkül ettim ve Sana yöneldim. İnanmayanlara karşı, Sana dayanarak mücâdele ettim ve neticede ancak Seni hakem olarak kabûl ettim, benim evvelki yaptıklarımı da, sonradan yapacaklarımı da, gizli yaptıklarımı da, açık yaptıklarımı da bağışla. Öne alan da Sensin, geriye bırakan

da Sensin. Senden başka ilâh yoktur. Kuvvet ve kudret ancak Allah'a dayanmakladır." (Buhârî, Teheccüd, 1)

2- İşrak Namazı: İşrak namazı, güneş bir iki mızrak boyu yükseldikten, yani güneş doğduktan kırk-elli dakikalık bir zaman geçtikten sonra kılınır.

Saati olmayan bir kimse, çenesini göğsüne yapıştırarak güneşe bakar, şayet güneşi bu vaziyette iken göremiyorsa, kerâhat vakti çıkmıştır. Bundan sonra artık işrak namazı kılınabilir.

İşrak namazı iki rekâttır. Bu namazın fazîleti hakkında Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurur:

"Bir kimse sabah namazını cemâatle kıldıktan sonra oturup güneş doğuncaya kadar zikir ile meşgul olsa, güneş doğunca da iki rekât (işrak) namazı kılsa, bir nâfile hac ve bir umre sevâbına nâil olur." (İhyâ, I, 336)

3- Duhâ (Kuşluk) Namazı: Kuşluk vaktinde kılınır. Kuşluk vakti, güneşin doğmasından itibâren Şer'î günün dörtte biri kadarki bir zamanın geçmesiyle başlayan vakte denir. Şer'i gün, fecr-i sâdığın doğmasından (imsâktan) başlayıp güneşin batmasına kadar devâm eden güne denir. Örfî gün ise, güneşin doğmasından başlayıp batmasına kadar devam eden gündür. Şer'i gün, imsâktan başladığı için örfi günden bir saat kırk beş dakika daha uzundur. Kuşluk namazı için en uygun zaman, günün yükselmeye başladığı, deve yavrularının artık sıcaktan gezemez oldukları zamandır. (Şah Veliyyullah Dihlevî, Hüccetullâhi'l-Bâliğa, c. 2, s. 53.) Nitekim hadîs-i şerîfte:

"Kuşluk namazı, deve yavrusunun ayakları sıcaktan kızdığı zamandır." buyurulur. (Müslim, Müsâfirîn, 143)

Duhâ (kuşluk) namazı dediğimiz nâfile namaz, bu andan itibâren kılınır. Zevâl vaktine yarım saat kalıncaya kadar devâm eder. İki rekâttan, on iki rekâta kadar kılınır.

Kuşluk namazının üç derecesi vardır:

Birinci derecesi: Kuşluk namazının en az miktarı, iki rekâttır ve insanoğlunun her bir eklemine karşılık, vermesi gereken sadakanın yerini tutar. Allah Teâlâ'nın, her organı, her eklemi sağlıklı kılması, büyük bir nîmettir. Ve O'na hamd edilmesini gerektirir.

Ebû Zer -radıyallahü anh-'ın yapmış olduğu rivâyete göre Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurdular ki:

"Sabahladığınızda sizden birinin her mafsalına karşılık bir sadaka (vermesi tavsiye olunur). Her tesbîh bir sadakadır; her tahmîd bir sadakadır; her tehlîl bir sadakadır; her tekbîr bir sadakadır; iyilikle emretmek bir sadakadır; fenalıktan alıkoymak da bir sadakadır. Bütün bunlara karşılık iki rekât kuşluk namazı kâfi gelir." (Müslim, Müsâfirîn, 84)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'ın rivâyetine göre İki Cihan Güneşi Efendimiz şöyle buyurur:

"Bir kimse kuşluk namazının iki rekâtına devâm etse, günâhları deniz köpüğü kadar çok olsa bile afvonulur." (Tirmizî, Vitr, 15)

İkinci derecesi: Kuşluk namazını dört rekât olarak kılmaktır. Bu konuyla ilgili olarak Allah Teâlâ bir hadîs-i kudsîde şöyle buyurur:

"Ey Ademoğlu! Günün evvelinde benim için dört rekât namaz kıl ki, ben de günün sonunda seni kollayayım." (et-Terğib ve't-terhib, c. 1, s. 464)

Üçüncü derecesi: Kuşluk namazını sekiz veya on iki rekât olarak kılmaktır. (Şah Veliyyullah Dehlevî, Hüccetullâhi'l-Bâliğa, c. 2, s. 53)

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- bu konuda şöyle buyurur.

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, kuşluk namazını ikişer ikişer dört rekât olarak kılar, (bazen) dilediğince de artırırdı." (Müslim, Müsâfirîn, 78)

Hazret-i Enes -radıyallahü anh- anlatıyor: "Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

"Kim kuşluk namazını on iki rekât kılarsa, Allah Teâlâ Hazretleri cennette onun için altından bir köşk binâ eder." (Tirmizî, Salât, 346)

Ebû'd-Derdâ -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre, İki Cihan Güneşi Efendimiz şöyle buyurur:

"Kuşluk namazını iki rekât olarak kılan kimse gâfillerden yazılmaz. Dört rekât kılan âbidlerden yazılır. Altı rekât olarak kılana, o namaz, o gün ona kâfidir. Sekiz rekât olarak kılanı Allah Teâlâ "kanitîn"den yazar. On iki rekât olarak kılana, Allah Teâlâ cennette altından bir köşk binâ eder."

(et-Terğîb ve't-Terhîb, I, 465)

İslâm büyüklerinden Şakîk-i Belhî diyor ki:

"Beş şeyi aradık, onları beş yerde bulduk:

1. Rızkın bereketini, kuşluk namazında;

2. Kabrin ışığını, teheccüd namazında;

3. Münker ve Nekîr'in sorularının cevâbını, Kur'ân-ı Kerîm okumakta;

4. Sırat köprüsünün kolay geçilmesini, oruç tutup, sadaka vermekte;

5. Arşın gölgesini de, halvet (yalnızlık içinde Allah'ı zikretmek)'te bulduk." (Nüzhetü'l-Mecâlis)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu anlatır:

"Cennetin bir kapısı vardır, adına "Duhâ" denir. Kıyâmet günü, bir münâdî şöyle seslenir:

"Nerede duhâ namazını kılmaya devâm edenler? Sizin kapınız işte budur. Buyurun! Allah'ın rahmetiyle ondan girin!"

(Ebû'l-Leys Semerkandî, Tenbîhü'l-Gâfilîn, s. 627)

4- Evvâbîn Namazı: Evvâbîn, evvâb kelimesinin çoğulu olup, tevbe ve istiğfâr ederek Allah Teâlâ'ya çokça yönelen kişi demektir. Evvâbîn namazı, akşam namazının sünnetinden hemen sonra, iki rekâttan altı rekâta kadar kılınır. Fahr-i Kâinat Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurur:

"Bir kimse akşam namazından sonra hiç konuşmadan altı rekât namaz kılsa, o namaz (sevâb bakımından) on iki senelik ibâdete denk olur." (Tirmizî, Mevâkit, 204)

Diğer bir hadîs-i şerîfte:

"Her kim akşam namazından sonra altı rekât namaz kılarsa, denizin köpükleri kadar da olsa Allah Teâlâ, onun günâhlarını mağfiret eder." buyurulur. (el-Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, II, 230)

5- Abdest şükür Namazı: Abdest veya gusül alındıktan sonra vakit müsaitse, yaşlık kuruyacak kadar bir zaman geçmeden iki rekât namaz kılınması menduptur. Bu, abdest veya

gusül nîmetine kavuşmanın bir şükür ifâdesidir. Çünkü abdest almak, Allah'a yaklaştırıcı bir ibâdettir, hedefi ise namazdır. Bu konuda Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Her kim şu benim aldığım gibi abdest alır ve aklından bir şey geçirmeyerek iki rekât namaz kılarsa geçmiş günahları af olunur." (Buhârî, Vudû', 14)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh- anlatır:

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, bir sabah namazı vakti Bilâl-i Habeşî'ye sordu:

"Yâ Bilâl, bana söyle bakalım, yaptığın en güzel amelin nedir? Zîra ben, Mirâc gecesi cennette senin ayakkabılarının sesini duydum."

Hazret-i Bilâl şöyle cevâb verdi:

"Bence işlediğim en güzel amel, ister gece olsun, ister gündüz olsun, abdestim bozulunca hemen abdest alırım. Sonra gücüm yettiği kadar Rabbim için namaz kılarım." (Buhârî, Tehheccüd, 17)

Başka bir rivâyette de Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'in yukarıdaki sorusuna Hazret-i Bilâl'in cevâbı şöyle olmuştur:

"Her abdestim bozulduğunda mutlaka abdest yenilerim. Her abdest yenilediğimde de iki rekât namaz kılarım."

Abdest şükür namazı, Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını kazanmaya vesîle olan nâfile bir ibâdettir. Bu ibâdeti ilk defa Bilâl-i Habeşî ifâ etmiş, Sevgili Peygamberimiz de iyi bir şey yaptığını söy-

leyerek tasdik etmiş, dolayısıyla ümmetini de bu ibâdeti yapmaya teşvîk etmiştir.

6- Tahiyyetü'l - Mescid Namazı: Tahiyye; selâm vermek demektir. Tahiyyetü'l-mescid, mescidi yani câmiyi selâmlamak demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de mescidlere *"Allah'ın evleri"* denilmiştir. Bir eve giren kimsenin, önce ev sâhibini selâmlaması kadar tabiî bir şey olamaz. Bu halde Allah'ın evine girenin de O'nu selâmlaması gerekir. Selâmlamanın en mükemmel ve en güzel şekli namazla olur. Câmiye giren kimse tahiyyetü'l-mescid kılmak suretiyle Allah Teâlâ'yı bir nevi selâmlamış, yani O'na bağlılığını, saygısını ve kulluğunu sunmuş olur.

Bir mescide sadece ziyaret için veya öğretmek ve öğrenmek gibi bir maksatla giren kimse orada nâfile olarak iki rekât namaz kılar. Dileyen daha fazla kılabilir. Mescide günde bir kaç defa bu şekilde girilse, bir defasında böyle namaz kılınması yeterlidir.

Tahiyyetü'l-mescid namazı, mescide girdiğinde daha oturmadan kılınmalıdır. Fazîletli olan da budur. Oturulduktan sonra da kılınır. Bazıları; oturmadan kılınırsa edâ, oturduktan sonra kılınırsa kazâ olur, demişlerdir. Ebû Katâde -radıyallahü anh'den rivâyet edildiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- bu namazla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Sizden her kim mescide girerse iki rekât namaz kılmadan oturmasın." (Buhârî, Salât,60)

Câbir -radıyallahü anh- şöyle anlatır:

"Bir gün Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- mescidde iken yanına geldim. Bana:

"İki rekât namaz kıl!" buyurdu." (Buhârî, Salât, 59)

Mescid-i Haram, bu zikredilen mescidlerin dışındadır. Çünkü

Mescid-i Haram'ın tahiyyesi tavâftır. Dolayısıyla oraya giren kimse hemen tavâfa başlar.

Mescide girip de, meşguliyetinden veya vaktin kerahati gibi bir sebepten dolayı tahiyyetü'l-mescid namazını kılamayacak olan bir müslümanın dört defa:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰـهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَكْبَرُ

"Allah'ı her türlü noksan sıfatlardan tenzîh ederim. Hamd Allah'a mahsustur, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah her şeyden yücedir." demesi müstehab görülmüştür.

7- Yolculuk Namazı: Sefere çıkan kimseye, abdest alıp iki rekât namaz kılmak mendûbtur. Nitekim Fahr-i Kâinat -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz sefere çıkarken abdest alır, iki rekât namaz kılar, aynı şekilde seferden dönüşünde de eve uğramadan mescide girip iki rekât namaz kılardı. Ümmetine bu yolda tenbihte bulunarak şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse sefere çıkmayı isterken çoluk çocuğunun yanında kılacağı iki rekât namazdan daha üstün bir şey bırakmış olmaz. (Namaz onun yerine hayrü'l-halef olur.)" (Taberânî)

Kâ'b bin Mâlik -radıyallahü anh- diyor ki:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- seferden dönüşünde (Medîne'ye) gündüz kuşluk vakti girer, önce mescide uğrar, orada iki rekât namaz kıldıktan sonra evine giderdi. Bazen de eve gitmeyip mescidde otururdu." (Müslim)

8- İstihâre Namazı: Bir şeyin kendisi hakkında hayırlı olup olmadığına dâir mânevî bir işârete kavuşmak için kılınan iki

rekâtlık bir namazdır. Birinci rekâtta *"Kâfirûn"* sûresini, ikinci rekâtta da *"İhlâs"* sûresini okumak müstehaptır. Namazdan sonra istihâre duâsı okunur, sonra da abdestli olarak kıbleye yönelip yatılır. Rüyâda beyaz veya yeşil görülmesi, hayr ve iyiliğe; siyah veya kırmızı görülmesi ise, şerre işârettir.

Câbir bin Abdillah -radıyallahü anh-'dan rivâyet edildiğine göre kendisi şöyle anlatmıştır:

"Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- bütün işlerde bize Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi istihâreyi öğretir ve şöyle buyururdu:

"Sizden biri bir iş yapmak istediği vakit, farz dışında iki rekât namaz kılsın ve şöyle duâ etsin:

اَللّٰهُمَّ اِنِّي اَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ
وَاَسْاَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ
وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا
الْاَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ اَمْرِي اَوْ قَالَ
عَاجِلِ اَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ
وَاِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي
وَعَاقِبَةِ اَمْرِي اَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ اَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي
وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ اَرْضِنِي بِهِ.

Anlamı: *"Allahım! Sen bildiğin için, senden hakkımda hayırlısını bana bildirmeni dilerim. Ve gücün yettiği için, ben senden güç ve tâkat isterim. Hayra ermemi, senin büyük fazl ve kereminden niyâz eylerim. Çünkü senin her şeye gücün yeter. Benim ise gücüm yetmez Sen her şeyi bilirsin, halbuki ben bilmem. Sen gayb âlemini tam olarak bilirsin.*

Allahım! Sen bu işin, benim dinim, yaşayışım, işimin sonucu veya dünyâ ve âhiretim hakkında hayırlı ise, bunu bana nasip ve müyesser eyle. Sonra bundan benim için feyiz ve bereket meydana getir. Ve eğer bu iş, benim dinim, yaşayışım, işimin sonucu hakkında dünyevî ve uhrevî hususlarımda, benim için bir şer ise bunu benden çevir, beni de bundan çevir. Benim için kalbimde bir meyil bırakma ve benim için hayır nerede ise müyesser kıl, sonra da bu konuda benden râzı ol!" (Buhârî, Deavât, 48)

NAMAZDAN SONRA OKUNAN DUÂLAR

Namazlardan sonra Allah'ı zikretmek ve duâ etmek sünnettir. Sevbân -radıyallahü anh- şöyle nakleder:

"Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, namazını tamamladığı zaman üç defa istiğfâr ederek *"Estağfirullah"* (Allah'tan mağfiret dilerim) diyerek şöyle buyururdu:

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

Anlamı:

"Allah'ım sen selâmsın, bütün noksanlardan berîsin, uzaksın. Dünyâ ve âhiret selâmeti senin yardımınla olur. Ey celâl ve ikrâm sâhibi olan Allah'ım! Sen mukaddessin, ta'zime gerçekten lâyıksın." (eş-Şevkânî, Neylü'l-Evtar, II, s. 300)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-; "Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, 'Sübhânallâhi vel-hamdü lillâhi ve lâilâhe illâllâhü

vallâhü ekber' demenin, güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha hayırlı olduğunu buyurdu." demiştir.

Namazlardan sonra âyete'l-kürsî okumak hususunda Ebû Umâme -radıyallahü anh-'den nakledildiğine göre Allah Rasûlü -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

"Kim her farz namazın arkasından âyete'l-kürsîyi okursa, onu cennete girmekten yalnızca ölmemesi alıkor." (Taberânî)

Diğer bir hadîs-i şerifte şöyle buyurulur:

"Kim farz namazın arkasında âyete'l-kürsîyi okursa, öteki namaza kadar Allah'ın koruması altında olur." (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, c. 2, s.148)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, ümmetini her namazın arkasından şunları okumayı teşvîk ederek şöyle buyurmuştur:

"Kim her namazın arkasından otuz üç kere 'Sübhânallah', otuz üç kere 'Elhamdülillah', otuz üç kere 'Allahü ekber' der, bunların tamamı doksan dokuz olup esmâ-i hüsnânın sayısı kadardır. Yüzüncüde

لاَ اِلـــهَ اِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Yani; "Allah'tan başka ilâh yoktur, tek ilâh yalnız O'dur, ortağı da yoktur. Bütün mülk O'na aittir. Bütün hamd ve senâ O'nadır, O her şeye kâdirdir." derse, denizin köpükleri kadar günâhları olsa bile bağışlanır." (Müslim, Mesâcid, 144)

Ebû Hüreyre -radıyallahü anh-'den rivâyete göre bir gün fakir muhâcirler, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem-'e gelip;

"– Zenginler, yüce dereceleri, ebedî nîmetleri kazandılar." dediler. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Ne yaptılar?" deyince:

"– Onlar bizim gibi namaz kılıyor, bizim gibi oruç tutuyor, fazla olarak da sadaka veriyorlar, biz veremiyoruz." dediler. Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz:

"– Size bir şey öğreteyim ki, bu sâyede sizden önde gidenlere yetişirsiniz. Hattâ ileri de geçersiniz. Sizden sonra sizin yaptıklarınız gibi yapmadıkça, sizden fazîletli olamazlar." buyurdular. Onlar da:

"– Evet öğretiniz, yâ Rasûlallâh!" dediler. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-:

"– Her namazın sonunda otuz üç kere "Sübhânellah", "Elhamdülillah", "Allahü ekber" dersiniz." buyurdular.

(Müslim, Mesâcid, 142)

Tesbih Kullanmak

Allah Teâlâ'yı tesbih ederken veya zikrederken sayıyı belirlemek için namazlardan sonra veya diğer zamanlarda çekilen, çeşitli maddelerden yapılmış, ortasındaki delikten ipliğe dizilmiş, doksan dokuz tane bu işe mahsus âlete tesbih denir.

Namazlardan sonra yapılan tesbihlerin parmakla veya bir âletle yapılması bid'at değil, Peygamber -sallâllâhû aleyhi ve

sellem- Efendimizin takrîrî sünnetlerindendir. Çünkü Sevgili Peygamberimiz, hanımlarından Hazret-i Safiyye vâlidemize tesbihleri çekerken sayıyı şaşırmamak için çakıl tânelerini veya hurma çekirdeklerini kullanmasını tavsiye etmiş; yine bir kadının tesbihleri çekirdek tâneleriyle saydığını gördüğü halde menetmemiştir. Deylemî'nin, Hazreti Ali -radıyallahü anh- kanalıyla Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'den rivâyet ettiği şu haber daha açıktır:

"Tesbih ne güzel hatırlatıcıdır."

(Ebû Dâvûd, Terceme ve Şerhi, c. 5, s. 500)

Tesbih çekerken sayıyı belli etmek için, ipe düğüm atarak tesbih çeken sahâbîlerin olduğu bildirilmiştir. Nitekim Ebû Hureyre -Radıyallahü anh-'ın, üzerinde iki bin düğümü bulunan ipten bir tesbihinin olduğu ve bu tesbihi gece yatarken çektiği rivâyet edilmektedir. (Hayâtü's-Sahâbe, c. 3, s. 323)

İslâm âlimleri ve evliyânın büyükleri tesbih kullanmışlardır. Büyük velîlerden Cüneyd-i Bağdâdî -kuddise sirruh-, tesbih hakkında;

"Beni Allah Teâlâ'ya yaklaştıran bu nesneyi terkedemem." buyurarak ölüm döşeğinde dahi tesbihi elinden bırakmamıştır. Yine büyük âlim ve velîlerden Abdülkâdir Geylânî Hazretleri, ömürleri boyunca hep tesbih kullanmışlardır.

Türk el sanatları içinde dünyânın en güzel, çok kıymetli, şâheser nitelikte nâdide tesbihleri, ağaç, metâl ve kıymetli taşlardan yapılmıştır. İslâm Dîninin bir remzi olarak kullanılan tesbih, müslümanların birbirlerinin gönüllerini almak ve sevgilerini kazanmak için en güzel bir hediye aracı olarak asırlar boyunca kullanılmıştır. (Türkiye Gazetesi, Rehber Ansiklopedisi, c. 19, s. 54)

Duâ

Duâ; insanların, muhtaç oldukları şeyleri tazarru' ve niyâz ederek tam bir tevâzu ile Cenâb-ı Hakk'tan istirhâm edip istemeleridir. Kulların, Allah'a olan ihtiyaçlarını arz eylemeleridir.

Duâ; kulun Rabb'ini tanıyarak, O'nun yüceliği ve sonsuz kudreti karşısında kendi âcizliğini îtiraf etmesi, derin bir sevgi ve saygı içinde O'ndan yardım niyâz etmesidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de;

"Duânız (kulluk ve yalvarmanız) olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?" (Furkan, 77) buyurulmaktadır ki, bu âyet, Cenâb-ı Hakk'ın duâya verdiği önemi açıklamaktadır.

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz; Allah'a kulluğu en iyi anlatan hâlin duâ olduğunu ifâde ile;

"Duâ ibâdetin özüdür." buyurur. (Tirmizî, Deavât, 1)

Duâ Âdâbı

Duânın da âdâbı ve şartları vardır. Bu âdâba ve şartlara riâyet, icâbetin teminâtıdır. Duâda asıl olan ihlâs, muhabbet ve samîmiyyettir. Duânın kabûlünde şart, nefis tezkiyesi ve kalb tasfiyesidir. Duâ eden, evvelâ helâl lokma ile nefsini ıslâh etmeli, zikrullaha ihtimâm ederek kalbini ölümden kurtarmalıdır.

(R. M. Sâmi, Bakara Sûresi Tefsiri, s. 236)

Büyükler demişlerdir ki:

"Duâ, gök kapılarının anahtarıdır. Bu anahtarın dişleri de helâl lokmadır. Yani helâl lokma olmaksızın bu anahtar bir şeye

yaramaz. Duânın kabûlü için, duâyı ihlâs ile yapmalı, yediği ve giydiği helâl olmalıdır."

Duânın kabûlünün en mühim şartlarından biri de, duâ esnasında Allah Zü'l-Celâl Hazretlerinden gayri hiçbir şeye güvenmeyerek, tam bir teveccüh ile ve kat'i surette Hak Teâlâ Hazretlerine yönelmektir.

Allah'a; huzûr ve huşû içinde, korkarak ve umarak can ü gönülden yalvararak ısrarla duâ etmeli ve duânın muhakkak kabûl edileceğine inanmalıdır.

Duânın evvelinde ve nihayetinde salavât-ı şerîfe okumak, duânın kabûlüne sebep olur. Diğer zamanlarda da çokça salavât-ı şerîfe getirerek, nûr-ı Muhammedî ile gönüllerimizdeki muhabbeti taze tutmalı, Allah Rasûlü'nün örnek ahlâkından ve O'nun yüksek şahsiyetinden bir hisse almaya çalışmalıyız. Bu hâlin meydana gelmesi hususunda şu hadîs-i şerif üzerinde dikkatle düşünmeliyiz:

Übey İbn-i Kâ'b -radıyallahü anh- diyor ki:

Hazret-i Peygamber'e:

"-Yâ Rasûlallâh! Ben sana çok salavât-ı şerîfe getiriyorum. Acaba bunu ne kadar yapmam gerekir?" diye sordum. Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"- Duândan dilediğin kadarını salavâta ayır, ama daha fazla zaman ayırırsan senin için iyi olur." buyurdu.

"– Öyleyse duâmın yarısını salavât-ı şerîfeye ayırayım." dedim.

"– Dilediğin kadar yap. Ama daha fazla zaman ayırırsan senin için iyi olur." buyurdu.

Ben yine:

"– Şu halde üçte ikisi yeter mi?" diye sordum.

"– İstediğin kadar. Ama arttırırsan senin için iyi olur." buyurdu.

"- Öyleyse duâya ayırdığım zamânın hepsinde sana salavât-ı şerîfe getirsem nasıl olur?" deyince:

"-O takdîrde Allâh bütün sıkıntılarını giderir ve günahlarını bağışlar." buyurdu. (Tirmizi, Kıyâmet, 23)

Duâ eden kimse, âlemlerin Rabb'inin huzûrunda bulunduğunu düşünerek, sessizce, gönülden derin bir tevâzu ve ümit içinde boyun bükerek, huşû ile Allah'a yalvarıp yakarmalıdır.

İki Cihan Güneşi Efendimiz, yüksek sesle Allah Teâlâ'yı zikreden asbâbını;

"Siz ne sağıra sesleniyorsunuz, ne de yanınızda bulunmayan birine. Sizi çok iyi duyan ve yanınızda bulunan birine duâ ediyorsunuz. O sizinle beraberdir." buyurmak sûretiyle uyarır. Nitekim âyet-i kerîmede de;

"Kullarım sana Beni sorduklarında, de ki, Ben onlara çok yakınım. Bana duâ edenlerin duâlarını kabûl ederim." buyurulmaktadır. (Bakara, 186)

Rîsâle-i Kuşeyrî'de der ki:

"Rivâyet olunan haberler arasında şu da vardır:

"Mü'min bir kul, Allah'a duâ eder. Duâsında ihlâs ve bağlılığı arttıkça Allah onu sever. Cibrîl'e emreder:

"– Kulumun duâsını geciktir, duâsını artırmasını ve sesini

duymayı seviyorum." Bir fâcir de duâ eder, fakat duâsıyla Allah'ı gadaplandırır. Allah Teâlâ Cibrîl'e buyurur ki:

"– Kulumun hâcetini hemen yerine getir, sesini daha fazla duymak istemiyorum." (Ramazanoğlu M. Sâmi, Bakara Sûresi Tefsîri, s, 236)

Duâya, **"El-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn"** diye hamdele ve salvele ile başlamalıdır. Duâya böyle başlayan birini Rasûl-i Ekrem Efendimiz takdîr etmiş ve ona:

"Ey namaz kılan zât! Duâ et, duân kabûl olunur." buyurmuştur. (Tirmizî, Deavât 65)

Edepli bir mü'min, Allah'a Esmâ-i hüsnâsıyla, Kur'ân-ı Kerîm'de tâlim olunan ve hadîs-i şerîflerle öğretilen ve Selef-i sâlihînden rivâyet oluna gelen duâlarla ve Allah'a, O'nun nebîleriyle, velîleriyle tevessül ederek duâ eder.

Duâya icâbet saatleri ve yerleri de gizlenmiştir. Seher vakitlerinde yapılan dualar kabul edildiği gibi, huşû ile edâ edilen bir farz namazın akabinde yapılan dualar da makbûldür. Nitekim Allah Rasûlüne:

"– En makbul duâ hangisidir?" diye sorulduğunda;

"– *Gecenin son kısmında ve her farz namazın ardında yapılan duâdır."* buyurmuşlardır. (Tirmizi, Deavât, 79)

Duâmız

Pek Muhterem Üstâdımız Mûsâ Topbaş Efendi Hazretlerinin namaz hakkındaki duâsını teberrüken buraya alıyorum. Bu duâ

bereketiyle Cenâb-ı Hakk Ümmet-i Muhammed'e, rahmeti, nusreti, lütfu ve keremi ile muâmele buyursun!

"Yâ Rab! Bizleri namazlarını dosdoğru kılanlardan eyle! Namazda pek çok sırların gizli olduğu muhakkak, bizleri bu sırlardan haberdar eyle! Îmânımızı, ihlâsımızı, ahlâkımızı, aşkımızı dâimî olarak artır ki, huşû üzere ibâdet edebilelim. Senin evvelin yok, âhirin yok, büyüklerin en büyüğüsün. Onun da bir sınırı yok. Merhametlilerin en merhametlisi ve yegâne afvedici sensin.

Bizler âciz, âsi, zavallı mahlûklarınız. Bizlere merhamet et! Yapmış olduğumuz ve bilmeyerek yapmakta olduğumuz kusurlarımızı bağışla, senden sana iltică ederiz, afvına sığınırız.

Günlerimiz devâmlı olarak geçmekte olmasına rağmen toparlanıp da, o yüce kulluk yoluna kendimizi koyamadık. Bu ne kadar devâm edecek? Bu perişan hâlimizden üzülüyor, kederleniyoruz. Elhamdüllillah, buna rağmen ümitsizliğe düşmüyoruz.

Uluların ulusu Yüce Allah! Sen bizim kalblerimizi biliyorsun! Kereminle lütfunla onları ıslâh et, günâhlarımıza da âgâhsın! Onları da hem ört ve afvet. Biz senin yasak ettiğin yerlerde değil de, senin emrettiğin yerlerde bulunalım, dâima ülfetimiz zâkirlerle, sâlihlerle olsun!

Bizleri kendinde eylediğin has kullarından eyle! Aşkımızı, şevkimizi, ihlâsımızı artır. Bizi senden ayıran her şeyi bizden uzak kıl. Bizi sevdiklerinle haşır neşir eyle. Onları bizlere sevdir, onları sevmek ve onlar tarafından sevilmemiz seni çok hoşnud eder.

Bir an bile sensiz nefes almayalım! Neşemizde, kederimizde, her an seninle beraber olalım. Sırat-ı müstakîmden, is-

tikametten bizleri ayırma, her kötü hâlimizi iyiliğe tebdîl et. Ne dünyâya, ne de ukbâya meylettir, senin rızan yolunda eriyelim.

Sevgili Habîb'in, O'nun ehl-i beytinin, sahâbe-i kirâm ve has dostlarının hörmetine Yâ Rab!"

(Sâdık Dânâ, Altınoluk Sohbetleri, c. 2, s. 146)

Kur'ân-ı Kerîm'den Seçme Duâlar

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-'nın haber verdiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz duâların özlü olmasına dikkat eder ve ashâbını buna teşvîk ederdi.

(Ebû'l-Hasen en-Nedvî, İtikat-İbâdet ve Rûh Terbiyesi, s. 128)

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- ile Hazret-i Havva Vâlidemizin duâsı:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

"Ey Rabb'imiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." (A'râf, 23)

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-'ın kavmine karşı duâsı:

رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ

"Ey Rabb'imiz! Bizimle kavmimiz arasında adâletle hükmet. Çünkü sen hükmedenlerin en hayırlısısın." (A'râf, 89)

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın duâsı:

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَاماً

"Ey Rabb'imiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sâhiplerine önder kıl."

(Furkân, 74)

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

"Ey Rabb'imiz: (Amellerin) Hesap olunacağı gün, anababamı ve mü'minleri bağışla!" (İbrâhim, 41)

Enes bin Mâlik -radıyallahü anh-'den rivâyete göre; Rasûlü Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz' in çok kere duâsı:

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

"Ey Rabb'imiz! Bize dünyâda da iyilik, güzellik ver, âhirette de iyilik, güzellik ver. Bizi ateş (cehennem) azâbından koru!" meâlindeki duâ idi. (Bakara, 201)

Hazret-i Yûnus -aleyhisselâm-'ın duâsı:

لَا اِلٰـهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

"Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzîh ederim. Gerçekten ben zâlimlerden oldum." (Enbiyâ, 87)

"Mîrac gecesinde ta'lîm buyurulan duâ:

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْراً
كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَالاَ طَاقَةَ لَنَا
بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلاَنَا فَانْصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

"Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesâba çekme!

Ey Rabb'imiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme!

Ey Rabb'imiz! Güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize yükleme. Bizi affet, bizi bağışla, bize merhamet buyur. Çünkü sen bizim Mevlâmızsın. Artık kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!" (Bakara, 286)

Peygamber Efendimizin Duâlarından Örnekler:

Hazret-i Ebû Bekir -radıyallahü anh-, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'e sordu:

"– Yâ Rasûlallâh! Bana bir duâ öğret de, namazın sonunda okuyayım."

Rasûl-i Ekrem- sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz:

اَللّٰهُمَّ اِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى ظُلْماً كَثِيراً وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلاَّ اَنْتَ
فَاغْفِرْ لِى مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِى اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

"İlâhî! Ben kendime çok zulüm ettim. Günahları bağışlayacak ancak sensin. Öyle ise kendinden gelen bir bağışlama ile beni beğışla. Bana merhamet et. Şüphesiz ki bağışlayan, acıyan sensin" diye duâ buyurmuşlardır. (Buhârî, Ezân, 149)

Hazret-i Muâz -radıyallahü anh-'den rivâyete göre, Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Muâz'ın elinden tutarak buyurdu:

"Ey Muâz, vallahi seni seviyorum. Ey Muâz, sana tavsiye ediyorum ki, her namazın arkasında şunu söylemeyi aslâ terketmeyesin:

اَللّٰهُمَّ اَعِنِّى عَلٰى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

"Ey Allah'ım! Bana, seni zikretmek, sana şükür ve güzelce ibâdet etmek hususunda yardımcı ol!" (Ahmed bin Hanbel, 5, 247)

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz'in ekseri duâları:

يَامُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِى عَلٰى دِينِكَ

"Ey kalbleri çekip çeviren Rabbim! Kalbimi dînin üzere sâbit kıl!" idi. (Tirmizî, Deavât, 85)

Ebû Bekre -radıyallahü anh-'den rivâyet edildiğine göre, namazın arkasında Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle duâ ederdi:

اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ

"Allah'ım! küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım." (Nevevî, Duâlar ve Zikirler, s. 161)

Hazret-i Enes -radıyallahü anh-'ın rivâyet ettiğine göre Peygamber -sallâllâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz, Hazret-i Fâtıma -radıyallahü anhâ-'ya:

"– Yâ Fâtıma, sana tavsiye edeceğim şeyi dinlemene bir engel var mı? Sana bir duâ öğreteyim de onu sabah akşam oku!" buyurdu:

يَا حَىُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ اَسْتَغِيثُ وَلَا تَكِلْنِى اِلٰى نَفْسِى
طَرْفَةَ عَيْنٍ وَاَصْلِحْ لِى شَأْنِى كُلَّهُ

"Ey ezelî ve ebedî, ey kendi başına var olup, kudretiyle bütün âlemi var eden Cenâb-ı Allah! Merhametine sığınarak Sen'den, gözümü açıp kapayacak pek az bir zaman bile beni, bana bırakma. Benim bütün iş ve hallerimi lütfunla düzeltiver yâ Rabbî!" (Nesâî ve Hakim)

Sa'd bin Ebî Vakkas -radıyallahü anh-'den rivâyete göre,

Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, her namazın ardından şu duâlar ile Allah'a sığınırdı:

اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ اَرَدَّ اِلٰى اَرْذَلِ الْعُمُرِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.

"Allah'ım! Cimrilikten Sana sığınırım. Korkaklıktan Sana sığınırım. İhtiyarlığın son sınırına varmaktan Sana sığınırım. Dünya fitnesinden Sana sığınırım. Kabir azabından Sana sığınırım." (Buhârî, Ezân, 149)

Zeyd bin Erkam -radıyallahü anh-'den rivâyete göre, Rasûlullâh -sallâllâhü aleyhi ve sellem- şöyle duâ ederdi:

اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لاَ يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لاَ يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لاَ تَشْبَعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لاَ يُسْتَجَابُ لَهَا .

"Allah'ım! Faydasız ilimden, Allah saygısı olmayan katı kalbten, doymak bilmeyen nefisten, kabûl olunmayacak duâdan Sana sığınırım." (Müslim, Zikr, 18)

Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ-, Kadir gecesine ulaştığında nasıl duâ etmesi gerektiğini sorunca Rasûl-i Ekrem -sallâllâhü aleyhi ve sellem- kendisine şu duâyı öğretmiştir:

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى

"Allah'ım! Sen afvedicisin, affetmeyi seversin, beni afvet!"
(Tirmizî, Deavât, 84)

Ehlüllah ayrıca sabah, akşam ve yatsı namazlarından sonra onar defa, ikindi namazından sonra yüz defa;

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

demeyi tavsiye etmektedirler. Nitekim bir hadîs-i şerifte:

"Bir vartaya düştüğün vakit; "Rahmân, Rahîm Allah adıyla, çok yüce ve çok büyük Allah'a sarılmaktan, O'ndan yardım dilemekten başka çâre yoktur." demeye devam et! Zîra Cenâb-ı Hakk bunların hürmetine belâ ve musîbetlerin nicelerini def-feder." buyurulur. (Râmûzü'l-ehâdîs, s.66)

Allah katında umûmi ve gıyâbî olarak mü'minlere yapılan duâlardan daha sevimli bir duâ yoktur. (Ramûzû'l-ehâdis, 77) Bu sebepten Allah Dostları Ümmet-i Muhammed'e şu şekilde duâ etmeyi kendilerine itiyad edinmişlerdir:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ
اَللّٰهُمَّ احْفَظْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ
اَللّٰهُمَّ انْصُرْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ

"Allahım, Ümmet-i Muhammed'e mağfiret et, Ümmet-i Muhammed'i muhafaza et, Ümmet-i Muhammed'e yardım et!"

Son Söz

Müslüman, maddî ve mânevî temizliğe büyük bir önem vermeli, tuvalet âdâbına riâyet, istibrâ ve istincâya dikkat etmelidir. Ayrıca abdesti usûlüne uygun olarak ta'zim ve huzûr ile almalı ve her an abdestli bulunmaya gayret etmelidir.

Namazı, ta'dil-i erkâna riâyet ederek vaktinde, emrolunduğumuz şekilde, hakkını vererek huşû ile dosdoğru kılmalıdır.

Namazı, huşû ve huzûr ile kılabilmek için, kalb tasfiyesi ve nefis tezkiyesi ile kalbin mânevî bir seviye kazanmasına çalışmalıdır. Zira namazda huşûun derecesi, kalbî seviyeye bağlıdır.

Çocuklarımıza da namazın mânâ ve ehemmiyetini anlatmalı ve onun müstesnâ fazîlet ve bereketinden istifâde etmelerini sağlamalıyız. Ayrıca onları mescide alıştırmalı ve cemâatle namaza teşvîk etmeliyiz.

Cemâatle namaz kılmaya özen göstermeli, bu vesîleyle din kardeşlerimizle devâmlı teşrîk-i mesâi kurmalı, İslâm kardeşliğinin gereğini yapmalı ve namazla kazandığımız huzûru onlarla paylaşmalıyız.

Namaz, Cenâb-ı Hakk'ın, bizlere en büyük bir emâneti olup onu en güzel bir şekilde edâ etmeye çalışmalı ve kıldığımız her namazı, sanki ömrümüzün kılacağımız son namaz imiş gibi dikkatle kılmalıyız.

Namaz kılarken huşûa riâyet etmeli, Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda bulunduğumuzu düşünerek ihsân duygusu içinde kılmalı ve bu huzûr hâlini, öbür namaz vaktine kadar devâm ettirmeye çalışmalıdır.

Müslüman, ilâhî davet olan ezânla namaza çağrılır, abdestle namaza hazırlanır. Önce sünnet namazı kılmak suretiyle insanın gönlü namaza cezbolunarak farz namaza hazır hâle gelir. İftitâh tekbîriyle Hakk Teâlâ'nın dîvânına durur. Kıyâm rukâa, rukû da secdeye hazırlar. Kul secdede Allah'a en yakın olma saâdetine erer. Teşehhüdde Cenâb-ı Hakk ile beraber bulunmanın hazzını tadar. Böylece kul, namazın mirâc özelliğinden nasîbini alır.

Nâfile namazlara da devâm etmelidir. Zîra nâfile namazlar, Allah Teâlâ'nın rızâsını kazanmaya ve O'na yakın olmaya vesîledir. Seher vakitlerinde uyanık bulunmaya gayret etmeli, seher vaktinin mânevî ziyâfetinden ve feyzinden istifâde etmelidir.

Cenâb-ı Hakk; bizlere ve bütün din kardeşlerimize, namazı hakkıyla kılmayı ve namazın bütün nîmet ve fazîletlerinden lâyıkıyla istifâde etmeyi nasîb buyursun!

Kitabıma, Halîlür-rahman Hazret-i İbrâhim -aleyhisselâm-'ın Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen şu vecîz duâsıyla son veriyorum:

"Ey Rabbim!
Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle!
Ey Rabbimiz!
Duâmı kabûl buyur!" (İbrâhim, 40)

Âmîn!

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

ÖNSÖZ 5
İSLÂM'DA TEMİZLİK 7
A) İSTİNCÂ VE İSTİBRÂ 9
B) TUVALET ÂDÂBI 11
ABDEST 16
A) ABDESTİN FAZÎLETİ 16
a) Abdest, Günâhlardan Temizler 17
b) Abdest, Yüzü Nurlandırır 21
c) Devamlı Abdestli Bulunmalı 23
d) Abdestin Tıbbî Faydaları 27
B) ABDESTİN FARZLARI 29
C) ABDESTİN SÜNNETLERİ 30
Abdestsiz Yapılamayan İşler 31
Abdestin Âdâbı 31
ABDEST NASIL ALINIR? 33
ABDEST DUÂLARI 38
Abdest Çeşitleri 41
Abdestin Mekruhları 42
Abdestli Bozan Durumlar 42
D) MİSVÂK KULLANMANIN FAZÎLETİ 43
E) MEST ÜZERİNE MESHETMEK 48
Mest Üzerine Meshin Şartları 49
Mestler Üzerine Mesh Nasıl Yapılır? 49
Meshin Müddeti 49
Meshi Bozan Şeyler 50
Sargı Üzerine Meshetmek 50
GUSÜL (BOY ABDESTİ) 51
Guslün Farzları 51
Guslün Sünnetleri 52
Gusül Nasıl Yapılır? 52
Guslün Faydaları 53
TEYEMMÜM 54

Teyemmümün Farzları 55
Teyemmümün Sünnetleri 55
Teyemmüm Nasıl Yapılır? 55
Teyemmümün Yapıldığı Haller 56
Teyemmümü Bozan Durumlar 57

İkinci Bölüm

NAMAZ 58
Namazın Mânâları 60
A) NAMAZIN FAZÎLETİ 60
B) NAMAZ ÇEŞİTLERİ 63
C) NAMAZIN FARZİYYETİ 64
Namaz Beş Vakit Olarak Farz Kılınmıştır 65
Namaz Beş Şartla Emir Buyurulmuştur 69
Namazı Dosdoğru Kılmak 69
Namaz Kimlere Farzdır? 71
D) BEŞ VAKİT NAMAZ 72
Mirac ve Namaz 72
Beş Vakit Namazı İlk Kılan Peygamberler 74
E) NAMAZ VAKİTLERİ 76
Namaz Vakitlerinin Hikmetleri 79
Mekrûh Vakitler 80
EZÂN ve KÂMET 82
Ezânın Mübârek Sözleri 83
Ezânın Anlamı 85
Müezzinlerin Pîri Hazret-i Bilâl-i Habeşî 85
Ezânın Fazîleti 87
Ezân-ı Muhammedî'ye Saygı 90
Ezân Duâsı 91
NAMAZIN FARZLARI 94
A) NAMAZIN ŞARTLARI 94
1. Hadesten Tahâret 94
2. Necâsetten Tahâret 94
3. Setr-i Avret 94
4. İstikbâl-i Kıble 95
5. Vakit 95
6. Niyet 95
B) NAMAZIN RÜKÜNLERİ 96

1. İftitah Tekbîri 96
2. Kıyam 97
3. Kıraat 99
4. Rükû 99
5. Sücûd 100
6. Ka'de-i Ahîre 101
Kutuplarda Namaz 102
C) NAMAZIN VÂCİBLERİ 102
Sehiv Secdesi 104
Tilâvet Secdesi 105
D) NAMAZIN SÜNNETLERİ 105
E) NAMAZIN ÂDÂBI 107
F) NAMAZIN MEKRÛHLARI 109
G) NAMAZI BOZAN ŞEYLER 110
TA'DÎL-İ ERKÂN 112
CEMÂATLE NAMAZ KILMANIN FAZÎLETİ 116
İlk Tekbîrin Fazîleti 121
Mescidlere Gitmenin Fazîleti 123
Cemâati Özürsüz Terketmemeli 126
Cemâate Vakarla Gelmeli 127
Kadınların Mescidlere Gitmeleri 128
A) NAMAZI VAKTİNDE KILMANIN FAZÎLETİ 129
B) İMAMLIK 132
İmamlığa En Lâyık Olan Kimseler 133
İmamlığın Sıhhatinin Şartları 134
İmama Uyanın Halleri 135
C) NAMAZLARIN KAZASI 136
D) CEMÂATLE NAMAZDA SAF DÜZENİ 137
Safları Sık ve Düzgün Tutmalı 138
İlk Safta Namaz Kılmanın Sevâbı 141
MESCİD VE CÂMİ 143
Câmi Âdâbı 146
En Fazîletli Mescidler 150
1. Mescid-i Harâm 150
2. Mescid-i Nebevî 151
3. Mescid-i Aksâ 152
4. Mescid-i Kubâ 153
BEŞ VAKİT NAMAZIN KILINIŞI 154

1. SABAH NAMAZI 154
2. ÖĞLE NAMAZI 156
3. İKİNDİ NAMAZI 157
4. AKŞAM NAMAZI 157
5. YATSI NAMAZI 158

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ 159

CUM'A NAMAZI 162
Cum'a Günün Fazîleti 163
Ülkemizde Cum'a Namazı Meselesi 167
TERÂVİH NAMAZI 168
BAYRAM NAMAZLARI 169
Bayram Namazlarının Kılınışı 169
CENÂZE NAMAZI 171
Cenâze Namazının Kılınışı 171
NAMAZDA KOLAYLIK 172
SECDENİN FAZÎLETİ 173

NAMAZIN FAYDALARI 178
Namaz, Kalbe Huzur Verir 178
Namaz, Mânevî Bir Ziyâfettir 179
Namaz, Îmânın Alâmetidir 180
Namaz, Kötülüklerden Alıkoyar 181
Namaz, Kalbi Temizler 183
Namaz, Allah'a Yaklaştırır 184
Namaz, Berekettir 185
Namaz, Allah'a Karşı Bir Şükran Vazîfesidir 187
Namaz, Cemâat Şuûrunu Kuvvetlendirir 188
Namaz, Düzene ve Disipline Alıştırır 189
Namaz, Kulun Allah ile Konuşmasıdır 189
Namaz, Musîbetlerden Korur 191
Namaz, Günâhlara Keffârettir 192
Namaz, Kulun İlk Hesaba Çekileceği Ameldir 196
Namaz, Allah'ın En Büyük Emânetidir 198
Namaz, Mü'minin Mîrâcıdır 199
Namaz, Başlı Başına Bir Duâdır 201
Namaz, Allah'ı Hatırlamadır 201
Namaz, Bütün İbâdetleri Kendisinde Toplamıştır 202
Namaz, Dâimî Huzûrdur 203
Namaz, Mânevî Bir Kalkandır 204

Namaz, Beden İçinde Şifâdır 206
Namazın Sağlığımıza Faydaları 207
Namazın Hakîkatı 208
Namazın Esrârı 210
Namazda Huşû 213
Namazda Huşû, Kalbin Seviye Kazanmasıyla Mümkündür 222
Ameller Katkısız Olmalı 224
Peygamber Efendimizin Namazı 229
Ashâb-ı Kirâm'ın Namazı 234
İslâm Büyüklerinden Örnekler 237
Âile Efrâdına Namazı Emretmek 241
Namazlarından Gâfil Olanlar 244
Mânevî Sarhoşluk ve Namaz 246
Namazı Kazâya Bırakmanın Cezâsı 247
Namaz Kılmayanların Cezâsı 249
Namazı Terkedenin Dînî Cezâsı 254

NÂFİLE NAMAZLAR 256
1. Teheccüd Namazı 257
Gece İbâdetini Kolaylaştıran Sebepler 261
Seher Vaktinin Fazîleti 264
Teheccüde Devam Edenlerin Mükâfâtı 267
Teheccüd Duâsı 270
2. İşrak Namazı 272
3. Duhâ Namazı 272
4. Evvabin Namazı 275
5. Abdest Şükür Namazı 275
6. Tahiyyetü'l-Mescid Namazı 277
7. Yolculuk Namazı 278
8. İstihâre Namazı 278

NAMAZDAN SONRA OKUNAN DUÂLAR 281
Tesbih Kullanmak 283
Duâ 285
Duâ Âdâbı 285
Duâmız 288
Kur'ân-ı Kerîm'den Seçme Duâlar 290
Peygamber Efendimizin Duâlarından Örnekler 292
Son Söz 297